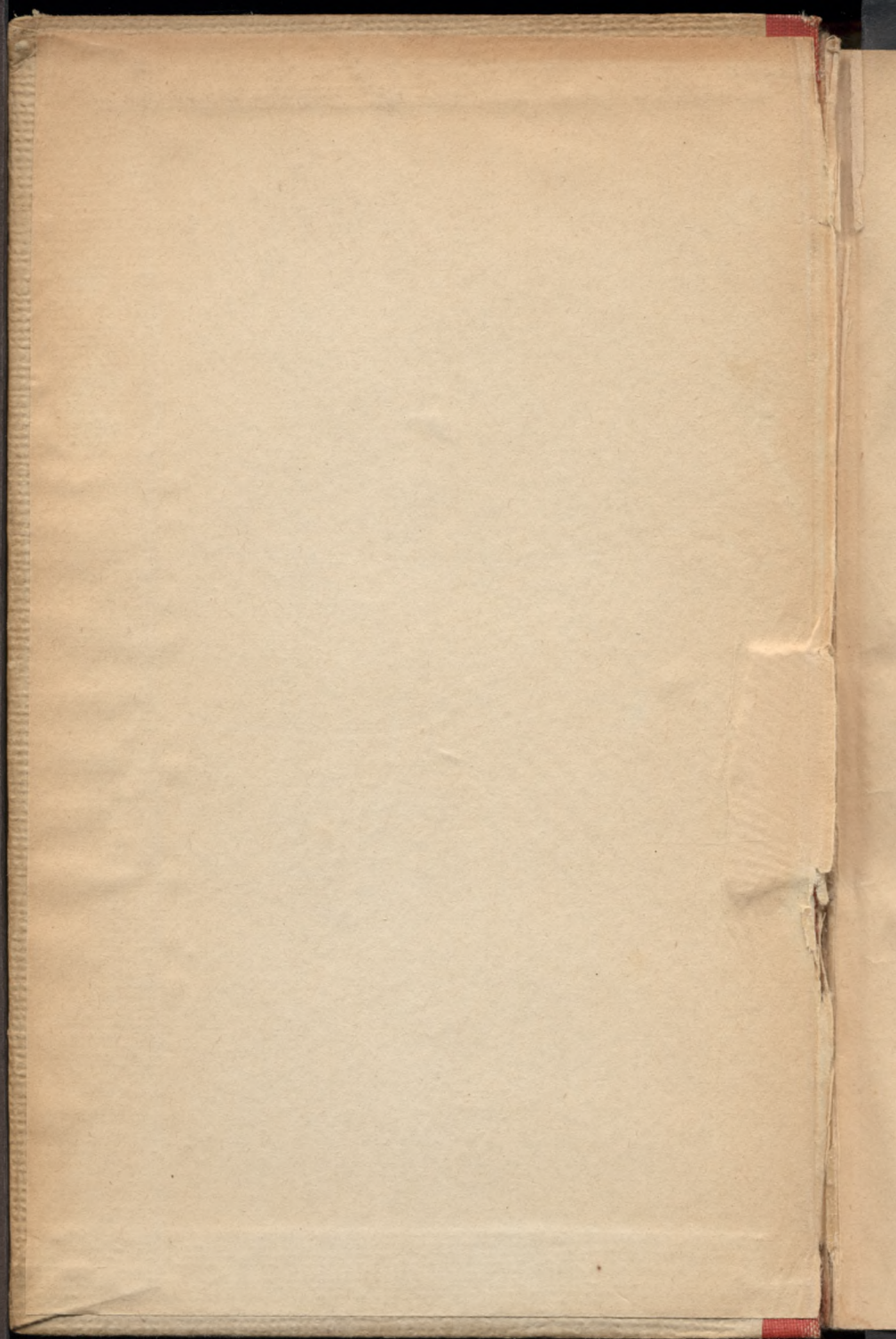

830.249

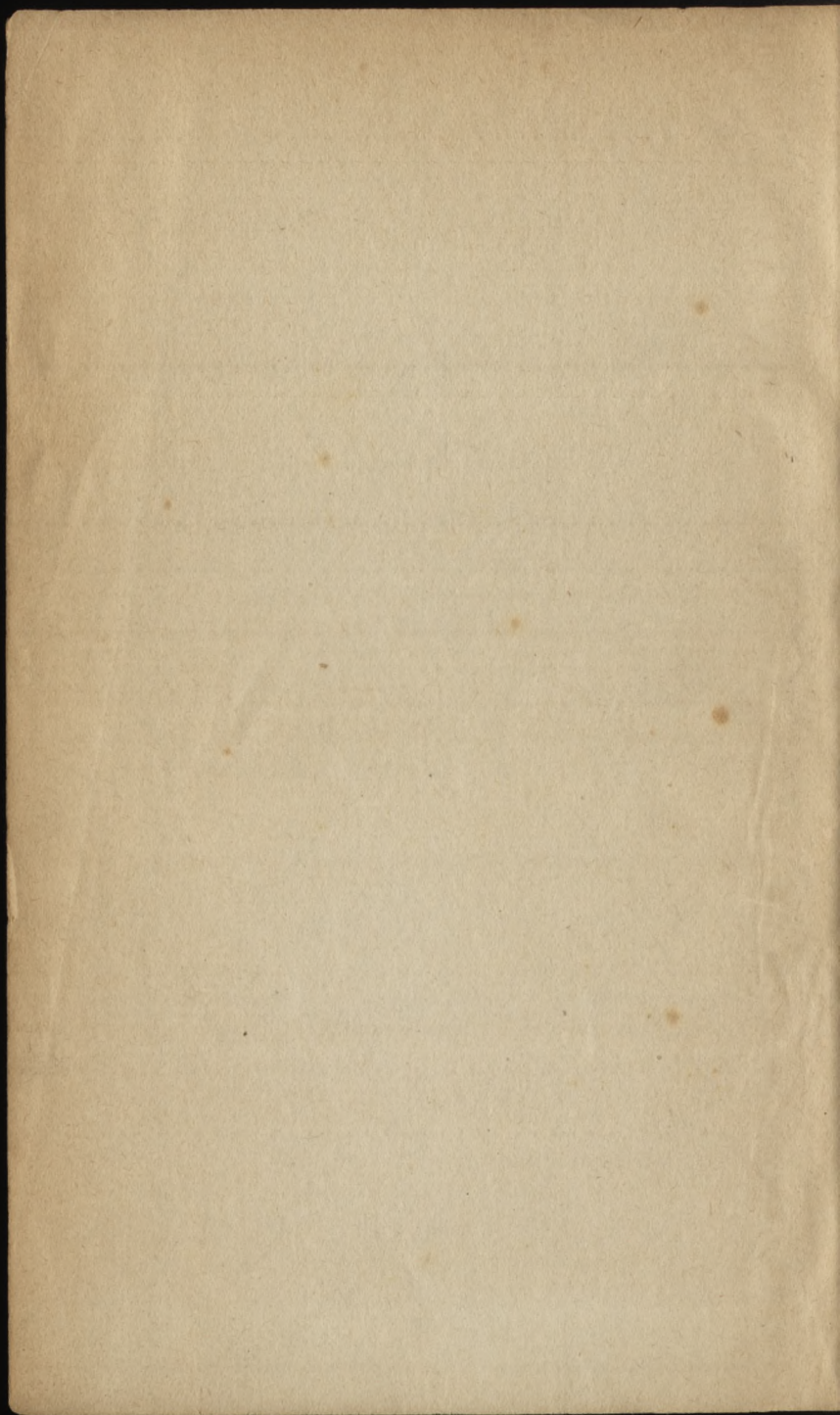
Vitéz Faragó Gábor

Szovjet-
ország

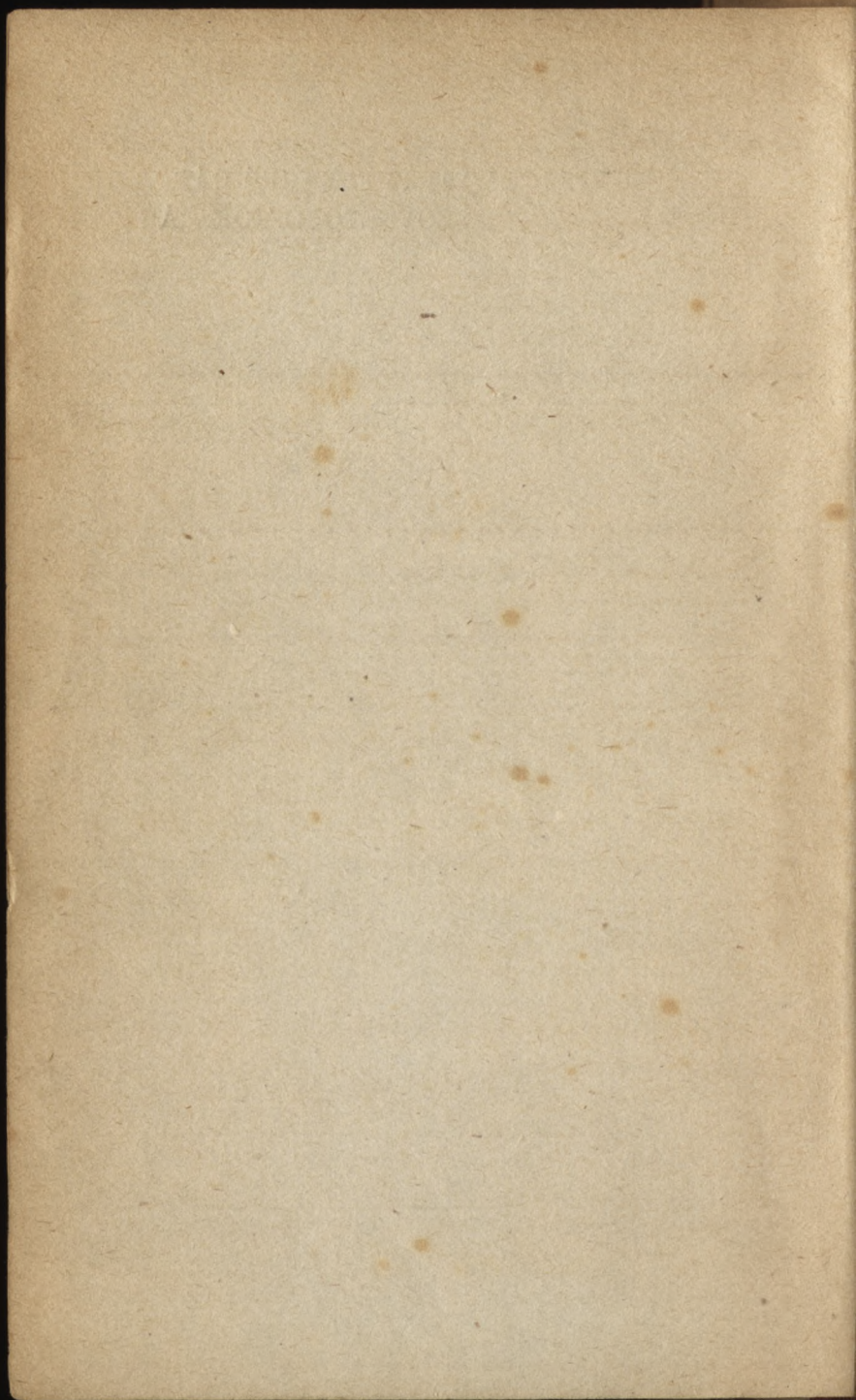
Stádium

1750

VITÉZ FARAGHÓ GÁBOR
SZOVJETOROSZORSZÁG

VITÉZ FARAGHÓ GÁBOR

SZOVJETOROSZORSZÁG

(U. R. S. S.)

V. KIADÁS

STADIUM SAJTÓVALLALAT RÉSZVÉNYTÁRSASÁG KIADÁSA

830.249

2010

Felelős kiadó: Tamás Kálmán.

Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság, Budapest, V., Honvéd-u. 10.

Felelős: Győry Aladár igazgató.

ELŐSZÓ

Akinek szerencséje volt a Szovjetúnió viszonyait a helyszínen tanulmányozhatni és még nagyobb szerencséje, hogy onnan élve hazakerült, az sok mindent tudna beszélni az ottani életéről.

Olyan sokat, hogy több terjedelmes kötet, vagy ha úgy tetszik egy egész kis könyvtár sem lenne elegendő mondanivalóinak felvételére.

Éppen ezért rövid összefoglalás keretében csak arra szorítkozik az ember, hogy egy általános képet nyújtson és olyan szemelvényeket ragadjon ki, amelyekről tudja, hogy az olvasót érdeklik. Ezt a képet azonban nyújtani kell, mert az ottani viszonyokat nagyjában mindenkinek meg kell ismernie.

Azonkívül a Szovjetúnió úgysis végleg megsemmisül, tehát szinte már a történelem részére is meg kell örökíteni ennek a rendszernek az emlékét, még pedig olyan formában, ahogyan azt egy elfogulatlan külföldi látta.

Az ő forrásaikból nem lehet a valóságot megállapítani, mert írásaikban mindent megtalálhat az ember, csak az igazságot nem.

Az igazság semilyen változatban sem létezik a Szovjetunióban.

Ez a szerény munka nem tarthat és nem is tart számot teljességre, de tudományosságra sem.

A Szovjetunió bonyolult szerkezetű, óriási kiterjedésű állam, sokféle nemzetiségű és természetű nemzet lakja.

Ennek az államnak az életét, az ottani viszonyokat, félig-meddig kimerítően és megközelítőleg tudományos alapon feldolgozni és ismertetni, egészen más feladat.

Mi a célja tehát ennek az irásnak?

Kizárólag az, hogy egy aránylag hosszú ideig a Szovjetben élt megfigyelő meglátásait lerögzítse, az olvasót olyan légkörbe helyezze, hogyha a Szovjetunióról hall, magának az ottani életéről elfogadható képet tudjon alkotni. Hogy lássa, mennyire nem Nyugat, mennyire nem Európa a Szovjetunió.

Oroszország mindig Ázsiához tartozott. Ha földrajzilag nem is, de lélekben, felfogásban és kultúrában annál inkább.

Téves felfogás lenne, ha valaki el is hinné, hogy Ázsia az Uralnál kezdődik.

A népek örök ázsiaiak.

Európától mindig el voltak zárva és az európai kultúrát és civilizációt nem tudták nagyobb mértékben felvenni, mint mi európaiak, mondjuk, az egyiptomit, vagy a perzsát.

Mi az orosz főnemességen keresztül ismertük az oroszokat, lelküket pedig íróik által kíséreltük megmagyarázni.

Előbbi felületes volt, utóbbit alig értették meg.

A kommunizmus még jobban elzárta az országot nyugat felé. De az ázsiai irány ekkor is nyitva maradt.

Ha tehát lett volna az oroszban valami európai, az a 25 év alatt megsemmisült, Ázsia befolyása pedig tovább erősödött.

Európa?

Rend, jogrend, egyenlőség, szabadság, kultúra, civilizáció, magántulajdon, az egyén megbecsülése, élet és vagyon biztonság, munkateljesítmény.

Ezzel szemben a Szovjetunió?

Képmutatás, hazugság, szemfényvesztés, gyűlölködés, zárkózottság, rabság és mérhetetlen terror.

*

Oroszország mindig az ellentétek országa volt, de még inkább azzá lett a bolsevikiek uralma alatt. Gazdagság a szegénységgel, jólét a nyomorral, szépség a rúttal, nagyvonalúság a kicsinyességgel sehol a világon nem váltakoznak olyan nagy mértékben, mint itt.

Éppen ezért, de más gátló okoknál fogva is, az orosz viszonyokat megismerni nehéz és csak az mondhatja ezt el magáról némi joggal, aki huzamosabb ideig közöttük élt. Aki nem került ilyen helyzetbe és mégis beszél a szovjet-viszonyokról, az vagy költ, vagy nem mond igazat.

Tapasztalataimat és a látottakat azért adom közre, hogy aki soha nem járt Oroszországban, annak is módja legyen az ottani emberek pszichéjének ismertetében a történéseket jobban megérteni.

Teljesen úgysem fogjuk megérteni soha, mert
ez egészen más világ, más emberek, más lelkek.

*

Ne akarjuk tehát Lenint vagy Sztalint európai
szemmel nézni.

KÜLPOLITIKA

A SZOVJETUNIO VISZONYA AZ EGYES ALLAMOKHOZ.

A szovjet külpolitikáját kizárólag Sztalin vezette és ebben Molotov külügyi népbiztos csak eszméi végrehajtója és csak kis mértékben volt segítőtársa is. Sztalin jelleme rá is vetítődik erre a külpolitikára.

Ennek lényege: mindent elérni, amit csak lehetséges, de nagyobb kockázat nélkül. Várni addig, míg a két fő háborús fél, a német és az angol meggyengül, akkor pihent és megnövekedett erővel fellépni és Európát bolsevizálni. Ezért a hadsereget, minél inkább erősíteni.

Ezen külpolitikai cél érdekében állandóan hangoztatta semleges politikáját, a béke fenntartására irányuló szándékát, külpolitikájának teljes függetlenségét és a háborútól való távolmaradási szándékát.

Komoly háborús megmozdulástól Sztalin egyelőre valóban távol akart maradni, mert tudta, hogy ezt a rendszer nem bírja el. Ezzel szemben a vörös hadsereg Timosenko tábornaggal az élén, egyre nagyobb befolyást kezdett gyakorolni a Szovjetunio külpolitikájára, mely 1940 közepe óta határozottan németellenes irányban kezdett fejlődni.

Németországgal szembeni magatartásuk mindig kétszínű volt, holott külpolitikájuk alapját a Németországgal való gazdasági együttműködés kellett volna, hogy képezze, amelynek oly sok gyümölcsét élvezték áldozatok nélkül. Látszólag barátságot mutattak, de a felszín alatt mindent elkövettek, hogy Németországnak ártsanak. Szerződésből folyó kötelezettségüknek, ha néha vonakodva is, eleget tettek, de a hadseregben és a nép között nem mulasztották el a németekkel szembeni gyűlöletet szítani és fejleszteni és a német hadsereg nyugati sikereit mindenkor kicsinyíteni. Ennek a magatartásuknak lettek áldozatai, mert Németország nem akarta a háborút Oroszországgal. Erre azonban egyenesen kényszerítették.

A német-szovjet háború elkerülhetetlen volta akkor vált nyilvánvalóvá, midőn a jugoszlávok a hármas paktum hatalmaival kötött szerződésüket szovjet befolyásra máról-holnapra egyenesen felrúgták.

A Szovjet ekkor mutatta meg igazi arculatát. Mindenesetre melléfogtak, mert túl korán kezdték. Mosakodtak is, de a németek már nem hittek nekik.

Az 1941. év folyamán a szovjet egészen nyíltan felfedte kártyáit és félremagyarázhatatlanul bebizonyította németellenes magatartását.

Amidőn Bulgária elhatározta, hogy a háromhatalmi egyezményhez csatlakozik (1941 március 1.) a szovjet nem mulasztotta el, hogy ezen csatlakozás felett rosszalásának adjon kifejezést.

Törökországot minden ok nélkül biztosította arról, hogy semleges marad, ha Törökország a Tengelyhatalmak valamelyikével háborúba keverednék.

1941 április 5-én barátsági szerződést kötött

Jugoszláviával, holott akkor már nyilvánvaló volt Jugoszlávia tengelyellenes magatartása.

Élesen elítéli Magyarország magatartását, midőn Magyarország Jugoszlávia ellen jogosan fellépett. (1941 április 12.)

Mindez bár másnak van mondva, Németországnak szól.

Mindenki meg is értette!

A Szovjetunió szándéka nem is volt félreérthető, mert ki ne látta volna az igazi szándékot, midőn betetőzésül óriási csapatösszevonásokat hajtott végre a német-orosz határon, hogy kedvező pillanatban Németországot háttámadja. Ennek ellenére május 8-án cáfolni merészelték azt, hogy a nyugati határ felé csapatmozgások volnának folyamatban!

Pedig mennyire másként indult a német-orosz barátság?

Midőn Ribbentrop külügyminiszter 1939 augusztus 23-án Moszkvában aláírta a meg nem támadási egyezményt, nem gondolhatta, hogy két év múlva kénytelen lesz aláírását semmisnek tekinteni.

A bolsevikiek csak az előnyöket akarták és azt, hogy nyugodtan készülődhessenek Németország ellen.

Terveiket a Führer hamar átlátta, és a jugoszláv események után többé nem lehetett kétség, hogy ezzel a kétszínű politikával hamarabb le kell számolni.

A németek minden kívánságát teljesítették pedig.

Felemelték a nyersanyagszállítások mennyiségét, megszüntették a norvég, görög, belga és jugoszláv követségek működését Moszkvában.

Mindez azonban már késő volt!

A Führert nem lehetett félrevezetni!

A finneket — érthetőleg — nem nagyon szeret-
ték, mert ez a maroknyi nép jól megtépázta a tekin-
télyüket. Ahol csak lehetett, kellemetlenkedtek nekik.
Különben elsősorban Finnország akadályozta meg őket
abban, hogy Norvégián keresztül Narvikba, s innen
az Óceánra kijussanak.

1939 november 30-án tör ki a finn-országi há-
ború azért, mert a finnek «fenyegették a Szovjetúnió
biztonságát»!

Mit szóljon ehhez az ember?

1940 március 12-én a finnek elfogadják a Szovjet
békefeltételeit.

Mit is tehettek volna egyebet?

170 millió 4 millió ellen!

Azért a Szovjet hadsereg, dacára fenti két szám
szembeállításának, nem mulasztja el «a dicsőséges»
finn hadjáratot hangoztatni.

Beszédekben folyton azt hallja az ember, hogy
a szovjet hadsereg milyen szépen és kiválóan mű-
ködött.

A vörös hadsereg moszkvai székházában külön
hatalmas terem mutatja a dicsőséges harcok emlékeit.

Óriási (és mondhatni szép!) terepasztal a korszerű
és leküzdhetetlen finn erődtítményekkel! Ilyen erő-
dtítmények a valóságban nem is léteztek!

Ezzel szemben a lélek nélküli szovjet tömegeknek
egy maroknyi nép örökölt hősiessége állott. Ezt kellett
leküzdeniök több mint 200.000 halott és félmillió
sebesült feláldozásával!

(Talán az egész finn hadsereg nem volt ekkora!)

1940 végén, Molotov külügyi népbiztos berlini
látogatása előtt (november 5) újból kikezdte Finn-

országot. Erőteljes propagandát indítottak a belső viszályok lerontására. Az ú. n. «Szovjetunió Barátainak Egyesületét» minden eszközzel támogatták és azt követelték, hogy ezt az egyesületet a finnek még csak ellenőrizni se merjék.

Főlöszlegesen talán említeni, hogy az egyesület tiszta kommunista alapon szervezkedett, viszont talán azt is főlöszlegesen aláhúzni, hogy a parányi finn nemzet nem engedelmeskedett az idegen beavatkozásnak.

A finneket nem lehet olyan könnyen megfélemlíteni.

Romániával szemben állítólag nem lett volna más törekvésük, mint a mindig hozzájuk tartozó Besszarábia visszacsatolása. Ez azonban nem felel meg a valóságnak, mert bizony nagyon pályáztak a Fekete-tengeri kikötőkre, a Duna deltájára, sőt Moldvára is. A német csapatok jelenléte természetesen kizárt minden vállalkozást.

1940 június 26-án megkapták Besszarábiát, de ezzel korántsem érezték magukat kielégítve.

A Duna-kérdésbe mindenáron be akartak folyni és sikerült is résztvenniök a wieni Duna-konferencián, mely 1941 februárban lett megtartva. Bár tulajdonképpen a Dunához soha semmi közük nem volt.

Törökországgal szemben magatartásuk állandóan fenyegető volt, mert Törökország állítólag hozzájárult ahhoz, hogy adott esetben az angol repülőök Baku céljával átrepüljék területét. A Dardanellákat mindenáron meg akarták szerezni, ami régi törekvésük, azzal vi-

szont nem törődnek, hogy más államnak is lehetnek jogai.

Irántól is követelni valójuk volt.

Tebrisre és környékére, valamint a Kaspi-tenger déli partvidékére vágytak, hogy összeköttetést létesítsenek a Kaspi-tenger által elválasztott saját területekkel. Ez azonban nem akadályozta meg őket abban, hogy állandóan a barátságot hangoztassák. A Perzsá-öbölhöz való kijutás szintén állandóan programjuk egy pontját képezte. Ezt akkor fogják beváltani, mihelyst lehetségesnek mutatkozik.

A *japán-szovjet* viszony a semlegességi szerződés létrejöttével tisztázódott. A szovjetek elismerték Mandzsukuot, a japánok viszont a szovjet befolyást Külső-Mongóliában.

Dacára a létező német-szovjet egyezménynek, az *angolokat* mindig úgy tekintették, mint esetleges jövőendő segítőtársukat. Tartalékban tartották őket, míg a német-szovjet háború kitörésének pillanatában a barátság azonnal teljes lett, pedig Cripps moszkvai angol nagykövettel nem bántak úgy, mint ahogyan egy államnak más ország kiküldöttjét kezelnie kell.

Az angolok állandóan keresték a Kreml kegyeit, bár az «ázsiai horda» elnevezésen kívül alig találtak számukra más kifejezést. Az is igaz viszont, hogy ezeket a bűneiket most igyekeznek jóvátenni, mert még templomi könyörgéseket is rendeznek a szovjet fegyverek győzelme érdekében. Bizonyára kár az erőlködésért! Az Isten igazságos és ilyesmit úgysem hallgat meg.

Az Egyesült-Államok mindent elkövettek, hogy a szovjeteket az angolokhoz közelítsék és ezt a közeledést kimélyítsék.

Most Amerikától minden lehető támogatást elvárnak. Ez a támogatás azonban elég csekély lehet, mert nincs meg a mód, hogy az anyagot oda is szállítsák. Vladivosztozk nagyon messze van, Iránon keresztül pedig csak egy gyenge teljesítményű vasútvonal és egy műút áll rendelkezésre. Az Északi-tengeren pedig nem nagyon biztonságos az út.

Nem mindig voltak az Egyesült-Államok olyan jóban a Szovjetekkel, mint most. Hiszen nem szabad elfelejteni, hogy pl.: repülőgépek kivitele az USA-ból a Szovjetunióba egészen 1941 január 22-ig egyenesen be volt tiltva!

Magyarországgal szemben magatartásukat az a törekvés jellemezte, hogy minket a németektől minél jobban eltávolítsanak. Ezt célozta a 48-as zászlók visszaadása is. Amiért mesterkedésüknek nem ültünk fel, azon indokolatlanul bár, de bizonyára még most is csodálkoznak.

Rákosi Mátyást azért tartották olyan nagy kegyben, hogy alkalomadtán nagyobb feladatot bízzanak rá; ő a Komintern munkájában tevékenykedik.

Egyébként nem tudják nekünk megbocsátani, hogy egyszer 1919-ben már «felszabadultunk» és ezt a «szabadságot» nem becsültük meg.

Igen rossz néven vették, mikor Magyarország 1939 januárjában az antikomintern paktumhoz csatlakozott. Ennek következményeként a nemrég Budapesten felállított követségüket megszüntették. Termé-

szetesen ugyanekkor a moszkvai magyar követség is visszatért s így a diplomáciai kapcsolatok a két ország között megszakadtak. (Érdekes, hogy az antikomintern paktum többi, sőt fő államainak követségei Moszkvában maradtak!)

Midőn pedig a magyar csapatok 1939 március 15-én bevonultak Kárpátaljára, sehogysem tetszett nekik, azonban nem tehettek semmit.

Magyarországtól elvárták volna, hogy ha már nem tart velük a német konfliktusban (ezt már mégsem merték feltételezni), legalább maradjon semleges. Ők azonban 1941 június 26-án megtámadhatták Kassát!

Ljahterov ezredes budapesti orosz katonai attaché (később a követséget újból felállította a két állam) úgy volt tájékozva, hogy a németek Jugoszlávia elleni akciójával kapcsolatban Magyarország egész haderejét mozgósította és a magyar hadsereg egy nagy része a szovjet-magyar határon van felvonultatva.

Ez tartotta vissza a Szovjeteket, hogy Magyarországot kezdettől fogva azonnal megtámadják.

*

Moszkva a háború kitörését meglepve, de nyugodtan fogadta. A propaganda gondoskodott róla, hogy a németek fellépését merően igazságtalannak és úgy állítsák be, hogy a Szovjetek teljesen ártatlanok annak előidézésében. Eszerint ők nem tettek semmit, a németeket szinte szerették és roppantul csodálkoztak a történetek felett. Ők a háborúra nem készültek elő, mert hiszen szerintük jó szomszédi barátságban éltek, de azért senki se gondolja egy pillanatig sem, hogy a németeket nem fogják pozdorjává törni.

Az oroszok a propagandát mindig bírálattól nélkül elfogadják, tehát ezt is elhitték.

Mindjárt a háború első napján azonban volt egy kis ijedelem. Moszkva helyőrsége ugyanis hajnalban légi riadót rendelt el és légvédelmi gyakorlatot tartott. Repülőgépek jelentek meg, a tüzérség élessel lőtt, a repeszdarabok hullottak, mindenfelől robbanásokat lehetett hallani. Mindenki azt gondolta, hogy német bombatámadást kapott a város.

A játékszerűség hamarosan kitűnt, de a lakosság azt hitte, hogy egy valódi német bombatámadás is így fog kinézni. Azóta bizonyára más lett a véleményük.

*

Most láthatja Sztalin, hogy országa külpolitikáját nem jól vezette. Láthatja azt is, hogy a becsületes, őszinte külpolitika több hasznot hozott volna a Szovjetnek, de neki magának is.

A JUGOSZLÁV-OROSZ SZERZŐDÉS.

A szovjet diplomácia, de még inkább a Komintern, mindent elkövetett, hogy a Balkán országait minél inkább érdekkörébe vonja. Ilyen irányú élenk tevékenységet fejtett ki minden Balkán államban, de egészen természetes, hogy a legalaposabban a szláv nemzetiségek között dolgozott.

A régi Szerbia, amint még az első világháború előtti időkből ismeretes, tisztára orosz járószalagon vezetődött. Jelszó volt: pánszlávizmus!

Az orosz cár minden politikai törekvésében támogatta a kis Szerbiát, nem utolsósorban anyagi eszközökkel is. Ez volt az oka, hogy Szerbia az Osztrák-Magyar monarchia követeléseit a szarajevói gyilkosság után olyan mereven vissza merte utasítani. Tudta nagyon jól, hogy nemcsak az entente nyugati hatalmai, de a mérhetetlen nagyságú Oroszbirodalom is melléje fog állani. Ennek egyenes következménye volt, hogy a Monarchia és Szerbia között támadt, tisztán a két ország közötti ügy, világháborúvá tudott fejlődni.

A cári család kiirtása után, midőn a kormányzást a bolsevikiek vették át, a mindig kimondottan oroszbarát szerb uralkodó ház és a királyát szerető szerb nép hallani sem akart a kommunistákról.

A bolsevik rémuralom következtében 45—50.000 volt cári tiszt, tisztviselő és egyéb középosztálybeli orosz alattvaló menekült Szerbiába. Ha ezek ottmaradtak volna Oroszországban, a biztos kiirtásnak estek volna áldozatul, érthető tehát, hogy bolsevikellenes érzelmeiket mindvégig megtartották. A szerbek tárt karokkal fogadták a szerencsétlen körülmények közé jutott nagy szláv testvéreket és mindegyiküknek kegyelmet adtak.

Ezt saját érdekükben is annál inkább tehették, mert az újonnan megalakult és hatalmasra felduzzadt Jugoszláviában meglehetősen szűkében voltak az intelligenciának. Az osztrák-magyar uralom alatt szolgálatot teljesítő tiszti és tisztviselői kar, egyszerre megbízhatatlanná vált, akár német, akár horvát, vagy szlovén eredetű volt is az. Ezek pótlására nem volt elegendő szerb képzett elem. Így igen jól jött nekik az orosz menekült intelligencia.

A tiszteket elhelyezték a hadseregben. Minden-
esetre megbízhatóbbak voltak még a «testvér» hor-
vátoknál is, mert hiszen ezek nem így képzelték el
az új államot. (A jugoszláv hadseregben alig néhány
horvát tiszt szolgált. Aki egyáltalában belépett, az
is néhány év múlva kénytelen volt kiválni, mert
idegenként kezelték.)

Az orosz mérnököket, tanárokat, jogászokat, mind
igen jó állásokba helyezték. Amelyik orosz mene-
kültnek pedig nem volt éppenséggel semilyen kép-
zettsége, annak a kereskedői pályán biztosítottak meg-
élhetést. Belgrádban igen sok orosz könyvkereskedő,
régiségkereskedő, de egyéb orosz is működött.

Ezek természetesen élénken ébrentartották a bol-
sevisták elleni gyűlöletet.

Úgyannyira, hogy a két ország között diplomá-
ciai összeköttetést egyáltalában nem sikerült létesíteni.
A szerbek hallani sem akartak egy kommunista követ-
ségről.

Igy adódott, hogy a Komintern lázító munkája
még kudarcot sem vallhatott, mert mégcsak el sem
tudták kezdeni a komoly munkát.

A szerbek ellen minden nemzetiség zúgolódott.

Jugoszlávia kimondott nemzetiségi állam lévén,
jócskán volt belőlük. A szerbek, horvátok, szlovének,
bosnyákok, németek, magyarok, macedon-bolgárok,
albánok egymás között, de főleg a szerbek ellen foly-
tonosan torzsalkodtak, de egyben hallgatólagosan meg-
egyeztek: a bolsevista propagandát nem engedték szó-
hoz jutni. Ha valahol fel is ütötte a fejét, azt
szinte közös erővel elnyomták. Ahhoz, hogy ezeket

a tévtanokat bevegyék, ők is túlságosan európaiak voltak.

Tudvalévő, hogy a tisztán szerb vezetés alatt lévő Jugoszlávia mindenkor egyik leghűbb és legmegbízhatóbb csatlósa volt Angliának. Az állam külpolitikájának vezetésében sem horvátoknak, sem más nemzetiséghez tartozóknak beleszólásuk nem volt. Csak a szerb érdekek számítottak, a többi szóba sem került.

Ebből következik, hogy a hivatalos jugoszláv politika mindenkor németellenes volt.

Midőn azonban Németország úgyszólván máról-holnapra összetörte az őt körülvevő angol fojtogatógyűrűt és annak egyes, sokszor hatalmas láncszemeit sorra megsemmisítette, néhány értelmes szerb hazafi kezdett észbekapni és kezdte belátni, hogy állama csak úgy menthető meg a biztos széteséstől, sőt pusztulástól, ha a hatalmas Németbirodalomhoz közeledik és ő is beáll abba a nagy munkába, melyet a nagy német vezér Európa újjárendezési problémájaként jelölt meg.

Sorra eltűnt a politika színteréről Csehszlovákia, Lengyelország, Franciaország, Belgium, Hollandia, Norvégia. A világ első hatalmának, Nagy-Britanniának nimbuszát a német hadsereg úgy megtépázta, hogy az angoloknak ezt a kudarcát azóta sem felejtették el.

Mindezen események hatása alatt Cvetkovics miniszterelnök és Cincár-Markovics külügyminiszter komoly lépéseket tettek abban az irányban, hogy immár Németországgal szorosabb és őszintébb kapcsolatokat létesítsen.

Előzetes komoly tárgyalások és a kormány újjá-

alakítása után, 1940 március 25-én Jugoszlávia csatlakozott a hármas paktumhoz.

A németek Jugoszlávia minden kívánságát teljesítették és olyan jóindulatúan bántak az országgal, hogy mindenki a jugoszláv államférfiak bölcsességét és házafiságát hangoztatta, amiért ezt a szerződést létrehozták.

Természetesen, nem így gondolkozott Moszkva.

Ami tulajdonképpen nem is lett volna olyan természetes. Az oroszok «igen jóban voltak» Németországgal. Annyi előnyt kaptak és élveztek a németek révén, hogy normális eszű embernek azt kellett volna feltételeznie, miszerint ők is örülnek neki, hogy a Balkánon vagy legalább is a Balkánnak ezen a részén a nyugalmi helyzet véglegesítve lesz.

Nem így tettek.

A Kreml dührohamokat kapott, mikor a szerződést Bécsben aláírták.

Az utolsó pillanatig reménykedtek, hogy ez nem fog megtörténni, mert hiszen igen sokan ellenezték az új külpolitikai irányzatot.

Ezek között igen előkelő szerepet töltött be Gavrilovics Milan, Jugoszlávia első moszkvai követe, aki az oroszok iránt tele rokonszenvvel érkezett az orosz fővárosba 1940 júliusában.

Az oroszok eleinte nem sokat törődtek Gavrilovicsal, aki hamarjában csökkentette is baráti érzéseit.

Gavrilovics a hármas paktum aláírásának nyilvánosságra hozatala után azonnal beadta lemondását és úgy volt, hogy március 28-án már el is utazik

Moszkvából. Éppen ezért 27-re búcsúvacsorát rendezett a követség tagjai részére.

Ezen a napon következett be a jugoszláv államsíny, midőn a jugoszláv kormányzótanács, mely Péter király kiskorúsága idejére az államügyeket vezette, Pál régens-herceggel élén, lemondott és a hatalmat Simovics tábornok, mint miniszterelnök új kormánya vette át. II. Péter király e napon lépett trónra.

A helyzet Moszkvában egyszerre megváltozott.

Gavrilocsot előbb az új kormány miniszterévé nevezték ki. Ezt a kinevezést azonban később visszavonták, meghagyván őt moszkvai állásában, mert az adott pillanatban itt sokkal többet tehetett az új rendszer érdekében.

Moszkva és Belgrád között azonnal megindultak az igen élénk tárgyalások, melynek következtében április első napjaiban egy jugoszláv bizottság érkezett repülőgépen Moszkvába és ugyanezen hónap 5-éről 6-rra forduló éjjel már alá is írták a jugoszláv-orosz barátsági és megnemtámadási szerződést.

A szerződés azonnal életbelépett és hogy éle Németország ellen irányult, az nyilvánvaló volt.

Másnap a lapok már hozták a mosolygó Sztalin, Molotov, Gavrilocs, Markovics és Popovics ezredes képét.

A képen látszott, hogy mindannyian nagyon, de nagyon meg vannak elégedve az új helyzet miatt.

Lehetek is, mert nagy különbség volt a németeknek egy nyugodt, nyugalmas Balkán, vagy pedig egy, ismét a másik táborba átpártolt Jugoszlávia, mely ezt a békét most már minden pillanatban haj-

landó volt felborítani és a németeknek nem kis gondot okozni.

Az a Jugoszlávia, mely a köztudomás szerint igen erős hadsereggel rendelkezett, amely hadsereg kitűnő elemekből áll, tehát jól tud harcolni és így egy esetleges német támadásnak hosszú hónapokig eredményesen fog ellenállni.

Nem rajtuk múlt, hogy a helyzetet nem ismerve, alaposan elszámították magukat és mindez nem az ő kívánságuk szerint történt.

*

A Kreml úgy el van zárva a földi halandók szemei elől, hogy még a madár is tízszer meggondolja, elrepüljön-e fölötte.

Oda belépni nehezebb, mint a mesebeli szultánok háremébe.

Csak a bástyafalak nagy tornyaiban a csókák serege tartózkodik szabadon és külön igazolványok nélkül, esténként olyan félelmetes vijjogást fejtve ki, hogy minden arrajáró szinte borzadva húzódik minél távolabb a nyirkos falaktól, mintegy attól tartva, hogy még ezt is rossz néven veszik tőle.

Éjjel néhány nagy bagoly huhog a falak között, talán azért, hogy a csókák se érezzék magukat olyan túlságosan nagy biztonságban. Ki tudja, talán ezek is a G. P. U. szolgálatában állanak?

Könnyebb a dalai lámánál napnyugta utáni látogatást tenni, mint Sztalinhoz bejutni.

Éppen ezért igen kivételes helyzet, ha valakinek megengedik, hogy vele együtt lehessen.

Nagy elhatározások, nagy események, ha ez meg-

történik; — legtöbbszőr országok sorsa dől el ilyen alkalmak következtében.

*

Április 5-én éjjel, az orosz-jugoszláv szerződés megkötése alkalmából, Sztalin az egész jugoszláv követséget meghívta vacsorára a Kremlbe.

A néhány nappal előbb lemondott, de most már újólag követi minőségben működő Gavrilovics lakásán gyülekeztek a meghívottak.

Ott voltak a Belgrádból jött bizottság tagjai, egy vezérkari ezredes, egy diplomata és Popovics ezredes moszkvai jugoszláv katonai attaché, Sztanojlovics repülőkapitány a katonai attaché segédje és Markovics követségi tanácsos.

Gavrilovicson kívül igen érdekes, sőt a legérdekesebb tagja a misszióknak kétségtelenül Popovics ezredes volt. Igen intelligens, képzett és művelt katona, szimpatikus ember és igen jó diplomata.

Ő az orosz viszonyokat gyökeresen ismerte, mert a cári Oroszország hadseregének kadétiskolájában nevelkedett. Szerbiából egyenesen erre a célra kiküldve, már csak mint fiatal tiszt került vissza hazájába. A nyelvet úgy beszélte, mint egy született orosz.

A szerződés aláírása után került sor a vacsorára, melyen Sztalinon kívül résztvett Molotov külügyi népbiztos, Timosenko tábornagy hadügyi népbiztos, Kuznecov tengerészeti népbiztos, Visinszkij és Lozovszkij külügyi népbiztos helyettesek, Barkov protokoll-főnök és még néhány más népbiztos is.

Egy ilyen étkezés gazdagságában és bőségében minden hasonló megvendégelést messze felülmúl.

Maguk a termek, szépségben és művészi kivitelben vetekszenek a legrégibb európai uralkodók díshelyiségeivel, azokat talán még felül is múlják, azáltal, hogy annyi és olyan válogatott, kincseket érő keleti szőnyeget egy királyi palota sem tudott felmutatni, mint éppen a Kreml.

Az étkezés, mint mindig, a híres kaviárral kezdődik.

Erre votkát kell inni, még pedig ebből is a legjobbat, az észtországit, vagy a jónevű lettországi Dzidraiszt.

Különös kitüntetés volt, ha valakit egy ilyen vacsorára meghívtak.

Sztalin ezt mintegy áldomásul szánta az egyetértés létrejöttének örömére.

Már a vacsora kezdetén igen jó volt az általános hangulat, mely a későbbiek folyamán még csak emelkedett.

Sztalin maga rendesen csak votkát szokott inni. Ma ezen szokásától eltérőleg kaukázusi vörösbort is ivott. Talán meglegegedettsége különös kihangsúlyozására.

Ő is igen jókedvű volt és láthatólag örült, hogy a két ország sakkhúzása a németek ellen az utolsó pillanatban ilyen jól sikerült.

Valóban ilyen «szerencsés» fordulatra egyik fél sem számíthatott. A német diplomácia ügyessége nem jogosított ilyen meglepetésekre.

Sztalin, úgy hajnal felé, az egyik ablakfülkében hosszú ideig beszélgetett Popovics ezredessel. A jugoszláv katonai attachénak ismételten feltette a kér-

dést, hogy azután komolyan ellen fognak-e állani a most már biztosan bekövetkező német támadásnak?

Arról ugyanis mindketten egybehangzóan egy véleményen voltak, sőt meg is voltak győződve, hogy ilyen «színváltásokat», a szavát mindenkor szentségnek tartó német vezér, nem fog eltűrni.

Popovics ezredes biztosította a vörös cárt, hogy e felől semmi kétség sem állhat fenn.

Mindketten úgy számították, hogy a jugoszláv hadsereg, melynek olyan jó híre volt, legalább hónapokig eredményesen fog ellenállni. Ismétlem, legalább, mert a szerbek titokban talán még azt is remélték, hogy véglegesen meg tudják majd akasztani a német hadsereg győzelmi sorozatát.

Azután az orosz hadseregről beszélgettek humorosan.

Ennek folyamán Popovics ezredes megállapította, hogy az utóbbi időben a szovjet hadsereg láthatóan fejlődik. Mióta Timosenko marsall áll az élen, szembezőkö a fegyelem megszilárdulása, a hadianyaggyártás megélénkült és ha minden így folytatódik, aminek nyilvánvalóan semmi akadálya sem lehet, a szovjet hadsereg rövidesen a világ első hadseregévé válik. Popovics ezredes megállapításai és a tábornagy tevékenységével szemben kifejezett elismerése tárgyilagos volt. Mindnyájan úgy tudtuk, Timosenko volt az, aki mintegy új légkört támasztott a hadsereg körül és minden intézkedése mély kihatással volt annak ütközésképeségének emelésére.

Sztalint, Popovics legnagyobb meglepetésére, ezek a kijelentések láthatóan kellemetlenül érintették. Csak szóltanul hólintgatott a jugoszláv katonai attaché

fejtegetéseire és mikor ez előadását befejezte, csak annyit mondott: «Timosenko csak azt hajtja végre, amit én neki parancsolok.»

A hadsereg értékének emelése tehát az ő érdeme.

A beszélgetés végén Sztalin visszatért első témájára és újólag akarta hallani Popovicstől, vajjon biztos-e, hogy komolyan ellenállanak a német és magyar támadásnak?

Majd a kérdésre feleletet sem várva, azt kérdezte, hogy a szerbek hogyan vetnek keresztet?

Az ezredes kissé elcsodálkozott ebben a környezetben furcsa és legkevésbé sem várt kérdés második része felett, de azért megmutatta, hogy a szerbek ezt pravoszláv módra hogyan teszik.

Sztalin erre komoran, szinte ünnepélyesen így felelt:

«No, Bog s Vami!»

(Az Isten legyen veletek!)

és maga is csendesen keresztet vetett.

Ez a történelembe kívánczó epizód igen jellemző Sztalin személyére.

Kiviláglik belőle, hogy ő maga, ha meg is volt győződve arról, hogy amit tett, azt nagyon jól tette, (mert hiszen ő rosszul úgysem tehet semmit!), de azért bizonyos kétség mégis kellett, hogy legyen benne a német támadás sikeres feltartását illetőleg.

Amilyen nagy volt az elkomolyodása, mely belőle a rég nem gyakorolt keresztvetést és az egyébként nem létező Isten nevének említését kiváltotta (talán egészen akaratlanul), akkora volt előtte a német és magyar hadsereg együttes tekintélye.

Az Isten segítségére valóban nagyon is szükség

lett volna ebben a vállalkozásban (vagy még inkább, hogy ez egyáltalában létre se jöjjön), mert akkor Jugoszlávia megsemmisülése mellett, ők sem vesztették volna el szavuk hihetőségét.

A németek nem váltották be Sztalin reményseit és Popovics ezredes bizonykodása is szappanbuboréknak bizonyult.

Jugoszlávia sorsa egy hét alatt beteljesült.

De ha nem így történik, a Szovjetunió a Balkánon esetleg súlyos helyzetbe került Németországot minden bizonnyal megtámadta volna.

A SZOVJET IMPERIALIZMUS.

A Szovjetunió alkotmánya csak védelmi háborút ismer és csak azt engedi meg. A legfelsőbb állami szervek csak abban az esetben rendelhetik el a mozgósítást, ha a Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetségét megtámadták.

Ha ezeket a rendelkezéseket be is tartanák, a Szovjetek imperializmusáról nem lehetne szó, mert, ha egy állam csak védi a saját területét, az nem imperialista vonás. A védelem maga legtermészetesebb kötelessége minden országnak és nem kifogásolható a legcsekélyebb mértékben sem. De még ezen túlmenőleg is, ha egy állam azért támad, hogy régebben jogtalanul elvett területét visszaszerezze, ez a ténykedése messze áll az imperializmustól.

Imperializmus az, ha egy állam tisztán hatalmának kiterjesztése céljából, minden jogalap nélkül, olyan területeket szándékozik vagy kísérel meg ma-

gának megszerezni, melyhez úgy etnographiailag, mint politikailag, avagy reális történelmi alapon semmi joga nincs.

Nagy Péter cár megteremtette az orosz birodalom egységét, de programjának azon pontja, hogy meleg tengeri kijáratot szerezzen az országnak, már nem sikerült neki. Éppen úgy nem sikerült ez a törekvés Nagy Péter óta sem.

Pedig ennek az eszmének érdekében mindent megtettek az oroszok és az előkészületeket nem egyszer sikeresen be is vezették.

Mi köze van egyébként Oroszországnak Finnországhoz, holott azon a területen soha, sem a múltban, sem a jelenben egyetlen orosz sem lakott. Ellenben a Finn-Szovjet határtól keletre Leningrád, Petrozavodszk, Archangelszk vonalig mindig finnek laktak.

A balti államokban csak néhány ezer betelepült orosz élt, a többi észt, lett vagy litván, kik teljesen idegenek a szlávoktól.

Vagy a Kaukázus? Rengeteg sok nemzetisége között akad árja, mongol, török és olyan fajtájú, amelyet csak akar az ember. Egyedül szláv nincs.

Milyen jogon foglalta el tehát ezeket a területeket a cári Oroszország és miért tart rájuk számot a «békes» Szovjetunió?

Azért, mert további tervei eléréséhez ezekre elengedhetetlenül szüksége van.

Északon Murmanszk kikötőjét a Golf-áram úgyahogy szabadon tartja, Archangelszk azonban az év legnagyobb részében be van fagyva, tehát használatatlan.

A nyugati tengerre való kijutást egyedül Narvik

birtoklása tudná biztosítani, tehát ezt kellene feltétlenül megszerezni. Igen ám, de ide az út Finnországon keresztül vezet.

A Szovjetunió úgy érezte, hogy Finnország az ő «békéjét veszélyeztette». Hogy mivel veszélyeztethette volna a parányi finn nemzet az óriás orosz birodalmat, azt senki sem tudta elképzelni. Talán a finnek meg akarták hódítani a Szovjetuniót? Vagy ha nem is az egészet, de el akarták venni tőlük, mint ahogyan a kommunisták mondták, Leningrádot és környékét? Senki sem hitte el, de hogyan tudja a bárány megmagyarázni a farkasnak, hogy ő nem akarja őt felfalni? 1940-ben ilyen veszélyeztetés címen meg is támadták a finneket, melynek folyamán korántsem érték el azt, amit szerettek volna. Az óriási áldozatok csak azt eredményezték, hogy a kis finn nép dicsősége emelkedett, a vörös hadsereg tekintélye pedig megtépázódott.

Az oroszok szerették volna egész Finnországot letiporni, hogy egyrészt közelebb kerüljenek Narvik-hoz, másrészt csökkentsék a távolságot — a Balti-tenger szigeteit és a Finn partokat megszerezve — az Északi-tengerhez, vagyis az Atlanti-óceánhoz.

Ugyancsak a fenti célt szolgálta a balti államok letiprása is.

Nincs kizárva, hogy elhitték, talán még a Ska-gerrak is az övéké lesz egyszer!

Ismeretes, hogy Besszarábia visszafoglalása után mennyire nyugtalanították Délkelet-Európát folytonos mozgolódásaikkal, melyek oda irányultak, hogy minél közelebb kerüljenek a Duna torkolatához, sőt, hogy azt meg is kaparintsák. Már nagyon közel voltak

hozzá, hogy Galacot megtámadják, de a németektől való félelem visszatartotta őket. Németország ugyanis garantálta Románia határait, az alsó Dunán végrehajtott erőszakoskodás tehát már ekkor könnyen egy Németországgal való háborúhoz vezethetett volna. Ezt ekkor még nem merték kockáztatni.

Mi közülük volt nekik a Duna deltájához, Galachoz, vagy Konstancához? Nyilvánvalóan semmi, mert az mindig vagy a románoké, vagy másé volt, de sohasem az övék.

És mire kellett volna nekik a Duna torkolata? vagy Konstanca? Egy jó lépéssel közelebb jutottak volna a Fekete-tenger nyugati partján. A bolgárokat már úgy kezdték kezelni, mintha Bulgária teljesen az ő járószalagjukra engedte volna magát fűzni. Mind-egy, hogy ez egy pillanatig sem felelt meg a valódi helyzetnek, ők ezt így kívánták, tehát így követelték. A propagandát pedig úgy állították be, mintha valóban minden úgy is lenne. Már arról kezdtek beszélni, hogy Várnát, Burgaszt át fogják nekik engedni támaszpontul.

A bolgárok észretérítették őket, amiért aztán nagyon megharagudtak.

Mi közülük volt nekik Várnához és Burgaszhoz? Semmi, mert soha szó sem volt arról, hogy ezek befolyásuk alá kerülhetnek; viszont jó lett volna a Fekete-tenger egész nyugati partját kézbekapni, mert így már csak egy lépés, nem is nagy lépés kellett volna a Dardanellákig.

Ez volt a fő cél!

A Dardanellák, jobban mondva, a tengerszorosok elérése a Fekete- és az Égei-tenger között, régi vá-

gyuk volt. Ez a kérdés gondolataikat állandóan foglalkoztatta. El is követtek mindent, hogy legalább szabad átvonulásukat biztosítsák, ha már ténylegesen nem szerezhetik meg a szorosokat.

A szabad átvonulás biztosításával azonban a Szovjet vezeterei nem elégedtek meg, mert a Dardanellák adott esetben ismét könnyen lezárhatók lennének és így az ő részükre ismét elvesznének. Ezért nemcsak a tengerszorosokat, hanem a környező partokat is meg akarják szerezni, hogy az átjutás mindenkorra és minden körülmények között biztosítva legyen.

Ezért kellett volna nekik egész Bulgária. Persze, a legegyszerűbb lett volna, ha Bulgária, mint a Balti államok «önként» csatlakozott volna hozzájuk.

Azután jött volna Törökország európai részének megszerzése és így tovább...

Így végre a tengerszorosok nem képezték volna azt az akadályt, mint most a törökök kezében.

A harmadik irány, mely a nyílt tengerre való kijutást lehetővé tenné, a Perzsa-öböl megszerzése. Ehhez szükséges volna, hogy Irántól valamilyen módon, valamilyen ürügy alatt megkapják azt a területet, mely ide vezet. Ürügyet majd csak találnának, hacsak ezen volna. Egyelőre sok minden más akadály van. Közöttük olyan is, mely újabb szövetséges viszonyukból kifolyólag elhárítható volna, vagy legalább is látszólag nem állanak olyan messze tőle, «csak» a háborút meg kellene nyerniök.

Mikor Molotov 1940. őszén Berlinben járt, a németek hallani sem akartak a Szovjetek azon követeléséről, hogy Finnország egész területe fenntartás nélkül az övék legyen, hogy uralmukat a Balti-tengeren

kiterjesszék. Ugyancsak nem akartak a németek a Dardanellákról sem tárgyalni, lévén az török terület.

A német-orosz háború kitörésével a helyzet az ígéreteket illetőleg megváltozott.

Az angolszászok nem takarékoskodnak az ígérekben. Odaígérték a Szovjeteknek egész Finnországot, a Balti-tengeren szabad mozgást, a Dardanellákat, Boszporuszt és talán csak a Perzsa-öblöt nem, mert az elsősorban nekik kell az iráni petróleum miatt. Különben is ígérni lehet, az ígéretet a másik oldalon nem veszik olyan komolyan, hogy azért a pillanatnyi barátságot érdemes lenne kockáztatni. Ugyis csak egy részét kell betartani, de azt is mikor? A jelenlegieket például el kell tolni ad kalendas grecas.

Van az orosz imperializmusnak egy negyedik törekvési iránya is, melyről alig hallani valamit. Csodálatosképpen soha nem olvasható egyetlen cikk sem, mely ezt a törekvést tárgyalná, pedig érdekessége végett több, mint az előzők, fontossága pedig világpolitikai szempontból, szinte felülmúlja a többiekét.

Ez az irány a Tibet felé való terjeszkedés.

Mongóliát már meglehetősen szoros kapcsolatokkal sikerült magukhoz csatolniok, Kelet-Turkesztánt illetőleg minden igyekezetük oda irányul, hogy reá befolyásukat minél inkább növeljék. Erre, ha a dolgok jól mentek volna, minden reményük meg is lenetett.

A két országban és magában Tibetben is erős kommunista propaganda folyik. Ahol azonban a kommunista befolyás nem tud ma még eredményt elérni, ott jó lenne azt a Lhasza-i láma fensőbbbségével pótolni.

Más szóval: egyelőre azért kell Tibet, hogy Kelet-Turkesztánra és Külső-Mongóliára befolyást tudjon gyakorolni és másrészt, az ezekben az országokban kifejtett erős kommunista izgatás hivatva van Lhasza hatalmát gyengíteni, hogy ez is előbb-utóbb a bolsevisták karjába omoljon.

Tibet birtoklásának gondolata természetesen Kína, de főleg Anglia érdekeit veszélyezteti.

Kínával könnyebben meg tudna egyezni a Szovjet-unió, mert magának Kínának is sok félténivalója van (vagy legalább is volt) az angol világbirodalomtól, hiszen Burmát nem régen szakította el tőle. Így, ha Anglia erős marad, nemsokára más országrészekre is sor kerülhetne.

Kínának, -- az össz-Kínát értem alatta, nem a mostani kétfelészakadtat, -- tehát érdeke, hogy Nagy-Britannia befolyása ezen a téren ne erősödjék.

Kínának érdeke lenne a Szovjetunió visszaszorítása is, de e kettő közül egyiket, akarva-nemakarva, el kell tűrnie, így inkább ezt választja, mert rendes viszonyok között mégis kevésbé kell tartania tőle, mint a brit birodalom erejétől.

Az angolok hamar felfigyeltek az orosz imperializmus könnyen sejthető szándékára és mindent megtettek, hogy India veszélyeztetettségét minél inkább csökkentsék.

Hamar észrevették, hogy Oroszország végcélja India megszerzése.

A Szovjet propaganda igen erősen tért hódított Belső-Ázsiában. Most valószínűleg kevesebb idejük és alkalmuk van erre, tekintettel a súlyos németek elleni háborúra, azonkívül az angol szövetséges hátba-

támadását (ez nem lenne nagyon nagy dolog) és gyengítését is jelentené.

Nagy Péter orosz imperializmusa megmaradt a mai időkben is és ennek célkitűzéseit Sztalin minden áron végre akarja hajtani. Minden eszközt felhasznált, hogy céljához közelebb jusson és nem rajta múlt, hogy tervei nem sikerültek és az sem, ha azok egyáltalában nem fognak sikerülni. Pedig, ha kell pánszlávizmusról, ha kell proletárforradalomról beszél, csakhogy igazi törekvéseit leplezze.

Általános feltűnést keltett az utolsó néhány év alatt az, hogy a bolsevisták Nagy Pétert mint nagy uralkodót és főleg mint nagy forradalmárt kezdték emlegetni. Hatalmas két részből álló filmet is készítettek életéről és úgy terjesztették, illetve ismertették, mintha legalább is kiegészítő tagja lenne a Marx-Engels együttesnek. Ezt ezért tették, mert részben szükségét érezték annak, hogy mintegy gyökeret keressenek a maguk számára az orosz történelemben, de főleg, mert Nagy Péter imperialista törekvéseivel szóról-szóra egyetértettek és programjának minden pontját átvették.

Sztalin maga pedig bizonyára úgy gondolta, hogy cár ide, kommunizmus oda, mégsem utolsó dolog, ha valaki egyenes leszármazottja lehet egy már a történelem által elismert nagy uralkodónak.

Mi célt szolgált volna hadseregük ilyen arányú kiépítése? A nép a koldusnál is szegényebben élt, de a hadsereg növekedett és erősödött.

Ennek a hadseregnek a megszervezését már akkor elkezdték, amidőn Litvinov a genfi konferenciákon az általános leszerelés: tele szájjal követelte.

Litvinov ugyanakkor terjesztette elő a fegyvergyártás leállítását és teljes beszüntetését, mikor éppen a szovjetek százával építették az új fegyver- és hadiszerelési gyárakat. Követelte a katona-tisztikar leserelését, midőn az ő nevelőiskoláik a tiszti sarjadék ezreivel voltak tele. (Igaz, hogy később ugyanannyit kivégeztek, de ezt azóta már nagyon megbánták.)

Most is, mint már annyiszor, tehát nem sok reménye lehet Sztalinnak, hogy imperialista törekvéseit siker koronázza.

Inkább az fog bekövetkezni, hogy angolszász szövetségesei az utolsó szál orosz katonáig harcolni fognak. Ebből pedig sem Sztalinnak, sem a szovjeteknek, de még kevésbé az orosz népnek nem sok haszna lesz.

Egyébként, ami magát az orosz imperializmust illeti, az sem Nagy Péterrel, sem Sztalinnal nem szűnik meg. Ennek az imperializmusnak a lényege tovább él magával Oroszországgal. Amíg az Orosz Birodalom Európa felét foglalja el, és meleg tengeri kikötője nincs, mindig arra fog törekedni. Kell is törekednie, mert különben az óriási terület nem tud egyensúlyba kerülni. És ezt az egyensúlyt annál kevésbé tudja megtalálni, minél magasabb lesz a kultúrája és minél fejlettebb a civilizációja.

Viszont a modern politikai felfogás arra hajlik és ez az egyedül helyes is, hogy lehetőleg minden népfajnak meg kell adni a teljes nemzeti alapon nyugvó fejlődési lehetőségét, vagyis a politikai és ezen belül a gazdasági szabadságot.

Mi sem indokolja tehát, hogy az Orosz Birodalom 185 nemzetiséget tartson igája alatt azon a címen,

hogy Nagy Péter cár alatt is így volt. Ez nem jogcím. Legalább is nem elfogadható jogcím, mert ez az óriási terület nem képez egy olyan gazdasági egységet, melynek szétbontása a nép vagy népek katasztrófáját vonná maga után.

Tehát sem történelmi, sem gazdasági alapja nincs, hogy együvé tartozzanak. Különösen, ha ez az együvé tartozás Európa békéjének állandó veszélyeztetését jelenti, mint ebben az esetben.

A finnek, amint ezt ők már be is bizonyították, meg tudnak élni maguk is. Sőt sokkal jobban, mint előző állapotukban.

A balti államok szépen virágoztak, jólétben kultúrájuk csak emelkedett.

Ukrajna lakossága egészen más nép, mint a nagy-orsz. Örökös harcokban, időnkénti, de inkább állandó irtásukkal lehetett őket csak megtartani a nagy birodalomban, dacára annak, hogy kétségtelenül ők is szlávok.

Ugyanígy áll a helyzet a Kaukázus népeivel. Eddig mind el voltak nyomva.

Ugyanez áll a többi: török, finn-ugor és mongol népekre is. Ideje tehát, hogy felszabaduljanak és szabadon, nemzeti alapon fejlődhessenek.

Az orosz imperializmus állandó veszélyét tehát csak úgy lehet megszüntetni, ha a mostani mammut Szovjetunió természetes alkotó-elemeire bomlik.

Ez magának az igazi orosz népnek is érdeke.

Ezt a mostani háború meg is fogja hozni.

A PÁNSZLAVIZMUS.

Az első világháború előtt Európa szláv népei között igen sokan voltak olyanok, amelyek a pánszlávizmust komolyan vették. Érthető is, mert ezáltal a kisebbek támaszt kerestek és találtak, részben egymásban, részben pedig Oroszországban. Utóbbi pedig, mint a szláv népek egyedüli nagyhatalma, befolyását azért igyekezett a többiekre kiterjeszteni, hogy ezáltal hatalmát a Monarchia szláv népei között is éreztesse, a Balkánon pedig, hogy a Dardanellák eléréséhez magának kedvező körülményeket teremtsen.

A Monarchia kebelében élő szláv népek igen nagy szimpátiával viseltettek Oroszországgal szemben és bennük a nagy szláv testvért látták. Minden igyekezetük arra irányult, hogy vele a szoros kapcsolatokat, amennyire csak lehetséges, felvegyék, fenntartsák és erősítsék.

Tévedés lenne azonban azt hinni, hogy ezek a Monarchiától elszakadni vágyó gondolataik az Oroszországhoz való csatlakozást is magukban foglalták volna. Ezek a kis szláv népek igen jól éltek a Monarchia kötelékében.

Mindenütt élt azonban közöttük egy-egy érdekcsoport, amely a hatalmat magának akarta megszerezni és a pánszlávizmus ideáján keresztül az ő vezetése alatt képzelt el egy-egy független szláv államot.

Maga, az első világháború előtti cári Oroszország nagyon komolyan vette a pánszlávizmust, de a szláv testvériség kihangsúlyozása nem azért történt, mintha tényleg a szláv népek szabadságát, kulturális és anyagi előrehaladását kívánta volna, hanem azért, hogy saját

hatalmát ezeknek a kis szláv népeknek, a hozzá való ragaszkodásuk által növelje és kiterjessze.

Mind a két fél bizonyos mértékig félre akarta tehát vezetni a másikat. Ezt mindketten tudták egymásról, azonban senki soha be nem vallotta.

Nem is volt rá szükség, hogy túlságosan firtassák a végső célt, mert hiszen annak elérése akár az egyik, akár a másik félt vesszük is, túlságosan álomszerűnek tűnt fel.

Mindkettő elérte azonban azt, hogy a nagyhangon hirdetett pánszlávizmus már magában véve propagandisztikus kihangsúlyozásával is, bizonyos gyengítő befolyást gyakorolt a Monarchia népeinek összetartására és erősítőleg hatott Oroszország erőszakos fellépésére.

Az összes szláv népek közötti benső kapcsolatok megszilárdítását szolgálták propaganda és egyéb íráson kívül, az első világháború előtti időszakban igen nagy hírnévre tett szokolista kongresszusok, vagy amit minden szláv nyelven egyformán fejeztek ki: Sveszokolszki Szlet-ek.

Ezeket a kongresszusokat négy évenként tartották mindig más és más állam fővárosában. Ebből a szempontból külön szláv államnak számított abban az időben, a Monarchia szoros kötelékében élő nemzetiséget és nem államalakulatot képező Horvátország és Prága is.

Aki ilyen Sveszokolszki Szlet egy hétig tartó ünnepségein résztvett, láthatta, hogy bizony a Monarchia szláv népeinek a Monarchiához való hűségét eléggé próbára teszik az ott elhangzó szónoklatok és a tapasztalható érzelmek.

A szokolisták (magyarul szokol = sólyom) látszólag ártatlan tornaegyesületeket alkottak és bevallott céljuk kizárólag a test ápolása és a tagok szellemi színvonalának emelése volt.

Minden szláv népcsoporthoz tartozó területen százával voltak ilyen szokol egyesületek. Horvátországban pl. külön volt a horvátoknak és külön a szerbeknek. Ez már magában is bizonyította, hogy itt más is történik, mint kizárólag a testkultúra emelése.

A négyévenként megtartott szokol kongresszusokon pedig bármilyen állam fővárosában rendezték meg azokat, a vezető szerepet a kisebb szláv népek között a csehek, általában pedig az oroszok vitték.

Amint mondtam, a Monarchia kis szláv népei nem gondolták komolyan, hogy ők valamilyen módon Oroszországhoz csatlakozzanak. Azonban önállósági törekvésüket nagyban előmozdította az, hogy úgy ők maguk, mint bármely kívülálló más nemzetiségű, sőt a Monarchia külképviselői is láthatták és tapasztalhatták, hogy Oroszország mindenben támogatja a kis szláv népeknek a Monarchiától való elszakadását. Hogy ez az elszakadás, majd milyen formában történik, önállóság vagy Oroszországhoz való valamilyen csatlakozás képében, másodrendű kérdés volt, mert a mozgalom mindenestre hozzájárult ahhoz, hogy a Monarchia belső erejét csökkentse. Oroszországnak már ez is igen nagy nyereség volt.

A szokol kongresszusok programjából sehol egyetlen helyen vagy alkalommal sem lehetett volna megállapítani, hogy azon valaki is politikával fog foglalkozni.

Gyönyörű tornaviadalok, melyeket az egyes egyesületek, de népcsoportok vezetősége is, igen komolyan vett, igen nívós versenyeket eredményeztek. Volt ott ének, zene, tánc, imponáló, mindkét nembeli tornász ifjak felvonulása stb., szóval látszólag minden, csak politika nem.

A vezetés azonban tisztára politikai volt. Ha az embernek alkalma volt az éjfélutáni szónoklatokat is végig hallgatni, akkor látta, hogy az összes tornászjelenségek csak lepelül szolgáltak, a versenyek, illetve összejövetelek igazi célját a politika képezte.

Fent vázoltakat a Szovjetunió vezetői is nagyon jól ismerték és az utóbbi időben minden eszközzel azon voltak, hogy valamilyen formában feltámasszák a pánszlávizmus gondolatát.

Náluk nem a pánszlávizmus, vagyis a szó nemes értelmében vett testvéri összetartozás és az összetartozásnak kifejezése lett volna a fő cél, hanem az, hogy hatalmukat ezáltal is bizonyos olyan irányban terjeszthessék ki, amelyekre nagyhatalmi céljaik elérésére szükségük volt.

Mindenki előtt élénken ismeretesek azok a törekvések, melyeket a Szovjetunió Csehország irányában kifejtett, hogy a cseheket és a szlovákokat, nekik folytonosan a testvériségről zengedezve, minél szorosabban magához csatolja.

Tudott tény az is, hogy a csehek erősen támaszkodtak Oroszországra, miután Németország mindinkább rájuknehezedő nyomásától tartottak. A Szovjetunió pedig adott esetre mindent, úgy erkölcsi, mint anyagi támogatást beígért Csehszlovákiának. Ez az

ígéret annyira ment, hogy a cseheket egyenesen izgatták, hogy ha eljön az ideje, minél erélyesebben tudjanak ellenállni Németország jogos kívánságainak.

A csehek meg is ígérték a Németországgal szembeni ellenállást, midőn ez a német nyelvű és eredetű lakosság által betelepített részeket jogosan magának követelte. Ez az ellenállás azonban a beszédnél és lármánál tovább nem jutott, mert amidőn a Vezér csapatai a cseh határok felé megindultak, a csehek egyetlen egy puskalövést sem adtak le, hogy a németeket feltartóztassák.

Ebben a pillanatban kellett volna a nagy szláv testvérnek ígéretét beváltania és a szorongatott Csehszlovákia segítségére fegyveresen is kiállnia.

Ez azonban, amint ismeretes, nem történt meg, mert abban a pillanatban, amikor a Szovjetúnió a szavát be kellett volna váltania, egyszerre felfedezték Moszkvában, hogy ők a németek ellen szerződésileg fegyveres beavatkozásra nincsenek kötelezve.

Ugyanez a komédia ismétlődött meg 1941 áprilisában, amidőn a Szovjetúnió Jugoszláviát ugratta be, hogy a németekkel ujjat húzzon. Midőn azonban itt is segítségre került volna a sor, a németek felé meaculpával hangoztatták, hogy nekik Jugoszlávia vállalkozásához semmi közük nincs.

Arra jók voltak a csehek és a szerbek is, hogy kiálljanak, de a szovjetekben komoly segítségre egyáltalában nem gondoltak, csak arra, hogyha esetleg eredmény adódik, annak gyümölcsét a maguk részére megszerezzék.

Elszámították magukat.

Csehszlovákia és Jugoszlávia is hamarosan megsemmisült.

A Szovjetunióban pánszlávizmus alatt a vázolt eljárást értették.

VACSORA AZ U. S. A. NAGYKÖVETNÉL.

Steinhardtnak, az északamerikai Egyesült-Államok nagykövetének, a Peszkovszkaja-téren volt a magánlakása.

Szinte nem is kellene megemlítenem, hogy pazarul berendezett palota volt, de amellett igen stílusos környezetben, mert közvetlen tözsomszédságában egy régi, szép gör. keleti templom elhagyatott falai és beszakadozó teteje emlékeztettek az új uralomra.

De nem is ez az, amiért Steinhardték vacsorájára külön kiakartam térni.

Maga a vacsora sem adna erre okot, mert bár kifogástalanul volt rendezve és gazdagon kiállítva, ezt minden nagykövettől joggal elvárta az ember. Sőt azt is, hogy a házigazda és felesége minden lehető elkövettek, hogy vendégeik minél jobban érezzék magukat.

Inkább a meghívottak és azok viselkedése annyira érdekes, hogy nem mehet el mellette szó nélkül az ember.

A követek és a katonai attachék, ha csak erre mód adódott, igyekeztek a külügyi népbiztosság diplomatait vagy a velük érintkező katonai vezető személyeket házukba meghívni.

Ennek természetes következménye volt, hogy

minket is nem egyszer a külügyi népbiztosság vagy valamely katonai személy vendégül láttak. Ezeket a meghívásokat már ebből az okból is viszonzni kellett.

De azonkívül a diplomáciai érintkezés egyetlen alkalommal sem merül ki a tisztán hivatalos tárgyalásokkal, hanem mindig össze van kötve, barátságos és fesztelen összejövetelekkel, legyenek azok egyszerű teák, dejeunerek vagy díszes dinerek.

Ilyenkor az érdekelt személyeket nem kötik a tárgyalások merev és komoly formái. Egymást jobban és közvetlenebbül megismerhetik, úgy hogy közelebb kerülnek egymáshoz; mindkét fél viselkedését, egymással szemben való magatartásuk nagyban megkönnyíti.

A tapasztalat szerint megállapítható, hogy ebből a közelebbkerülésből senkire hátrány nem származik.

Amellett az ilyen alkalmakkor lejártszódott beszélgetéseknek sokszor éppen olyan diplomáciai súlyuk van, mintha ezek nyílt hivatalos tárgyaláson folytak volna le, azonban anélkül, hogy a tartalom bármelyik felet is mereven kötné.

Röviden, mindenkinek alkalma nyílik, hogy a másik fél felfogása iránt tapogatózzék, illetőleg, hogy gondolatait enyhébb formában közölje másokkal.

Az ilyen összejövetelek tehát a diplomáciai tárgyalások bevezetésének vagy folytatásának tekinthetők.

Fentiekből nem következik, hogy minden dejeuner vagy diner ennyire komoly tartalmú.

Eltérőleg a közfelfogástól, vannak tisztára udvariassági meghívások, sőt baráti összejövetelek is.

Steinhardt nagykövet szóbanforgó dinerje az udvariasság körébe tartozott. Sem ő, sem más ezen alka-

lommal nem akart volna különöset elérni. Kizárólag azt, hogy a Szovjet külpolitikájának vezető államférfiaival szemben baráti gesztust mutasson.

Ez a körülmény azonban nem zárta ki, hogy az Egyesült-Államok nagykövete és felesége a szovjet diplomaták irányában ki ne mutassa állama rokonszenvét és nagyrabecsülését.

Ezt a nagykövet meg is tehette és kötelessége is lett volna, ha államának érdekei azt tőle így követelik meg.

Steinhardték azonban kissé túl mentek a nemzetközi szokások által megengedett határon és ez a dineren való megjelenés öltözetében jutott leginkább kifejezésre.

A szokások szerint, mely szokások hatalma erősebb még az írott törvénytől is, a vendéglátó házigazda joga tudtul adni mindenkinek, hogy a meghívott a meghívásnak milyen öltözetben tegyen eleget és milyen időpontban jelenjék meg.

Ha tehát, mint meghívó úgy rendelkezem, mert úgy látom jónak, hogy vendégem szmokingban vagy frakkban jöjjön hozzám, úgy ezt a kíváncsalmat mindenkinek teljesítenie kell.

Mindenki meg is teszi bírálat nélkül.

Steinhardték a vacsorára frakkot írtak elő.

Ez idáig rendben van, mert nagyköveti dinert, úgyszólván kizárólag frakkban szoktak megtartani.

Ha egy nagykövet ebből valamit enged és smokingot ír elő, ez már enyhítést és azt jelenti, hogy a vacsorának bizonyos mértékig bizalmasabb, ha nem is baráti jellege van.

Litvinov külügyi népbiztosságának idejében a

szovjet diplomatak is frakkban jelentek meg, ha ez az öltözet volt kérve.

Mióta azonban Molotov a külügyi népbiztos, azóta sem frakkot, de még smokingot sem viselnek.

(Ez a rendelkezés csak Moszkvára vonatkozik, a külföldön lévő szovjet diplomataakra nem. Azok a helyi szokásokhoz alkalmazkodnak.)

Fenti körülmény Moszkvában ismeretes volt és a külügyi népbiztosság úgy magyarázta, hogy ők a külsőségekre nem adnak semmit.

Azért jó néven vették, ha valaki az idegenek közül a jobb öltözködéssel kitüntette őket.

Igy az ő felfogásuk szerint, ha egy követ megbízó levelét átadja az államfőnek számító Kalinnak, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elnökének, megjelenhetne egyszerű utcai ruhában is. Ha valaki ezt valóban így tette volna, rossznéven vették és rámondották volna az illetőre, hogy udvariatlan. Ha valamely követ érdeklődött náluk, hogy hogyan legyen öltözködve, azt a feleletet adták, hogy «az egyáltalában nem fontos, de lehet frakk és cylinder is».

Határozottan tetszett nekik, ha a külföldi diplomatak ~~jobb~~ voltak öltözködve, mint ők.

Ebben nem is találta az ember semmi különöset. Végtére is egy államfő akkor is államfő, ha bármilyen egyszerűen öltözködik.

Egy vacsorára való meghívásnál azonban nem ez az eset.

Ott mindenki egyenlő ebből a szempontból, mert ha nem lenne az, úgy nem lehetne meghíva az illető társaságba.

Itt követte el az amerikai nagykövet a hibát.

Ő nagyon jól tudta, hogy a szovjet diplomaták utcai ruhában jelennek meg, tehát nem lett volna szabad neki frakkot előírni.

Igy előállt az az eset, hogy mind az ötven vendég frakkban, feleségeik estélyi ruhában jelentek meg, a meghívott szovjet diplomaták és feleségeik pedig egyszerű utcai ruhában.

Túl nagy és bántó volt az ellentét.

Ha én lettem volna a szovjet diplomata, akit ilyen kellemetlen helyzetbe hoznak, sértve éreztem volna magamat. Mert sértő is azt kimutatni, hogy mindenki különkülön tudjon megjelenni, mint én.

A meghívottak, Visinszkij és Lozovszkij külügyi népbiztos helyettesek és a többiek azonban nem így fogták fel a helyzetet, hanem valószínűleg úgy, hogy íme, a külföldi diplomata társaság őket még az öltözködéssel is mennyire kitünteti!

Erre egy nagykövetnek nincs szüksége, de meg sem engedhető, hogy róla ilyen hízelgési szándékok feltételezzenek vagy feltételezhessenek.

A helyzetet mindenki erősen elítélte; a kifogásokra még inkább okot szolgáltatott az a körülmény, hogy a külügyi népbiztos helyettesek (a szintén meghívott Molotov külügyi népbiztos nem jött el) az összes vendégek beérkezése után csak egy negyedórával később jelentek meg.

A diplomaták igen pontosak szoktak lenni. Ilyenek a szovjet diplomaták is, kik szigorúan vigyáznak arra, hogy egyetlen percet se késsenek.

Nyilvánvaló tehát, hogy meghívásuk is negyedórával későbbre szólt.

Ezt az udvariasságot meg kell tenni egy uralkodó-

val szemben, de nem szokás alkalmazni egy miniszter meghívásakor.

Steinhardték ebben az esetben legalább is túloztak és nem tettek jó szolgálatot sem saját államuknak, sem a diplomáciai testületnek.

FOGADÁS MOLOTOVNAL.

Molotov külügyi népbiztos évenként egyszer, a forradalom emlékünnepe napján (november 7-én) a Moszkvában akreditált követségek tagjait és a katonai attachékat fogadásra szokta meghívni.

Erre a célra a Gercenán fekvő egyik gyönyörű, volt főúri palotát szokta igénybevenni.

Maga az épület a régi világban is az empir stílusú, főúri palotáknak remeke volt. Minden úgy van benne, ahogyan annak idején tulajdonosai elhagyták. Egyetlen bútordarabot, dísztárgyat sem mozdítottak meg. Valószínűleg abból indultak ki, hogyha a grófnak jó volt, meg fog felelni nekik is.

Ebben tökéletesen igazuk is volt.

Megfelelt!

A csillárok, a kandeláberek, bútorok, dísztárgyak, porcellán és üvegtermék stb. csak így volt jó, ahogyan átvették. Minden olyan kifinomult ízléssel volt összeszedve, hogy szebbet, odaillőbbet, alig lehetett volna találni.

Egyedül a családi képek hiányoztak. Azokat már még sem lehetett örökölni elfogadni és egyszerűen a galériában meghagyni. Jobb is volt így, mert bizony az ősök nagyon csodálkoztak volna!

A fogadás 10 órakor kezdődött.

A diplomaták katonai pontossággal szoktak érkezni s így elképzelhető az a gépkocsi felvonulás, mely tíz óra körül a palota előtt lejártszódott.

A vendéglátók és kíséretük már teljes számmal jelen voltak.

A meghívottakat maga Molotov külügyi népbiztos, Visinszkij és Lozovszkij népbiztos helyettesek, valamint Barkov protokoll főnök fogadták.

Érdekes, hogy az általános diplomáciai szokásoktól eltérőleg, nem tettek különbséget a háborúban álló felek között.

1940-ben már jól benne voltunk a háborúban, de ők tekintet nélkül arra, hogy ki, kivel visel háborút, mindenkit egyszerre meghívtak. Ebből azután nem egy komikus helyzet is adódott. Nagyobb baj azonban nem származott belőle, bár ilyesmi sem lett volna egészen kizárva.

(Nem tartozik ide, de megemlítésre érdemes, hogy az egyik ázsiai ország nagykövete nemzeti önállóságuk ünnepén, szintén meghívta az összes diplomatákat és katonai attachéket délutáni teára. Azonban két egy mástól fekvésben is jól elválasztott teremben helyezte el a két társaságot, körülbelül a politikai csoportosulásnak megfelelően. A belépő folyosón a követségi titkárok éberek voltak, hogy mindenki az ő helyiségebe jusson. Mégis előfordult, hogy az egyik katonai attaché segédje, természetesen tiszt, miután pillanatnyilag nem volt senki, aki helyesen útbaigazította volna, egyenesen a nemzetével hadban álló katonai attaché karjaiba került.

Az általános megrökönyödés kiváltása után azonban, hamar ottermett egy házi titkár, aki aztán rendbehozta a tévedést. A végén mindenki mosolygott rajta és szinte hálásak voltak a talpraesett tisztnek ezért a kis humor szerzésért, lévén a hangulat abban az időben már elég nyomott.)

11 óra körül az egész társaság átvonult a hangversenyterembe.

Moszkva legkiválóbb művészei szerepeltek. Ének, zene kifogástalan volt, de a legnagyobb hatást egy bábjátékos érte el, ki bábjaival a votka-kedvelő monológját és tragédiáját mutatta be. Megérdemelten nagy sikert aratott.

Éjfél után egy óra körül megkezdődött a vacsora (nem hideg buffet!).

Több teremben volt terítve, így az elválasztódás magától adódott.

A terítés a kifogástalannál is többet nyújtott. Az asztalok szinte roskadoztak a finom és nagyértékű antik Popov-porcellántól, kristálytól és a még híresebb orosz ötvösművészet ezüstjétől. Annyi volt a válogatott, délszaki virág, mint máshol, még nyáron sem. Dacára a 40 fokos hidegnek.

Az étrend pedig szinte leírhatatlan gazdagságban jelentkezett.

A kaviár az elképzelhető legfinomabb került az asztalra, olyan, amelyet halandó ember még Moszkvában sem tud szerezni.

Halak az orosz birodalom minden részéből és olyan fajták, amelyeket a különben gazdag halcsarnokban soha sem lehetett látni.

Sültek, hidegen és frissen. Sarki fehér fogoly,

pamiri paradicsommadár, kaukázusi fácán, fajdfélék, fenyőrigók és ki tudná mind felsorolni?

Egészen sült malacok, belsőázsiai kőszáli kecskék, türkmén bárányok.

Ezerféle torta, sütemény, parfait és egyéb fagyalt.

Gyümölcsök, szőlő, amilyeneket itt soha nem lehetett látni.

Minden elképzelhető fajtájú ital.

És minden olyan mennyiségben, hogy nem a jelenlévő 700—800 meghívott részére, hanem háromszor annyinak is sok lett volna.

*

Meg kell hagyni, hogy szíves házigazdák voltak. Allandóan kínálták az embert és ha valaki észrevette, vagy azt sejtette, hogy egy vendégnek szüksége lenne valamire, a harmadik asztaltól is felugrott és készen volt rá, hogy előteremtse a hiányzót. Szinte a gondolatát akarták ellesni az embernek.

A hangulat ilyen vacsora és ellátás mellett 4 óra felé meglehetősen emelkedett volt. Kb. ekkor nyitották meg a táncot.

A táncot már egy helyiségben járták, tekintet nélkül a háborús időre. Ebből adódott aztán, hogy egy az ellen táborba tartozó úr az ellenséges oldalra számító diplomata nem régiben érkezett leányával táncolt. Viszont egy másik titkár az egyik ellenfél tisztjének feleségével. Nem ismerték egymást, mindegyik csak akkor jutott tudatára partnere kilétének, mikor a tánc után erre figyelmeztették.

Nem volt nagy dolog, mindenki megértően mosolygott rajta.

*

Ezen az összejövetelen Cripps angol nagykövet nem volt olyan persona grata az oroszoknál, mint amilyenné később kinőtte magát.

A vezető bolsevisták közül, úgyszólván, egy sem beszélt vele. Hosszabb ideig pedig kimondottan senki.

Timosenko tábornagy mellett állottam közvetlenül, midőn Cripps őt üdvözölte. Ilyenkor kézfogás és legalább néhány szó váltása is kötelező mindkét részről. Ez a legkevesebb, amit meg kell adni és meg is lehet követelni, tekintet nélkül arra, hogy a két személy államai egymáshoz, milyen viszonyban vannak, hacsak éppen háborút nem viselnek egymás ellen.

A marsall ezt is sokallotta az angol világbirodalom képviselőjével szemben.

Cripps nagykövet ezután is csak ódöngött a teremben, de azért 4 óra utánig kitartott.

*

Sokan voltak, akik reggel 8 óra után hagyták el az épületet, hogy végre hazatérjenek.

A mulatság után mindenki azt gondolta, amit éppen akart, de a gondolatok egyben megegyeztek: Így is lehet élni Moszkvában?

A DIPLOMATÁK ÉLETE MOSZKVÁBAN.

A kép teljessége érdekében néhány szóval ecsetelnem kell még a külföldi követségek helyzetét Moszkvában.

A diplomáciai nyelv természetesen az orosz volt. Az egész külügyi népbiztoságon alig akadt egy-két előadó, aki idegen nyelven valamit tudott. Ez annak a módszernek a következménye, melyet a Szovjet hús évig követett, hogy az iskolákból és az életből minden idegen nyelvet száműzött. Ezen csak a legutóbbi időkben változtattak, ennek azonban eredménye még nem volt észlelhető.

Úgy az iskolákban, mint minden irodában, üzemben és a hadsereg minden alakulatánál, mindenki köteles valamilyen idegen nyelvet tanulni és ebből alkalmadtán vizsgát tenni. A német, angol, japán és kínai nyelvet tanítják hivatalosan. Persze, nagy nehézségek adódnak, mert kevés a tanítani tudó személy.

Ha az embernek a vezérkarnál, külügyi népbiztoságon, vagy más hatóságnál valamilyen ügyes-bajos dolga akadt és oroszul beszélt, azt nagyon jónéven vették. Egyébként igen udvariasak, de túlzottan bizalmatlanok voltak.

Igaz, hogy a bizalmatlanság az orosz lélekben gyökerezik és ezt csak fokozta a mai rendszer. Ebben annyira mentek, hogy pl. a külügyi népbiztoságon saját tisztviselőiket is igazoltatták, mikor az épületbe beléptek.

Ebből a szempontból egyedül a katonák képeztek kivételt, ott igazoltatás nem volt, igaz viszont, hogy az ottani Elnökség vezetője a katonai attachékat nem

az irodájában, hanem egy külön erre a célra berendezett teremben fogadta.

A követségek, úgyszólván, minden egyes tagja állandó megfigyelés alatt állott.

Vasárnap rendszeren mindenki kirándult a környékre.

A háború előtt néhány héttel megúnták, hogy ilyen kirándulásokat tegyünk. Olyan értelmű rendelkezést kaptak a követségek, hogy amennyiben valamelyik tagjuk «lakását» el akarja hagyni, ezen szándékát egy héttel előbb jelentse be, a hely és idő pontos feltüntetésével, «előjegyzés» céljából. Engedély kérésről, vagy ilyen adásáról nem volt szó. De különben is a rendelet olyan homályosan volt megszövegezve, hogy igen sok tréfás és komikus esetnek vált kútforrásává.

Voltak pl. olyanok, mint az egyik követségi tanácsos, ki azt a kérdést intézte a Külügyi Népbiztossághoz, hogy szabad-e tehát neki a Külügyi Népbiztosságot engedély nélkül felkeresnie?

Egy másik, hogy mehet-e autón a Sztoljesnyikovra? (Olyan Váci-utca féle.)

A hivatalos hely a sok tréfa után olyan magyarázatot adott, hogy Moszkvától 50 km körzetre nem kell külön engedély. (Másik illetékes 100 km-t mondott.) Miután azonban ez a magyarázat csak távbeszélőn történt, nem vettük kötelező erejűnek, ragaszkodtunk a rendelet szövegéhez és az «előjegyzést» csak tudomásul adásnak magyaráztuk. Mint, ahogyan a «regisztrálás» semmilyen nyelven sem jelenthet mást. Ezen az alapon a hatóságokra bíztuk, hogy ők

az «előjegyzést», milyen időpontban hajtják végre és nyugodtan kirándultunk.

Ebben aztán mindenki megnyugodott.

A fényképezés mindenkinek, de különösen a külföldieknek tilos volt. Még a legártatlanabb felvételeket sem tűrték. Előfordult pl. Zagorszkba történt kirándulásunk alkalmával, hogy egyikünk a világhírű kolostorról akart néhány felvételt készíteni. A rendőrök nem szóltak, de a helyi G. P. U. tisztnak bejelentették, aki azon ürügy alatt, hogy az egyik öreg muzsik tiltakozott nála, mert ő is felvételre került, kérte a film átadását. Nem lehetett ellene semmit sem tenni, mert valóban a szigorú jog szerint, nem vagyok köteles tűrni, hogy engem bárki is lefényképezzen.

Már pedig itt nagyon becsülték a jogot!

A fényképező diplomatának nem maradt más hátra, minthogy filmjét a világosságra húzza s így a felvételeket megsemmisítse.

Moszkvában az egyes közszükségleti cikkeket egészen kiszámíthatatlanul lehetett kapni.

Mégpedig kiszámíthatatlanul úgy az időt, mint a helyt illetőleg.

Ez úgy értendő, hogy ha az embernek pl. mosószappanra volt szüksége, nem akkor és ott vásárolhatott, amikor és ahol akart, hanem ha abban az időpontban volt szappan, úgy ott vásárolhatott, ahová azt a központból éppen kiszállították. Ekkor az emberek ellátták magukat legalább egy fél esztendőre. (Ha volt annyi pénzük.)

Ez a módszer természetesen azt eredményezte, hogy az áru órák alatt ismét elfogyott.

Egyedüli kivételt a diplomáciai testület képezett.

A testület részére létezett egy külön rendelő iroda, amely a rendeléseket felvette és másnap az árut rendszerint szállította is, jobban mondva, a rendelést át lehetett venni. Így az elsőrendű közszükségleti cikkekben a diplomaták általában nem szenvedtek hiányt.

Természetesen igen sok cikk volt, amit sohasem lehetett kapni, vagy ha igen, úgy nem volt elfogadható minőségű. Ezeket a cikkeket külföldről volt kénytelen az ember beszerezni.

A kiállításokon minden volt, ami a szem-szájnak ingere. De nem lehetett vásárolni. Ez csak azt mutatta, mi mindent lehetett volna a Szovjetúnióban termelni.

Fenti irodán kívül, mely kizárólag élelmiszerek beszerzésével foglalkozott, egy külön intézmény működött az idegenek, főleg a diplomáciai testület tagjainak egyéb szükségletei kielégítésére. Ezt a sehol máshol a világon nem létező szervezetet Bürobinnak hívták. (Rövidítése a Bjuro po obszluzsivaniju inosztrancev, magyarul: Idegeneket ellátó irodának.)

Ha valamelyik követségi tagnak orvosra volt szüksége, csak a Bürobintól lehetett igényelni. Ha történetesen sürgősen kellett, igen nagy nehézségek adódtak, mert a gépezet nem működött gyorsan, közvetlenül orvost hívni pedig senkinek sem volt joga, de az orvosnak nem is lett volna szabad jönnie.

Ha a követség épületén valami javítás vált szükségessé, a Bürobin intézkedett. Gépkocsit kellett javíttatni, a Bürobin jelölte ki a műhelyt stb. Az iparosnak magának tilos munkát vállalnia.

Külön fejezet a lakáskérdés.

Lakást Moszkvában nem lehetett kapni. Sok nagy bérházat építettek, de az mind kevés volt. Ha valamelyik diplomatát kellett elhelyezni, úgy sokszor évekig kellett várni, míg valamilyen lakást a Bürobin ki tudott utalni.

Jóakarát is volt bennük, de ebből nem tudtak lakást adni, mert egyszerűen nem volt.

Elképzelhető, hogy ilyen körülmények között, milyen lehetett az élet Moszkvában!

A KÖVETSEG HAZATÉRÉSE MOSZKVBÓL.

Érdekessége miatt és mert sok ellentétes híresztelés forgott közszájon, röviden megemlítem Moszkvából való elutazásom körülményeit és utamat Moszkvától Budapestig.

A németországi háború kitörésétől — június 22-től június 25-éig — Moszkvában szabadon mozoghattunk. Ez utóbbi nap este Visinszkij külügyi népbiztoshelyettes közölte velünk országunk és a Szovjetek közötti diplomáciai viszony megszakítását. Ettől kezdve a követtség épületét nem hagyhattuk el.

Ezen a napon megjelent nálam a G. P. U. két embere és fegyvereim átadását kérte. Én négy pisztolyt tölényekkel azonnal át is adtam. Átadás után azt kérdezték, van-e még valamilyen fegyverem? Azt válaszoltam, hogy nincs, hacsak a kardomat nem tartják annak. Azt is le kellett adnom, de nem mulasztottam el megjegyezni, hogy miért gondolják, miszerint én azzal a karddal akarnék valaki ellen merényletet elkövetni.

Fegyvereimet — ígéretük szerint — az orosz-török határon vissza kellett volna kapnom. Ezt elfelejtették.

Másnap délután öt órakor megjelent egy G. P. U.-alezredes és közölte, hogy egy óra múlva a követtség személyzetének el kell hagynia Moszkvát, megengedi azonban, hogy mindenki két-két kézitáskát vigyen magával.

Pontosan egy óra múlva mindnyájunkat felállítottak az udvaron és megvizsgálták, kinek mennyi csomagja van.

Ezen alkalommal meglehetősen kellemetlen jelenetek játszódtak le. Pl.: azon kérdésemre, hogy élelmiszert vigyünk-e magunkkal, azt a választ adta, hogy szükségtelen, mindennel el leszünk látva. Ebben a kijelentésben nem nagyon hittünk, éppen ezért az előkészített csomagokat szeretettük volna magunkkal vinni, ő azonban egyenesen megtiltotta, hogy egy kis hátizsákomat is magammal vihessem.

Egy sereg G. P. U.-detektív a vasútállomásra kikísért és berakott bennünket egy végtelenül elhanyagolt III. osztályú, fapadokkal ellátott kocsiba, melynek első és utolsó fülkéje tömve volt a G. P. U. emberekkel.

Az egyik fülkében töltött golyószóró is volt felállítva, melynek csövét egyenesen nekünk irányították.

Az ablakokat nem volt szabad kinyitni, azokat indulás előtt lefüggönyözték.

Ha valaki a WC-be akart menni, az őrtálló detektív a lábát az ajtó közé tette, hogy ne lehessen becsukni.

Igy utaztunk Moszkvától kb. 350 km-re dél-

keletre fekvő Morsanszkba és 28-án délig a vagonban tartózkodtunk.

Talán felesleges is említenem, hogy étkezésünkről teljesen megfeledeztek.

Az állomásról, a várostól kb. 6—8 km-re fekvő kis házikóba vittek bennünket, melynek erdők közötti fekvése egészen kiesnek lett volna mondható, ha nem lett volna közvetlenül egy nagy temető szélén.

A helyzetet látva, megkérdeztem a fő G.P.U.-embert, egy Moszkvából velünk jött alezredest, hogy nem az egyszerűség miatt hoztak-e bennünket mindjárt egy temető mellé?

Igen élénken tiltakozott, de ez nem volt túlságosan megnyugtató.

Élelmezésünk után érdeklődve, most már harmadik napja jöttünk el Moszkvából, azt a választ kaptuk, hogy amennyiben óhajtjuk, a városból saját költségünkön mindent beszerezhetünk. Természetesen óhajtottuk, azonban ez az óhajtás nem járt sok sikerrel, mert első nap például csak kenyeret kaptunk. Burgonya a városban nem volt található, de ha lett volna is, nem tudtunk volna vele mit kezdeni, miután sem tűz, sem edény nem volt.

A G.P.U.-tiszt előzékenysége folytán másnap délelőtt egy lóitató vödört és 10 kg burgonyát sikerült beszerezni, mely lehetővé tette, hogy a követtség szakácsa 13 személy részére egy a viszonyokhoz mérten kitűnő levest készítsen.

A következő napokban élelmezésünk valamelyest javult, mert néha lehetett szerezni 1—1 kg húst, meg egészen élvezhető szalonnát, esetleg burgonyát, sőt egyszer még vaját is. Edény azonban a városban, da-

cára annak, hogy akkora mint Kecskemét, nem akadt. Így állandóan csak az egyetlen vödör szolgált ki bennünket.

Morsanszkban az időt kellemesen töltöttük el. Az adott körülményekhez képest úgy rendezkedtünk be és olyan életrendet vezettünk be, hogy amennyire csak lehet, könnyítsünk sorsunkon.

A helyiség maga tiszta volt, az ágynemű szintén. Eleinte a mosakodással voltak nagy bajok, miután összesen csak egy mosdótálunk volt. Két nap múlva sikerült két bádóg gyermekfürdőkádat vétetnünk, úgy-hogy most már alig maradt kívánnivaló!

Három petróleumlámpánk is volt, így a bridge az estéken is átsegített bennünket és nem kellett unatkozunk. Újságot természetesen nem kaptunk.

Nappal egy kb. 25 x 30 m-es udvarban tartózkodtunk és versenysétát rendeztünk. «Nappal» alatt értendő, hogy reggel 9 előtt és este 9 után nem volt megengedve a szabadban való tartózkodás.

Néhány nap múlva innen elutazva, egyesítettek bennünket a többi, szintén hazaigyekvő követségekkel és Voronyezs, Rosztov, Groznij, Baku, Tifliszen keresztül Lenin-Akanba, az orosz-török határra érkezünk. Itt vártuk be vasúti kocsiban lakva a diplomáciai tárgyalások végét, melyek a budapesti szovjet követséggel való kicserélésünket előkészítették.

Lenin-Akanban minden élelmezési és elhelyezési nehézség éppen úgy ismétlődött, mint az egész úton. Általában véve naponta csak egyszer kaptunk valamit; minden nap azonban káposztalevest, igen drága pénzen. A világhírű scsi-ből így egyidőre elégünk volt.

Igaz, hogy nekik sem volt semmijök, de ők ehhez az állapothoz hozzá vannak szokva.

Egy-egy ebéd, amelyért Magyarországon 50—60 fillérnél többet senki sem kérne, de nem is adna, nekünk 25—30, esetleg több pengőbe került.

Tisztálkodási lehetőség a minimális volt. Előfordult, hogy egész nap nem tudtunk mosakodni. Ha valaki tiszta inget vett, az általános és hangos feltűnést keltett. Humor és jókedv azonban kellő mértékben megvolt, ha ennivaló nem is akadt.

Igaz, hogy néha még a visszavágási képessége is cserbenhagyta az embert. Pl.: mikor fenti körülmények után érzékeny búcsút vettünk G.P.U. kíséretűnkől, egyikük a következő kijelentést tette: «Itt meg volt mindenetek, mi mindennel elláttunk benneteket. Most hazamentek és nélkülözni fogtok.»

Erre igazán nem tudott mit felelni az ember.

Mindezt azért kellett elmondanom, mert a budapesti orosz követséget nálunk egészen más módon kezelték.

Nem bántalmaztak minket sem, mivelünk sem bántak rosszul, csakúgy, amint ezt ők megszokták.

Az orosz-török határon nagy meglepetés ért bennünket. Egyik nap egy G.P.U.-tisztviselő közölte, hogy nekünk jogunk van 82 darab csomagot átvinni a török határon. Első pillanatban nem értettük meg, hogy miről van szó tulajdonképpen, mert hiszen tizenhármunknak összesen sem volt 82 darab csomagunk.

Ekkor megmagyarázták, hogy ezt a podgyászt Moszkvából szállították utánunk és magunkkal vihetjük. Nagyon örültünk neki, hogy így valamit megmenthetünk, de a kíváncsiság is ölt bennünket, hogy

vajjon mi is lehet ezekben a csomagokban? Nekünk ugyanis Moszkvában fogalmunk sem volt arról, hogy valakit is majd utánunk fognak küldeni. Mi nem is úgy csomagoltunk, hogy nagyobb podgyászt elhozhattunk.

Végre néhány nap múlva megmutatták, hogy miről van szó.

Valóban igen sok értékes holminkat megkaptuk. Ezek egy részét Moszkvában azért szedtük össze és tettük ládába, hogy a követség pincéjébe elhelyezve, nagyobb biztonsággal állják a háború Moszkvát is elérő viszontagságait.

Ők azt küldték utánunk, ami éppen a kezük ügyébe került. A ládák tartalma így természetesen igen rapszódikusan volt összeállítva. Tekintet nélkül a szükségességre és értékre is. Így pl. én egy láda mosószódát is hazahoztam Moszkvából. (Holott, ha rám lett volna bízva, sokkal értékesebb dolgokkal is megtölthettem volna.)

Mindegy, nagyon örültünk így is a G.P.U. előzékenységének. A veszett fejsze nyelének egy kis darabját sikerült megmenteni. (Követségi attasénk nagyon rosszul járt, mert drága ruhái helyett csupa értéktelen idegen női holmit, közötté 16 darab női kalapot és 5 használhatatlan gázálarcot kapott egy nagy amerikai hajó ládájában.)

Július 13-án áttolták a szerelvényt Kizilsakba, mely már török terület. Itt a helyzet teljesen megváltozott. A török kormány igen udvariasan és a lehetőség szerint a legjobban ellátott bennünket.

Végre július vége felé Ankara, Isztanbul, Szófia,

Belgrád, Zágráb, Bécsen keresztül magyar földre értünk.

Fölöslegesnek tartom kitérni arra, hogy milyen érzésekkel léptük át a magyar határt.

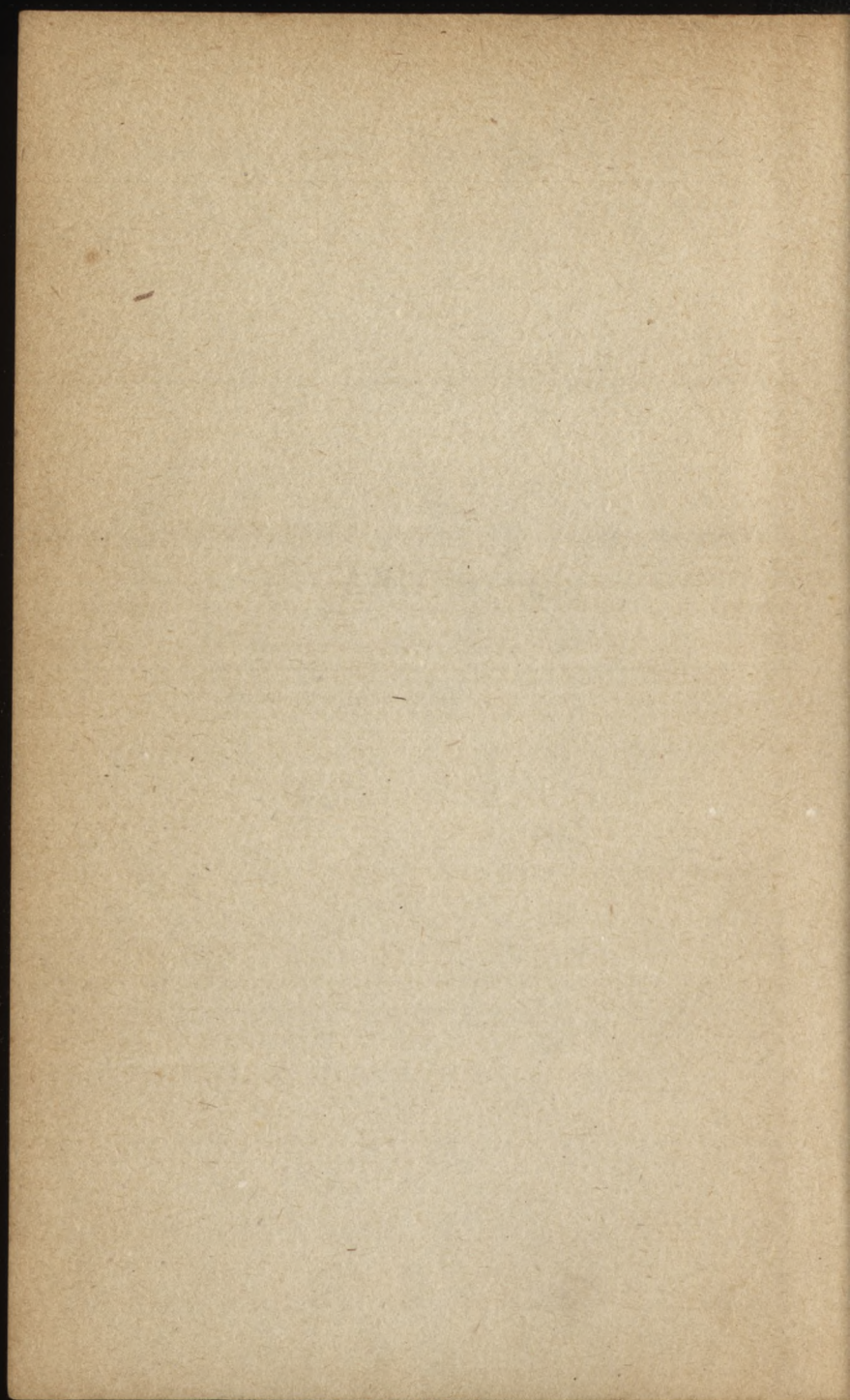
*

Budapestre érkeztemkor egy-két hitetlennel hozott össze sorsom, kik azt kérdezték, mi az oka annak, hogy a németek még mindig nem érték el Moszkvát.

Nem tudtam rá felelni, mert nagyon szigorú szavakat kellett volna használnom, azután meg kellett volna magyaráznom, hogy Moszkva a német határtól 1000 kilométerre van, hogy az oroszoknak 10 milliós a hadseregük, amely jól fel van szerelve, a német hadsereg pedig nem tízszeres erejű és elég csodát tett, hogy még a lehetetlent is bebizonyította.

Analfabétákkal nehéz szépírásról vitatkozni.

BELPOLITIKA

ALTALÁBAN.

Oroszországban belpolitikáról beszélni nem lehet. Politikai pártok, felfogások, politikai áramlatok nincsenek.

Egyetlenegy párt van és ez a kommunista párt. Ezt azonban tulajdonképpen nem lehet a mi fogalmaink szerinti pártnak venni, mert politizálni ennek sem szabad. Ez inkább olyan érdekközösség. Aki ebben tag, az élhet. Annak megvan a lehetősége, hogy valami váljék belőle, egy-egy gyár vagy üzem vezetője, esetleg népbiztos is.

Aki a pártban nincs bent, az sohasem emelkedhet ki a szürke és nyomorúságos hétköznapiaságból. Párttag csak igen alapos megrostálás után lehet valaki. A párt tagjainak száma kb. három és fél millió. Ez a három és fél millió aránylag jól él, a többi csak nyomorog.

A felemelkedésnek úgyszólván egyedüli módja az, ha valaki a kommunista tanokat uralja és azokat minél gyakrabban hangoztatja. Egyebet alig kell tudnia, hogy vezetővé váljék.

Bár politikai pártok nincsenek, azért ne gondolja senki, hogy nincsenek képviselői és egyéb választások.

Vannak!

Sőt, komolyabban végzik ezeket a választásokat, mint más országokban.

Egy-egy választást olyan propaganda előz meg, annyi népgyűlést és szónoklatot tartanak, hogy beavatatlan szemlélő azt hiszi, mintha itt sok pártnak szinte élet-halál harcával állna szemben.

A szónokok, hogy hallgatóságukat meggyőzzék, nagy tűzzel-hévvvel rekedtre beszélnek magukat, szidják a párt programjával ellenkező felfogásaikat, dicsőítik vezetőiket, s a tömeg éljenez vagy szidalmaz. Szóval, ugyanúgy tesz mindenki, mint ahogyan az egy ilyen alkotmányos ténykedés megnyilatkozásánál más államban is szokásos és illik.

Ezzel szemben: más program, más jelölt, más szavazási lehetőség nincs, csak az, amit a vezetőség előír. Más államban, ha a jelölt rossz, beszél a programról, ha a program rossz, beszél önmagáról, ha mindkettő rossz, mint itt a Szovjetúnióban, úgy beszél a kommunista tanokról. Azok mindenféleképpen csak jók lehetnek, mert senki sem érte őket. Nem is lehet megérteni, mert mindig másrt mondanak, mint a valóság.

Földi paradicsomot festenek, az élet pedig intézményes szegénységet és nyomorúságot mutat.

Belpolitikában csak egyetlen tevőleges faktor van és az Sztalin.

SZTALIN.

«Hazájának», Gruziának 3000 esztendő's történelme van.

Két néptörzsüket, az asszírokat és a szkitákat irtották

el előbbi hazájukból a Krisztus előtti 10. században. Ekkor foglalták el mai hazájukat a két Kaukázus hegy-lánca között.

Itt aránylag nyugalmat leltek, a gazdag területen hamar emelkedtek kultúrában és könnyebben civilizálódtak, mint más kaukázusi nemzetek, miután földjük a Fekete-tenger és a Kaspi-tó közötti népek országútján feküdt.

Gruzia volt római, majd perzsa, sőt bizánci és arab tartomány; később az ország belsejében több hercegség, sőt cárság is alakult.

A Krisztus utáni X. században egy cárság képződött ki. Ettől az időtől kezdve felvirágzik az ország, mindaddig, míg ismét a mongolok uralma alá kerül. A XIII. században Timurlenk-Tamerlan hódítja meg rövid időre, majd később, hol a törökök, hol a perzsák uralkodnak fölötte, egészen a XVIII. századig, midőn 1801-től Oroszország uralma alá kerül.

Szükséges volt az ország ezen pár soros történelmét felemlíteni, hogy lássuk, honnan, milyen helyről és történelmi levegőből származik a Vörös Cár.

*

1879 december 21-én született Tifliszben.

Eredeti neve: Szoszo Dzsugaszvili és csak később vette fel a Joszif Visszarionovics Sztalin orosz hangzású nevet («sztal», «acél»-t jelent. De tört is!)

Egyetlen testi vagy lelki vonás sincs benne, mely az orosz vagy általában a szláv embertípus ismertetőjele lenne.

Külső megjelenése nem árulja el belső tulajdonságait. A most is élénk fekete szemei már nem villog-

nak úgy, mint 1902-ben, mikor az első hatalmas szocialista tüntetést rendezte Tifliszben. A szemek körüli szarkalábak különben is nagyon enyhítik a villámok hatását. Tekintete mindenestre intelligenciát árul el.

Orra karakterisztikus hajlása és vékony ajkai erélyre vallanak, de távolról sem mutatják azt a kegyetlenséget, melyet pedig róla mindenki tud.

Kezei keskenyek és finomak, pedig itt a durva, kidolgozott kéz az előkelő. Ő azonban már olyan «állásban» van, hogy a női finomságú kezek hátrányát is eltűrheti.

Alakja semmi különöset sem mutatna, de feltűnik egyszerű öltözködési módjával. Legénységi szövetből varrt rubaska, földbarna színű daróc katonaköpeny, oroszformájú tányérsapka, minden jel, jelvény, vagy kitüntetés nélkül, puhaszárú, gyűrött csizma. Nem úgy néz ki ebben az öltözékben, mint az óriási birodalom teljhatalmú ura, hanem inkább, mint egy jámbor, öreg népfelkelő, aki ha már a hadseregnek semmit sem használ, az ellenségnek, vagy másnak sem árt.

Középiskoláit Tifliszben végezte, illetőleg elvégezte volna, ha közben ott nem hagyja a szemináriumot, mert eredetileg a papi pályát választotta.

Hamar belekerült a szocialista mozgalmakba, ahol szervező és újságírói működést fejtett ki. Cikkei mindig a leglátzóbbak voltak, pedig a kilencszázas évek elején ilyesmiért nagyon hamar kimértek néhány év Szibériát.

A száműzetést többször megjárta, de mindig sikerült neki megszöknie.

Közben állandóan a kommunizmusról szóló irodalmat tanulmányozta. Azt mondják, Marx, Engels és a többiek írásait kevesen ismerik jobban, mint ő.

Hamar összeköttetésbe került Leninnel, annak Oroszországba való visszatérése, tehát 1917 óta pedig állandóan együtt volt vele.

Igy történt, hogy Lenin halála után, némi furfanggal ő vette át a kommunista párt vezetését, vagyis az államhatalmat.

Igen sok ellensége volt, mert erőszakos, egyeduralomra törő természetét nem bírták. Igaz, hogy főleg azok, akik maguk is arra törekedtek és helyére szerettek volna kerülni.

Ezek között elsősorban Trockijt kell említeni. Vele is elbánt, de Trockij-Bronstein Leo az egyedüli személy, aki útjában volt és akit nem mert kivégeztetni. Félt a volt zsidó hadsereg főparancsnoktól, inkább száműzte az országból.

Lenin felesége, Krupszkaja elvtársnő, szintén politikai ellenfele volt. Természetesen ő vele is kesztyűs kézzel kellett mindig bánnia, de azért minden befolyástól megfosztotta. Azzal is megfenyegette egy ízben, hogy törvényhozási úton elveszi tőle a «Lenin özvegye» címet. (Ez a mi felfogásunk szerint igazán borzasztó lett volna!)

Első feleségétől, kitől néhány gyerek is született, elvált és egy kommunista pártbeli nőt, Nadjesda Allilujevát vette el.

Hogy kettőjük között mi történt, azt nem lehet pontosan tudni.

Amit az emberek tuttognak, azok találgatások, mert aki valami biztosat tud, az óvakodik beszélni.

Mindenesetre úgy látszik, Allilujeva nem természetes halállal mult ki.

A legenda úgy tudja, hogy Sztalin nagyon fájlalja ennek a feleségének az elvesztését, sőt annyira, hogy a Novodjevecsnij monasztir temetőjében lévő sírját éjjelenként meg-meglátogatja és a kolostor magas várfaláról hosszasan elmerengve nézi volt felesége fehér márványszobrát.

Kissé romantikusnak hangzik ez a dolog, de a Szovjetekben még ilyesmi is lehetséges.

Sztalin sokkal dogmatikusabb kommunista, mint Lenin volt.

Lenin a földet, legalább is egy részét szétosztotta a parasztságnak. Ő úgy gondolta, hogy a kisbirtok tulajdona nem vezethet kapitalizmushoz, mert hiszen ez a birtok nem eladható, meg sem vehető, tehát nem nagyobbítható.

Hasonlóképpen gondolkozott Lenin az iparról, sőt a kereskedelemről is, melyeknél az állam bizonyos felügyeleti jogot gyakorolt volna, de a hasznot a vele foglalkozók bizonyos mértékben eloszthatták volna.

Ezt az állapotot végleg Sztalin szüntette be azáltal, hogy bevezette a megalkuvás nélküli kommunizmust minden magántulajdon nélkül. Ezzel sok elégedetlenséget keltett, de nem törődött vele.

Sztalin főtürekvése elejétől kezdve az volt, hogy az ország iparát és mezőgazdasági termelését olyan fokra emelje, amelyet más orosz el sem tudott képzelni.

Ennek a célnak az érdekében szerkeszti meg híres pjatiletkáit, az ötéves terveket.

A leninisták Trockijjal élükön, ellenezték Sztalin terveit, de ő letörte őket és végrehajtotta alapeszméjét, ami tulajdonképpen nem más, mint államkapitalizmus és nem kommunizmus.

Eleinte rengeteg nehézség és surlódás volt. Alig akart a munka előrehaladni. Az idegen mérnökök és szakmunkások átsegítették a nehézségeken.

A kulákok ellenállása is kellemetlen volt, de lassanként mindez megszűnt és kezdett eredmény mutatkozni.

Kétségtelen, hogy ezek az ötéves tervek az iparosodást, általában a termelést nagyban előmozdították és fejlesztették.

Az eredmény Sztalint 1941 tavaszán arra a kijelentésére vélte feljogosítani, hogy ha a Szovjet-uniónak még tizenöt nyugodalmas, a békés munkára felhasználható év állana rendelkezésére, úgy az ipar és mezőgazdaság termelvényei mennyiségben a világ minden államát felülmúlnák.

Tisztán rajta múlt, hogy ezt az időt nem szerezte meg birodalmának. Megtehetette volna és akkor nincs kizárva, hogy jóslata, ha nem is minőségileg, de mennyiségileg, talán beteljesedett volna.

Világuralomra való törekvése a meglévőt is megsemmisíti.

*

Dzerzsinszkijjal, Mensinszkijjal, Jagodával, Jezsovval megszervezte a G.P.U-t, egy olyan hatalmat, amilyen eddig még egyetlen államfőnek sem volt a kezében; Frunzeval, Tuchacsevszkijjal a vörös hadsereget, mely folytonos fejlődésben volt, de mindegyikü-

ket elejti, ha többé nincs rájuk szüksége, vagy azt hiszi, hogy ellene fordulhatnak.

Bucharin, Rikov, Szircov, Kamenjev, Zinovjev, Radek, Szokolnjikov és ki tudná őket mind megnevezni, erre a sorsra kerülnek.

Végig senkiben sem bízik meg. Még talán Kaganovics Lázár, aki legszilárdabban tartja a barátságát. Ennek nővére az ő harmadik felesége.

Sztalin után Kaganovicsnak van legnagyobb befolyása a Szovjetúnióban. Ezt részben ügyességével, szervezőképességével, de nem utolsó sorban nővére útján érte el.

Tuchacsevszkij marsall valóban intelligens, sőt zseniális katona volt. Kiváló szervező és valószínűleg a háborúban is jó vezető lett volna, mert képességei és rátermettsége mellett elméleti kiképzése is volt. A legnagyobb hibája, amit aztán nem is tudtak neki megbocsátani éppen az, hogy cári hadiiskolát végzett tiszt volt. Vissza akarta állítani, legalább részben a magántulajdont, mert látta, hogy a túlzás lesz a kommunizmus csődje. El kellett buknia, mert Sztalin vetélytársat látott benne. 1937 júniusában őt és vele 12.000 tisztet kivégeztek. (Vannak, akik ezt a számot 25.000-re teszik!) Ez a 12.000 tiszt a hadseregnek legjavát alkotta és azóta is hiányzik. Talán sok minden másként fordult volna, ha Tuchacsevszkij és társai életben maradtak volna.

A hadsereg fejlesztésében, kivéve Tuchacsevszkij és társai kivégeztetését, Sztalin semmi hibát nem követett el; ő semmit el nem mulasztott, hogy a vörös hadsereget minél nagyobbá, minél erősebbé és kiképzettebbé tegye.

A hadseregnek mindent megadott. Az összes gyárak és ipartelepek, a munkások milliói azért dolgoztak, hogy a hadseregnek minél jobb és korszerűbb felszerelése legyen, a föld méhe azért ontotta újabb milliók keze munkájával kincseit, hogy legyen szén, olaj és fém, minden a hadsereg javára. A népnek nem maradt semmi.

Mire kellett Sztalinnak ez az óriási haderő?

Talán, hogy hatalmát védje, ha valaki megtámadja?

Ki támadta volna meg és miért?

Bizonyára senki.

Egy ilyen óriási és hatalmas állam nincs kivéve meglepetéseknek.

Neki a hadseregnek más oknál fogva volt szüksége.

Részben, hogy imperialista törekvéseit végre tudja hajtani, részben, hogy a világforradalmat, elsősorban Európában elproletárosítását elérhesse.

Ezt a célt szolgálta külpolitikai vonalvezetése is.

Meg kell hagyni, hogy elég jól csinálta mindkettőt és eredményre lett volna kilátása, ha a német Führer zsenialitásával nem találja magát szemben.

Igy azonban a jól felépített terv a végrehajtásnál nem sikerült.

*

A vörös cárnak magánélete, legalább is nyugodt magánélete nem igen van. Amíg nem ő volt a Szovjet-unió első embere, addig a hatalomért, 1924 óta pedig a hatalom megtartásáért kellett küzdenie.

Nyugodt időszak alig volt az életében, bár ma már a 63-ik esztendejét tapossa.

Természete sem olyan, hogy nyugodtan tudna élni. Ha fontos állami ügyek nem voltak, melyek elintézésébe egy vezetőnek természetszerűleg bele kell folynia, úgy apró-cseprő dolgokkal foglalkozott.

Senkinek nem hisz, senkiben sem bízik s ebből következik, hogy mindenkit ellenőriztet. Minden népbiztosának és magasabb tisztviselőjének, összes tábornokának úgyszólván minden lépéséről tud.

A legjobban azonban az idegen államok katonai attaséi érdeklik.

Szinte elképzelhetetlen, mennyi időt kell fordítania ilyen kíváncsiságának kielégítésére.

A G. P. U. pedig szorgalmasan jelent.

A saját embereinél csak az érdekli, hogy politikailag, vagyis az ő személyét illetőleg megbízható-e még, nem gondolnak-e ellene fordulásra, tetteit mennyire bírálgatják, hűségüket nem ingatta-e meg valami. Hogy nem proletárokhoz méltó életmódot folytatnak, bőségben, minden jóban dűskálkodnak; a pénzt szórják, az őt nem érdekli. Küzdje fel magát az egyszerű proletár is magas állásra és akkor tegyen ő is úgy, mint a mostaniak.

Ebben teljesen demokrata.

A Moszkvában működő idegen katonai attachéről azonban mindent tudnia kell. Ezekről naponta beszámoltat magának. Hasonlóképpen a követek munkáját is figyelemmel kíséri.

Ha véletlenül egy kis nyugodtabb időszak akad a politikai életben, ezt ő is kihasználja.

Ilyenkor vagy kimegy valamelyik Moszkva kör-

nyéki villájába vagy a Kremlbe hív össze meghittebb társaságot és orosz módra elmulat velük.

Szórakozását könnyű megrendezni, mert minden elképzelhető eszköz rendelkezésére áll. Opera, balett, vagy színielőadást rendeztet, a teljes opera, vagy balettkarral, zenével, úgy, mintha a darabot a városbeli Bolsoj Teatrben adnák elő.

Kabaréművészek műsoruk legjobb számait mutatják be.

A balett tagjai pedig olyan szépek és válogatottak, hogy velük egy társaságban nehéz lenne unatkozni...

Az ilyen mulatságok, vagy mondjuk szerényebben szórakozások, este 10 óra körül kezdődnek és az esetleges műsor után éjfél felé kerül sor az étkezésre. A vacsora olyan gazdag, amilyet egy kapitalista országban el sem tudnak képzelni. A fogásokat megszokás nélkül hordják hajnali 4—5 óráig. A legfinomabb ételek és italok a világ minden tájáról vannak összeválogatva, úgyhogy kiállításra sem lehetne azokat jobban összeszedni.

Sztalin maga kaviáron és kaukázusi saslikon (cigánypecsenyén) kívül alig eszik valamit és csak votkát, meg legfeljebb vörösbort iszik rá, a sok jót vendégeinek hagyja.

Nemrégiben még, szilaj jó kedvében ő is táncra perdült, ha nemzeti táncai kerültek sorra.

Ma ilyesmire aligha van kedve.

Nyilvános helyen soha sem jelenik meg.

Egyedüli kivételt képeznek azok az elég ritka alkalmak, amikor a Legfelsőbb Tanács összeülésekor az Operában díszelőadás van, vagy ha olyan vendéget

kell elkísérnie, mint amilyenek Ribbentrop, vagy Macuoka külügyminiszterek voltak.

Ilyenkor is a nagy proscenium páholy háttérében foglal helyet, és előtte a tábornagyok ülnek, mintegy testőrség. Azt mondják azért, hogy ha valami történék, ezek testükkel fedezzék a főnököt. Nem hiszem. A meghívottak úgy meg vannak válogatva és igazoltatva, ő maga egyébként annyira körül van véve, hogy kizárt dolog lenne merényletre még gondolni is. Inkább a dísz kedvéért veszi magához a legfőbb katonákat.

Ha történetesen valamelyik ülésen az elnökség tagjai között foglal helyet, úgy soha nem ül a főhelyen, hanem mindig a második sorban. Ezzel is ki akarja mutatni, hogy ugyanannyinak számít, mint bármelyik egyszerű elvtárs.

Külföldön beszélnek, hogy három, esetleg öt Sztalin is mozog a világban, hogy képmásai lennének, kik hajszálra hasonlítanak hozzá testileg és öltözködésben is. Ennek én Moszkvában semmi nyomát sem tudtam felfedezni. Már pedig ilyesmit nem lehet titokban tartani.

Az ellenfél erejét lekicsinyelni nem praktikus dolog, mert könnyen elszámíthatjuk magunkat.

Éppen így nincs ok arra sem, hogy Sztalint, mint valami gyáva fickót, pipogya frátert állítsuk be. Ő nagyon sokszor letette a bátorság vizsgáját, ismerjük el tehát egész nyugodtan, hogy igen kemény legény, ki a maga árnyékától, de komoly veszedelemtől sem ijed meg.

Különben elég sok rossz tulajdonsága marad még

így is, hogy személye ne keltsen valami nagy vonzalmat.

Hogy hány embert irtottak ki, akár az ő parancsára, akár az ő közvetlen tudta nélkül, de az ő számlája terhére, azt senki sem tudja megmondani és pontos számot még a történelem sem tud majd megállapítani. A végső összeg mindenesetre a sok milliót is meg fogja haladni. Annnyira, hogy az összes eddig uralkodott cárok kegyetlenkedése együttvéve sem csökkentette az orosz lakosság számát oly mértékben, mint az ő uralkodása.

Elképesztő az a szám, amelyet egyes becslések mutatnak, hogy a szovjetekben erőszakos halállal hány embert pusztítottak ki, a forradalom kezdetétől néhány éven belül.

A papok és szerzetesek számát 60 ezerre, a köztisztviselőkéét 40 ezerre, a földbirtokosokét 70 ezerre, a katonatisztekét 55 ezerre teszik, akiket a bolsevisták az első időben kivégeztek.

Érdekes, hogy nem kímélték a tanerőket sem. 17 ezer, azon tanárok száma, akiket eltettek láb alól.

Még érthetlenebb, hogy a volt gyári munkásokból is több mint 200 ezret végeztek ki, ezek pedig úgyszólván mind a szociáldemokrata pártba beszervezett munkások voltak, de később nem eléggé radikálisak ahhoz, hogy megmaradásukat veszélyesnek ne tartották volna.

Az egyszerű katonák és tengerészek száma, akik már kezdetben megelégtették a bolsevisták működését és helyi lázadásokat indítottak, megközelíti a 300 ezret.

A birtokukat jószántából leadni nem akaró kis-

birtokosságból kb. egy milliót irtottak ki. Ez az egy millió az erőszakos halállal büntetettek száma, mert maguk az ellenforradalmi vállalkozások 1917—1921-ig másfélmillió emberéletbe kerültek.

Mint állandó veszteségeket kell elkönyvelni a munkatáborokban elpusztultak számát is. A szovjetben kb. 300 kényszer-munkatábor működik. Ezeknek a munkatáboroknak a céljuk, hogy az államnak ingyen munkaerőt szolgáltatassanak, az emberi életet a tönkremenésig kihasználják, élelmet alig adnak nekik, de munkát annál többet követelnek. Ezek építik az utakat, ássák a csatornákat stb. stb. A minden csekélységért elítéltek ilyen munkatáborokba lesznek beosztva és alig van reményük, hogy valaha is hazakerüljenek, mert ilyen körülmények között négy-öt esztendő t senki sem bír ki. Az éhinség, a ragályos betegségek és hideg megteszik a kötelességüket. A szovjet azonban ezzel nem törődik.

*

A Szovjetunióban egyetlen akarat van és ez Sztalin elgondolása. Mint egy bálvány uralkodik mindenek és mindenki fölött. Már életében adományozott jelzője, — amit más uralkodó legfeljebb a történelemben és csak akkor nyer el, ha művei maradandóknak bizonyultak, — a «Nagy» melléknév.

Annyi a hízeltő, ahány ember mozog körülötte.

Tudjuk, hogy a régi pasáknak, szultánoknak mennyi szépet mondtak alárendeltjeik. Csak virágos nyelven szóltak hozzájuk, dicsőítvén tetteiket és ha ilyenek nem voltak, legalább személyüket halmozták el szebbnél-szebb kifejezésekkel. Akik mondták,

nem hitték, amit szájuk beszélt, de még a pasák is tisztában voltak vele, hogy mindez csak fecsegés.

Sztalin hízelt egészen bizonyosan szintén nem hiszik a sok jót, amivel vezérüket illetik, de ő, úgylátszik, hajlik rá, hogy áradozásuknak hitelt adjon, mert különben nem tűrné el, hogy szemtől-szembe «Nagy»-nak nevezzék!

Európai ember nagyon nehezen, vagy egyáltalában nem értheti meg ezt a népvezért. Ebben a fél-Ázsiában mások az emberek, más a felfogás, más a lélek, így a jelenségeket is másként kell megítélni.

Az Isten meg fogja adni nekünk azt a kegyet, hogy közelebbről sohase ismerjük meg a vörös cárt.

A SZOVJETUNIÓ ALKOTMÁNYA ÉS KÖZIGAZGATÁSA.

A Szovjetekben bevezetett alkotmány és közigazgatási rendszer látszólag a világ legdemokratikusabb és legmodernebb alkotmánya és közigazgatása.

Demokratikus, mert az óriási birodalom alkotmányát maga a nép alkotta; ha egy, eddig ebbe az államszövetségbe nem tartozó külállam be akar lépni a Szovjetek kötelékébe, kizárólag a nép határoz a felvételtől; ha egy már bentlevő tagállam az idők folyamán boldogulását más politikai kötelékben óhajtja keresni, az államszövetségből bármikor kiléphet; az alkotmány alapján az államszövetséget közigazgatásilag úgy rendezte be magának, ahogy éppen jónak látta.

El lehet képzelni ennél mélyebb demokratizmust? Ez az igazi önrendelkezési jog!

A hiba egyedül az, hogy mindez csak írásban van így! Mert a valóság vaskos eltérést mutat.

Az alkotmányt Sztalin maga szerkesztette. A legutolsót 1936-ban. Annak lényegi felépítésébe senkinek sem volt beleszólása. Mondják, hogy még tanácsot adni sem engedett magának.

Egyes külállamoknak a Szovjetunióba való önkéntes belépésével pedig mindenki tisztában van. Élénk emlékezetben van Finn-Karélia, Moldva és a Balti államok önkéntes «csatlakozása»!

Ha pedig tényleg meg lenne a lehetőség arra, hogy valamely tagállam a Szövetségből kilépjen, úgy Sztalin és népbiztosai egy-kettőre maguk maradnának a Kremlben minden állam nélkül.

Ez a valóságos helyzet!

Földrajzi adatokat

nem akarok itt felsorolni, néhány jellemző számot azonban emlékezetbe idézek, hogy lássuk, mivel van dolga a közigazgatásnak?

Az Unió területe több, mint 21 millió km². A mostani háború előtt, Nagymagyarország területének kétszeresével 21 milliónál is több volt.

Vagyis akkora, mint fél Európa, vagy Ázsia egyharmada. Az egész szárazföld egyhatoda.

Kiterjedése északdéli irányban 6000, nyugatkeleti irányban majdnem 10.000 km.

Lakosainak száma az új területekkel az ő statisztikai kimutatásai szerint 193 millió lélek volt.

Szükségesnek tartom, hogy a Szovjetunió alkotmányának főleg személyi részéről néhány szót mond-

jak, illetve ismertesse annak néhány nagyhangú kitételét.

Társadalmi rend:

A Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetsége a munkások és a parasztok állama.

Minden hatalom a város és falu dolgozóinak kezében van.

A termelőeszközök köztulajdont képeznek, magántulajdon nincs és az embernek ember által való kizsákmányolása lehetetlen.

A szocialista tulajdon kétféle formában mutatkozik:

a) állami tulajdon, másszóval általános néptulajdon, vagy

b) szövetkezeti és kollektív tulajdon, másszóval szövetkezeti egyesületek tulajdona, vagy a kollektív gazdaságok tulajdona.

a)-hoz: a föld, a föld méhe, a vizek, erdők, gyárak, bányák, mindenfajta szállítóeszköz, bankok, távíró, távbeszélő, rádió, az állam által szervezett mezőgazdasági nagyüzemek, az úgynevezett szovhozok, gép- és traktorállomások, lakóházak állami tulajdont, azaz néptulajdont képeznek;

b)-hez: a szövetkezeti és kollektív szervezetek vállalatainak élő és holt felszerelése, előállított termékei, épületei, ezeknek a szervezeteknek köztulajdonát képezik. A föld maga nem képezi a szövetkezetek magántulajdonát, de használatára örökös jogot élveznek.

Kis magángazdasága lehet a parasztoknak és iparosoknak, ezek egyéni gazdálkodást is folytathatnak,

ha minden munkát maguk végeznek el és idegen munka kizsákmányolására nem kerül a sor.

A munkából eredő jövedelem és megtakarítás, saját célt szolgáló lakóház, szükségleti és kényelmi cikkek, magántulajdonnak számítanak.

A munka mindenkinek kötelessége, viszont munkára mindenkinek joga van. Munkájáért olyan díjazás jár, mely megfelel a végzett munka mennyiségének és minőségének.

Főelv: «Aki nem dolgozik, az ne egyék!»

A polgárok jogai és kötelességei:

Joguk van pihenésre. Ezt a 7 órás munkaidő, valamint a fizetési szabadság, az üdülőházak, szanatóriumok széles hálózata biztosítja.

Joguk van akkor, vagy keresetképtelenség, betegség esetén anyagi ellátásra.

Ingyenes orvosi segélyre, gyógyfürdőre.

Joguk van a művelődésre. Ezt biztosítja, a felsőfokig ingyenes iskoláztatás.

A nő gazdasági, társadalmi, politikai stb. téren teljesen egyenjogú a férfivel.

Mindenkinek egyenlő jogai vannak nemzetiségre és fajra való tekintet nélkül.

Vallásának gyakorlása mindenkinek elismert joga.

Biztosítva van a szólásszabadság, sajtószabadság, gyülekezési, utcai felvonulások és tüntetések szabadsága.

A társadalmi szervezetekben való tömörülést senki sem gátolhatja meg.

A «Szovjetunió polgárainak személye sérthetetlen».

Senki se tartóztatható le bírósági határozat vagy ügyési jóváhagyás nélkül. (127. §.)

A polgárok lakásának sérthetetlenségét és a levéltitkot a törvény védi (128. §. , mindkettőt szóról-szóra idéztem!).

Választási rendszer:

A választás általános, egyenlő, közvetlen és titkos.

Választójoga van és megválasztható, aki 18. életévét betöltötte.

Minden polgár választó és választható, tekintet nélkül faji és nemzeti hovatartozandóságára, vallására, képzettségi fokára, lakóhelyére, származására, vagyoni helyzetére és «multbeli tevékenységére».

A nők a férfiakkal egyenlő elbírálásban részesülnek.

A vörös hadsereg polgárai választók és választhatók.

A megválasztottak, a küldöttek, a választók többségének határozata alapján, bármikor visszahívhatók.

Fentiek lennének a szovjet alkotmány főbb rendelkezései.

Bár felhívtam a figyelmet, hogy ezeket mennyire szabad komolyan venni, mégis szükségét látom, hogy néhányukhoz egy kis magyarázatot fűzzek, nehogy valaki — esetleg tévedésből — egy szót is elhigyen belőlük.

Valóban, ha a munkaidő csak napi hét óra volna, gyöngyölete lenne a szovjet munkásnak, különösen, ha az üdülőtájak meséje is igaz lenne; a valóság

azonban az, hogy a munkásnak napi 10–12 órát is kell dolgoznia, üdülőbe való utalásban pedig legfeljebb minden tízezredik munkás részesül. Az is csak azért, hogy legyen, aki ilyenek létezését szemtől-szembe látta.

Aggkori biztosítás? Nincs is rá szükség, mert a Szovjetúnióban öreg ember nincsen. Ha addig véletlenül ki nem irtódott volna, elpusztul a nehéz munka és gyöngé élelmezés következtében. Minden idegennek azonnal feltűnik, hogy 50 éven felüli férfit nem lát. Ha a bolsevisták statisztikája becsületesen lenne összeállítva, úgy az idősebb kategóriák abban nem is szerepelhetnének.

Azt mondják, hogy a felső oktatás is ingyenes. Szó sincs róla. Rengeteg tandíjat kell fizetni, még a középiskolákban is.

A nő teljesen egyenjogú a férfivel. Hát ez igaz. Látni nőket már teljesen eldurvulva olyan foglalkozásokban, hogy az ember nem is tudja megkülönböztetni, férfivel vagy nővel áll-e szemben? Például sok közöttük az utcaseprő, soffőr, kovács, lakatos, kőműves, csatornatisztító, stb. Erre az egyenlőségre ugyan ne legyenek büszkék!

Minden nemzetiségnek egyenlők a jogai. Az ukránoknak is? a németeknek is? meg a zsidóknak?

A vallásgyakorlat szabad. Csak a papokat gyilkolják le, és a templomokat gyújtják fel. Egyébként teljesen szabad.

Szólásszabadság, sajtószabadság? Igenis van, de csak addig, amíg az ő rendszerüket dicsőítik. Próbáljon valaki ezzel ellenkezőt mondani, vagy írni!

A polgárok személye sérthetetlen, bírói végzés

nélkül senkit sem lehet letartóztatni... Ezen már maga a G.P.U. is nevet.

Valóban ennél tréfásabb mondatot nem lehetett volna az «alkotmányba» beiktatni! Azonban egy kis humorért nem mennek a szomszédba!

*

Az orosz közigazgatást a legszélesebb központosítás jellemzi, ennek egyenes következménye, hogy a felelősséget senki sem meri vállalni. Ez viszont minden öntevékenységet kiölt az emberekből.

A legjelentéktelenebb ügy 10—15 vagy több fórum elé kerül. Mindenki hozzászól, véleményt nyilvánít, de senki sem határoz. A döntéstől mindenki fél és azt kikerüli, mert csak így van meg a lehetősége, hogyha valami nem jól sikerül, ne ő, hanem egy másik legyen a hibás. Akinek olyan szerencséje van, hogy ő lett «a másik», az a bűnbak. Azt kíméletlenül felelősségre vonják.

Ha egy diplomata át akar utazni a határon, a határátlépésre jogosító engedélyt mindenütt a világon néhány perc alatt megkapja. Az egész eljárás addig tart, míg a megfelelő bélyegzőt útlevelére rányomják. A Szovjetekben az engedély megszerzése napokig tart és ahhoz a külügyi népbiztos helyettesek egyikének hozzájárulását kell beszerezni. Ő sem tehet azonban mást, minthogy megadja az engedélyt, de azért erről is tudnia kell.

Ha két szabad-szovjet állampolgár közös meg-egyezőssel lakáscserét akar végrehajtani, az engedély elnyeréséhez a következő fórumok hozzájárulása szükséges: 1. lakásbizalmi, 2. emeletbizalmi, 3. házbizalmi,

4. rendőrörsparancsnok, 5. körzetorvos, 6. körzetmérnök, 7. körzetadópenztár, 8. munkaadópenztár, 9. munkaadófőnök, 10. körzetlakbérpenztár, 11. városi kerületi mérnök és végül 12. a városi szovjet. Természetesen, az első 10 fórum mindkét folyamodó részére más és más, csak a két utolsó közös.

Elképzelhető, hogy mindez mennyi időt vesz igénybe, ha az ember ezenkívül tudja, hogy a szovjet-hivatalnok sohasem siet. Az ember egyebet sem hall, mint csupa «szicsasz»-t, ami a szótár szerint minden más nyelven annyit jelentene, hogy «azonnal». A hozzáértő azonban nagyon jól tudja, hogy ez a kifejezés legalább napokkal egyenlő, mert ha a tisztviselő azt mondja «zavtra», vagyis «holnap», úgy azonnal tisztában van vele, hogy heteket kell várnia.

1. Allamrendszer, állami tagozódás:

A Szocialista Tanácsköztársaságok Szövetsége, röviden a Szovjetunió, az 1936. évi alkotmány szerint 11 egyenrangú «Tanácsköztársaság»-ból alakult meg.

Orosz rövidítése S. S. S. R. = Szojuz Szovjetszkij Szocialiszticeszkij Reszpublik.

A német-orosz háború kitörése előtt 16 tagállama volt, mert 1936 óta «önként» csatlakozott hozzá: Karélia, majd Besszarábia és végül a Balti államok.

A tagállamok, vagyis a tanácsköztársaságok a következők:

1. Oroszországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság,
2. Ukrán tanácsköztársaság,
3. Fehérorosz tanácsköztársaság,

4. Azerbaidzsán tanácsköztársaság.
5. Georgiai tanácsköztársaság,
6. Örmény tanácsköztársaság,
7. Türkmen tanácsköztársaság,
8. Üzbek tanácsköztársaság,
9. Tadzsik tanácsköztársaság,
10. Kazach tanácsköztársaság,
11. Kirgiz tanácsköztársaság,
12. Karélia tanácsköztársaság,
13. Moldva tanácsköztársaság.
14. Észt tanácsköztársaság,
15. Lett tanácsköztársaság,
16. Litván tanácsköztársaság.

(Az 1. vagyis az Oroszországi Szoc. Szöv. tanácsköztársaság a tulajdonképpeni Szovjetoroszország.)

Ez az államszövetség a hatalmat az államigazgatás legfelsőbb szervei útján gyakorolja.

I. Ezek a központi kormányzati szervek a következők:

1. a) *A Szövetségi Tanács:*

Megfelel körülbelül egy első kamarának.

Képviselőinek száma: 569, kiket, a Szovjetunió egész lakossága, kb. 90 millió választó választ.

2. b) *A Nemzetiségi Tanács:*

Megfelel körülbelül egy második kamarának.

Képviselőinek száma 574.

Ezeket a 16 szövetséges köztársaság választja, mégpedig mindegyik 25 képviselőt, az autonóm köztársaságok 11-et, az autonóm területek 5-öt, a nemzeti kerületek 1—1 képviselőt küldenek a Tanácsba.

Általában a városokban 25.000, a vidéken 125.000 választó küld egy képviselőt.

Az újonnan szerzett területeken több esetben megelégedtek egy képviselőre az 5000 szavazattal. Ennek oka, hogy kevesebb választót engedtek az urnákhoz.

3. c) az a) és b) vagyis a
Szövetségi Tanács és a
Nemzetiségi Tanács együttes üléséből alakul a
Szovjetúnió Legfelsőbb Tanácsa.

Ez mintegy nagy nemzetgyűlésnek tekinthető, mely két egyenjogú és egyenlő rangú képviselőház összevonása által jön létre.

Tagjainak száma: 1143.

Ez a Szovjetúnió állami hatalmának főtenyezője és egyedüli törvényhozó testülete.

A két képviselőház külön-külön is ülésezik és mind a kettő törvénykezdeményező joggal rendelkezik.

4. d) a Legfelsőbb Tanács munkáját a
Legfelsőbb Tanács Elnöksége
irányítja.

Az Elnökséget a két kamara együttesen választja. Van egy elnöke, jelenleg Kalinin, 4 alelnöke, 1 titkára és 31 választott tagja, ez utóbbiak között van Sztalin is.

Az Elnökség hatásköre: a törvények előterjesztése, választások elrendelése, a népbiztosok felmentése és kinevezése, kegyelmet gyakorol, kitüntetések ad, kinevezi a hadsereg és a haditengerészet magasabb parancsnokait, kihirdeti a hadiállapotot, ratifikálja az államok közötti szerződéseket, kinevezi a szovjet követeket, fogadja az idegen országok követeit, elrendeli

a mozgósítást, de csak abban az esetben, ha a Szovjet-uniót megtámadták (pl. a Finn háborúban!).

Megbizatása 4 évre szól, illetőleg az új Legfelsőbb Tanács megalakulásáig. Az államhatalom főszervének tekinthető.

5. e) *A Népbiztosok Tanácsa?*

(Szovnarkom = Szovjet Narodnih Komisszarov.)

Kibővített minisztertanács, melynek elnöke jelenleg maga Sztalin. Eddig mindig távol tartotta magát, hogy formailag is részt vegyen a kormányban és csak 1941 május 6-án vette át a kormányelnökséget; egy-szóval közvetlenül a háború előtt, midőn Jugoszlávia összeomlása után a feszültség Németország és a Szovjetunió között mind nyomasztóbbá vált.

A Népbiztosok Tanácsa az államhatalom legfelsőbb végrehajtó és rendelkező szerve. Törvényerejű rendeleteket és intézkedéseket ad ki és ellenőrzi a törvények végrehajtását. Megállapítja az évi újoncjutalékot és irányítja a véderő kiképzését.

Jelenleg, illetőleg a háború kitörése előtt 33 népbiztosság állott fenn, élén egy-egy népbiztossal.

6. f) *a Politbüro:*

(Politiceszkoje Bjuro = Politikai Iroda.)

E szerény elnevezés alatt a legfontosabb alkotmányos állami szerv húzódik meg, mely diktálja az ország, illetőleg a kormány bel- és külpolitikájának irányát.

Ez az igazi kormány minden teljhatalommal felruházva. Minden úgy történik, ahogyan ez jónak látja.

Elnöke: a kommunista párt főtitkára, jelenleg Sztalin.

Tagjai: Kalinin, aki államfőnek számít,
Molotov külügyi népbiztos,
Kaganovics népbiztos (Sztalin sógora),
Vorosilov tábornagy,
Mikojan népbiztos,
Andrejev képviselő,
Zsdanov képviselő,
Kruscsev képviselő.

Póttágok: Timosenko tábornagy.
Berija népbiztos,
Szvernik,
Voszneszenszkij,
Scserbakov és
Malenkov.

Ha ezeket a neveket valahol halljuk, tudjuk, hogy nagy hatalom birtokosai. Befolyásuk messze felülmulja a népbiztosokét.

A Politbüro, az oroszországi kommunista pártra támaszkodik, melynek kb. 3 millió tagja van, külső, de valódi hatalmát a G. P. U. adja meg.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának *hatáskörébe* tartoznak a következő kérdések, melyeket az államhatalom a közigazgatás legfontosabb szervei útján gyakorol:

Az Üniós Képviselőtestület nemzetközi téren, szerződések megkötése más államokkal és azok megerősítése; a háború és a béke kérdései;

az Üniós alkotmánya rendelkezéseinek végrehajtása, ellenőrzése és biztosítása;

az egyes szövetséges köztársaságok határainak

megváltoztatása, ilyen javaslatok jóváhagyása, az Unió védelmének és fegyveres erőinek megszervezése;

az állami monopólium alapján álló külkereskedelem irányítása;

az állam belső biztonságának védelme;

az Unió népgazdasági terveinek megállapítása;

az Unió egységes állami költségvetésének, valamint a szövetséges államok országos és helyi költségvetésének javára befolyó adók és jövedelmek jóváhagyása;

a szövetségi jelentőséggel bíró bankok, ipari és mezőgazdasági intézmények és vállalatok, valamint a kereskedelmi vállalatok igazgatása;

a szállítás, távíró, távbeszélő és rádió igazgatása;

a pénz és hitelrendszer vezetése;

kölcsönök felvétele és nyújtása;

a földhasználat, valamint a föld természeti kincseire, az erdők és vizek használatára vonatkozó irányelvek megállapítása;

a közoktatás, a közegészségügy irányelvei;

a népgazdasági nyilvántartás egységes rendszerének megszervezése;

a munkaügyi törvényhozás alapelveinek megállapítása;

a bíráskodásra és a bírósági eljárásra vonatkozó törvényhozás, a büntető és polgári törvénykönyv szerkesztése;

a szövetségi állampolgárság törvényes szabályozása, a külföldiek jogainak szabályozása, valamint a szövetségi kegyelmi rendeletek kibocsátása.

A fent felsorolt és a Szovjetunió központi hatáskörébe utalt ügyeken kívül, minden szövetséges köztársaság önállóan gyakorolja az államhatalmat saját területén.

Minden szövetséges köztársaságnak megvan a maga külön alkotmánya, amely számol az illető köztársaság sajátos viszonyaival és amely a Szovjetunió alkotmányával teljesen összhangban épült fel.

A Szovjetunió törvényei az összes szövetséges köztársaságok területén egyenlő hatállyal bírnak.

Az állampolgárság az egész Unióban egységes.

A törvényhozó hatalmat, mint fentebb mondtam, az egész Szovjetunióban, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa gyakorolja, ez megalakítja az Unió kormányát, vagyis a Szövetséges Köztársaság Népbiztosainak Tanácsát.

A Népbiztosok Tanácsának feladatai az egyes tárcaik természetéből adódnak és általában ugyanazok, mint más államban, természetesen, annak szemellettartásával, hogy magántulajdon nincs, minden az államé, illetőleg a közösségé.

népbiztosságok, melyek általában a mi minisztériumainknak felelnek meg, vagy összszövetségi népbiztosságok, vagy szövetségi és országos népbiztosságok.

Az összszövetségi népbiztosságok a kormányzati ügyeket a Szovjetunió egész területén vagy közvetlenül, vagy az általuk kinevezett szervek útján intézik.

A szövetségi és országos népbiztosságok ügykörüket a szövetséges köztársaságok azonos nevű népbiztosságai útján látják el.

Az összszövetségi népbiztosságok:

honvédelmi,
lőszer-ipari,
hadfelszerelés-ipari
külügyi,
kereskedelmi,
vasútügyi,
állami pénzkezelési és kiadást ellenőrző,
postaügyi,
tengerhajózási,
folyamhajózási,
nehézipari,
olajipari népbiztosság.

Szövetségi és országos népbiztosságok:

élelmezésipari,
hadiipari,
könnyűipari,
tűzelőanyagipari,
faipari,
földművelésügyi,
hús- és tejipari,
gabonatermelő és állattenyésztő szovjetgazdaságok
népbiztossága,
pénzügyi,
erőművek,
belkereskedelmi,
kohászati,
bányászati,
állambiztonsági,
igazságügyi,

közegészségügyi
színesfémipari
vegyipari,
építőanyagipari,
repülőipari népbiztosság.

A belügyi népbiztosságot csak 1941-ben választották ketté:

a) állambiztosságivá; mely tulajdonképpen a G. P. U-t jelenti,

b) belügyi népbiztossággá, mely általában a többi belügyeket intézi.

Az állami pénzkézelési és kiadást ellenőrző népbiztosság kb. megfelel a mi állami Számvevőszékünknek. Nagy szükség volt rá, mert az egyes népbiztosságok pénzkézelését senki sem ellenőrizte. Gazdálkodtak, jobban mondvá, garázdálkodtak is, ahogy csak tetszett nekik.

II. A Szövetséges köztársaságok államkormányzati szervei:

Minden szövetséges köztársaságban a legfelsőbb államhatalom végrehajtó és rendelkező szerve a «Szövetséges Köztársaság Népbiztosainak Tanácsa». Ez a kormány. Ez felelős a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának.

Ez a kormány is adhat ki rendeleteket a Szovjetunió kormányának rendeletei és határozatai alapján és azokkal összhangban, valamint ellenőrzi a törvények végrehajtását.

A szövetséges köztársasági kormányt az illető köz-

társaság Legfelsőbb Tanácsa, vagyis parlamentje alakítja meg az alábbi összetételben:

Kormányelnök,

kormányelnök helyettesei,

az állami tervbizottság elnöke,

a népbiztosok, vagyis miniszterek (és pedig: élelmezésiipari, könnyűipari, faipari, földművelésügyi, a szovjetgazdaságok népbiztosa, pénzügyi, belkereskedelmi, belügyi, igazságügyi, közegészségügyi, közoktatásügyi, helyi ipari, községi üzemek, társadalmi biztosítási népbiztos, a termény beszerzési bizottság meghatalmazottja, a művészetügyi igazgatás vezetője és a Szovjetunióbeli népbiztosságok meghatalmazottai.

A szövetséges köztársaság népbiztosságai vagy szövetségi és országos, vagy csak országos népbiztosságok.

A különbség a kettő között lényeges, mert a szövetségi és országos népbiztosságok alá vannak rendelve az illető szövetséges köztársaság népbiztosai tanácsának, de egyúttal a Szovjetunió megfelelő népbiztosságának is.

Ezzel szemben az országos népbiztosságok csak az illető köztársaság népbiztosai tanácsának vannak alárendelve.

III. Az autonóm köztársaságok:

(ASSR = avtonomnaja Reszpublika.)

Az egyes szövetséges köztársaságokon belül állanak fenn, főleg fajilag és nyelvileg egymástól teljesen távolálló nagyobb nemzetiségek részére szervezve.

Ezeknek is külön helyi alkotmányuk van, mely tekintetbe veszi az illető autonóm köztársaság sajátos

viszonyait. Felépítésében teljes mértékben alkalmazkodik az illető szövetséges köztársaság alkotmányához.

Ezeknek is van Legfelsőbb Tanácsuk, parlamentjük és Népbiztosok Tanácsa, vagyis a kormány, mely a már ismertetett elvek alapján működik.

IV. A Köztársaságok területi tagozódása:

A Szövetséges Köztársaságok területi kiterjedésük-höz mérten a következőképpen tagozódnak:

1. *Tartományok* (Kraj): Ez a közigazgatási altagozódás csak a tulajdonképeni Szovjetoroszországban van meg, 6 tartomány formájában.

2. *Kerületek* (Oblaszt): Ilyenekre tagozódik az orosz, az ukrán és a Kazach köztársaság.

3. *Autonóm szoc. köztársaságok:*

Ilyen 22 van öt szövetséges köztársaság keretében.

4. *Autonóm kerületek:*

Egyes Szövetséges Köztársaságok vagy tartományok közigazgatási albeosztása. Kilenc van belőlük. Ilyen a zsidó autonóm kerület is a Távolkeleti tartományban. (A zsidók nem igen szeretik, mert nagyon messze esik a jómódú országoktól, üzletet csak a kínaiakkal köthetnének, abból pedig nem lehet meggazdagodni.)

5. *Járások* (Okrug): a tartományok, kerületek és autonóm köztársaságok albeosztása.

V. Helyi közigazgatási szervek:

A helyi szerveket a tartományokban, a kerületekben, városokban és községekben, a legkisebb lakott

helyen is, a dolgozók küldötteinek tanácsai képviselik. Ezek az úgynevezett helyi szovjetek.

Ezeket az illető közigazgatási területek lakossága választja két évre, a képviseleti arányszám szerint.

A helyi szovjetek vezetik az alájuk rendelt kormányzati szervek tevékenységét, biztosítják az állami rend védelmét, a törvények betartását és a polgárok jogainak védelmét. Végzik a helyi gazdasági és kulturális szervező munkát és megállapítják a helyi költségvetést.

A helyi szovjetek végrehajtó és rendelkező szervei az általuk választott végrehajtó bizottságok, melyek az elnökből, helyetteseiből és a tagokból állanak.

Kisebb községekben a helyi szovjetek végrehajtó szervei a falusi szovjet által megválasztott elnök és ennek helyettesei. Ezek az őket megválasztó helyi szovjeteknek közvetlenül vannak alárendelve.

Ha valakit egyszer valamilyen tisztségre megválasztottak, akár a legkisebb községben is, az többet nem akarja eredeti foglalkozását folytatni. Örökre tisztviselőnek érzi magát.

*

Igy van megszervezve a szovjet közigazgatás.

Látszólag igen rendes és észszerű.

Minden közigazgatás annyit ér, amilyenek a közigazgatási szolgálatot ellátó egyének. A jó szervezés sem ér semmit, ha az emberek nem tudják tartalommal megtölteni. Semmi eredményt nem mutat fel egy tisztviselő, ha nem tud élni a ráruházott hatalommal, de még többet árt, ha a hatalommal visszaél.

Pedig rendszerint főleg ezt teszik a szovjet megválasztottak.

Ismételten személyes érintkezésbe kerültem egy nagyobb, 120.000 lakosú város polgármesterével, nem ez a címe, de nálunk ennek felel meg. Mielőtt megválasztották, a város legjobb szíjgyártó mestere volt. El is hiszem, hogy ez megfelel a valóságnak. Rosszabb polgármestert azonban el sem tudok képzelni.

Többször hivatalosan tárgyaltam az egyik «kerület» főnökével. Ennek hatásköre megfelel a mi főispánunkénak. Igen értelmes ember volt, értette is a mesterségét, azonkívül ki is volt erre képezve, mert már 20 évet töltött a közigazgatásban. Semmit sem tudott produkálni, mert két bizalmi mindig a nyakán ült. Ezen aztán végképpen csodálkoztam, mert ő maga is a kommunista párt tagja volt. Minden szót félve ejtett ki és folyton a bizalmiak arcát kémlelte, vajjon mi azoknak a véleményük. Pedig azoknak állampolgárságról, okmányokról és hasonlókról semilyen véleményük sem volt, lévén az egyik autószerelő, a másik egy kolchoz nyugalmazott kocsisa.

A közigazgatásban rengeteg a tisztviselő, főnök, titkár, bizalmi és egyéb elnevezéssel. Mindegyiknek kell valamit csinálnia, nehogy a helye feleslegessé váljék, azért tevékenykednek, mindent túladministrálnak és végeredményben semmi sem halad előre.

A Szovjetunió közigazgatása és területi beosztása a szovjet-rendszer 23 évi fennállása óta ismételten

változásokon ment keresztül és véglegesen még mindig nem állapodott meg.

Az egyes köztársaságokon belül területi változtatásokat eszközöltek, sőt egyik köztársaságból területet a másikhoz is csatoltak, amint azt a politikai szempontok szükségesnek mutatták, a népbiztosságok számát is többször növelték, az ügyköröket kiszélesítették, vagy megszorították.

Remélhetőleg végleges kialakulásra nem is lesz idejük.

AZ OROSZ LÉLEK.

Az orosz történelemnek van egy híres szállóigéje, mely megérdemelné, hogy világhírré emelkedjék; tartalmazza az oroszország multjának igen nagy darabját és jelenét teljes mértékben, de valószínűleg a 100 milliós nép jövőjére is rá fogja nyomni a bélyegét.

Eredetiben így hangzik:

«Nasa sztrana velika i obiljna, no porjadka v njei nyet. Priigjitye i volodijte sz nami.»

Szóról szóra fordítva:

«A mi országunk nagy és hatalmas, de rend nincs benne. Jöjjetek és uralkodjatok rajtunk.»

Ez a mondás állítólag az orosz cárság kialakulásának idejéből származik és az oroszokból álló küldöttség vezetője használta volna, mikor az idegen tatár házból származó herceget felkérte, foglalja el az orosz fejedelem székét.

Az igazi oroszok között a legtöbben tagadják, hogy ez a mondás valaha is elhangzott volna. A történettudósok főleg azzal érvelnek, hogy ennek valódisága okmányok alapján eddig sohasem volt bebizonyítható. Azt azonban elismerik, hogy Borisz Godunov óta többször előfordul a régi írásokban.

Teljesen közömbös, sőt mellékes, hogy eredeti történelmi kútforrásokból bebizonyítható-e, vagy sem, igazolható-e, vagy csak valakitől kitalált, költött mondat állunk szemben.

Az a körülmény, hogy már néhány évszázad óta mégis él az orosz köztudatban, polgárjogot szerzett neki annál is inkább, mert a lényege teljesen ráillik az orosz viszonyokra és felfogásra.

Mit jelent ugyanis ez a kifejezés, ha nemcsak a szavak egyszerű szótári értelmét vesszük?

Jelenti, hogy

«Mi oroszok, bár mindig gazdagok és hatalmasak voltunk, nem voltunk képesek saját országunkban rendet teremteni sem a rendet fenntartani. Gyere tehát idegen, vedd át felettünk a vezetést és tégy velünk amit jónak látsz!»

Ez a mondás így lefordítva (de csak így is lehet értelmezni) tartalmazza az egész orosz történelmet.

Oroszországon, jobban mondva az oroszszágon úgyszólván mindig idegenek uralkodtak.

Évszázadokon át a tatárok, azután félig-meddig, de inkább nagyjából idegen eredetű és gondolkodású cárok és cárnők.

Maga Lenin-Vladimir Iljics Uljanov tatár eredete kétségtelen, bár ezt a bolsevisták nem szívesen

ismerik el. Nem kell sok bizonyíték. Nézze meg valaki az arcképét, azonnal látja, milyen fajhoz tartozik a nagy Ilics.

Maga Sztalin éppen olyan idegen Oroszországgal szemben, mintha más világrészben született volna.

Szükséges volt fentieket röviden vázolni, mert így megérti az ember, hogy a mai orosz is tisztán természeténél fogva éppen annyira nem úr a saját hazájában, mint amennyire «szabadok» az angol világuralom «felszabadított» népei.

(Dacára annak, hogy a két elnyomatás között lényeges különbség van, mert amíg az angolok által leigázott népek között igen sok olyan államalkotó elem van, mely saját fájának vezetése mellett is virrágoznék, ha nem lenne a nagyobb által elnyomatva, addig az orosz azért helyezte magát, szinte ösztönösen idegen vezetése alá, mert nem érezte magában az államvezetéshez szükséges elhivatást és képességeket.)

Az orosz kíváló a parancsok végrehajtásában. Ő maga azonban nem tud parancsolni. Úgy is mondhatnók, hogy szolgálélek.

Ne tévesszen meg senkit, hogy hallott kemény és szigorú orosz főurakról és nagyhercegekről, kik nemcsak hogy parancsolni tudtak, de egyenesen zsarnokok voltak.

Ez a tulajdonság fenti állítás bizonyítására kíváló. A puha lélek, ha felülemelkedik, ha alkalma nyílik a parancsolásra, nagyobb szigort tud kifejteni, mint a természettől fogva erélyes ember. Ezt a kettőt azonban nem szabad összekeverni, mert mind-egyik fajtának más az eredete.

Köztudomású volt mindig, milyen erős és szilárd fegyelem uralkodik az orosz hadseregben. Ez igaz is. De a legfőbb vezetők úgyszólván sohasem voltak igazi oroszok. Legalább is akik hírnévre tettek szert és ezt a fegyelmezett hírnevet az orosz hadseregnek megszerezték, vagy németek, vagy kozákok voltak.

Az orosz nem parancsolásra, de engedelmisségre van teremtve.

Kimondott passzív természet.

Ha nem feltétlenül kell valamit tennie, meg sem mozdul, hogy tegyen valamit.

Oblomov korántsem költői kitalálás, de az igazi orosz típusa.

Innen van, hogy minden megmozdulásra idegen elemek készítették.

Ez az oka, hogy ma is nekik idegen eszmékért, idegen vezetők rendelkezései folytán és vezetésével élnek, ha ugyan ezt az állapotot életnek lehet nevezni.

Sztalin mellett a négy milliónyi zsidóság befolysa alatt állanak.

Mindnyájan ismerjük a zsidóság tulajdonságait. Ezek merőben ellenkeznek az orosz lélek vonásaival.

A zsidó uralomravágyó, az orosz tűri.

A zsidó parancsol, az orosz végrehajtja.

A zsidó kegyetlen, az orosz is kegyetlen, mert így rendelik neki. Különben is, ha nem engedelmeskednék, bosszút állnak rajta.

A zsidó kapzsi, az orosz bárgyú.

A zsidó dölyfös és fennhéjázó, az orosz alázatos.

A zsidó nem létező tulajdonságaira beképzelt, az orosz meglévő képességeit sem ismeri.

Ezek az ellentétes jellem és lelki tulajdonságok

mindent megmagyaráznak, mi miért és hogyan történik a mai Oroszországban.

E mellett az orosz békeszerető. Alapjában szereti a békét. Önmagáért. A mai izgága vezetés mellett ez a tulajdonsága szinte eltűnik, mert sem társadalmilag, sem mint egyén nem élhet békében.

Ő maga alig bántana valakit, de kénytelen vele, mert az izgatás, a propaganda így hirdeti neki és ha ez nem elegendő, így követeli meg tőle.

Az orosz vallásos.

És ezt a vallásosságot még a hatalmas arányú propaganda sem tudja a lelkéből kiirtani. Legfeljebb megakadályozni. Ha módja van, most is felkeresi az Isten házáat. De nem igen van módja, mert első-sorban nincs templom és pap, ha véletlenül van, akkor meg nem mer a terror miatt.

A mai fiatalság az Istenről csak annyit tud, hogy nincs.

Ezt fújják neki folyton, maga tehát nem is hibás, hogy így viselkedik.

Meg vagyok győződve, hogy ha a viszonyok megváltoznak, az orosz ifjúság, mely ma olyan végtelenül el van rontva, könnyen lesz megnevelhető. Az egyház szavai elhanyagolt termékeny talajra fognak hullani ennek az ifjúságnak a lelkében. Különösen jó hatása lesz annak, ha az egyház nem lesz olyan szoros összeköttetésben az államhatalommal, mint a cárizmus alatt.

Az orosz lélek fogékony a jámborságra és az erre való nevelés most is hiányzik neki.

A kezdeményezés, az öntevékenység szinte teljesen hiányzik az oroszból. Hogy ennek dacára akadt közöttük egy-két nagy tudós (Mecsnikov), zenész

(Csajkovszkij), festő (Verescsagin, Rjepin) költő, (Puskin) és író (ezek közül van a legtöbb világszerte is elismert nagyság: Tolsztoj, Dosztojevszkij, Lermontov, Goncsarov, Gogolj stb.), — az nem ezekre a tulajdonságokra vezethető vissza, de inkább arra, hogy szemlélődésre hajlandók, általában igen jó képzelőtehetséggel rendelkeznek, amely a legtöbbször álmodozóvá teszi őket.

Azonkívül nem kell csodálkozni azon, hogy 100 milliónyi nép között akadnak egyesek, akik valóban tehetségesek.

De ha azon a téren keressük a tehetségeket, mely leginkább össze van kötve az öntevékenységgel, vagyis a katonák között, úgy nyugodtan megállapíthatjuk, hogy igazán nagy hadvezért sohasem adtak a történelemnek.

Az általuk most nagyra propagált Chmelnickij, Kutuzov, Szuvarov és az első világháború Bruszilov-ja legfeljebb, ha közepes mértéket ütnek meg. De ha figyelembe vesszük azt, amit megtenni elmulasztottak, még ezt sem.

A mai orosz lélek kialakításában igen nagy bűn terheli Rasputin-t, az ördöglelkű papot. Az ő tevékenysége nagyban hozzájárult, hogy az egyház tekintélye csökkent éppen azokban az időkben, mikor erre a legnagyobb szükség lett volna.

Ő utána jött a minden emberi érzést tagadó bolsevizmus, a terror hatalma. Ekkor már nem lehetett beszélni Istenről. A terror mindenkit kiirtott, aki az orosz népre, lelkére jó irányú befolyást tudott volna gyakorolni. Ezek a kiirtott milliók, magától értetődik, nagyon hiányoznak a mai igazi oroszok

nevelésében, akik éppen azért egészen más tulajdonságokat is mutatnak, mint amilyen a lelkük valóban.

Úgy értem ezt, hogy a mai orosz lélek ki van ficamítva. Nem mutatja azt, ami valójában benne lakozik. Ezeket a tulajdonságokat kell majd újból a felszínre hozni, kinevelni.

A jótulajdonságok ma szinte csak csökevényben vannak meg. Ezeket ki kell majd fejleszteni.

De csak akkor lesz lehetséges eredményre való kilátással, ha a mai úgynevezett vezető réteg teljesen elveszti hatalmát, sőt el is tűnik az orosz állam színpadáról.

Mert a mai orosz korántsem olyan, mint amilyennek valójában lennie kellene, mint amilyennek az Úristen az orosz lelkeket teremtetten.

Ezek a tulajdonságok inkább belőlük vannak terrorizálva, mintsem faji lelki alkatuk részét, valódi természetét képeznék.

Igy a bizalmatlanság; bár kétségtelen, hogy ez a szláv lélekben mindig feltalálható volt, de nem oly mértékben, mint most. Jelenleg fő alkotó eleme az orosz léleknek, jobbanmondva a kommunista orosz léleknek. Hogyan is lehetne másként, mikor a legjobb barátok kölcsönösen vérpadra viszik egymást, sőt nem egyszer a fiú feljelenti a saját apját?

A képmutatás most annyira bolsevik-nemzeti tulajdonság, hogy egyetlen egy őszinte szót nem mondanak ki a Szovjetunió területén egy esztendő alatt. Sem politikai, sem gazdasági, sem más téren.

Mindenki mást gondol, mint amit mond.

Mindenki azt mondja, ami a felsőbbbségnek tetszik. Még hallgatni sem mer, már az is gyanús lenne!

A színházban voltunk egyszer.

Tolsztoj Karenina Annáját adták és én az előadástól el voltam ragadtatva. Valóban remekül játszottak valamennyien. Annyira átérezte minden szereplő a feladatát, hogy tökéletesebbet alig lehet elképzelni. Hozzájött még az eredeti orosz nyelv szépsége is, mely a sok hitvány fordítás után kétszeresen emelte a darab értékét. Az előadás kétségtelenül igen jó volt.

Nem is állhattam meg, hogy finn kollégámnak, ki mellettem ült, kifejezést ne adjak megelégedésnek.

A dícsérethez ő is csatlakozott és a fajtáját jellemző nyugalommal így válaszolt:

«Igen! Ők mindenben kíválók, sőt nagyszerűek, ami nem valódi!»

A ZSIDÓSÁG SZEREPE A SZOVJETÚNIÓBAN.

Érdekes, hogy mindenki az egész világon tisztában van azzal, hogy a kommunizmus tulajdonképpen zsidó találmány és hogy a kommunizmus nekik felel meg a legjobban, sőt lehet mondani, hogy egyedül csak nekik felel meg.

Dacára ennek, minden zsidó tagadja, hogy valamilyen köze lenne a kommunizmushoz.

Marx és Engels az ő kommunista tanaikat nem az oroszok részére gondolták ki, sőt Engels sohasem gondolta volna, hogy a kommunizmust olyan formájában, mint ahogyan az mostan a Szovjetúnióban dí-

vik, — éppen az orosz tömegekre fogják elősorban ráerőszakolni.

Nem hiszem, hogy maga Lenin gondolt volna erre komolyan. Őt inkább az vezethette, hogy a cári orosz viszonyokat valamilyen módon megváltoztassa, a nagy tömegek sorsát javítsa és a cári uralmat, beleértve a nemesség hatalmát is, megsemmisítse.

Hogy a kommunizmus ilyen irányban fejlődött ki Oroszországban, az kizárólag a zsidók befolyásának tulajdonítható.

Ennek oka a zsidó mentalitáson kívül az is, hogy ők a cári Oroszországban sohasem élveztek olyan szabadságot, hogy meggazdagodhattak volna és hatalmat tudtak volna gyakorolni.

Erre a két tényezőre pedig minden zsidó minden erejével törekszik.

Ők tehát kezdettől fogva Lenin és elvbarátai pártjára álltak és minden erővel elősegítették, hogy uralomra jusson.

Azonnal tisztában voltak vele, hogy ha ez sikerül, az tulajdonképpen az ő uralmukat jelenti.

Lenin eleinte inkább szocializmust akart Oroszországban bevezetni, de a zsidóság annyira magához kaparintotta a vezető hatalmat, hogy sikerült őt ettől a tervétől talán észrevétlenül eltéríteni.

Az 1917-es időktől kezdve a forradalomnak az volt a fő célja, hogy az orosz vezető réteg hatalmát megsemmisítse. Ez a megsemmisítés csak olyan módon történhetett meg gyökeresen, hogy a főnemesseget, a hadsereg tisztjeit, a papokat és a közigazgatási tisztviselőket, szóval mindenkit, aki vezető rétegbe tartozott, lehetetlenné tették, oly mértékben,

hogy azoknak még csak a reményük se lehetett a hatalmat valaha is újólag kézbevehetni.

Ezért kellett őket kiírtani, és ezért nem volt elegendő, hogy őket birtokaiktól, vagy állásaiktól csak megfosszák és az életüket meghagyják.

Ha az életüket meghagyták volna, úgy állandóan ki lettek volna téve annak, hogy tőlük a hatalmat féltetniök kelljen.

Az, hogy e szerencsétlenek helyeit a zsidóság foglalta el, egészen természetes, mert azért, hogy majdnem minden vezető, írástudó embert egyszerűen kivégeztek, a tudatlan és műveletlen orosz tömegekben alig akadtak olyan személyek, akikre a vezetést rá lehetett volna bízni, miután Lenin első munkatársai között csupa tanulatlan és kiképzetlen munkás, vagy felizgatott paraszt volt, akiknek legnagyobb része még az írást sem ismerte.

Miután pedig az ország ügyeit, ha ziláltan is, ha rosszul is, de valahogyan vezetnie kellett, nem maradt más hátra, minthogy a jobb elemmel be nem tölthető helyeket a zsidóknak kellett átengednie.

Igy kerültek ők minden vonalon vezető állásba.

Ezt a vezetést mind a mai napig nemcsak hogy megtartották, hanem különösen most, a háború kitörése óta meg is szilárdították.

A 193 millió lelket kitevő Szovjetunió lakosainak számában a zsidóság alig valamivel több, mint négy millióval van képviselve.

Az arány tehát zsidó és nemzsidó között elenyészően csekély százalék ahhoz a hatalomhoz képest, amelyet ők birtokolnak.

Kezdhetjük nyugodtan a kormányzaton.

A népbiztosok, népbiztoshelyettesek és egyéb nagyhatalmú és befolyásos főtisztviselők legkevesebb 50%-ban a zsidók soraiból kerültek ki.

De ez az 50% is csak látszólagos, mert ha tekintetbe vesszük a hatalom súlyát, úgy ennél sokkal, de sokkal több.

Ha tehát azt mondjuk, hogy 10 főtisztviselő közül 5 a zsidó, ez a szám nem fejezi ki a helyes arányt, nem pedig azért, mert az 5 zsidó vezető közül egynek is több hatalma van, mint az 5 nemzsidónak együttvéve.

Nyugodtan mondhatjuk tehát, hogy a Szovjet-uniót ma a zsidóság vezeti.

A gyárak, ipartelepek legfőbb vezetői, igazgatók, majdnem kivétel nélkül, mind zsidók.

A sajtó kizárólag az ő kezükben van.

Az irodalom, színház, csak zsidó vezetőket mutathat fel.

Igazi művész nem akad közöttük, tehát a művészeteket nem uralják abból a szempontból, hogy maguk a művészek is zsidók lennének. A vezetés azonban itt is az ő kezükben van. A Szovjetunióban jó zsidó festő, szobrász nincs, de az irányítást mégis ők végzik.

A legnagyobb hatalmat jelentő két szervezet Szovjetországban a G.P.U. és a hadsereg.

A G.P.U. vezetői eddig, egy lengyelt kivéve, mind zsidók voltak.

A vezető G.P.U. tisztek kizárólag az ő soraikból kerülnek ki. A mérhetetlen vérengzés, amit ez a szervezet elkövet, az ő lelkiismeretüket terhelné, ha volna lelkiismeretük.

A hadseregben a tisztikar, szóval a harcoló elem általában mentes tőlük, de a hatalom itt is az ő kezükben van, azáltal, hogy a politikai megbízottak a híres, jobban mondva a hírhedt politrukok 95%-a zsidó.

Harcolni elől, a csatában lenni, kézi gránátokat dobni, géppuskát kezelni, vagy repülővadásznak lenni sohasem szerettek.

Ezt átengedik a más fajtájúaknak.

A tisztikarban ugyan egy-két tábornok és néhány zsidó tiszt előfordul, de ezek száma százalékban alig kifejezhetően csekély. A zsidóságnak nincs is szüksége arra, hogy maga harcoljon, elegendő, ha uralmának védelmére másokat harcoltathat.

Sok országban ilyen most a helyzet, de még inkább a Szovjetunióban.

Ne higgye senki sem, hogy a Szovjetunió 185 nemzetisége közül csak egy is szeretné a zsidóságot.

Az orosz sem szereti, sőt kimondottan gyűlöli őket, azonban a hatalma ellen nem tud tenni semmit, kénytelen az igát úgy húzni, ahogy a zsidóság diktálja.

A háború előtt széltében-hosszában hallotta az ember, hogy az oroszok mennyire elégedetlenek a zsidósággal szemben. Még a legprimitívebb emberek is hangoztatták, hogy a zsidóság tagjai nem szeretnek dolgozni, életüket sohasem kockáztatják, ezért sem munkások, sem katonák nem akarnak lenni. De ezt nyíltan hangoztatni senkinek sem volt bátorsága, vagy ha véletlenül akadt olyan meggondolatlan, aki ilyen kijelentéseket tett és ez a G. P. U. tudomására jutott, azonnal ráhúzták a nemzetiség elleni izgatás paragra-

fusát és máris el volt ítélve, mert alig van nagyobb bűn a Szovjetúnióban, mint az egyenlőség elvét megbántani! Aki pedig a zsidóság ellen felmeri emelni a szavát, az ezt a szentségnek tartott elvet sérti meg, tehát szigorúan büntetendő.

Úgy hirlett, hogy maga Sztalin is szerette volna a zsidóság hatalmát leépíteni, azonban ez nem felel meg a valóságnak. Már csak azért sem, mert tudvalevő, hogy Sztalin kimondottan zsidó befolyás alatt van, harmadik felesége, illetve ennek fivérei a Kaganovicsok révén.

Az azonban tény, hogy a második világháború előtt a zsidóság nagy befolyása a hadseregben kezdett meginogni.

Timosenko marsall a politrukok hatalmát megtörte, de ezek a világháború kitörése utáni időben hamarosan életrekeltek.

Azt a mérhetetlen terrort ugyanis, amit a szovjet hadseregben ezek az elemek kifejtenek, kizárólag a zsidóság számlájára lehet írni. Nekik egészen mindegy, hogy a szovjet hadsereg százezrei és milliói pusztulnak-e el, a fő dolog, hogy ameddig csak lehet, kitartsanak és a zsidóság háborúját a zsidóság védelmében vívják.

A zsidóság a harcokban nem pusztul és száma nem csökken. Ugyszólván teljes erejével ma is él és virágzik, mindent megtesz arra, hogy a háborút győztesen fejezze be, hogy világhatalmi céljait ezáltal elérje, vagy legalább is előmozdítsa. Ha a háború a Szovjetúnióra nézve még is balul ütne ki, azzal nem sokat törődnek, mert nekik Oroszország sorsa nem fáj és mindenesetre megtalálnák a módját, hogy éle-

tüket idejében megmentseék, ha másképp nem, más országba menekülnek.

Jelen esetben azonban úgylátszik, hogy a más országba való menekülésnek az útjai is el lesznek zárva, mert a mai megvert és megsemmisített Szovjet-uniót, úgyszólván, mindenütt zsidóellenes országok veszik körül.

*

Nem lesz érdektelen néhány zsidó vezetőt felsorolni a már említetteken kívül:

Lozovszkij külügyi népbiztoshelyettes,
Berija belügyi népbiztos,
Csincsut külkereskedelmi főtisztviselő,
Weiser kereskedelemügyi népbiztos,
Usztinov ipari és fegyverkezési népbiztos,
Jakovljev földművelésügyi népbiztos,
Barmann közlekedésügyi népbiztos,
Ginzburg közmunkaügyi népbiztos,
Mechlisz az államellenőrzés népbiztosa,
Lewin az állambank elnöke,
Rosenholz az anyaghivatal elnöke,
Szemljacsija a szovjetek ellenőrző bizottságának elnöke,
Litvinov volt külügyi népbiztos, jelenleg a Szovjet-unió északamerikai nagykövete,
Dubelszkij a kereskedelmi flotta biztosa,
Milstein az iparügyi helyettes népbiztos,
Majszkij londoni nagykövet,
Szuric, a volt római nagykövet.

A KOMMUNISTA PÁRT ÉS PROGRAMMJA.

Az ember hajlandó azt gondolni, hogy a Szovjet-unióban mindenki kommunista s így mindenki egészen természetesen a kommunista párt tagja is.

Korántsem így van.

A kommunista pártban párttagnak lenni kiváltság és aránylag igen keveseknek adatik meg.

Párttagnak lenni egyenlő a jó étellel, az emelkedés lehetőségével, tehát mielőtt valakit felvesznek, kétszer is megnézik, főleg abból a szempontból, hogy megbízható-e és ezáltal felvétele után a pártnak támaszául szolgál-e?

A forradalom utáni időkben általában véve a bolsevik-párt tagjai lettek egyúttal az új kommunista párt tagjai. Ide lehet számítani az akkori idők szociáldemokratáit is.

Később a pártot alaposan megtisztították azoktól az elemektől, amelyek az új világnézetbe nem tudták magukat teljesen beilleszteni és főleg nem értettek egyet a forradalom kegyetlenségeivel.

Tisztogató alatt már akkor is és a későbbi időkben nem egyszer, újólág kivégzést kell érteni. Aki tehát megszűnt párttag lenni, az az egyszerűség kedvéért megszűnt élni is.

Mint mondtam, ilyen tisztogatót később is nem egyszer végrehajtottak, mert ha a tagok száma igen megduzzadt, úgy gondoskodtak arról, hogy újból lecsökkentsék a legmegbízhatóbbakra, akik ennek következtében könnyen voltak vezethetők és mindenre kaphatók.

Nincsenek pontos adatok arról, hogy a párt tag-

jainak száma a forradalom első éveiben mekkora volt; közel járunk azonban a valósághoz, ha azt csak néhány ezerre tesszük.

A későbbi években ez a szám állandóan emelkedett és 1930-ban elérte az egymilliót. Ebbe az egymillióba a jelölteket is bele kell számítani.

Jelölt alatt értendők azok, akik a pártba való felvételre kiválasztás és ajánlás útján tekintetbe jönnek, azonban egy év próbaidőt ki kell tölteniök, amíg a tényleges párttagságot elérhetik.

1936-ban a párttagok száma a jelöltekkel együtt 1,731.000-et tett ki.

Ettől az időtől kezdve különösen nagy súlyt helyeztek arra, hogy a pártot erősítsék, de szintén csak a szigorú kiválasztás elvei alapján.

A jelölteket igen szigorú vizsgálatnak vetik alá és csak igazán hétfőpróbás bolsevik lehet a kommunista pártnak valódi tagja.

A fenti szám nagynak látszik, azonban a szóvivők száma, tehát azok, akiknek valóban hatalmuk van, nagyon kis mennyiséget tesz ki.

Az új párttagok a 30-as évektől kezdve kizárólag az ifjúság soraiból kerülnek ki, akik az igazi kommunista nevelésen már keresztülmentek, képesek és hajlandók a régi oszlopos tagok kiegészítésére és pótlására.

1938-ban a tagok száma a következőképpen alakult:

tag . . .	1,558.852 fő
jelölt . . .	888.814 „
összesen . . .	2,447.666 fő

Az utolsó bizalmas kimutatás szerint 1941 májusában:

tag . . .	2,515.481 fő
jelölt . .	1,361.404 „
összesen . .	3,876.885 fő

Érdekes, hogy az 1941-es népszámlálás alapján megállapított közel 193 milliónyi lakos közül csak ez a három és fél milliónyi ember tagja az uralkodó pártnak.

Most már csak a tagok igen csekély része származik a régi bolsevik pártból, mert hiszen ezeket lassanként, de annál erősebben kiirtották.

Egy-egy hivatali váltás ugyanis a legkönnyebben azáltal volt mindig megoldható a Szovjetúnióban, hogy valaki a hivatali elődjét lehetőleg ellenforradalmi vádakkal illetve, feljelentette, mire azt kivégezték, az illető tehát helyét könnyen elfoglalhatta.

A pártvezetőségben igen nagy számmal van képviselve a zsidóság, tehát a hatalom egy részét ezen az alapon szorosan kézben tartja, miután maga a kommunista párt minden hatalom birtokosa.

— Nem lesz érdektelen, ha a kommunista párt programját megjegyzésekkel kísérve főbb vonásaiban ismertetem.

Az úgynevezett októberi forradalom (az orosz naptár szerint 1917 október 25-én, az új naptár szerint november 7-én) megvalósította Oroszországban a proletariátus diktatúráját.

Proletariátus kifejezése alatt általában az ipari munkásság értendő, beleszámítva az úgynevezett sze-

gény földművességet is, amely utóbbiakat ők maguk félproletariátusnak neveznek.

A nyugati művelt országok tőkés társadalmi rendjét a következőképpen jellemzik a kommunista tanok:

«A társadalom fő sajátosságát alkotja az árutermelés kapitalista termelési viszonyok alapján, amelynél a termelés és áruforgalom eszközeinek legfontosabb és legjelentősebb része egy számra nem nagy osztály birtokában van, míg a nép túlnyomó többsége proletárokból és félproletárokból áll, és gazdasági helyzete következtében kénytelen munkaerejét állandóan vagy időnként árubabocsátani, vagyis kénytelen a tőkének bér munkásává lenni és munkájával jövedelemhez juttatni a társadalom felsőbb osztályait.»

«A kapitalista termelési viszonyok uralmának te-
rülete egyre jobban kiszélesedik annak megfelelően, amint a technika állandóan tökéletesebbé válik, a nagy üzemek gazdasági jelentősége növekedik és a kisebb önálló termelők kiszorításához vezet, ezek egy részét proletarizálja és a tőkétől teljes és többé-kevésbé súlyos függő helyzetbe juttatja.»

«Ugyanez a technikai fejlődés ezenkívül módot ad a vállalkozóknak arra, hogy egyre nagyobb arányban alkalmazzanak női- és gyermekmunkaerőt a termelésben és az áruforgalomban. A bér munka ki-
zsákmányolása állandóan növekszik.»

Ha ezeket olvassa az ember, azt hinné, hogy a Szovjetunió fenti állapotokat illetőleg azok következményét a forradalom teljesen megszüntette. A régi világban voltak proletárok és félproletárok, most már nincsenek, mert hiszen a forradalom célja az volt, hogy mindenkit egyenlővé tegyenek; a proletariátust

mint olyant teljesen megszüntessék és ne tűrjék el, hogy ezek munkaereje a társadalom felsőbb osztályait munkájával jövedelemhez juttassa.

Ma a kommunista pártnak éppen úgy megvan a felsőbb osztályai, mint ahogy megvoltak a cárizmus idejében.

Csakhogy akkor a társadalom felsőbb osztályait hercegeknek és grófoknak, nemeseknek, gyárosoknak és nagykereskedőknek hívták, ma pedig egy gyűjtőnevet lehet nekik adni: «a kommunista párt tagjai és vezető személyei».

A kommunista párt programja szemére veti a régi világnak, hogy a technika állandó tökéletesedésével a nagy üzemek gazdasági jelentősége növekszik és a kisebb önálló termelők állandó leszorítása ezek elproletarosításához vezetett.

Ebből a szempontból a helyzet ma még kirívóbb, mint volt valaha, mert olyan nagy üzemek a cári Oroszországban egyáltalában nem léteztek, mint manapság, míg a kisebb önálló termelők, vagyis a kisiparosok rendje viszont teljesen megszűnt. Ma a Szovjetúnióban csak mammutüzemek vannak és aki megkísérli, hogy önállóan magának akár mint kisiparos, de csak mint egyszerű munkás is valamit dolgozzék, azt lehetetlenné teszik.

Szerintük igen súlyos vád a régi világ berendezkedése ellen többek között az is, hogy kihasználta a nő- és gyermekmunkát.

Hogy mivé lett a nő a Szovjetúnióban, arról szinte jobb nem beszélni. Elérte ugyan az egyenlőséget a férfihez viszonyítva, de csak annyiban, hogy

minden tekintetben olyan sivár életet mér a kommunizmus rá is, mint a férfiakra.

Az pedig, hogy a gyerekmunkaerőt a szovjet-rendszer ki ne használná, nem egyéb szemforgatásnál.

A kommunizmus a túltermelésben és az ennek következtében beálló ipari válságokban látja a kapitalista világrendszer egyik igen nagy bűnét. Szerinte ugyanis a túltermelésnek be kell következnie a nagyüzemek folytonos szaporodásával, mely a kisipar teljes tönkretételéhez vezet. Azonkívül a túltermelés egyenes következménye az is, hogy értékesítési válságokat idéz elő, ez pedig munkanélküliséget; tehát a kapitalizmus munkanélküliséghez vezet, ami azután a proletáriátus nyomorát idézi elő.

Abban, hogy a túltermelés a szovjet-rendszerben nem fordulhat elő, valóban igazuk van. Annyt sem tudnak termelni, amennyi az ország lakossága szükségletének kielégítésére félig-meddig elegendő volna, de a válság viszont állandósítva van. Állandó olyan értelemben, hogy mindig mindenkinek hiányzik valami, ami szükséges volna ahhoz, hogy emberek kultúráját és a civilizáció követelményeit félig-meddig ki tudja elégíteni.

Sehol sincs akkora távolság vagyonos és vagyontalan között, mint itt. Azon ne akadjon meg senki, hogy a Szovjetúnióban vagyonosról beszélék, mert bár ingatlana senkinek nem lehet, minden ok meg van arra, hogy óriási jövedelemmel rendelkező személyeket vagyonosoknak tekintsünk.

Ilyen nagyjövedelmű egyének pedig a Szovjetúnióban igen sokan vannak.

Viszont a többinek még a létfenntartása is bizonytalan.

Munkanélküliség tényleg nincs, mert hiszen az állam, ha másra nem, csatornák és utak építésére kényszermunka alapon mindenkit mindenkor fel tud használni. Azonban, hogy ezek a munkanélküliek milyen életszínvonalat érnek el, azt élénken elképzelheti az ember, ha meggondolja, hogy közülük állandóan ezrével hullanak el az emberek a rossz élelmezés, gyenge táplálkozás és a túlkövetelt munkateljesítmény következtében.

Mi ez, ha nem tökéletes kizsákmányolás?

Azt mondja a kommunisták programja, hogy a proletariátus szociális fogalma megszünteti a társadalom osztályokra való tagozódását és ezzel felszabadítja az egész elnyomott emberiséget, minthogy véget vet egyik társadalmi osztálynak a másik által történő bármilyen formában jelentkező kizsákmányolásának.

Ennél nagyobb hazugságot még senki sem talált ki a történelemben.

A proletariátus magához ragadta a politikai hatalmat, legyőzte az addig kizsákmányolóknak tartott társadalmi rétegek ellenállását, sőt magát, azt a társadalmi réteget teljesen meg is semmisítette.

De a kizsákmányolást magát még rendszeresebbé tette.

A szabad versenyt megszüntette, de ezzel együtt megszüntette azt az egészséges fejlődést is, amelyet a szabad verseny rendes körülmények között maga után von. Ez alatt azt értem, hogy a szabad verseny tegye lehetővé a különböző áruk minőségének javí-

tását és árának csökkentését, anélkül azonban, hogy magának túl nagy hasznot követeljen.

Az államhatalom kötelessége, hogy a túlságos aránytalanságokat megszüntesse. De maga a szabadverseny nem mindig elítélendő. Különösen nem, ha a gazdasági életnek sikerül a különböző, esetleg döntő befolyást nyert szindikátusok, kartelek és trösztök, valamint a banktőke uralmát megszüntetni.

Az 1914—18. évi úgynevezett első nagy imperialista háborút a tőkés a kereskedelmi piacok elnyeréséért, befolyásuk érdekköreinek biztosításáért, a nyersanyagért és a munkaerőért, vagyis a világuralomért és a kis és gyenge nemzetek feletti hatalomért indították, a kommunisták felfogása szerint.

Mindezek az okok szerintük erkölcstelenek, mert ők hasonló eljárásra sohasem lennének képesek.

Ki is tételezné fel róluk, hogy a kis és gyenge nemzetek szabadságához egy ujjal is képesek lennének hozzányúlni?

A tőkés monopóliumok növekedésével függ össze a drágaság emelkedése, ami aztán a szindikátusok hatalmát a munkásosztály felett annyira kifejleszti, hogy végeredményben jobbgáysorba süllyed.

A Szovjetúnióban mindenki jobbgáysorban szynlódik.

«A kapitalista országokban az emberek legnagyobb része rabszolgaságban szynlódik és csak a kommunista forradalom vezetheti ki az emberiséget abból a zsákutcából, ahová az imperializmus vitte.»

«A kommunizmus fő feladata politikai téren, hogy a kizsákmányolókat megfossza a politikai jogoktól.»

Ezt a feladatot a Szovjetúnióban tökéletesen haj-

tották végre. Akire valamilyen alapon rámondották azt, hogy kizsákmányoló, legyen az valóban anyagiakkal vagy lelkiekkel foglalkozó egyén, azt egyszerűen, de tökéletesen maradék nélkül kiirtották.

Ezentúl politikai jogát senkinek sem nyirbálják meg, mert a gyülekezési és egyesülési, valamint a sajtószabadság egyformán minden polgár számára fennáll.

Gyülekezhets és egyesülhet mindenki a Szovjet-unióban, de csak olyan módon, ahogyan ők azt előírják. Jobbanmondva, megparancsolják.

A sajtó is szabad, mert szabad neki mindazt megírnia, amit elrendeltek.

«Az oroszországi kommunista párt elsőrendű feladatának tekinti, hogy a dolgozó népet szélesebb tömegekben vonja be a demokratikus jogok és szabadságok élvezetébe és részükre minél tágabbá tegye az anyagi lehetőségeket is.»

«Az emberek nemre, vallásra, fajra és nemzetiségre való tekintet nélkül egyenlőek.» Eltekintve természetesen azon csekélyiségektől, hogy a vallást megszüntették, a fajokat és a nemzetiségeket leigázták.

Az elnemzetietlenítést alig hajtották végre más országban olyan szigorúan, mint itt.

Van ugyan látszatra a nemzetiségeknek iskolájuk, sajtójuk, sőt irodalmuk is, de ha valaki el akar valamit érni, úgy egyszerre orosznak kell vallania magát.

A hadseregben pl. a Szovjetunió 185 nemzetisége közül csak azoknak van lehetőségük az altiszti rendfokozatot elérni, akik oroszul tudnak.

Nemre való tekintet nélkül egyenlő mindenki. A nők például egyenlőek a házasság és családi jog

terén is, de ennél a szerintük forma szerinti egyenjogúsításnál nem álltak meg, hanem kilátásba helyezték, hogy a nőket felszabadítják az elavult háztartási rend anyagi terheitől is, mert a jövőben (valószínűleg már a közeljövőben) nem kell nekik a háztartásukkal bajlódniuk, mert hiszen a kommunista házakban fognak lakni (takarítaniuk úgy sem kell), társas étkezők lesznek felállítva, tehát nem kell főzniök. Központi mosodákat létesítenek, tehát ilyen lealacsonyító foglalkozást sem kell végezniök.

Annyi bölcsődét állítanak, hogy az anyának a megszült csecsemővel nem kell bibelődnie.

A parlamentarizmusról és a választásokról más helyen szólok, itt csak annyit jegyzek meg, hogy ennél szebb azután tényleg nem létezik a világon.

Szerintük a katona számára politikai jogokat éppen úgy biztosítani kell, mint minden más polgár részére. Ez forrassza őket össze a munkásokkal és adja meg teljes egyenlőségüket.

A világforradalom folyamán mindenütt szét kell törni és alapjáig összerombolni a régi hivatalnoki és bírói állami szervezetet.

Azt nem mondják, hogy ehelyett újat kell kitalálni, mert bármilyen kommunista is egy állam, azt valakinek vezetnie, igazgatnia kell. Amellett megállapítható, hogy nem létezik a világon egyetlenegy állam sem, amely annyira túl lenne adminisztrálva, mint éppen a Szovjetunió.

A nemzetiségi viszonyok terén követelik, hogy minden nemzetnek egyenlőnek kell lennie, mind-egyiknek joga van az állami elkülönülésre. Gyarmatai, előjogai egyetlenegy nemzetnek sem lehetnek.

A párt a tanácsrendszert a teljes egyenlőséghez vivő út átmeneti alakjának tartja. Ez annyit jelent, hogy el fog következni az az idő, amikor ők minden nemzetiséget teljes szabadságban akár ki is engednek a Szovjetunió jelenlegi kötelékéből. Az alkotmány is hangsúlyozza, hogy amely nemzet nem akar az Únió kötelékében élni, az bármely pillanatban elnyerheti teljes szabadságát.

Csak kísérelje meg ezt valaki akár hangoztatni, akár valamely állam követelni!

Mindenesetre a kérdés feszegetésénél egy kissé óvatossak, mert azt mondják, hogy abban a kérdésben, hogy mi tekintendő a nemzeti akarat kifejezőjének, a különválás elhatározásánál, a következő felfogást vallják;

«Tekintetbe jön az, hogy a történelmi fejlődésnek milyen fokán áll az illető nemzet. A nép a burzsoa demokráciához vezető úton halad-e, vagy a burzsoa demokráciától a proletár demokráciához vezető úton.»

«Katonai téren a párt mindig azt tartotta feladatának, hogy a régi hadsereget nem lehet általános nemzeti alapon fenntartani. A régi hadsereg osztályon kívüli szervezet volt.»

Szerintük az egyenlőség nagyobb dicsőségére nyíltan megmondják, hogy ennek a hadseregnek kizárólag a proletáriátusból és az ahhoz közelálló félproletár földműves elemekből kell állania.

A katonai kiképzést még a legalacsonyabb iskolákban is meg kell kezdeni.

«Elengedhetetlenül szükséges, hogy a katonai parancsnokokkal egy sorban a megbízható és önfeláldozó

kommunisták közül kiválasztott politikai biztosok is működnek és úgyszintén, hogy minden csapatban kommunista pártsejtek alakuljanak. Ezek vannak hivatva a benső eszmei kapcsolatok és az öntudatos fegyelem fenntartására.»

Hogy ez mit jelent, a gyakorlatból tudjuk.

Szükségesnek tartják, hogy a katonai kiképzés és katonai szellem közvetlen közelségbe hozassék a gyárak, műhelyek, szakszervezetek és a falusi szegények szervezeteivel.

Elismerik, sőt igen szükségesnek tartják, hogy a hadsereg vezetésében részt nyerjenek olyan katonai szakértők is, akik a régi hadsereg iskoláját kijárták. Az ilyen felhasználásnak elmellőzhetetlen feltétele azonban a hadseregnek a munkásosztály által történő közvetlen politikai irányítása és a parancsnoki kar felett gyakorolt minden oldalra kiterjedő ellenőrzése.

A kommunista párt programjában elsőrendű helyet foglal el mindenkor az a követelmény, hogy a katonaság parancsnokait önmaga választhassa.

Ezt azután később oda módosították, hogy elismerték, miszerint szükség van a kinevezésre is, miután a gyakorlati követelmények szabják meg, melyik az alkalmasabb mód adott esetben, hogy a csapat színvonalát ezáltal emeljék.

Most már régen nincs parancsnokválasztás és a kommunista pártnak ezen követelményét inkább csak az idegen hadseregek bomlasztására hagyták bent a párt programjában.

Amennyire kívánatos ugyanis, hogy egy idegen hadseregben a katonák önmaguk válasszák meg parancsnokaikat, mert hiszen ezáltal rendszerint a leg-

hitványabbak kerülnek parancsnoki beosztásra és így a hadsereg széttölesztése biztosítva van, annál kevésbé tűrhető, hogy maga a szovjet hadsereg legyen ilyen hátrányoknak kitéve.

Ők maguk ugyanis nagyon jól tudják, hogy a katonák által választott parancsnokok értéke, tekintélye és használhatósága tisztára a semmivel egyenlő.

Bíráskodás terén a nép által választott bíróságokat vezetik be mindenütt, mégpedig ezek a választott bíróságok a dolgozók soraiból kerüljenek ki és csak a dolgozók választhatják.

A népoktatás terén az a követelmény, hogy mindkét nembeli gyerek 17 éves korig ingyenes és kötelező oktatásban részesüljön.

Ezt később kiegészítették azzal, hogy az egyetemek is ingyenesek.

Ez is csak szólam, mert bizony az egyetemen meglehetősen magas tandíjat kell fizetni, aki a tandíját nem fizeti, azt az egyetemi oktatásból kizárják.

Az elemi iskolában semmi, a középiskolában csekély tandíj van, de ez végeredményben nem jelenti az ingyenes oktatást, mert hiszen az iskolás fiút a szülőknek kell eltartaniok. Ilyen ingyenes oktatás minden más országban létezik, csak egyszerűbben tandíjmentességnek nevezik.

Igy azonban: ingyenes, sokkal szebben és hatóságosabban hangzik.

Hatalmas vívmánynak tartják azt is, hogy mindkét nembeli gyerekek együtt tanulnak és hogy a vallás-oktatást teljesen eltörölték.

A kommunista szabályzat mondja ugyan, hogy az összes tanulók államköltségen való ellátása élelem-

mel, ruhával, cipővel és tanszerekkel természetes követelmény, de viszont a szovjetúnióbeli viszonyokat ismerő előtt az is természetes, hogy ezt nem tartják be.

Az oktatás fő részét a kommunista eszméktől áthatott politikai kiképzés képezi.

A művészetek minden ága mindenki előtt hasonlóképpen meg van nyitva (még sem tudnak valamicsodás művészetet kitermelni).

«Vallási téren a kommunista párt törekvése, hogy a tömegeket társadalmi és gazdasági tevékenységére kiterjedő tervszerűség és öntudatosság megvalósítása maga után vonja a vallási előítéletek teljes kihalását. A párt arra törekszik, hogy teljesen szétrombolja a kapcsolatot a kizsákmányoló osztályok és a vallási propaganda szervei között, hogy a dolgozó tömegek a vallási előítéletektől megszabaduljanak! Ezt a legkiterjedettebb tudományos oktató és vallásellenes propaganda megszervezésével érik el.»

A program óvatosan hozzáteszi: «Ehhez azonban szükséges gondosan elkerülni a hívők érzelmének minden megsértését, mert ez a vallási fanatizmus megerősítéséhez vezetne.»

Az orosz egyházat teljes mértékben sikerült tönkretenni. Ez azért volt lehetséges, mert maga az orosz nép mindent eltűr, azonkívül az óriási terrornak később már úgyszemint tudott ellenállni.

A hívők érzelmei megsértésének elkerülése a mohamedánokra és a lámák vallását követő belsőázsiai néptörzsekre vonatkozik.

Itt is szeretnék volna ők a vallást teljesen eltörölni, azonban a mohamedánok más népfajhoz tar-

toznak, mint az orosz és velük nem lehet olyan erőszakosan fellépni. A kommunista vezetők tehát óvakodtak attól, hogy a mecseteket bezárják, az imamokat felakasszák, mint ahogyan azt az ortodox templomokban és a papokkal tették. Volt bennük annyi politikai és praktikus érzés, hogy ezzel nem ingerelték a népet. Mert a török fajta mohamedán népek képesek lettek volna forradalomszerű ellenállást kifejteni, ha vallásukat erőszakkal bántották volna. Így is minden fáradtságot nem kímélő vallásellenes propagandával elérték azt, hogy a mohamedánok vallási érzelmeit is gyengítették, ha teljesen megszüntetni nem is tudták.

Más a helyzet a lámák vallását követő mongol és egyéb törzseknél. Itt is hatalmas propagandát fejtenek ki, de az eredmény még mindig nem mutatkozik olyan mértékben, mint ahogyan ők szeretnék.

Gazdasági téren minden ingó és ingatlan, és a termelés az állam tulajdona, vagyis az összes dolgozók közös tulajdona.

Ezeket a szólamokat sokkal jobban ismeri mindenki, semhogy szükséges volna valamelyes megjegyzést hozzájuk fűzni.

Érdekes, hogy a kis- és kézműves ipart még pénzügyileg is támogatandónak tartották valamikor, mert nem akarták, hogy a kisiparosság ellenük forduljon. Később azonban azon a címen, hogy a kisiparnak, a termelés ezen elmaradt alakjának meghagyják a zavartalan átmenet lehetőségét a magasabbrendű, gépekkel dolgozó nagyiparhoz, a kisipart, mint olyant beszüntették. Magukat a kisiparosokat pedig, mint egyszerű munkásokat a gyárakba parancsolták.

Közben figyelmeztették a tömegeket, hogy a mun-

kára való átnevelés mindenkinek annál is inkább elengedhetetlen, mert hiszen saját szemükkal győződhetnek meg róla, hogy a tőkésék, földbirtokosok és kereskedők tényleges kiirtásával csak úgy tudják saját jólétüket magasabb színvonalra emelni, ha munkájukat fegyelmezik, más szóval, mindenkinek olyan munkában kell résztvennie, ahová őt éppen állítják.

A kommunizmus elvei szerint minden munka egyenlő értékű, tehát a jövedelem is egyenlő; azonban bevallják, hogy a szakemberek magasabb javadalmazását abból a célból, hogy ezek jobban tudjanak dolgozni, mint annakelőtte, továbbra is fenn kell tartani. A nagyobb eredményű munka nagyobb jutalomban kell, hogy részesüljön.

Ezt az elvet nagyszerűen betartják, mert nem egy párttag munkás van, aki az egyszerű munkás jövedelmének a 10—50, sőt 100-szorosát is kapja. A mezőgazdaság terén a földbirtok magántulajdonát teljes mértékig megszüntetendőnek vélték és végre is hajtották.

Szerveztek gazdaságokat, vagyis nagy szocialista mezőgazdasági birtokokat ezek a szovhozok. Támogatták a földbirtok közös megművelésére alakult társulatokat és szövetkezeteket, ezek a kolhozok, állami-
lag külön vetőmag telepeket, stb.

Ezekről külön emlékezünk meg.

A termékek elosztása terén azt a változást vezeti be a kommunista párt programja, hogy a kereskedelem kizárólag az állam feladata és joga.

A tanácsköztársaságban csak egyetlen népbank létezik, minden más bankügylettel foglalkozó intézmény megszüntetendő.

Szerették volna a pénzt egyáltalában megszüntetni, már csak azért is, hogy ezen a téren valami újat érjenek el.

Ez azonban sehogy sem sikerült.

Megkísérelték, hogy a különböző cikkekre rövid lejáratra szóló jegyeket adjanak ki, később azonban rájöttek, hogy ez az adminisztrációt annyira túlterhelné, hogy azt még sokkal intelligensebb és magasabb kultúrájú államszervezet sem bírná el.

Az állami monopóliumok bevételei az állam fő jövedelmét képezik.

Minden állami monopólium a Szovjetúnióban. Minden termelt cikknek az árát úgy szabják meg, ahogyan éppen nekik tetszik. Ez a végén odavezetett, hogy a Szovjetúnió ma a világ legkapitalistább államává változott.

A lakáskérdés terén a kommunista párt követeli, hogy minden proletár rendes lakást kapjon, a dolgozó családok megfelelő bútorral és egyéb berendezési cikkekkel láttassanak el.

Ez azonban mind csak írott malaszt.

A munkáról szóló törvények gyönyörűen körülbástyázzák a munkaidő megszabását.

Ezek szerint a 18 éven aluliak, a termelés egészségtelen ágaiban dolgozó bányászok és földalatti munkát végzők részére a munkaidő nem lehet több napi 6 óránál.

Hetenként minken munkásnak egy üzemben 42 óra pihenőre van joga.

A túlórázást teljesen meg kell szüntetni.

Gyermekek és 16 éven-aluli serdülők nem dolgozhatnak.

A nők és a 18 éven aluli munkások éjszaka és különösen veszélyes ipari üzemekben nem dolgozhatnak.

Törvény az, hogy a nők szülés előtt nyolc héten és azt követően nyolc hétig nem tartoznak dolgozni, de fizetésüket erre az időre teljes mértékben megkapják, azonkívül díjtalan orvosi kezelésben és gyógyszerhasználatban részesülhetnek. Az említett idő, vagyis a kétszer nyolc hét letelte után a szoptatás hónapjaiban 3 óránként félóránál nem kevesebb szabadságot kapnak gyermekük táplálására, végül a szoptató anyák részére külön magasabb élelmiszer adagokat állapítanak meg.

Ezekkel szemben a valóság az, hogy a munkaidő mindenki részére 10 órát tesz ki naponként.

Heti 42 óra pihenőről szó sincs, örülhet minden munkás, hogyha egy napot kap hetenként.

A túlórázást nem csak hogy meg nem szüntették, de a Sztachanov-mozgalommal annyira túltengően propagálják, hogy ez már egyenesen az egészség rovására megy és egyetlen kultúrállamban sem engednének meg hasonló munkáskihasználást.

A gyerekek éppen úgy dolgoznak, mint a felnőttek, épp úgy napi 8–10 órát töltenek munkában, mint ők.

A nők és a férfiak teljes egyenjogúságát állandóan hangoztatják és ez valóban a munka terén így is megy.

A szülő nő külön jogai nagyon szépen hangzanak leírva, de nem tartják be őket.

Érdekes, hogy a tanács hatalom törvénybe iktatta a teljes szociális biztosítás rendszerét az összes dolgo-

zókra vonatkozólag. Ez a biztosítás nem csak a munkaképtelenség összes eseteire, hanem munkanélküliség esetére is szól. Nagy büszkén kijelenti a törvény, hogy a munkanélküliség esetére szóló biztosítást ők vezették be először a világon.

Ez igen érdekes dolog, mert hiszen maga az alkotmány írja elő, hogy munkanélküliség a Szovjet-unióban nem is létezhetik.

Az alkotmány pedig minden törvénynek az alapja.

Azonban propaganda célokra nyugodtan tehetnek ilyen vagy hasonló kijelentéseket is.

«A biztosítás terheit a munkát igénybevevők és az állam viselik. A biztosító szervezet teljes önkormányzattal rendelkezik, azonban a biztosított munkásoknak a kezében van.»

Hogy az a kitétel: «a munkát igénybevevők» mit jelent, nem igen érthető, mert hiszen munkát igénybevenni, kizárólag csak az államnak van joga.

A munkatörvény beszél még fizetési szabadságokról is. Hogy ez mennyire nem komoly, arról más helyen emlékezem meg.

A G. P. U.

Minden államban van politikai rendőrség. Számbelileg az egyikben gyengébb, a másikban erősebb.

Tisztán az állam belső élete szempontjából, nagysága általában véve attól függ, hogy az állam vezetését irányító eszme mennyire uralja a polgárság egyes rétegeit, vagy másszóval, azok a rétegek mennyire

fogadják magukba az irányító eszmét, és azt milyen mértékben teszik magukévá.

Ha a vezető gondolattal mindenki, rejtett szándék nélkül egyetért, jobban mondva egyetértene, — mert teljes egyetértés tartósan elképzelhetetlen, — úgy egyáltalában nem lenne szükség politikai rendőrségre.

Minél nagyobb a gondolatszabadság, illetve az érett elemek ama gondolatszabadsága, — melynek megnyilvánulásától az állam nemzeti létét félteni nem kell, mert csak evolúciós fejlődésre törekszik, — annál kisebbre tartható a politikai rendőrség.

Rendesen a politikai rendőrség feladatának nagyságával egyenes arányban állanak a többi rendőrségi feladatok is.

A Szovjetunió kimondott parancsuralom. Olyan egyeduralom, mint amilyent el szoktunk képzelni, ha régi ázsiai szultánok, vagy kánok hatalmáról beszélünk.

A Szovjetekben rengeteg az írott törvény. Van-nak közöttük szépek és jók is igen nagy számmal. Ennek dacára azonban minden úgy történik, mert csak úgy történhetik, mint ahogyan azt Sztalin akarja. Ohaja törvény, akarata parancs.

A G. P. U. az ő fő támasza.

Jelszó: a kommunista eszmék védelme.

Valóság: Sztalin hatalmának biztosítása.

Eszköz: válogatás nélkül, minden.

A külföld széltében-hosszában még mindig a G. P. U. megjelölést használja, holott ezt a Szovjetunióban már régen nem szabad kiejteni. Túlságosan rossz a híre!

A cári Ochranat tarthatjuk a G. P. U. egyenes
ősének.

Ezt a titkos államrendőrséget az 1800-as évek
elején állította fel az orosz kormányzat a nihilisták
ellen. Ezek ugyanis igen erőszakosak voltak és
semmitől sem visszariadó terrort fejtettek ki. II. Sán-
dor cárt is ők pusztították el bombával, úgyhogy féltő
volt, hogy még nagyobb eredményeket fognak el-
érni. Ezért aztán a kormány az Ochraha révén irtotta
őket.

Az Ochraha azonban nem működött annyira jól,
hogy a bolsevisták forradalmát fel tudták volna tar-
tóztatni. Utódja a G. P. U. az eszközökben még ke-
vésbé válogat, de céljának is jobban megfelel.

Kezdetben volt a Csk., vagyis a Cseka. Csrezvi-
csajnaja Komisszija, magyarul: különleges bizottság.

Ezután jött a G. P. U., Goszudarsztvennoje Po-
liticseszkoje Upravljenije, magyarul: Állami politikai
közigazgatás.

A legújabb 1936 óta divatos megjelölése N. K. V. D.,
Narodnij Komisszariat Vnutrennich Djel, magyarul:
a belügyek népbiztossága.

Ez azonban csak kívülről ilyen jámbor dolog,
mert tartalmilag egészen mást jelent.

Cseka, G. P. U., vagy N. K. V. D. ugyanaz. Az in-
get cserélték, de a lényeg maradt.

Mind a három kifejezés a titkos rendőrséget je-
lenti, az államot az államban, a végtelen terrort,
jelenti Sztalin hatalmát.

Azt szokták mondani, hogy a világ két legjobban
megszervezett testülete, a szabadkőművesség és a föld-
olaj érdekcsoport. Mindegyiken túltesz a G. P. U. Előb-

biek sem állanak a feltétlen erkölcsösség alapján és bár mérhetetlen gazdagok, mégis az eszközök olyan számolatlan mértékben nem állanak rendelkezésükre, mint az utóbbinak.

A G.P.U. anyagi eszközei kimeríthetetlenek, és azokkal nem is takarékoskodnak.

Munkatársuk minden Oroszországban élő ember.

Mindenki feljelenti a szomszédját. Aki előbb jelent, annak van igaza, mert az a tény, hogy előbb látta jónak valamit a többség tudomására hozni, máris bizonyító erővel bír. A később jövő, azáltal, hogy elkészt, máris vádlott és el van ítélve.

Ezért fél egyik ember a másiktól, ezért nincsenek jóbarátok, ezért nincs őszinteség, csak gyanakvás, titkolózás.

A G.P.U. hatalma nem nyugszik írott törvényeken, hanem az indulatokon.

Ezért is oly veszélyes, mert ténykedéseit senki sem kérheti számon.

*

Sokan csodálkoztak, sőt még most is csodálkoznak azon, hogy a mai súlyos megrázkódtatások közepette a Szovjetúnióban még mindig nem tört ki a forradalom.

Nyugodjék bele mindenki, hogy ez bármennyire értelmes és nekünk hasznos kívánság is lenne, egyszerűen lehetetlen.

Még mielőtt valakinek az agyában megszületnék, hogy elégedetlenséget szitson, még mielőtt ezt ki mondta volna, a G.P.U.-nak feltétlenül tudomására jut. Ezzel pedig a csira máris ki van irtva.

A Szovjetúnióban egyszerűen nincs, aki forradalmat csináljon. Ott még sokkal kisebb dolgot sem túrnek el, ami az állam képzelt, vagy valóságos érdekeit sérti.

Ebből más országok is tanulhatnának valamit, ha nem is éppen a terrort, de legalább az erélyt.

*

A belbiztonsági közigazgatás élén a Szovjetúnió belügyi népbiztossága áll.

Ezenkívül vannak az egyes szövetséges köztársaságokban az illető köztársaságok belügyi népbiztosságai.

Ezek azonban alárendelt szervei az N. K. V.D.-nek.

A birodalmi belügyi népbiztosság legfontosabb szerve:

a) G. U. G. B. = Glavnoje Upravljénije Goszudarsztvennoj Bezopasznoszti = állambiztonsági főigazgatás.

b) G. U. P. V. O. = Glavnoje Upravljénije Pogranicsnoj Vnutrennoj Ochrani = határ- és belterületi főigazgatás.

Az első az igazi G. P. U.

A belbiztonsági szolgálat területi beosztása a katonai körletek határaihoz igazodik.

A rendőri közigazgatás végrehajtására a belügyi népbiztosság az alábbi karhatalmi szervezetek fölött rendelkezik:

1. G. P. U.-csapatok.
2. Milícia és az úgynevezett
3. Oszodmil-szervezet felett.

1-hez: G. P. U. csapatai tisztára katonailag van-

nak megszervezve és bár a béke alkalmazás tekintetében a belügyi népbiztosság hatásköre alá tartoznak, kiképzés, határőrizet és háborús alkalmazásukat illetőleg, teljes mértékben a hadügyi népbiztosság rendelkezik velük.

Legmagasabb kötelékük a dandár, melyhez a helyi viszonyok szerint motorizált zászlóaljok, lovas-testek, tüzérség, kerékpáros alakulatok, páncéljárműves csapatok és legújabban repülők is tartoznak.

A G.P.U. tisztikarának és legénységének kiegészítése, általában ugyanaz, mint a hadseregnél, de a kiválogatásra rendkívül nagy súlyt helyeznek.

Egyenruhájuk, rendfokozati elnevezésük, jelvényeik, ugyanazok, mint a hadseregben.

Elsősorban mindegyiknek párttagnak kell lennie. Aki nem tagja a pártnak, az felvételre már nem jöhet tekintetbe.

Olyan vasfegyverek uralkodik körükben, mint Nagy Frigyes gárdájában volt. A legkisebb mulasztásért igen szigorú, esetleg halálbüntetés jár. Érthető is, mert ők a kommunista állam tartó pillérei.

A szolgálatuk legtöbbször igen kemény és terhes s csak kivételesen elviselhető.

Mégis mindenki ide törekszik, mert nagy a tekintély, nagy a befolyás, jók az illetmények és rendes az ellátás.

A G.P.U.-csapatok feladatuk szerint két részből állanak:

a) G.P.U. határőrség:

Feladata: a Szovjetunió határainak katonai, politikai és vámszempontból való őrzése.

Ereje: körülbelül 20 dandár.

A dandárok nem egyenlően vannak megszervezve, inkább az egyes terepszakaszok fontossága és jelentősége alapján.

A dandárok körülbelül zászlóalj erejű «határőr-különítményekből» állanak, melyek a határra őrsőket tolnak előre. A különítmények mögött megfelelő erejű csoportok és központi tartalékok vannak elhelyezve, főleg közlekedési csomópontokon. Ezek a helyszínen egyúttal a belbiztonsági szolgálatot is elvégzik.

Egy határőr-különítmény rendszeren 3 gyalog, 1 géppuskás, 2—3 lovas századból, néhány páncéljáróműből és egy híradóosztagból áll.

Szükség esetén a hadsereg alakulataitól erősítést kap.

b) Belbiztonsági G. P. U.-csapatok:

Feladatuk: az ország belsejében a belbiztonsági szolgálat ellátása. Részleteiben: a politikai és igazságszolgáltatási rendőri szolgálat, a kémelhárítás, valamint a politikai karhatalmi szolgálat.

Erejük: körülbelül 20 dandár.

Háború esetén a G. P. U. mozgósít és új alakulatokat is felállít.

Fentiekbe nincs beleértve a G. P. U. hivatásos titkos rendőrsége. Pedig ez a G. P. U. krémje. Hogy ezek mennyien vannak, azt senki se tudja. Mindenesetre annyian, hogy mindenhová a kíváncstosnál több jut belőlük. Marcona, kemény és igen bátor kinézésű alakok. Egyébként igen könnyű nekik bátornak lenni, mert pisztolyuk csak nekik van!

2-höz: *A munkások és parasztok rendőrsége*, az úgynevezett *Milicia*.

Ez tisztán közigazgatási szerepet tölt be és minden köztársaságban a községekig meg van szervezve.

Gyalogos, lovas, kerékpáros, motorkerékpáros, rendőrökből és csapatszállító gépkocsi osztagokból áll.

A Milicia látja el a városokban az utcai, a főországútvonalakon a forgalmi, egészségügyi stb. rendőri szolgálatot. Elég kezdetleges módon.

A Milicia a G.P.U.-val szemben észrevehetőleg el van hanyagolva, emberei gyengén vannak fizetve, tekintélyük csekély.

Egy-egy forgalmasabb moszkvai utcakereszteződésnél 8–10 milicista rendőr is ácsorog. Ezek közül egy a lámpákkal játszik, a többi fel-alá sétálgat, beszélget, de tőlük a járó-kelők azt tehetik, amit éppen akarnak. Mindenki úgy megy keresztül az úttesten, ahogy akar. Ha közben elgázolja autó vagy villamos, az az ő baja. Baleset pedig sűrűn előfordul, mert Moszkva főutcaín töménytelen ember közlekedik.

A milicia emberei, szemben a G.P.U. tagjaival, jámbor, jóindulatú emberek, kik a kérdezősködésre készségesen megadnák a feleletet, ha tudnák. De nem tudják az ártatlanok, mert egészen gyengén vannak kiképezve. Ha az ember Moszkvában nem éppen a Kreml vagy a legfőbb útvonalak iránya iránt érdeklődik, de valamilyen kisebb utcát keres és véletlenül térkép nincs nála (e nélkül pedig egy lépést sem szabad tenni), úgy 10–15 rendőrt is megkérdezhet, míg elfogadható feleletet kap. Akkor sem biztos, hogy jó irányba igazították.

3-hoz: Oszodmil, vagyis a rendőrség önkéntes segítőtársainak egyesülete. Ez a hangzatos szép név magyarul a besúgók hadseregét jelenti.

Számuk, hozzáértők becslése szerint legalább 350.000-et tesz ki.

Nem tudtam megállapítani, hogy ebben a számban bentfoglaltatik-e minden házbizalmi, emelet-bizalmi, lakásbizalmi, gyár-, üzem-, műhely-, terem-stb. bizalmi. Egyszóval, ahol két ember van, azok közül az egyik bizalmi.

Mindenesetre elérte a szovjeturalom, hogy itt minden ember úgy fél a másiktól, hogy egyáltalában nem mer vele beszélni. Ha nem beszél, nem igen jelenthetik fel, ha mond valamit, kicsavarják az értelmét s máris kész a baj.

Sivár, szomorú világ ez!

A szintén egy híres G. P. U.-főnökről, Dzerzsinszki-ről elnevezett téren álló világhírhedt Lubljanka a G. P. U. főparancsnokság székhelye.

Minden szovjet állampolgár tudja, hogy itt vannak elhelyezve a legtokéletesebb kínzóeszközök. Ezek olyan hatásosak, hogy az ölbeli csecsemő is bevallja a forradalomszítást, ha kezelésbe veszik. A spanyol inquisitio kezdetleges szerszámai ezekhez képest gyermekszobai kis játékok.

Éppen ezért maguk a szovjetet dicsőítő derék kommunisták is messze elkerülik ezt a palotát. Tisz-tában vannak vele, hogy itt csak bemenet lehetséges, visszatérés onnan nincs.

A G. P. U. ÉS A DIPLOMATÁK.

A világhírű; sőt méltán hírhedt szovjet G. P. U.-ról fentebb kimerítően beszéltem, azonban ez az institutio megérdemli, hogy az ember vele minél

részletesebben foglalkozzék és a lehetőség határain belül úgy megismertesse, hogy a leírásból az olvasó egy olyan képet alkothasson magának, melynek alapján azonnal össze kell rezzennie, ha ezt a szót ki-ejtve hallja, vagy leírva olvassa.

A toll úgyseem elég erős arra, hogy a valóságot hűen vissza tudná adni, vagy akár csak megközelítően ecsetelni azt a sok borzalmat és kegyetlenséget, melyet ez a testület okozott, illetőleg elkövetett.

Néha azonban akadnak határozottan humoros és mosolyt előidéző pillanatok is.

*

Moszkvában a G.P.U.-nak a diplomatákról és a katonai attachékról mindent tudnia kell. Hogy ezt az értesülést megszerezzék, sem embert, sem időt, sem anyagiakat nem kímél. Minden módot felhasznál arra, hogy ezen értesülései minél pontosabbak és kimerítőbbek legyenek.

Maguk a külföldi követségek épületei állandó őrizet alatt állanak. Egy-két rendőrőrszem úgy teljesít a követség előtt szolgálatot, mint pl. valamely utcakereszteződésnél. Ezek az őrszemek általában 4 óránként váltották egymást.

Az őrszem kötelessége, hogy mindent megfigyeljen, ami a követség épülete előtt történik. Ki megy be, ki jön ki, mikor, kivel, autón, gyalog, a követséghez tartozó, vagy ahhoz idegen személy stb. Mindez pontosan feljegyzés tárgyát képezi.

Ha valamely diplomatánál összejövetel van, ebéd, vacsora stb., úgy tudnia kell, ki mikor ment oda, ki mikor távozott.

Természetesen, mindenkit névszerint kell jelen-
tenie. Ha valamit történetesen nem tudna személyesen
megállapítani, úgy a követség orosz személyzete ki-
segíti. Különben is szinte elképzelhetetlen, hogy egy
rendes őrszemnél előfordulhason, hogy egy külföldit
személyesen ne ismerjen. Erre elegendő alkalma van,
mert az őrszemélyzetet nem igen váltják. Ha pedig
egy új jön, az egy jóideig egy már régebbi taggal
teljesít hosszú ideig szolgálatot, részben, hogy min-
den csínját-binját ennek a mesterségnek a helyszínen
gyakorlatilag elsajátítsa, részben, hogy a személyeket
megismerje. Azonkívül folytonosan iskolázzák őket,
úgyhogy egy-egy milicista rendőr az összes külföldi
diplomatakat személyesen és névszerint ismeri.

Hogy fentiek meg legyenek könnyítve, a követ-
ség közvetlen közelében egy külön őrhelyiség van,
esetleg egy egész ház, ahol a megfigyelők, ha éppen
nincsenek az őrhelyen, tartózkodnak.

A követségek minden egyes tagja állandó meg-
figyelés alatt áll. A megfigyelés módja azonban vál-
tozó. Természetesen, nagyban függ az illető személy
beosztásától, állásától, esetleg személyi súlyától.

Igy másként figyelnek meg és törődnek egy nagy-
követtel, egy katonai attachéval, vagy egy más egy-
szerű követségi alkalmazottal. Előbbivel behatóbban,
utóbbival kevésbé, de mihelyt valakinek a személyi
fontossága emelkedik, azonnal jobban körülveszik.

Minden követség általában arra törekszik, hogy
minden alkalmazottja saját fajtájából kerüljön ki.
Tehát saját embereket alkalmazzon még egy alanto-
sabb, nem fontos helyen is. Azonban bizonyos, főleg
pénzügyi okoknál fogva, mégis, úgyszólván, elkerül-

hetetlen, hogy ne tartsanak szovjet alattvalókat is szolgálatukban.

Mindössze alig egy-két követségnek sikerült úgy berendezkednie, hogy szovjet alattvaló alkalmaztatására ne szoruljon. Ezt csak egészen közeli államok tudták úgy-ahogy megszervezni, de azok sem teljes mértékig. Legfeljebb azt tudták elérni, hogy a követség épületében tényleg nem lakott szovjet állampolgár.

A G. P. U., természetesen, mindent elkövetett, hogy a teljes «szovjetlenítést» megakadályozza, mert hiszen így nem tudta volna oly tökéletesen ellenőrizni, hogy mi történik az épületben.

Erre a módszer az volt, hogy az illetőknek sokszori sürgetés dacára nem adták meg a beutazási engedélyt. Indokolás nélkül. Mindig azt mondták, hogy majd a napokban el lesz intézve. De csak nem lett. Így a követség kénytelen volt helybelit felvenni. Ezt akarták.

A gépkocsivezetőkkel még egyszerűbb volt az eljárás. Egyszerűen ki volt mondva, hogy a más országokban megszerzett vezetői igazolvány a Szovjetekben érvénytelen, mindenkinek új vizsgát kell letennie. A vizsgára jelentkezőket sorozatosan elbuktatták. Azt nem mondták meg, hogy miért, azt sem, hogy mi a vizsga anyaga, csak egyszerűen elbuktatták, és nem adták ki a vezetői igazolványt. Ha pedig valamely diplomata ezen is túltette magát és soffőrje helybeli igazolvány nélkül vezetett, annyit kellemetlenkedtek, hogy az ember végül is megúnta és saját nemzetiségű soffőrje helyett helybelit vett fel. A cél el lett érve.

A költségek is indokolták, hogy nem lehetett mindenkit a saját országból kihozatni. Bármilyen gazdag is egy ország, minden alsóbbrendű beosztású, vagy kevésbé fontos munka elvégzésére nem hozhatja saját embereit, mert az útiköltségek igen nagyok, de méginkább a fizetések, illetmények olyan magasak, hogy ezt egy állam sem bírná el.

Szóval előbb-utóbb minden követségre bekerült néhány szovjet nemzetiségű alkalmazott.

Igy a dvornikok, akik az udvart, az utcát, a követség előtt tartották tisztán és hordár szolgálatot végeztek, a fűtők, gépkocsivezetők, kocsimosók, mosónők, szobalányok, takarítónők, a legtöbb esetben szovjet állampolgárok voltak.

Természetesen, mindannyian a G. P. U. szigorúan és szorosan bevezetett egyénei.

Mit jelent ez a gyakorlatban?

A dvornik nyitott kaput, ha a követséget valaki gépkocsin elhagyta. Ő látta az előkészületeket, beszélt a soffőrrel, az is már «sok érdekeset» tudott és azt vele közölte. Tehát mindezt az őrszemnek idejében jelentette. Ha a szóbeli érintkezésre nem volt mód, mert az illető diplomata esetlegesen jelenléte ezt nem engedte meg, csak jelt adott a rendőrnek. Megbeszélt jelet. Ebből is tudta, ki fog kimenni. Ez egyelőre elegendő is volt, mert az őrszem tudta, kell-e telefonálnia, vagy sem. Ha ugyanis a nagykövet, a követ, vagy a katonai attaché ment ki, azt meg kellett telefonálnia a központnak. Esetleg már azt is meg tudta mondani, hogy az illető hová megy.

Időnkint mindenkinek jelentkeznie kellett a G. P. U.-tisztánál, jobbanmondva erre a jelentkezésre

utasítva lett. Itt aztán behatóan és részletesen referálnia kellett mindenről. Ezer kérdést adtak fel neki, és mind az ezer kérdésre adott választ feljegyezték. A kihallgató rendőrtiszt mindenre kíváncsi volt, minden részletet tudnia kellett. Voltak olyan kérdések, melyeket naivságuknál fogva szinte el sem hitt az ember. (A szovjetekben azonban minden hihető!)

A szobalánynak tudnia kellett, hogy gazdáját ki, mikor látogatta. Ha ebéd, vacsora, vagy másfajta összejövetel volt, kik voltak jelen, ki hogyan viselkedett, mit és mennyit ivott, jókedvű volt-e, vagy borus hangulatú. Meddig maradtak a vendégek, kik mentek el legelőször, kik maradtak utoljára, ki kivel beszélgetett hosszasan kettesben, esetleg hármasan. Milyen nyelven beszéltek? Élénken beszélgettek-e? Gesztikuláltak-e? Ha valaki közeledett feléjük, elhallgattak? Újból összekerültek?

Az én szobalányom elég intelligens és érdeklődő orosz leány volt. Beidézttetvén, a G. P. U.-tiszteleg kérdést adott fel neki. Alig tudott valamire is válaszolni. Legalább is nem olyanokra, amelyek értékesebb adatokat szolgáltatott volna. A leánynak ugyanis sem az intelligenciája, de még kevésbé az érdeklődése nem terjedt tovább, mint addig, hogy pontosan meg tudta mondani, hogy a megjelent hölgyek hogyan voltak öltözködve. Azt azután részletesen leírta a kikérdezőnek: X. követnének milyen színű selyemből volt a ruhája, milyen cipőt viselt hozzá, kesztyűt, még a zsebkendőt is. Ilyet szeretett volna ő is magának szerezni. Ezt kimerítően megfigyelte és leírásai hajszálpontosak voltak.

De hogy melyik diplomata beszélgetett a má-

sikkal valamelyik ablakiülékében? Arra nem tudott válaszolni.

A G.P.U.-tiszt haragosan rászólt, hogy jobban figyeljen és máskor több adatot szolgáltatasson. Erre szegény képtelen lévén, lehülyézték a megállapították, hogy teljesen használhatatlan. Többször nem rendelték be. A női toillettek részletes leírására még a G.P.U. sem volt kíváncsi.

Természetesen, minden szovjet alkalmazottnak szigorúan meg volt hagyva, hogy minél több, a követségről származó írást szerezzen. Ez persze az éberség és elővigyázat következtében nem igen volt lehetséges. A papírkosarainkat azonban megfelelően dotáltuk fenti szempontból használhatatlan magánleveldarabokkal. Ha már olyan nagyon kell valakinek anyag, elégítse ki kíváncsiságát.

Természetesen, az ilyen alkalmazottak által leadott bemondásokkal szemben nem lehetett védekezni. Az ember úgy volt leírva, ahogyan a személyzetnek éppen tetszett. Miután ezeknek valamit jelenteniök kellett, ha nem tudtak semmit, ha nem volt esemény, bizonyára költöttek valamit, vagy a dolgot kiszínezték. Bizonyára a követségek közötti és a követségeken belüli pletykákat is szépen beadták. Azt pedig tudjuk, hogy ezek mennyit érnek.

A rendőrségen minden követségnek külön gyűjtője (fascikulusa) volt, ezen belül minden személynek külön kartotékja. Ezen minden fel volt jegyezve, amit az illetőről tudtak. Illetőleg amiről azt hitték, hogy tudják.

A követek és katonai attachék egy részét lépten-nyomon állandóan követték a G. P. U. emberei.

Ennek a kísérésnek két célja lehetett.

Vagy az, hogy az illető testi épségére ügyeljenek, vagy pedig, hogy ne mozoghasson szabadon.

Néhány évvel ezelőtt a német nagykövetet saját lakásán meggyilkolták. A vérnyomok ma is látszanak az olasz nagyköveti palota egyik termének parkettjén. (Magam is láttam. Azt mondják, ezt a foltot nem lehet eltávolítani!)

Valóban egy állam számára sem igen lehet kellemtlenebb incidenset elképzelni, mintha fővárosában egy idegen nemzet minden nemzetközi jogi és személyi sérthetatlenséggel felruházott képviselője ellen merényletet követnek el. Ez az illető ország közbiztonságába vetett hit teljes megingását vonhatja és vonja is maga után.

Más államokban a követ, vagy követség őrzésére nincs szükség. Ez az őrzés eszébe sem jut valakinek. Mindenki tudja, hogy az idegen diplomata sérthetetlenek és megsértésük a sértő állam kárára válik.

A Szovjetekben azonban nem ártottak ilyen biztonsági rendszabályok.

A kísérés technikája a személytől függött.

Ha az illető gépkocsin ment valahova, egy G. P. U. autó követte, mint egy árnyék. Az őrizett nem mehetett olyan gyorsan, hogy a rendőrautó ne tudott volna lépést tartani vele. Ha utcakereszteződésnél piros lámpa jelent meg, az részükre semmit sem jelentett, nyugodtan mentek tovább, kitéve magukat esetleges összeütközésnek. Ha közben a gyalogosok részére szabaddá vált úttesten ezek megindultak a G. P. U.-autó

arról sem vett tudomást, nagy tempóval hajtott tovább. Ha valaki a gyalogjárók közül ezen esetben megsérült, az nem tett semmit. Nem számított, csak az, hogy az előtte haladó kocsit el ne veszítsék.

Ez, t. i. a szemelöltévesztés igen ritkán fordult elő a G. P. U. történelmében. Akadt egy-két fiatalabb katonai attaché vagy adjoint, ki csupa tréfából fejébe vette, hogy elmenekül a G. P. U. szemfüles emberei elől. Jó kocsival, jó soffőrrel össze-vissza hajtott a városban és környékén. Nyaktörő és istenkísértő fordulatokkal, sebességgel, keresztül-kasul üldözték egymást. A vége rendesen az volt, hogy kifáradva bele kellett nyugodnia, hogy a G. P. U.-t nem lehet faképnél hagyni. Ennek is volt jó kocsija, jó soffőrje, ki ha szükséges volt, még az életét is kockáztatta, hogy valaki ki ne tudja játszani.

Igen ritka eset volt, hogy valakinek sikerült a vállalkozás. Ez azután nem mulasztotta el, hogy hetteken keresztül el ne dicsekedjék vele, mint egy nagy-szerű vadászkalanddal.

Megtörtént, hogy a legfontosabb személyeket két rendőrautó kísérte, rendszerint azonban egy is elegendő volt.

*

Ha gyalog ment a kísérendő személy, úgy ők is gyalog követték. Autójuk akkor egy-kétszáz lépésre lemaradt.

Előfordult, hogy a főleg biztonsági okokból kísért személy sétára indult kint a városban, vagy a követ-ségről gyalog ment valami közelfekvő más épületbe. Ilyenkor a detektívek a szószeros értelmében a sar-

kában maradtak. Ezt betű szerint kell venni, mert majdnem a sarkára léptek.

1941 májusában a Gercen-utcában találkoztam T. követtel, ki az egyik követségről gyalog hazafelé igyekezett. Már szép langyos idő lévén, érdemes volt egy kicsit sétálni.

Két markos alak kísérte, mint rendesen mindig. Egy kis szél is volt és a villanyos mellett haladva, a léghuzat elkapta a kalapját. Persze, ő maga is utána iramodott, de még inkább a két rendőr.

Mulatságos volt látni, hogy üldözték összefogott erővel a rakoncátlan fejfödőt. A végén együtt nevettek rajta.

Egyébként mindenhová elkísérték az illetőt, bevásárlásaira, megtekintésekre, színházba, még a magán meghívásokra is. Ha bement az üzletbe, szorosan mellette, vagy mögötte maradtak. Ha nyilvános helyen étkezett, kísérői a közvetlen szomszédságban levő asztalnál foglaltak helyet. Szabad asztalnak mindig lenni kellett, de ha mégsem lett volna, a pincérek azonnal behelyeztek egyet feltűnés nélkül. A G. P. U.-jelvény megmutatása olyan parancs volt, melynél szigorúbb a Szovjetekben nem létezik.

Ha a kísérendő meg volt híva ebédre vagy vacsorára, a rendőrök a helyi viszonyok szerint viselkedtek. Magánépület előtt vártak, bérházban, a folyosón, vagy az ajtó előtt, de mindenkor úgy, hogy ki volt zárva, miszerint valaki az ő tudtuk nélkül távozhatott volna.

A kísérők sohasem mutatták ki, hogy ők valakit követnek, vagy még kevésbbé, hogy megfigyelnek. Úgy viselkedtek, mintha merőben semmi közük se

lenne az illetőhöz. Kivéve, mikor valamilyen oknál fogva közbe kellett lépniök. Ezt is csak a kísért érdekében tették, és mindig legelőzékenyebb és legudvariasabb módon.

Nem egyszer előfordult ugyanis, hogy pl. az illető gépkocsijának valami hibája akadt. Ilyenkor azonnal felajánlották a segítségüket. Majdnem mindannyian autóhoz értő fiatalemberek voltak, közbelépésük hamarosan eredményes volt. Ha a gyújtás maradt ki, a kocsit meghúzták. (Igaz viszont, voltak olyan kísérők is, kik minden vergődés ellenére, mint előkelő idegenek viselkedtek és nem szándékoztak segítséget nyújtani. Ilyenkor is azonban a legtöbb esetben a felszólítás hatásos volt.)

Forgalmi akadályt megszüntettek, kíváncsiskodókat eltávolítottak.

Az egyik katonai attaché, autója hátsó ablakánál két saját országa nemzeti viseletébe öltöztetett babát függesztett fel. Maga a szép Buick-kocsi is felkeltette a kíváncsiskodók tömegét, de fokozta ezt a két szép baba is. Annyi ember vette körül az autót, hogy a vasútállomás előtti téren, minden forgalom megszűnt. A G. P. U. szépszerével széjjeloszlatta őket, de kérte a babák levételét is. (Igaz, hogy amint mondták, ennek az az oka is volt, hogy semmiféle embert ábrázoló alakot felsőbb rendeletre nem volt szabad az autókban felfüggeszteni. Állítólag onnan eredt a tilalom, hogy néhány évvel ezelőtt divatbajött, hogy népbiztosokat utánzó babákat «akasztottak» fel ilyen módon. Ilyen kigúnyolása a felsőbbbségnek pedig igazán nem szabad a demokrácia országában!)

Ha valaki rá akart gyújtani és nem volt gyufája,

tüzet adtak. Vendéglőben a pincéreket is serkentették, hogy a kiszolgálás serényebb legyen. (Ez ugyan rendesen nem sok eredménnyel járt, mert olyan ösztökélés nincs, amely egy egyszerű ebéd elköltését két óránál rövidebb időre tudta volna csökkenteni!)

Mindezt előzékenyen és olyan szerényen intézték, szinte mindig a háttérben maradva, hogy egyetlen egy esetben sem látszottak tolakodónak.

Beszédbe eredni velük nem lehetett. Erre semmi mód sem volt. Egyetlen kérdésre nem válaszoltak, bármilyen ártatlan is volt az. Csupa jól megtermett, erős, egészséges néma ember!

Ilyen módon a kísérés senkire sem volt terhes. Moszkvában ezt mindenki úgy könyvelte el, mint a diplomáciai élet szerves tartozékát. Ha véletlenül beszűntették volna, szinte hiányzott volna valami.

*

Különös csemege volt, természetesen, a G. P. U.-nak a katonai attaché személye. Róla aztán igazán mindent tudniok kellett.

Sokkal többet törődtek egy katonai attachéval, mint az összes követségi beosztottakkal együttvéve.

Ha a katonai attaché a lakását elhagyta, vagy hazatért, a lakás előtti rendőr a központba ezt telefonon jelentette.

Minden követség, vagy diplomata lakás melletti ház falában vasajtóval elzárható kis fürkében távbeszélőkészülék van elhelyezve, mely csak G. P. U. célokat szolgál. Ez teljesen külön hálózat. Más nem is használhatja.

Ha valamely követségre mentünk, vagy egy dip-

lomatához, úgy az az őrszem jelentett, ha hazaérkeztünk, az enyém jelentett. Szóval minden lépésünk számon lett tartva.

Mit jelentett ez nekik személyzetben? Nem számított. Fő dolog, hogy mindenről értesülve kellett lenniük.

*

Ha egészen titokban akartak valakit kísérni, azt is igen jól értették. A rendes szabály szerint egy személy szemmeltartására három detektív elegendő. Ha ezek ügyesek, nem vesztik el kíséretüket. Moszkvában 5—6, de néha még több személyt állítottak be. Nehéz volt őket kikapcsolni.

Ezen a téren is akadt diplomata, ki sportot űzve, ki akarta őket játszani. Mesélték, hogy ez sikerült, de mert bizonyítani az ilyesmit nem lehet, nem egészen bizonyos, hogy úgy történt-e valóban.

A detektívek általában véve mind, legalább is megközelítően egyformán voltak öltözve. Ez minden esetre megkönnyítette, hogy felismerje őket az ember.

Télen hosszú, jó szövethől készült sötétkék polgári kabátot és fekete prém sapkát, csizmát viseltek. Nyáron fehér inget, fehér nadrágot és az obligát sportsapkát. Azonkívül, legalább nekünk úgy tűnt fel, mindegyiknek egyforma arckifejezése is volt. Nem kimondottan finom és biztató, úgy, hogy az ilyen típusra szoktuk mondani, hogy nem kellemes velük sötétben, elhagyott utcán, egyedül találkozni.

Természetesen lassankint az idők folyamán sokat személyesen is ismertünk közülök, de nem mindegyi-

ket. Ez természetes is, mert annyi volt belőlük, mint rossz gazda vetésében a pipacs.

Egy-egy európai fővárosban 2000-től 4000-ig terjed a titkos rendőrök száma, a város nagysága szerint. Moszkvában állítólag az 50.000-t is meghaladta. Egész kis haderő. Ebből nyugodtan beoszthattak minden követséghez akár százat is.

Nem is panaszkodtunk sohasem, hogy kevés lenne belőlük!

1941 tavaszán, mikor a nap már kibújt a vigasztalan orosz télből és a levegőt úgy-ahogy egy kicsit felmelegítette, kirándulásokat terveztünk a Moszkva körüli városokba, de főleg azon helyekre, hol szép régi kastélyok vagy kolostorok voltak. (Ezekről még külön megemlékezem.)

Az ilyen kirándulásokon több család is résztvett, úgyhogy néha 10–12, sőt több autóval keltünk útra.

Reggel mentünk és rendesen egész este lett, mire hazaértünk.

Rendszerint egy-egy G. P. U. autó kísért bennünket. Hogy honnan tudták meg, mikor megyünk és hol, kinél van a gyülekezés?

Ha telefonon beszéltük meg, akkor egyszerű a felelet.

Egyszer kivételesen, induláskor, a gyülekező diplomata lakása előtt, nem jelent meg a kísérő kocsi. Azt hittük, ma egyedül maradunk. Ez naívságra vallott részünkről. Hamar bebizonyosodott ennek ellenkezője.

A várostól mintegy 50–60 km-re távoztunk el, mögöttünk G. P. U. kocsi az egész úton nem volt látható.

Kikerestünk egy jónak látszó táborhelyet, de ezt

rövidesen elhagytuk, mert túl nedves volt. Felkerekedtünk tehát és újabb 10–15 km-t megtéve, most már valóban kedves helyre bukkantunk. Alig helyezkedtünk el a pázsiton, pik-nik kosarainkat még ki se raktuk, máris megjelent három G. P. U. detektív, kik körben körülvették a helyet, szerényen, mintegy 100 m-re maradva tőlünk.

Elképedésünk annál nagyobb volt, mert kirándulásunk irányát rajtam kívül senki sem tudta, én pedig soffőrömmel csak már a kocsiban ülve közöltem, hogy merre menjünk. Letelepedésünk helye pedig én előttem sem volt ismeretes, csak a helyszínen választván azt ki.

Ha lehetnének bolsevisták az égben, úgy onnan szállhattak volna le, így azonban csak a földből kerülhettek elő.

SOFFÖRVIZSGA A G. P. U.-NAL.

Moszkvában igen szigorúan megkövetelik, hogy minden gépkocsivezetőnek vezetői igazolványa legyen. Enélkül nagyon veszedelmes gépkocsival megjelenni a főváros utcáin.

A kihágásokat roppant szigorral büntetik, a visszaesőt pedig irgalmatlanul eltávolítják a főváros területéről.

Egyedül kivételt képeznek ez alól a diplomáciai testület tagjai, akiktől soha nem követelnek semmiféle vezetői igazolványt.

Igaz, hogy hiába is követelnének, mert a testület tagjai egyszerűen túltennék magukat ezeken a köve-

teléseken és igazolvány nélkül is nyugodtan kocsikáz-
nának tovább.

A rendőrök is úgy vannak kioktatva, hogyha a diplomáciai kocsi valamilyen szabálytalanságot követ el, azt ha módjuk van rá udvariasan kifogásolják és hívják fel a gépkocsi tulajdonosnak figyelmét arra, hogy célszerűbb a közlekedési szabályokat betartani, nehogy baleset származzék.

Egy diplomáciai testületi taggal előfordult gépkocsi baleset ugyanis, igen kellemetlenül érintené a szovjet hatóságokat, mert szerintük, ezáltal az idegen előtt bebizonyosodna az, hogy a fővárosban nem uralkodik olyan rend, mint amilyennek ők ezt híresztelni szeretnék. Ennek megítélésénél teljesen figyelmen kívül hagyják azt a körülményt, hogy esetleg maga a diplomata követte el a hibát.

Igaz, hogy szigorúságról maguk a diplomaták szoktatták le a moszkvai rendőrséget, mert ha a szovjet uralom kezdetén közülük valakit beidézték, egyszerűen nem jelentek meg. Írásbeli felszólításukra nem feleltek, a bekövetelt vallomást nem küldték be. Ezt a rendszert az előző években így vezették be és most már szinte törvénné vált Moszkvában.

A legújabb időkben, közvetlenül a háború kitörése előtt, az utcarendre nagyobb gondot kezdtek fordítani és ebbe beletartozott az is, hogy a diplomaták kocsijait is megrendszabályozzák kissé. Miután azonban az a rendszer alakult ki, hogy magukkal a diplomatákkal elkezdeni nem érdemes, mert úgysem célravezető és csak a szovjet hatóságok tekintélyét alkalmas csorbítani, kitaláltak egy olyan módszert, amely járhatónak bizonyult.

Elkezdték piszkálni a diplomáták soffőrjeit. Egyszerűen kimondták, hogy Moszkvában semmiféle nemzet gépkocsi vezetői igazolványa nem érvényes, minden soffőrnek tehát új gépkocsi-vezetői vizsgát kell tennie.

A külügyi népbiztosság felszólította tehát az akkreditált diplomátákat, hogy soffőreiket vezessék elő a vizsga letételére. Ha valamelyik közülük sok borsot tört a közlekedési rendőrök orra alá, úgy az illető soffőrt a G.P.U. tiszt a vizsgán egyszerűen elbuktatta. Az nem számított, hogy ez a soffőr kiválóan vezetett gépkocsit, tudta a Moszkvában dívó összes szabályokat, de mert a nyilvántartó lapja bizonyos bűncit kimutatta, sem tudását, sem ügyességét nem fogadták el és rámondották, hogy többé gépkocsit Moszkvában nem vezethet.

Ez súlyos büntetés volt, mert itt már a diplomátának sem volt módja a rendőrségi határozattal szembeszállni, tekintettel arra, hogy a soffőrök nem voltak követségi tagok, nem rendelkeztek területen kívüli joggal, de még diplomata útlevelemmel sem. Ha tehát a határozat után is elkövettek volna valamit, úgy, ha a G.P.U. nagyon szigorú akart lenni, megtehetette volna, hogy a soffőrt letartóztatja és a szovjet törvények szerinti büntetésben részesíti.

Ennek a diplomata sem tehetette ki sem magát, sem soffőrijét.

Igy tehát kénytelen-kelletlen meg kellett vállalnia tőle, nehogy ilyen kellemetlenségeket kelljen elviselnie.

A legérdekesebb a dologban az, hogy minden külföldi soffőr a rendőrségi vizsgán kitűnő orosz tol-

máccsal jelent meg. A tolmács maga is minden esetben jó gépkocsivezető volt, aki amellet, hogy az orosz nyelvet tökéletesen bírta, a moszkvai közlekedési szabályokat teljes mértékben uralta.

Ha tehát a G. P. U. tiszt egy kérdést feltett, természetesen oroszul, azt a tolmács idegen nyelvre lefordította, a soffőr a kérdésre olyan feleletet adhatott, amelyet éppen akart, vagy tudott, jót vagy rosszat. Tehát a felelete tulajdonképpen nem számíthatott, mert a tolmács a vizsgáztató tisztnek minden esetre oroszul, helyes feleletet adott.

Ha tehát a G. P. U.-ban az igazságot ismerték volna, úgy a soffőrt le kellett volna vizsgáztatniok, mert hiszen a bizottság csak jó feleletet hallott.

Ezzel szemben, ha a soffőrnek túl sok volt a rovasán, mert a közlekedési rendőrök minden kilengését és szabály be nem tartását a központnak bejelentették, a vizsgáztató bizottság a jó feleleteket egyszerűen nem vette tudomásul és az illető soffőrt nemes egyszerűséggel, más határidőt tűzve ki, új vizsgára rendelte.

A következő vizsgán ugyanez a jelenet játszódott le és ha ez harmadizben történt, a soffőrt véglegesen elbukottnak minősítették, ami egyenlő volt azzal, hogy az illető diplomata többet őt kocsivezetésre nem tudta felhasználni.

Nem maradt tehát más hátra, minthogy az illető vezetőt Moszkvából el kellett távolítania.

A G. P. U. így célját itt is elérte, a diplomatát megbosszantotta és amellet azt is mondhatta és nyugodtan mondotta is, hogy ő a törvényeket és a szabályokat teljes mértékben betartotta.

A SAJTÓ.

A sajtó minden állam életének fontos szerve, mert hiszen általa a lakosság gondolkodás módját, felfogását lehet befolyásolni, irányítani és vezetni. Minden államban van egy bizonyos mértékű sajtószabadság, de egy kisebb-nagyobb mértékű megkötöttség is.

Ezt a közönség nagyon jól tudja és a sajtó egyes cikkeit, a cikkek tartalmát ilyen módon veszi tudomásul.

A Szovjetunióban szerintük, a teljes sajtószabadság uralkodik. Véleményét mindenki szabadon nyilváníthatja, mindenki azt írja, amit éppen akar mindenre való tekintet nélkül, mert hiszen, ez a népnek az «alkotmány» törvényeiben is biztosított joga.

Ha valaki dicsérni akar, az dicsér, de ha valamilyen kifogása van a közállapotok, a közintézmények ellen, úgy azt is nyugodtan megmondhatja.

A vezető személyek szerepét mindenki nyugodtan bírálhatja, tetteiket kifogásolhatja, szereplésükre vonatkozó kívánságait előadhatja.

Ezen előnyöket sohasem mulasztják el aláhúzóttan hangsúlyozni, mert nagyon büszkéek rá, hogy sehol a világon nincs annyira befolyásmentes sajtó kialakulva, mint a Szovjetunióban.

Cenzuráról természetesen szó sincs, nem úgy, mint más államokban, hogy az írók, publicisták, szellemi termékeit megnyírbálják és ezáltal megakadályozzák őket gondolataik szabad kifejtésében.

Mi ezzel szemben a valóság?

Ha létezik irányított sajtó a világ valamelyik szögletében, úgy annak netovábbja a szovjet sajtó.

A szovjet sajtóban egyetlen egy cikk soha meg nem jelenhet, amely ne lenne központilag irányítva. Minden gondolat, minden betű csak a központi vezetőség akaratát tükrözheti és tükrözi is vissza.

Az állami élet bármilyen megnyilvánulásáról legyen szó, külpolitikáról, belső életéről vagy gazdasági kérdésről csak az írható, ami a vezetőségnek tetszik.

Egy dologban adnak az íróknak szabad kezet, a dicséretben. Ebben befolyásolás nincs. Dicsérni szabad, áradozó cikkeket gyártani meg van engedve.

A szovjet viszonyokat nem ismerő ember, ha a sajtó tanulmányozza, sokszor félre van vezetve. Úgy a napi sajtóban, mint a folyóiratokban elég sűrűn található ugyanis olyan írás is, amely valamely személy munkáját, viselkedését kifogásolja, vagy valamely intézmény életébe beleszól és ott a hibákat feltárja.

A be nem avatott azt gondolja, hogy íme, valóság az, hogy a szovjet sajtó szabad és a szovjet sajtó megkötöttségéről szóló hírek csak kitaláltak, mert hiszen itt van pl. ez a cikk, amely félreérthetetlenül lerántja a leplet valamiről; vagy valakiről, nem jelenhetett volna meg másképpen, ha nincs valóságos, a szó nemesebb értelmében vett gondolatszabadság.

Ugyanezt hiszi minden szovjet állampolgár is. Pedig korántsem így van.

Ezek a cikkek éppen annyira irányítottak, éppúgy annyira tudatosan vannak iratva, mint bármely más része a lapnak vagy a folyóiratnak.

A különbség csak az, hogy a sajtó vezetősége

ezt tudatosan iratja, miután nem akarja a sajtó hangját tisztára dicséretekkal megtölteni.

Ha egy kis gáncs és kifogás is akad a cikkekben, könnyebb azt a látszatot kelteni és fenntartani, hogy íme, mi nemcsak a jót mondjuk meg, de a rosszat is kipellengérezzük.

Azután ki tudja, mire jó egy-egy ilyen cikk?

Ha valamelyik gyárnak az igazgatóját, valamely város politikai vezetőségét ki akarják cserélni, sokkal könnyebb, de főleg szebben tehetik, ha arra hivatkoznak, hogy íme, a közvélemény nyomása alatt kell cselekedniök. A beavatkozásra jogosított személynek így könnyebb valamilyen változást végrehajtani, amellyel tetszeleghet magának és a közönség előtt is jószínből tüntetheti fel magát, hogy íme, igazságot szolgáltatott.

A napi sajtó két legfontosabb orgánuma a híres, még Lenin által alapított Pravda és az ugyancsak régi Izvjesztija; ezek minden cikke a központi hatóságok gondolatát tükrözik vissza. Vezető szerepet játszanak az egész Szovjetúnióban és mintegy irányító eszméket szolgáltatnak a sajtó többi részének. Ezért fordul elő igen gyakran, hogy a két vezető ujság cikkeit a tartományi lapok sokszor teljes terjedelmükben átvesszik.

Aki a Pravdából vagy az Izvjesztijából idéz, citál az jó pontot ér el, mert ezek a cikkek a legtekintélyesebb emberek tollaiból kerülnek ki.

A külpolitikai cikkek kizárólag a külügyi népbiztosságban lesznek megszerkesztve, éppen ezért ezeknek sokkal nagyobb súlyt lehet tulajdonítani, mint más országheli, úgynevezett kormányhoz közelálló sajtó

megnyilatkozásainak. Itt a külpolitikával foglalkozó cikkek legtöbbször olyan módon vannak megszerkesztve, hogy szinte kinyilatkoztatásnak veheti az ember, mert annyira a külügyi népbiztosság felfogását tükrözik vissza.

Egyébként a napisajtót olvasni nem tartozik az elsőrendű élvezetek közé, mert csupa semmitmondó cikkeket hoz.

Legnagyobb részét az elvtársak agitációs gyűléseken elmondott beszédei teszik ki. Ezek a beszédek pedig mind egyformák, tartalmuk nem változatos, mert csak azt lehet és szabad szónokolni, ami Lenin vagy Sztalin könyveiben le van fektetve.

Szóvirágos szövegű, üres gondolatok és főleg nem az igazat tartalmazó kijelentések.

A más országbeli lapokat érdekessé tevő akár kül- vagy belpolitikával, akár a napi élettel foglalkozó kisebb dolgozatok, vagy napi hírek, úgyszólván, teljesen hiányoznak a szovjet ujságaiból.

Minden tudomány ágnak meg van a maga folyóirata, a hadseregben, úgyszólván, fegyvernemenként külön-külön.

Ezek a folyóiratok tartalmasak, de természetesen szintén nem mentesek minden tudományosságuk dacára sem, a befolyástól.

Van egy-két képesfolyóirat is, ezek tisztára és kimondottan propagandairatoknak tekinthetők.

A vallásellenes folyóirat értéktelen, goromba, durva, sekélyes sajtótermék.

Érdekes megjegyezni, hogy a folyóiratok, illetőleg napilapok 70 különböző nyelven jelennek meg a Szovjetunió területén. Összesen kb. 3500 ujságjuk van.

melyek nagyrésze hetenkint vagy havonként jelenik meg.

A napilapok és általában a folyóiratok is meg lehetősen olcsók, mert hiszen az a cél, hogy belőlük minél több fogyjon és a szovjet állampolgár lelkét olyan irányban nevelje, ahogyan az a vezetőség szándékainak a legjobban megfelel.

Ha drága lenne, nem venné őket senki.

A sajtótermékeket adhatják is olcsón, mert hiszen az összes kiadásokat úgyis az állam fedezi, egészen mindegy, hogy egy sajtószerv pénzügyileg, milyen eredményt mutat fel.

Megbukni nem bukhat meg, mert az anyagiak korlátozás nélkül állanak rendelkezésre, miután éppen az ő érdekük a szovjet embernek a kívánt irányban való nevelése.

A Szovjetunióban a sajtó tehát elsőrangú propaganda eszköz is.

Ugyanebbe a csoportba tartoznak a politikai művek, abban az esetben is, ha könyvalakban jelennek meg.

Lenin és Sztalin művei egyetlen egy szovjet állampolgár könyvtárából sem hiányozhatnak, mert ezek tudása nélkül nincs előrehaladás. Mindegy, hogy az illető mérnök, katona vagy gyárimunkás, a kommunizmus bibliáját töviről-hegyire ismernie kell. Bármiről beszél valaki, bármilyen tárgyról tart előadást, a két orosz főkommunista, vagy Marx, esetleg Engels műveiből köteles egy-két idézetet alkalmazni. Hogy ezek jók-e vagy nem, beleilleszkednek-e az előadásba, vagy azokkal egyáltalában nem függnek össze, azt nem veszik rossznéven. A fő dolog, hogy egy-egy fémjelzett

kommunista gondolatot elpuffantsanak. Ez azonban kötelező, mert különben az előadásra azonnal rámondják, hogy alacsony színvonalú és nem a proletár felfogás szellemében van összeállítva. Ez a kritika pedig egyenesen lesújtó, mert a következő bíráló már az lenne, hogy az illető előadó nem becsüli annyira a kommunista tanokat, hogy azokat megtanulván, minden lehető alkalommal föl is használja, mint ahogyan az minden derék bolsevista polgárnak egyenesen kötelessége.

A sajtótermékek általában véve igen gyenge kiállításúak.

Hitvány papír, rossz kötés a rendes.

Kivételt képeznek Lenin és Sztalin művei, melyek igen finom papírosra vannak nyomatva, jól és tetszetősen bekötve és dacára ennek, egy-egy vaskos kötet belőlük, csak pár rubelbe kerül.

Igaz, ilyen módon elérték azt, hogy Lenin harmincnál több vaskos kötetre rúgó műveiből eddig több mint 30 millió példány forog közkézen.

Ez is volt a cél, és éppen ezért adják ilyen olcsón.

Egyébként igen sok a népkönyvtár. Ezek köteteit azonban jóformán senki sem olvassa, mert bár a könyvtárak mellett olvasótermek is be vannak rendezve, azok úgyszólván, mindig konganak az ürességtől, legfeljebb egy-két kis kezdő akarnok lézeng bennük, akiknek még nincs annyi pénzük, hogy a szent könyveket megvásárolják maguknak.

Szépirodalmi művek a könyvtárban nagyon csekély számmal vannak képviselve, a többi pedig kevés érdeklődést vált ki.

A könyvkereskedések valahogy üres benyomást keltenek. Ennek oka, — bár a szovjet ember a politikai műveken kívül általában véve igen kevés könyvet vásárol, — egy-egy, bármilyen tartalmú könyv olyan csekély példányszámban jelenik meg, hogy az igen hamar kifogy. Ha egy könyv ma megjelenik és az ember súlyt helyez rá, hogy abból egy példányt szerezzen, holnap feltétlenül vásárolnia kell belőle, mert holnapután nem tudja megkapni.

A tudományos munkák 6—8—10.000 példányban jelennek meg és ezért hamar elfogynak, mert mi ez a példányszám a szovjetek lakosságának számához képest, még akkor is, hogyha tisztán tudományos műről van a szó. Figyelembe kell venni ugyanis, hogy mérnökökből, orvosokból többszáz ezer van a szovjetekben, tehát 10 vagy 20 orvosra vagy mérnökre jut egy-egy könyv.

Ők roppant büszkék arra, hogy a tudományos művek ilyen kelendők, de elfelejtik azt, hogy az arányszám, ha az ember egy kicsit utána számol, túlságosan kicsi.

Az iskolai könyvek, különösen a felsőbbosztályosok, szintén csak 30, 40 ezer példányban jelennek meg. Mi ez a példányszám a tanulók számához viszonyítva?

Ebből adódik, hogy nem egyszer, különösen a vidéki iskolákban előfordul, egy-egy 40, 50 főt számláló osztálynak csak két-három könyv áll rendelkezésére egy tantárgyból.

Csodálatosképpen még a katonairodalomban is ilyen aránytalanul csekély példányszámban jelennek meg a kiadványok. A szovjet hadsereg mérhetetlen

számú tisztjei nem mindegyikének jut az általa pedig minden bizonnyal szívesen megvásárolandó könyvből.

Fenti inségnek az az oka, hogy papíros nem áll megfelelő mennyiségben rendelkezésre.

A finn háború után a helyzet nagyot javult, mert Karéliában igen sok papírgyár jutott szovjet kézre, de még mindig nem annyi, hogy a papírgyáripár elegendő mennyiséget tudott volna termelni.

Propaganda nyomtatványokra hihetetlenül óriási összegek folyhatnak ki az állam kasszájából, mert ezekkel aztán igazán nem takarékoskodnak.

Plakátok, felhívások óriási tömegét szórják szét; köztük néha művészi kiállításúak is akadnak. A legnagyobb részük azonban ízléstelen és semmitmondó.

A modern szovjet nyelv hemzseg a rövidítések-től, hogy azokat legtöbbször maguk az oroszok sem értik meg.

Más helyen említtem, hogy a G.P.U. Cseka stb., mit jelentenek. Hasonló rövidítésekkel minden szovjet írás vagy újságcikk tele van.

A mindennapi életben előfordulókat valahogy csak megtanulja az ember, de egészen még a szakértő sem tudja kiismerni magát.

Az egyszerű szovjet humor sok tréfát enged meg magának ezeknek a rövidítéseknek a kárára, ezekből azonban, mert megértésükhöz oroszul kellene tudni, nem igen lehet példákat felhozni.

Külön érdemes megemlékezni arról, hogy a szovjet vezetőség minden tagjának hatalmas fényképei, színes nyomatai, minden lehető és lehetetlen helyen ott díszelgnek. A pályaudvarok csarnokai, irodák,

várószobák, a földalatti villamos falai, de minden elképzelhető hely hemzseg tőlük.

Valahogy úgy néz ki a dolog, mintha a derék szovjet polgár meg sem tudna élni anélkül, hogy mindenütt és minden időben ne lássa Kalinin kecskeszakállát vagy Kaganovics szép göndör haját.

A népszerűsége felül egy kissé az illető népbiztos hatalmát is mutatja, hogy arcképe, milyen sűrűn van képviselve, milyen plakátok formájában. És bizonyára nem meggondolatlanul helyezik el olyan sok példányban, sőt valószínű, hogy a példányok száma egy bizonyos mértékig a rangsort is hivatva van bizonyítani. Ha valamelyik népbiztos arcképe a galériából eltűnik, úgy egészen bizonyos, hogy a népbiztos bukott személy. Lehetséges, hogy abban a pillanatban már nincs is az élők között, de, ha esetleg igen, akkor is feltétlenül kegyvesztett.

Előfordul az is, hogy valakinek a fényképe lassanként tűnik el a közönség elől. Ez annyit jelent, hogy az illető befolyása csökkenőben van. Ha fényképei száma újból növekszik, úgy hatalma visszatérőben van.

Fenti megállapítást nem kell tréfának venni, mert tisztára a valóságot fedi.

*

Külön kérdés a hadsereg propagálása, sem munkát, sem anyagot, sem pénzt nem sajnálnak arra, hogy a hadsereget a néppel minél jobban megkedveltessék.

A katonai szolgálatot úgy állítják be, ami egyébként minden államban helyes volna, hogy az a legnagyobb kitüntetés, ami egy állampolgárt érhet. Ezt

olyan meggyőzően tudják hirdetni, hogy ennek következtében a szovjet katona valóban a társadalomból kiemelt személynek érzi magát. Ezért aztán kötelességét nagyobb kedvvel és jobban átérezve teljesíti.

Egy alkalommal sem mulasztják el, hogy a régi katonavezetőket magas polcra emeljék. Kutuszov, Szivarov, Bruszilov, az újabbak közül pedig Frunze, Vorosilov, Budienni és Timosenko a legnagyobb vezérek. Ezeket mindenütt dicsérik, tetteiket ismertetik, magatartásukat dicsőítik és úgy állítják őket oda mintaképül, hogy bennük minden katona eszményképét lássa.

Ez a propaganda határozottan jó és hatásos, és nagyrészen ennek következménye, hogy a hadsereg komoly esetben megállja a helyét és feladatát teljesíti.

VALLÁS A SZOVJETUNIÓBAN.

A bolsevik forradalom mindjárt kezdetben igen nagy erővel feküdt rá a vallásra. A vallás tanai utukban állottak, mert különösen a Krisztusi-tanok szeretetét, igazságosságot, türelmet, megértést, általában olyan eszméket hirdettek, melyek az ő munkájuknak csak gátat emeltek és az ő üres jelszavakkal terjesztett előnyomulásukat nem segítette elő.

Ezért mindenáron azon voltak, hogy a vallást gyökeresen kiirtsák a nép lelkéből, hogy ne legyenek meggondolások, melyek vad indulataikat fékezni képesek lennének.

Természetes tehát, hogy elsősorban a templomokat és egyéb kegyhelyeket tették tönkre, lehe-

tőleg minél alaposabban és a papokat ölték le orosz-
számra, nehogy a vallásos érzést a későbbi idők
folyamán eredményesen fel tudják ébreszteni.

Az orosz pravoszláv templomok híresek voltak
gazdagságukról. Érdekes építészeti stílusuk, sokszor
bizarr kiképzésük, ha nem is felelt meg teljesen a
nyugati ízlésnek, végeredményben mégis csak szépek
volt mondható.

Oroszországban igen sok volt a templom, de át-
lagban nem több, mint más országokban van és
semmiesetre sem több, mint amennyire az orosz nép-
léleknek szüksége volt.

Ha a nép ennyi templomot épített, bizonyára
ennyit akart. Ha pedig egy nép több templomot
épít, mint amennyi egy nem ehhez a valláshoz tartozó
felfogásúak véleménye szerint elegendő, kinek mi
gondja van vele?

Ha valakinek nem kell vallás és templom, az
még selegesre sem jelenti azt, hogy a másíknak
se legyen vallása és temploma!

Különösen, ha úgy hangoztatja a teljes egyéni
szabadságot, mint ahogyan azt a bolsevikiek kezdettől
fogva tették.

Ez az ellenmondás nem gátolta őket abban, hogy
lehetőleg minden templomot tönkretessenek, feléges-
senek, leromboljanak, de legalább is annyira meg-
rongáljanak, hogy abban istentiszteletet tartani ne
lehessen. Ez az igyekezet nagyrészen sikerült is nekik.
Sok-sok ezer kisebb- nagyobb templomot városokban
és a vidéken teljesen elpusztítottak és a földdel egyen-
lővé tették.

Az orosz templomok általában véve igen szolidan

voltak építve, úgyhogy aki le akarta azokat rombolni, an. ak sok munkát adtak. Úgy látszik, megérte nekik.

Azonban szép számban maradtak olyanok is, melyeket csak belülről tettek tönkre. Belső berendezésüket felégették, az oltárokat feldúlták, a szentély rendszeren fából faragott elválasztó falát felgyújtották, ami pedig összetörhető volt, azt összetörték.

Felbecsülhetetlen az a műérték, mely így megsemmisült és többé soha nem pótolható. Évszázados, nem egy esetben művészi, díszes kezdőbetűkkel dúsan ellátott, kézzel írt és festett misekönyvek, ikonok ezrei és tízezrei kerültek a máglyára.

Egy-egy miseruha anyagában és munkájában egyaránt művészi értéket jelentett, azonban ezeket sem kímélték meg.

Pedig az sem igaz, hogy ezekből a papságnak haszna lett volna. Igaz csak annyi, hogy az ortodox papság rengeteg kincset összegyűjtött, de soha nem használta fel egyéni érdekből. A régi világban, ha egy-egy pogány fejedelem elfoglalt és megsarcolt egy községet, vagy várost, esetleg egész tartományt, mindig a papság volt az, amely a költségeket viselte. Ilyenkor a templomi kincsek váltották meg nem egyszer a lakosságot a rabságba hurcolástól. Ki mondhatja erre, hogy önző cselekedet?

Igaz, hogy a kincsek a néptől eredtek, de vég-eredményben a nép érdekeit szolgálták. Olyan célra mentek tehát, melyek Isten dicsőítésén kívül, az embernek is jó szolgálatot tettek.

Kíváncsabb lett volna, ha a lakosság egy részét kellett volna feláldozni? Bizonyára nem, de ha nem

lett volna arany és ezüst tárgy elegendő mértékben, nem lehetett volna a papokat ócsárolni.

Nem is a kincsgyűjtés volt a papok legnagyobb bűne, hanem az, hogy ellene voltak az istentelen, izgató, kegyetlen, minden rendet felforgató kommunista tanoknak. Ezért kellett őket kiirtani és ha emellett az egyház vagyonát is meg lehetett kaparintani, annál kellemesebb volt.

Oroszországnak hozzávátőleges adatok szerint 100.000 görögkeleti papja volt. Nagyjában tehát ez a szám a legylilkolt papság számát is mutatja.

Összecszerűen ma még senki sem tudja, mennyi a papi áldozatok és a lerombolt templomok száma, mindenesetre úgy az egyikből, mint a másikból alig maradt valami. Templom talán több, mint lelkész. Templom alatt ebben a vonatkozásban nem működő templomot kell érteni, csak épületet. Ez nem ugyanazt jelenti.

Egy megbízhatónak látszó összeállítás szerint 1917-től kezdve a forradalom 47 ezer orthodox templomot és 1900 kolostort tett tönkre és ezzel egyidejűleg 51 ezer papot és 52 ezer szerzetest végzett ki.

A róm. kath. vallást illetőleg ezek a számok így alakulnak: 610 templom, 8 püspök és 810 katolikus pap.

Érdekes, hogy a mohamedán vagy láma vallású templomokról vagy papokról sohasem jelent meg hasonló összeállítás. Ez annak tulajdonítható, — ami általában tudott is — hogy ezekkel a zsidó uralom nem tudott, mert nem mert úgy elbánni, mint a katolikus vallásokkal. Ezekre az általános vallás-

ellenes propagandával akarnak hatni, ennek ereje azonban korántsem olyan átütő.

Moszkvában magában, igaz, hogy mindig ez volt az orosz vallás Rómája, Mekkája, egy régi szólás-mondás szerint 40-szer 40 templom volt. Szorok na szorok! Ez 1600-at tenne ki. Ha ennyi bizonyára soha nem is volt, de számuk a hétszázat meghaladta. A megmaradt templomok a legszebbek közül valók s ezek aránylag szinte sértetlenek.

A Kremlben még most is van vagy 30. Ezeket a cárnők és cárok építtették és gazdagságban, pompában, szépségben érthetőleg a legelsőik között foglalnak helyet.

Van köztük olyan is, melynek kupolái tiszta aranylemezzel vannak borítva és messze Moszkva határáig fénylenek.

Az egyik harangtorony hatemeletes. Román stílusú, nyitott ablakain különböző nagyságú harangok sorakoznak. A legfelső alig nagyobb, mint az angelus, a legnagyobb sok tonna súlyú. A hangjuk zeneileg van szabályozva. Milyen szép lehetett ez a hangjáték? Ma persze némák. De azért minden orosz büszke rájuk.

A moszkvai Vörös-téren, nem messze Lenin mauzoleumától, áll a Szt. Bazil-templom. A legbizarabb orosz épület az egész óriási birodalomban. Egyetlen része sem szimmetrikus, kilenc kupolája mind más és más formájú, más díszítésű és különböző színű. Szinte betegesen tobzódik színekben, motívumokban és formákban. Az ember az első pillanatban hajlandó izléstelennek mondani, később megbarátkozik vele és szépségeket is lát benne, majd egészen megszokja és

ha talán hiánytalanul szépnek nem is találja, az eredetiséget és az érdekességet nem tagadhatja meg tőle. Ivan Groznij, a kegyetlen hírű cár, mindenestre nagyon el volt tőle ragadtatva, mert építőmesterét, nehogy máshol is hasonlót alkothasson, megvakította.

És az az érdekes, hogy a mostani rendszer is olyan nagyra van vele, hogy az építés legkisebb mozzanatát is nagy dicsekvéssel, magában a templom előcsarnokában elhelyezett terveken és vázlatokon, szinte propagandaszerűen ismerteti.

Kétségtelen, hogy a Szt. Bazil-templom eredetiségénél fogva a mai Moszkvának is egyik érdekessége, bár belül igen meg van rongálva. Az annakidején minden bizonnyal szép, régi, nagyjából a XVI-ik századból származó oltárok, farácsok, ikonok, freskók majdnem mind megsemmisültek és csak néhányuk maradt meg töredékekben, kis részletekben. Azonban ezek a hiányos darabok is mutatják a régi szépségeket.

A Moszkva szélén fekvő világhíres Novo Devjesij monasztir részben hasonló sorsra jutott, de itt már maguk a bolsevisták hozták helyre a rombolások nagy részét.

És milyen büszkén mutogatják, mint a régi orosz dicsőség maradványát!

Ugyanez a helyzet több templommal és kolostorral is.

Ezek szebbjeiből múzeumokat alakítottak. Némelyik gazdagsága, az orosz egyházi művészet kincseinek sokasága, de szépsége is, szinte csábítják az embert, hogy ismételten meglátogassa és bámulja őket.

A gyönyörű arany, ezüst, bronz és sárgaréz kötésű, régi festésű misekönyvek, az évszázados selyem brokát miseruhák, a tiszta igazgyöngyfűzésekkel tele-tűzdelt mitrák, pásztorbotok, több száz éves ikonok tömege olyan látnivalót nyújt, amilyenhez hasonlót ebben a vonatkozásban legfeljebb az Athosz hegyi kolostor vagy egy-két bolgár monasztir tud még fel-mutatni.

Hátha még azt is számítja az ember, ami elpusztult? Mert a megmaradtak csak egy elenyésző részét teszik ki annak, amit tönkretettek.

Egész Moszkvában egyetlen egy római katolikus templom van, egyik mellékutcájában. Elhanyagolt, igénytelen kinézésű kis templomocska, mely igen sok nehézség árán az amerikai nagykövetség védnöksége alatt működött. Ha javítás vált szükségessé, a hatóságok nem adtak anyagot; ha már anyagot sikerült végre-valahára beszerezni, nem adtak munkást. A templomot többször kirabolták, kik, miért? Ki tudná azt megmondani, mikor a betörés igen ritka, mert sok a rendőr és igen szigorú a büntetés. Azonkívül kinek volt érdeke egy-két kegytárgyat elvinni. Mire használta fel?

Ennek a templomnak katolikus papja valóban apostoli munkát végzett. Nehezebb volt a helyzete, mint egy Ázsiában működő misszionáriusnak. Folytonos nehézségekkel kellett megküzdenie, hogy a nagy adót valahogyan összegyűjtse, mert ha ez nem sikerült volna, a templomot be kellett volna zárnia.

A szovjet hatóságok ugyanis nagy szellemesen úgy állítják be a vallásos működést, mint egy üzleti

vállalkozást. Üzlet ugyan náluk magánkézben nem létezik, de a vallás gyakorlása mégis az.

Betiltani a katolikus templom működését, nem tartották célszerűnek, mert akkor egyszerre nyilvánvalóvá vált volna, hogy a sokat hangoztatott vallásszabadság tényleg nem létezik, de főleg mert az ilyen eljárás a külföldi diplomáciai testületek éles tiltakozását váltotta volna ki, jobb volt tehát állandóan piszkálni, kellemetlenkedni; nagy adókat követelni, hátha a kis eklézsiái magától beszünteti működését.

Nem így történt.

A külföldiek szorgalmasan látogatták a vasár- és ünnepnapi istentiszteleteket és a papot minden nehézségen átsegítették.

Érdekes, hogy ebben is a Szovjeteknek van szerencséjük. Ez az ellenük folytatott létfenntartási harc nekik hozott hasznot, mert a német-orosz háború kitörése után, nagyobb szükségük lévén vallásellenes magatartásuk letagadására, nyugodtan állíthatták, hogy íme, nemcsak a görögkeleti vallás gyakorlatát engedik meg szerintük minden korlátozás nélkül, hanem még a Moszkvában teljesen idegen római katolikus templom is szabadon működhetik.

Igaz, hogy ez az anglikán főpapoknak is kapóra jöhetett, mert így, mint a vallásosságot velük egyképpen tiszteletben tartó népért, nyugodtabban tarthatnak Nagy-Britanniában templomi könyörgéseket.

*

Moszkvában a legutóbbi időben öt pravoszláv templom volt működésben. Ezekben rendes istentiszteleteket tartottak.

(Azóta bizonyára több templom megnyitását is engedélyezték, mert hiszen most olyan jó «keresztény» szövetségeseik vannak, akik előtt mutatni kell még az Isten-hívést is. Az ilyesmi, már mint a köpenyegforgatás, nem kerül nagy fáradságba. Egy kis képmutatásért nem kell a szomszédba menniök.)

Különösen a földműves lakosságban, de nyugodtan lehet mondani, hogy az ipari munkásság egy jó részében is, benne gyökerezik a vallásosság.

Az orosz, értem az igazi szláv származású orosz és nem a mostani, a világ minden tájáról a fővárosba özönlött bolsevista-oroszokat, általában véve jámbor természetű. Végére is az ő lelkülete és lelki szükséglete alakította ki az orosz egyházat és alakította olyanná, amilyenre az az évszázadok folyamán kialakult. Ennek az orosz léleknek ma is szüksége lenne a vallásra, de mert ennek gyakorlata számára szinte lehetetlen, mindenféle hamis tanok között tévelyeg, amilyenrel őt éppen ellátják. Nem ilyet kíván, nem is kell ez neki, de részben ezt erőszakolják rá, részben pedig ez által kell élnie. Mindennapi fekete kenyerét sem tudja megszerezni, ha nem ordít az ordítókkal, vagy különösen ha merészelne szembeszállni azokkal.

Annál csodálatosabb tehát, hogy a nyitvalévő templomok a nap minden órájában tömve vannak és nem annyi a hívők száma, mint amennyi a helyiségbe befér, hanem ennek a sokszorosa, miután a látogatók egyenként csak igen rövid ideig vannak jelen, hogy másoknak helyet adjanak. Ennek első-sorban az az oka, hogy nincs elegendő szabadidejük, így legalább egy-egy ima elmondására mégis csak be

tudnak térni. Ez a megnyugtatója őket, ha már más-ként nem lehet.

A végnélküli pravoszláv szertartást talán senki sem hallgatja végig teljesen. Nem úgy, mint a régi jó világban, mikor egy-egy misét, bár az három óra hosszát tartott, mindenki mozdulatlanul végigimádkozta. (Talán ezért is kellett olyan sok templom?)

Mindenesetre inkább az idősebbek járnak a templomba. Nők, férfiak vegyest. De sok intelligens kinézésű embert is lehet látni.

Ki tudja, miért imádkoznak?

Bizonyára nem a Kreml urainak hosszú életéért!

Szemtanuja voltam, hogy rendetlenkedő fiatalokat egyenesen kilökték a templomból.

A papok kivétel nélkül mind idős, sőt öreg emberek. Hatvan évesnél fiatalabbat nem láttam, de inkább nyolcvan, sőt több éves aggastyánok végzik a szertartást. Egyenesen megható, ahogyan ezek egészségüket nem kímélve, töltik be nehéz hivatásukat.

Egyik idős papot annyira kifárasztotta a szolgálat, hogy valósággal összeesett. Odaugorva, úgy emeltem fel és támogattam az oltárhoz. Fáradt mosollyal köszönte meg segítségemet és mindenre való tekintet nélkül folytatta a misét.

Aki valaha is hallott orosz szertartásról, az, ha mást nem is, annyit megjegyzett magának, hogy az igen hosszadalmas. Egy mise 3—4 óra hosszát is el-tart. Karácsonyi, húsvéti szertartások még tovább. És ezek az öreg emberek mindezt végigcsinálják anyagi ellenszolgáltatás nélkül. Ezek igazi papok.

Személyesen ismertem egy ilyen pátriarchát, ki-nek mérnök, orvos és tanár fia volt. Ezek, legalább

is látszatra kommunisták voltak. Szerették volna, ha gyenge és beteges atyjuk, mintegy nyugalomba vonulva, felhagyott volna a lelkeskedéssel. Azt felelte, hogy amíg egyetlen lépést tenni képes, nem hagyja el a templomát, sőt, szeretné életét ott befejezni, mert ezzel is hozzájárulna az orosz nép megváltásához.

*

Azt gondolná az ember, hogy ilyen körülmények között a vallásos elem teljesen kipusztul a szovjetekben. Dacára mindennek ez nem fog bekövetkezni, mert mihelyt a viszonyok változnak, a vallásosság máról holnapra tért fog hódítani.

Most is igen sok a keresztelés. Bizonyára nem annyi, hogy ez az utánpótlást fedezné, de mindenestre több, mint amennyit az istentelenek kívánnak.

A keresztelési szertartás nem olyan egyszerű, mint a római katolikus vallásban és sokkal tovább is tart. De határozottan sok kedvesség van benne. A gyermekkel és az újszülöttel a kézben megtartott szertartás és templomi körmenet, az énekek, a pap áldása, szentolaj alkalmazásának módja stb., valami őskeresztényi szokásokra vezethető vissza és szinte megindító.

Egyet azonban a magunk fajta ember sehogy se tud megérteni és ez az, hogy az ortodox vallás még mindig alkalmazza azt az ősi szokást, hogy a pap a megkeresztelendőt háromszor teljesen megmártja a vízben. A víz a keresztelő medencében meleg, de azért elképzelhető, hogy 40—45 fokos külső hidegben, mit jelent, ha ezeket a csöppsegeket teljesen meztelenül belemártják a vízbe? Onnan kivévre őket, nagyrészüket rögtön tüsszögni kezd, de azt mond-

ják az emberek, hogy betegség sohasem származik belőle.

Néhány rendes kis muszka gyerekek magam is keresztapja vagyok. Közöttük egynek, ki régi arisztokrata család leszármazottja, de hogy mi a családi neve, azt még nekem, mint keresztapának sem mondták meg. Sohasem fogom megtudni, mert rájuk vonatkozó feljegyzéseim elvesztek, s így a viszonyok változásai sem tudom majd őket kikutatni. Pedig érdekes lenne.

A temetés igen érdekes külsőségek között, szintén a templomban megy végbe. Nem azért, mintha azt eredetileg is így írta volna elő az ortodox vallás, hanem azért, mert a mai viszonyok következtében másként nem lehetséges.

A kommunisták ugyanis betiltották a papi segédlettel történő temetést.

Ma, Moszkvában, a halottak 90%-át a krematóriumban elégetik. És pedig minél nagyobb pompával, annál jobban tetszik a vezetőségnek. Pap azonban nem működhetik közre. Az ünnepélyesség nagyságát a szónokok számával és a beszédek időtartamával mérik.

Egy gyári munkásról pl. elmondják, hogy milyen rendesen kezelte a csavargyártó gépet. Ebben a szakmában immár 12 esztendő telt. Eleinte a 20 mm átmérőjű csavarok voltak gondjaira bízva, később a legkisebb méretűeknek lett a mestere, a legvégén pedig már tíz ilyen csavarkészítő munkás vezetője lett. «Nagyon kár, hogy elhagyott bennünket, mert jó kommunista volt. Már pedig minden kommunistaért kár, ha elhalálozik.»

Ez a lényeg. Veszteség a kommunista pártnak.

Hogy az illető hat apró gyereket hagyott hátra és egy beteges feleséget, ki a családot ezután még kevésbbé fogja valahogyan ellátni tudni, az mellékes. A családról azonban senki sem fog gondoskodni, ezt csak a propaganda hirdeti a valósággal teljesen ellenkezőleg.

Láttam egy kiváló orvos krematóriumi temetését is. Még az első világháború, vagyis a forradalmak előtti orvos és így idősebb ember volt. Beszéltek róla, hogy igen képzett és méginkább jószívű ember volt. Hivatalos idején kívül, minden szegényt ingyen gyógyított.

Ezek a szegények egytől-egyig a régi társadalom maradványaiból kerültek ki. Azt mondták, minden még Moszkvában élő idősebb arisztokrata nőt és férfit ő kezelte. Ugy látszik, a rendőrség nem tartotta érdemesnek ezt megakadályozni. Ilyen elesett és tehetetlen réteg roncsaitól nem kellett tartani. Valóban a doktort utolsó útjára kísérők között sok olyan arcot lehetett látni, amilyenek ma nem igen vannak Oroszországban, a megaláztatás, a nélkülözések, a nyomor, esetleg a bántalmazások sem tudták egészen tönkretenni a nemesebb vonások nyomait.

A közönség nagyon kevert és szomorú volt, de az orvos nem kapott búcsúbeszédet.

Annál többet szónokoltak egy helyettesnépbiztos-féle elégetése előtt. Vagy két óra hosszat. Szinte látszott, hogy a szónokok, mennyire örülnek annak, hogy saját hangjukat hallhatják. A hallgatóság egészen egykedvűen viselkedett, senki sem figyelt oda a beszédekre. A szöveg figyelésének gondjaitól mintegy

felszabadulva, nyugodtan ültek és nagyrészüik csendesen aludt.

Magatartásuk teljesen érthető. Meg kellett jelenniök, márcsak hivatalból is. Erre az időre a fizetést kapták. Tapsolni temetést még itt sem szokás, tehát törtetni, helyeselni sem kell, ennek következtében felesleges odafigyelni. Különben sem igen van különbség egy gyászbeszéd vagy egy meting politikai beszédjének tartalma között. Mindkettő az unalomig fújja ugyanazt: Mit mondott Lenin, hogy kívánja ezt Sztalin ennek a könyvének, melyik részében stb.

A temetés legfeljebb jó alkalmat szolgáltat mindenkinek vallásellenes kirohanásokra. Ezt kevés szónok mulasztja el, de a szöveg itt is ugyanaz: Lélek nincs, csak a papok állítják, mindenki porrá lesz stb. (Igazuk is van, csak általános vonatkozásban. Én ugyanis magam sem hiszem, hogy nekik is lenne lelkük. Egyébként... quia pulvis es et in pulvem reverteris!, nem ők találták ki.)

A katonatemetés is olyan toldozott-foltozottnak néz ki.

Azt még csak elviselné az ember, hogyha már pap nincs, valaki néhány jó szóval elbúcsúztatja az elhúnyt bajtársat, különösen, ha azt katonai kötelessége teljesítése közben érte a halál. De, hogy ez a búcsúztatás megint éppen olyan kommunista propaganda legyen, mint itt minden beszéd, ez már szinte visszataszító.

Önkéntelenül is azt kérdi az ember, mi köze Marxnak ahhoz, hogy ez az egyébként deréknek látszó fiatal, gyalogos káplár kézigránátrobbanás következtében szerencsétlenül járt?

Marx elvtárs biztosan nem nyúlt ilyen veszedelmes eszközökhöz, legfeljebb másokkal kezeltette a megváltó kommunista eszmék diadalrajutása céljából az ilyen testi épséget veszélyeztethető propaganda eszközöket.

A leadott dísztűz is olyan furcsán hat ebben a környezetben. Semmi érzés a különben igen megható katonabúcsúztatásban.

Maga a krematórium egy minden művészet nélküli, sőt annak egyenesen ellenére megépített ízléstelen betonalkotmány. Ugy látszik, tudatosan kerültek, hogy egy kis ízlés is belekerüljön, mert különben nem sikerülhetett volna ennyire rosszul. Igazi kemence.

Magát az elégetési folyamatot meg lehet nézni. Nem kimondottan felemelő látványosság.

A krematórium kertjében vannak elhelyezve az urnák. Dízesebbek, egyszerűek tömegesen. Igazán szép alig van köztük néhány.

Nem hasonlítható össze a Pére Lachaise hasonló csarnokaival.

A feliratokat érdemes tanulmányozni. Akad itt minden nemzetiségű és fajtájú embermaradvány.

Nem mindenki elégetéssel költözik ki Oroszországban sem ebből az árnyékvilágból. Elsősorban azért, mert krematórium csak a nagyvárosokban van, de ott sem mindegyikben, másrészt, mert vannak, akik ezt nem kívánják és megvan rá a módjuk, hogy rendes temetőbe temetessék magukat.

Ezen utóbbiak közé tartozik Sztalin volt és szerencsétlenül járt első felesége, Nadjesda Allilujevna is. Ő a Novo-Devjecsij kolostor temetőjében nyugszik.

Igen szép fehér márvány síremléke van, mely félalakban őt magát ábrázolja. Sírja elég ápolt.

Ez a temető különben is sok érdekes régi és újabb síremléket foglal magában. Sok költő, író, híres orvos, mérnök, hadvezér stb. nyugszik itt.

A legérdekesebb azonban köztük Sztalin feleségén kívül Brusszilov, nagyhírű cári tábornok sírja, mely az egyik gyönyörű kápolna mellett külön áll. Érdekes benne, hogy ő később a kommunistákhoz pártolt és most, mint bolsevik nagy hadvezér szerepel. Annál feltűnőbb, hogy nem engedte magát elhamvasztatni pedig a harmincas évek elején halt meg. Síremléke fából készült, orosz kereszt, melynek felső részén Krisztus-kép van behelyezve, a felirat pedig vallásos kivitelű, keresztekkel van díszítve.

Sok furcsaság létezik a Szovjetúnióban.

A vallásos nép, miután pappal nem temetkezhet, de a papi áldást mégis kívánja, úgy segít magán, hogy a hamuból egy félmaroknyit papirosba tesz, felírja az elhunyt nevét és a templomba viszi. A pap az egész temetési szertartást végigmondja, csak nem egyenkint, de több halott nevében egyszerre. A hamut megszenteli, melyet azután a család titokban valamely temetőben eltemet.

Helyes és megnyugtató rendszer, mert a lényeg mégis csak meg van mentve.

A teljesen le nem rombolt templomok egy része félig tönkretéve várja az összedőlést, vagy jobb sorsát.

Egy másik nagy rész, teljesen ép, sőt némelyiken némi tatározás jelei is észrevehetők. Ezek át annak alakítva mozivá, raktárrá, műhellyé, esetleg

irodává, sőt még lakássá is. Van köztük olyan, amelynek tornyát ejtőernyős ugrótoronynak használják.

A múzeumokká átalakítottakra úgy vigyáznak, mint a szemük fényére. Most már minden dicsőség az övék, még az is, hogy ezek a remek műtárgyak egyáltalában létrejöttek.

*

Érdekes, hogy a vallásüldözés tisztára a keresztény vallások ellen dühöngött. Nem azért, mintha a többi kímélni akarták volna, hanem mert nem igen mertek annyira hozzájuk nyulni.

A mohamedánok messze esnek Moszkvától és nem veszik be olyan könnyen a vallásuk elleni propagandát, izgatást, mint a keresztények. Ők is együtt ordítanak az üvöltőkkel, de saját vallásukat nem adják olyan könnyen. Mohamedán vidéken nem egy lázadás volt e miatt.

A kommunista urak a vallásszabadság jelszavának hangoztatása mellett, gyakorlatias érzékkel békében hagyták őket.

Igy történhetik meg az egyenlőség nagyobb dicsőségére, hogy magában, Moszkvában is van mohamedán temető és magam láttam, hogy ulema temetett.

Zsinagóga azonban egyetlen egy sincs sem Moszkvában (itt ugyan soha sem volt, békében sem), sem Oroszországban. Azt mondják azonban, hogy a zsidók is tartanak istentiszteleteket, de rejtve.

Főleg ők a vallásüldözés fő bajnokai, tehát nyilvánosan nem mernek vallást gyakorolni.

Tudjuk, mennyi a zsinagóga Galiciában. De most azoknak is rossz dolguk van.

A nemrég megszállott lengyel és baltikumi területeken hangos szóval hirdették a teljes vallásszabadságot.

Valamennyire be is tartották, mert a lengyel katolikus papságból az első hetekben «mindössze» négyezret hurcoltak el. (Valószínűleg egyszerűen kivégezték őket.)

Sok templomban azonban egy-egy pap működött. Így Lembergben, Czernovitzban, Bjelosztokban stb. a templomok nyitva voltak.

Az adók azonban ezekre is olyan nyomasztóak, mint a görögkeleti egyházra kivetettek.

Egy-egy működő templom 50—100.000 R adót köteles évente fizetni. Van olyan Moszkvában, melynek adója 200.000 R.

Ha nem fizetik az adót egy fillér hiánya nélkül, másnap bezárják a templomot. Tulajdonképpen ezt akarják elérni, mert akkor, szerintük, erőszak alkalmazása nélkül megszabadulnak ettől a mindenek felett gyűlölt «ellenforradalmár» elemtől.

De nem szabadulhatnak meg, mert az adó, csodácsodája, mindig rendes időben be van fizetve.

Hogy honnan teremtik elő a papok ezeket a hatalmas összegeket, szinte megmagyarázhatatlan.

Az egyházaknak anyakönyvet vezetniök nem szabad, a kereszteleseket stb. beírni szigorúan tilos, egyházi teendőként anyagi ellenszolgáltatást nem kérhetnek és a pénz a határidőre mégis együtt van.

(Eleinte a templomok mind zárva voltak. Istentiszteletet nem volt szabad tartani. Csak a későbbi években engedtek ebből valamelyest, de ezt is csak

olyan helyen, ahol néha még az idegen is megfordult, mutatni a vallásszabadságot.)

Papnevelés a Szovjetúnióban nincs. Hacsak egészen titokban nem történik valami. Ezzel azonban nem sokra mennek, legalább egyelőre, mert istentiszteletet viszont csak képesített lelkész végezhet. A fogás túl durva ahhoz, hogy érdekesnek lehetne mondani.

Igy, hacsak a nagy barátkozás révén Churchill és püspökei enyhítést nem tudnak kieszközölni, néhány év múlva az összes templomokat, akarva-nemakarva, be kell majd zárni.

(Remélhetőleg erre már nem lesz idejük az elvtársaknak!)

A szovjet tudománynak szinte külön ága a vallásellenes propaganda.

Külön folyóirata van, a «Bezbozsnik», azaz «Istentelen».

Szellemesnek egyáltalában nem mondható szöveggel és kimondottan művészietlen képekkel. Nagy keletje nincs, bár elég olcsón vesztegetik.

Moszkvában nagy múzeum van a vallásellenes célra, az ú. n. Antireligioznij.

Azonkívül a nagyobb városokban, a Zagorszki kolostorban és Moszkva közelében szintén vannak vallásellenes múzeumaik.

Legnagyobb ellenségük Krisztus.

Az nem akadályozza őket a gúnyolódásban, hogy Krisztus éppen a szegények szószólója volt, azokat támogatta és emelte, hogy neki, Magának sem volt semmije és nem az elnyomókkal, de a leigázottakkal tartott, szóval és tettel az egyenlőséget vallotta és mindazt, amit mondott, komolyan is hitte.

Nem úgy, mint a kommunisták, akik mindent másként mondanak, mint ahogyan tesznek.

Kedvenc témájuk Darwin származási tana is. Vér-szegény dolog, mert ők maguk még majomnyi magas-ságból sem származhatnak.

Az iskolákban természetesen nincs vallástanítás. Eppen ezért a fiatalság már tisztára istentelen alapon nevelkedett. Hacsak a családban magában a szülők vagy titokban a papok nem pótolták. A tömeglakások-ban ezt sem lehetett megtenni, mert nem volt rá mód.

Szóval, még a legjobb akarat mellett sem lehetett szó vallásos nevelésről. No, meg attól is lehetett tar-tani, hogy az ilyen szülőkre esetleg kimondják a leg-kedvezőtlenebb véleményt, t. i., hogy ellenforradalmá-rok. Ez pedig egyenlő volt az elítéléssel. Szibéria stb. az ismert szöveg szerint.

Az orosz, az igazi orosz azonban még így sem lehet leszoktatni a vallásosságról. Bármennyire is ül-dőzik a vallást, az lényegében megmarad az orosz lélekben. Túrnek, szenvednek, de alapjában csak nem engednek a vallásukból.

A baj csak ott van, hogy Oroszországban kevés az igazi orosz.

*

Pedig milyen szépek ezek az orosz szertartások! 1940 márciusában, mikor még Lettország szabad volt és leigaztatására sem gondolt, résztvettem a rigai érseki templom feltámadási ünnepélyén.

Maga a feltámadási szertartás éjjélkor kezdődik, és úgy három óra körül ér véget. Aki tehát ott akar lenni, annak az egész éjszakát fel kell áldoznia. Az

óriási katedrálisnak még a környéke is tömve volt emberekkel.

Megható volt, amikor a 90 esztendőös metropolita a 30 fokos hidegben háromszor körüljárta a templomot.

Mindenki levett föveggel ment utána.

Ő nem fáradt el, a többi nem fázott!

EGY PÜSPÖK A SZOVJETEK BEN.

Nincs a világban egyetlen társadalom, vagy a társadalomban egyetlen réteg sem, mely úgy tudna titkot tartani, mint a szovjet állampolgár.

Itt egyetlen elejtett szó is elegendő ahhoz, hogy valakinek a fejébe kerüljön. Tehát nem beszél senki. De ezen túl, még a hallgatásuk is művészet.

Éppen ezért csodálatos és teljesen érthetetlen alábbi kis történet.

*

Aki a régiségeket, ritka szép tárgyakat kedveli, gyűjtési szenvedélyének eredménnyel hódolhat Moszkvában.

Régi, szép bronztárgyak, ezüstök, szőnyegek, elefántcsont faragványok nagy számmal találhatók és nem is olyan drágák, hogy megszerzésük elérhetetlen lenne.

A világ minden részéről ide származott dolgokkal találkozunk az ember. A Kaukázus, Kína, Japán stb. mind képviselve vannak.

Egyetlen egy dolog, amit nem lehet sehol megszerezni, az a világhírű és szinte mindenki által kívánt ikon.

Talán éppen ezért minden idegen titkos vágya, hogy néhánynak birtokába jusson.

Ezt a vágyódást azért itt-ott ki lehet elégíteni, de rendszeren csak igen nagy összegek feláldozásával.

A szentkép tartása, de főleg eladása vagy megvétele, szigorúan meg van tiltva.

Akinek még meg van egy vagy kettő, az dugdossa, nehogy valaki megtudja, hogy lakásában ilyesmit tartogat. Biztosan feljelenének és senki nem tudná lemosni róla, hogy nem ellenforradalmár.

Hogy mi köze van az ikonnak az ellenforradalmársághoz?

Nem fontos. A vallással és a vallásossággal van összeköttetésben és ez elegendő bűn.

Hogy a nyitva lévő néhány templom éppen úgy tele van ikonnal, sőt fokozott mértékben, mint azelőtt, az sem változtat a helyzeten. A logikátlan logika dacára ennek azt mondja, hogy magántulajdonban még sem tarthat ikont senki sem.

Sok ehhez hasonló érthetetlen dolog van a szovjetben. Mindegy, hogy eggyel több van-e.

A megvásárolhatóság határába kerülő ikonok azonban többnyire művészileg értéktelen, szinte gyárilag előállított piaci tárgyak. Miután ennek dacára mindig könnyen találunk vevőre, értük nagy árat kérnek.

Aki felteszi magában, hogy minden nehézség ellenére is szerez néhány eredeti és régi, mondjuk egy kétszáz éves ikont, annak nem szabad takarékoskodnia az utánjárással és a türelemmel.

Moszkva, majdnem elővárosának számító, közelében van egy 600 esztendősen igen szép kis templom.

Meglátszik rajta az ódonság, bár igen jó karban van.

Egyébként korát nemcsak építészeti stílusa vagy a szóbeszéd, de ősi feliratok is bizonyították és azt is, hogy kétszer leégett (tatár betörés gyújtotta fel), de valamelyik cárnő mindig rendbehozatta.

Csodatevő Szent Miklós temploma volt, nem lehetett elhanyagolni.

A környék, a csend, a nyugalom és magának a templomnak a hangulata miatt jártunk oda.

És pedig rendszeresen.

Volt olyan hónap, hogy 2—3-szor is be-benéztünk.

Ennek következtében lassankint mindenkivel ismerőssé váltunk. A látogatók közül többekkel köszönő viszonyba kerültünk és ha előfordult, hogy egy hónapig nem láttak bennünket, már meg is kérdezték, hogy talán valamelyikünk beteg volt?

Az öreg kántor és a még öregebb pap mosolyogva üdvözölt bennünket.

Az apácák helyet csináltak a padon, hogy leülhessünk.

Apácák?

Igen. Ilyenek is vannak még a Szovjetúnióban, csak ne képzeljünk formaruhás nőket, mint nálunk.

Jobbára öreg, sőt igen öreg asszonyok szegénykéek, kik a többi templom látogatótól külsőleg semmiiben sem különböznek. Éppen olyan szegényesen vannak öltözködve, mint a többiek, de a jóság és a szelidség rá van írva az arcukra.

Ott tevékenykednek, sűrögnek-forognak a pap körül és mindenben segítenek neki.

Ezek mind a mi kedves ismerőseink voltak. Ha

valamit adtunk a templom javára vagy egy terítőt vittünk szobor alá, virágot az oltár elé, ők vették át és helyezték el.

Szóval, lassankint otthonosak lettünk és ők is közlékenyekké váltak.

Többször vállalnom kellett a keresztapa szerepét egy-egy kis újszülött keresztelésénél. Ez is közelebb hozott bennünket egymáshoz.

Igy került szóba egyszer akarva-akaratlanul az ikon.

Fel is ajánlották segítségüket, hogy majd ők szereznek, csak mondjam meg, milyen kellene. Úgy értették a milyent, hogy talán a kazáni, a jaroszlavi Szent Szűz vagy valamelyik apostolra vágyom-e?

Mondottam, hogy nincsen szükségem, semilyenre, mert már meglehetősen sok van birtokomban.

De ők azonban mégis fognak mutatni olyat, amilyen nekem nincs, mert nem is lehet.

Nem lehet pedig azért, mert ilyenek csak nagyon régi és előkelő családok birtokában voltak, azokat pedig a hatóságok mind összeszedték és elzárták. Az ilyen képeknek csodatévő hatásuk van, ettől még az istentelenek is félnek. Nem engedik, hogy valaki kezébe kerüljenek, mert szerencsétlenséget hoznak még magukra a G. P. U. emberekre is.

Erre aztán kíváncsi lettem magam is.

Azonban a következő látogatásunkig eltelt néhány hét, úgy hogy elfelejtkeztünk az ikonról.

Legközelebb azonban, az egyik apáca félrevont egy kis templomfülkébe (ilyen sok van a régi templomokban) és megmutatta, amit számomra hoztak.

Tényleg szép, talán 300—350 éves munka lehet. Csodálkoztam rajta, hogy ilyen akad és még inkább, hogy ha már eddig megtartották, egy idegennek hajlandók «eladni».

Mindegy, ha már így van...

Kérdeztem, mennyit kérnek érte?

Élénken tiltakozott, hogy ezt nem szabad és nem is lehet pénzért adni. Nem azért, mert a szovjet hatóságok tiltják, hanem, mert az egyházi szabályok nem engedik meg, hogy ilyesmi áruba bocsátassék.

Azért adja ide «a herceg» nekem, mert én már ilyen sok jót tettem a templomnak és nekik is, hogy felajánlja elismerésül.

Én ebben a pillanatban az ikont már teljesen el is felejtettem, mihelyt a Knjaz szó megütötte a fülemet.

A Knjaz lefordítva herceget jelent, de ezen felül a szláv nyelvekben olyan sokféle jelentősége lehet, hogy bírótól kezdve, egészen királyi vagy cári hercegig minden lehet az illető, akit így címeznek. Most is inkább arra gondoltam, hogy bizonyára ilyen valakiről lehet szó.

De azért megkérdeztem, hogy ki az?

Erre az én jószágos, öreg asszonyom olyan zavarba jött, hogy ha akart volna, akkor sem tudott volna felelni.

Éreztem, hogy itt valami egészen furcsa, titokzatos dolog rejtőzik az ikon mögött.

Nem firtattam tovább, de a kérdés nem hagyott nyugodni.

Feltettem magamban, hogy most már csakugyan

meg kell tudnom, mit rejt maga mögött az öreg asszony elszólása. Mert nyilvánvaló, hogy az volt; a következő alkalommal, mikor megpillantott, ismét zarba jött és szinte félt tőlem.

Odamentem hozzá és megnyugtattam, hogy semmi oka nincs attól tartania, hogy én a herceget elárulom. Megmagyaráztam neki, hogy én idegen vagyok és amint tudja, jó keresztény, tehát nem is szabadna neki rólam feltételeznie, hogy én nekik kellemetlenséget okozhatnék.

Különben is, mondtam, megsértett engem, hogy G. P. U. ügynöknek tart.

Ez ellen tiltakozott, de egyben meg is nyugodott és közlékeny lett.

Ömaga született grófnő, a herceg pedig valódi herceg és létező, élő személy.

A herceg nem is túlságosan öreg, mindössze 65 éves és most püspök.

Annak idején, mikor minden főnemest és papot kiírtottak, a herceget kétszeresen ki kellett volna végezniök. Meg is tették volna, de úgy elrejtették a hívei, hogy nem találták meg.

Az meg soha senkinek sem jutna eszébe, hogy az egyszerű éjjeli őr személyében valaki is herceget és püspököt tétélezzon fel!

*

Igaz történet ez?

Vagy a képzelet szüleménye?

*

Én hiszem, hogy igaz.

EGY ESKÜVŐ A SZOVJETBEN.

A cári Oroszországban élt jobbmódú családok tragédiájáról sok történetet hallottam.

Közülük a legtöbb igen egyszerű.

Azzal kezdődik, hogy elszedték a vagyonukat, ők magukat elfogták és kivégezték. Ezzel be is fejeződött a történetek nagy része.

Volt a történetek között olyan is, melyek szerint a szereplőknek sikerült külföldre menekülniök. Itt nyomorogtak és leszármazottaik, még most is nyomorognak.

Ez a történet is egyszerű, bármilyen tragikus is legyen az érdekeltekre.

Néhány menekült nagyherceg az operettbe került. Mint soffőr szolgált valamely gazdag családnál, szerelmes lett bele a család kisasszonya, ő is abba, kiderült, hogy nem egyszerű munkás, de vérbeli Romanov, vagy Galicin, happy end.

Mindenki meg volt elégedve.

A most leírandó kis elbeszélés nem olyan tragikus, mint a fentebbiek szomorú része; de elmondásra legalább is annyira érdemes, ha nem tanulságosabb és kedvesebb.

Nem történet, mert hiszen alig történik benne valami és mégis...

Nagyon jellemző az igazi orosz lélekre.

*

A mi utcánkban, Moszkvában, közel a Kreml-hez igen sok terjedelmes, a régi világban egy-egy család által lakott, családi ház van.

Az egy emeletes épületben 10—12 néha még több szoba, mely a család részére szolgált. Ha egyedül állana és nem lenne besorakoztatva az utca rendjébe, kastélynak mondaná az ember.

Az építkezésnél sem a hellyel, sem az anyaggal nem takarékoskodtak.

Szép nagy tölgy- vagy nyírfakapu vezetett a kis belépőbe, honnan előcsarnokba jutott az ember. Ez már tágasabb volt és az emeletre vezető lépcső előterét képezte.

A lépcsők jó szélesek és tágasak, mindig márványból vagy nemes fából vannak építve. Az Ural és a Kaukázus tele van szebbnél-szebb fehér és színes márványokkal, mindenki könnyen kiválaszthatta az ízlésének megfelelőt.

Az elsőemeleti termek és szobák lakó és reprezentáló célokat szolgáltak, az alsók a magas földszinten rendszerint a ház urának lakosztályát képezték, azonkívül éttermeknek voltak berendezve.

Gazdag faburkolat, gipszmennyezet, aranyozás, nagy csillárok, hová mi illett.

Alul voltak a konyhák és egyéb mellékhelyiségek, az udvarban az istállók és egy melléképület a cselédség számára.

Ezek az épületek a híres moszkvai nagykereskedők magánlakásai voltak, olyan kényelemmel, sőt fényűzéssel berendezve, hogy bármelyik gazdag főúri család is lakhatott volna benne. Nekik sem volt külön, sőt nagy átlagban a kereskedők túl is tettek rajtuk.

Köztudomású, hogy Pétervár inkább csak politikai fővárosa volt a hatalmas Orosz birodalomnak, a

régi arisztokrácia egy része, de főleg a kereskedő világ mindig Moszkvában lakott, dacára annak, hogy Nagy Péter ezeket is az új fővárosba szeretne volna gyökeresen áttelepíteni.

A főurak részben kényszerűségből, részben szabad akaratból, mert karriert csak ott lehetett elérni, át is mentek. Végtére mindegy volt nekik, hiszen pénzt Péterváron is lehetett költeni, sőt jobban, mint az öreg metropolisban.

A kereskedők azonban maradtak, mert viszont pénzt igazán keresni, csak Moszkvában lehetett.

A kereskedelmet nem lehetett áttelepíteni, mert a természetes közlekedési irányok az óriási birodalomban itt keresztetköttek egymást.

Moszkva volt a világ közepe. Minden áru ide özönlött, itt volt a fő kicserélési hely.

Ez a magyarázata, hogy Moszkva kereskedői óriási vagyonokat szedtek össze.

Ebből igen jól éltek, de a mult bizonyossága szerint, szociális célokra is többet áldoztak, mint az abban az időben más társadalmi réteg részéről és a gyakorlatban történt.

A forradalom előtt és után, — miután a jelszó a teljes egyenlőség volt — (amit talán sehol a világon nem csúfoltak meg annyira, mint éppen itt) ezeket a kereskedő magánpalotákat szocializálták.

Ezt a szót mindnyájan ismerjük és a gyakorlatban annyit jelentett, hogy egyszerűen erőszakkal elvették.

Akinek eddig 10 vagy 12 szobája volt, annak az egyenlőség nagyobb dicsőségére, nem hagytak meg semmit. Ruháit, bútortát, egyéb berendezési tárgyait szétoztották s őt magát, ha ki nem végezték, család-

jával együtt Szibériába száműzték, már csak azért is, hogy ne legyenek útjába az új szovjet polgároknak.

Rövid idő múlva minden lakó elfelejtette, kié volt az az épület, amelyben ő szállást kapott.

Nyugodtan el is felejtette, mert a háziúr szerepét, ami a parancsnoklást illeti a bizalmi, ami a lakbér beszedését illeti, az állam vette át.

A régi tulajdonosnak az emlékezete is elveszett.

Miután tudtam, hogy a környékünkön több ilyen elkobzott ház van, önkénytelenül is nagyobb figyelmet szenteltem nekik és akarva, nemakarva, ha mellettük elmentem, mindig vizsgálgattam őket.

Az alagsorban lévő szobákba be-be nézegettem. Ez különben is igen érdekes tanulmányanyag Moszkvában.

Néhány hónap múlva már tudtam, hogy melyik «lakásban», ki lakik. (Lakás alatt, persze, egy szoba értendő.) Tudtam, hogy tulajdonosaik új bútordarabot szereztek be, kicserélték már nagyon elpiszkolódott Lenin- vagy Sztalin-képüket. Valamelyik folyóiratból újat vágtak ki helyettük. A kanári vagy egyéb madarak költése sikerült-e és megfogamzottak-e a muskátli dugványok.

Szóval, ellenőriztem ezeket a házakat.

A magasföldszinten levő ablakokba nem láttam be, de azokat is végigsimítottam tekintetemmel, hogy lássam történt-e valamilyen változás.

Rendesen nem történt semmi, éppoly sivár csupaszok voltak az ablakok, mint tegnap.

Egyszer így feltekintve az egyik ablakra, észreveszem, hogy egy öreg asszony áll és integet a szemben lévő ház felé. Odapillantva, látom, hogy ott

meg egy öreg ember áll és szeliden mosolyogva, igyekszik a jelek értelmét kihámozni.

Nem zavartam őket.

Tovább folytattam utamat.

A következő napokban azonban már tudatosan néztem fel a két szemben fekvő ablakra.

Nem volt olyan szerencsém, hogy újból tanuja lehettem volna a kedves jelenetnek, de annyira igen, hogy hol az öreg asszonyt, hol az öreg embert pillantottam meg az ablakban.

Akaratlanul is érdekelni kezdett, hogy kik ezek az emberek?

Érdeklődtem annál inkább, mert egyetlen egy esetben sem fordult elő, hogy az öregeken kívül más arcot is felfedezhettem volna.

Egy napon, mikor arra mentem, az öreg néni éppen kilépett a kapun.

Régi ismerősök voltunk már, de azért jobban szemügyre vettem, mert egész alakjában még soha sem volt alkalmam látni.

Lehetett, legalább is kinézése után ítélve, úgy 70 esztendőös.

Jóságos arca mutatta igazi orosz eredetét. Nem látszott rajta, hogy sokat szenvedett volna. Tekintete tiszta volt és inkább derűs. Törékeny alakja, még mindig egyenes tartása elárulta, hogy valamikor nagyon csinos lehetett.

A ruhája, cipője finom anyagból készült. De ez előtt 25 évvel. És még mindig aránylag jó karban volt.

Előttünk haladt s nekem alkalmam volt, elgondolkozni az emberi sorsok felett.

Egyszer csak betért ugyanabba a kis utcába, ahová mi is tartottunk.

Első gondolatom az volt, hogy egyenesen folytatjuk utunkat, nehogy azt gondolja, hogy talán őt akarjuk követni.

Európai ember meg sem érti, Moszkvában mi minden jut eszébe az embernek.

Miért gondolná, hogy követni akarjuk? Milyen furcsa!

Hát egyszerűen azért, mert Moszkvában mindenkit követni szoktak.

A Szovjetunió fővárosában élő emberek fele állandóan csak azzal törődik, hogy mit tesz a másik.

No, mindegy! Hátha az öregasszony ezt nem veszi észre, vagy nem ilyen magyarázatot ad arai útirányunknak.

Mikor azonban a kis templomba belépett, melybe mi is igyekeztünk, még jobban kezdtem tartani tőle, hogy azt hiszi, ő utána megyünk.

Megálltunk tehát és tanakodtunk, mi tévők legyünk.

Közben észrevettük, hogy egy öregasszony ismerősünk, kivel a napokban beszélgettünk, szintén belép a templomba és mosolyogva felénk int.

Erre már nem lehetett kitérni, be kellett mennünk.

Csendes istentisztelet volt, nem zavartunk senkit, midőn ismerős öreg nénikkel halkán beszélgettünk, hiszen úgyszólván a templom hátsó, mellékhajójában álltunk.

Egyszer csak mellettem, jobban mondva a há-

tam mögött valaki tiszta, kifogástalan franciasággal szólalt meg.

Hátranézek.

A mi öreg szomszédasszonyunk volt.

Nem volt bizalmatlan, tudta, hogy mi kik vagyunk.

*

Hazaérve, a mi mindentudó Iván dvornikunkat megkérdeztem, hogy kié az a ház, ahol az öregasszony lakik.

A felelet az volt, hogy az államé.

Ezt úgys tudtam, nem erre voltam kíváncsi. De kié volt?

Ezt is tudta, el is mondta, de már titokzatosan, mert félt, hogy valaki meghallja.

Hogy miért kellett ezért félni?

Ki tudja azt a mai Oroszországban?

Szóval az öreg asszony valamikor a főváros egyik leggazdagabb szőrmenagykereskedőjének volt a felesége. A ház, melyben lakott, az övéké volt. Mikor kitört a forradalom, férjét az utcán találta, akit egy nem neki szánt golyó megölt. Igen jó ember volt, sok jót tett alkalmazottaival, ezért mikor a házát és minden vagyonát az államhatalom elvette, neki egy kis szobát meghagytak. Ebben lakott most is.

Ha ezután összetévedett a tekintetük, most már mint régi ismerőst üdvözlöttek őt.

De csak fejbiccentéssel, nehogy valaki észrevegye.

Diplomatával nem célszerű jóban lenni egy orosz alattvalónak, még ha nő és bármilyen öreg is az illető.

Érdekes, hogy ő ezt megértette!
Hiába, itt meg kell szokni az óvatosságot.

*

Ismételten találkoztunk a templomban és mindig váltottunk néhány mondatot. Nekiláthatólag örömet szerzett, hogy egy kissé elbeszélgethetett azon a nyelven, mely a cári Oroszországban a jobb emberek rendes társalgási nyelve volt.

Ezáltal bizonyára egy időre el is felejtette, hogy most egészen más világ van.

Egy ilyen találkozás alkalmával közölte velünk, hogy a következő csütörtökön jöjjünk el feltétlenül templomba.

Kérdőleg néztem rá.

Hamiskásan, kedvesen hozzátette, hogy azért, mert szeretné, ha jelen lennénk az ő egyházi esküvőjén.

Nem mondom, kissé meglepődtem, de mégsem annyira, hogy elfelejtettem volna megkérdezni, ki lesz a szerencsés vőlegény?

Bevallom, inkább tréfára gondoltam, de mikor megmondta, hogy Alexandr Szemjonovics..., aki vele szemben lakik, még inkább megrökönyödtem, mert sehogyan sem találtam hamarjában magyarázatot, hogy itt tulajdonképpen mi is történik?

A szomszédunk nemsokára elhagyta a templomot s így másik régi ismerősünknek alkalmat adott, hogy bennünket felvilágosítson.

Alexandr Szemjonovics szintén szórmenagykereskedő volt. Ő úgy jutott saját házában egy szobához, hogy az egyik fia festőművész és kénytelen-kelletlen,

szovjét szolgálatot vállalt. Jelenleg is igen jól megy dolga. Nem kommunista ugyan, de művész. Ezeket senki sem bántja. Testvérbátyját, ki cári tiszt volt, már régen kivégezték.

Alexandr Szemjonovics ezelőtt 50 esztendővel halálosan szerelmes volt Tatja Ivanovnába, de kezét szerencsésebb vetélytársa nyerte el. Felesége néhány évvel ezelőtt halt meg és azóta a régi szerelem felébredt benne.

A jövő csütörtökön ott voltunk a templomban. Megható jelenetnek lehettünk szemtanúi.

*

Ilyesmi is előfordul a Szovjetekben.

IGAZSÁGSZOLGALTATÁS.

A forradalomkor a bíróságokat mind feloszlatták, magukat a bírákat, mint az állam rendjének őreit, üldözték, sokat közülök kivégeztek.

A rendes bíróságok helyébe forradalmi törvényszékeket állítottak fel, melyeknek lényege kb. az volt, hogy az előbbi elítéltek ítélkeztek a korábbi ítélkezők felett.

Ki beszélt itt perrendtartásról, jogról, törvényről?

Minden bíró úgy ítélkezett, ahogyan éppen jónak látta és mivel az indulatok szabadjára voltak eresztve, mindenki minél szigorúbban ítélkezett, már csak azért is, nehogy maga kerüljön ellenforradalmár hírébe.

Úgy mint 100 évvel előbb a francia forradalomban. Itt megismétlődött a történelem, csak hatványozottan véresebb kiadásban. Ki is irtottak eredményesen mindenkit.

Később belátták, hogy mégiscsak szükség van rendszernek látszó bíróságokra is. Ezért az igazságszolgáltatást a következőképpen szervezték meg:

1. *III. fokú bíróságok:*

a) a Szovjetunió legfelsőbb bírósága: Birodalmi ügyekben ítélkezik. Olyanféle, mint a mi közigazgatási bíróságunk, de egyben az összes bírói szervek tevékenységét is ellenőrzi.

b) a Szövetséges Köztársaságok Legfelsőbb bírósága: a mi kúriáinknak felel meg.

2. *II. fokú bíróságok:*

a) Országos (Kraj) bíróságok,

b) Kerületi bíróságok,

c) autonóm területi bíróságok,

d) autonóm köztársasági bíróságok.

3. *I. fokú bíróságok:*

Körletbíróságok.

4. *Különleges bíróságok:*

Katonai bíróságok,

Kereskedelmi és

5. *Népbíróságok.*

A Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságát a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa választja öt évre.

A különleges bíróságok nagy részét szintén a

Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa választja, szintén 5 évre.

A népbíróságokat a kerület polgárai választják 3 évre. (A népbíróságok főleg olyan helyeken működnek, ahol hivatásos bíróság nincs. Jelentéktelenebb ügyeket vannak hivatva elintézni, de természetesen halálbüntetést is kiszabhatnak.)

A többi bíróságokat az illető köztársaság, vagy kerület választja.

A Szovjetunió ügyésze gyakorolja a legfelsőbb ellenőrzést, vajjon a népbiztosságok és az alájuk rendelt intézmények, hivatalos személyek és a szovjetpolgárok a törvényeket betartják-e? Őt a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa nevezi ki 7 évre, a többi ügyészeket már ő, vagy az általa kinevezett ügyészek nevezik ki 5—5 évre.

*

A szovjet bíróságokon az ügyek tárgyalása általában nyilvános és népbírák részvételével történik.

A vádlott saját anyanyelvén beszélhet és számára a védelem joga biztosítva van.

Az alkotmány szerint a bírák függetlenek és csak a törvényeknek vannak alárendelve.

*

Az igazságszolgáltatás fejezetéhez is szükséges egy-két megjegyzést tenni.

Az igazságszolgáltatás sohasem volt erős oldala az orosz életnek.

A cári világban még működtek az úgynevezett vándorbíróságok. Az irodalomból tudjuk, hogy a derék

bírák bizony hetekig is elültek egy-egy jól befűtött udvarházban. Igazuk is volt, mert ki tudna valódi igazságot mondani 40 fokos hidegben. Mire a bíró a tett helyére ért, a községben egy ideig letartóztatásban volt bűnösöket szabadonbocsátották, ha meg maguktól nem akartak kiszabadulni a nagy hófúvásban, ezt az időt jól beszámították a büntetésbe. Szóval olyan patriarchalisan ment ez is és nem komolyan, de a mai rendszernél mégis százszor igazságosabban, mert lélek volt benne.

A maiban se törvénybetartás, se jóindulat nincs.

Az alkotmányban úgy van lefektetve, hogy a vádlott számára a védelem joga biztosítva van. Ez igaz is. Védőt is kereshet magának. Talál is, mert vannak hivatásos védőügyvédek. Ha azonban az a védőügyvéd nagyon eredményes, ha a bírák lelkét meg tudja fogni és azok szinte akarva, nem akarva, a vádlottjait a kíváncsónál több esetben felmentik, vagy nagyon enyhe büntetést szabnak ki, úgy a védőnek megtiltják, a védelmet. A védők tehát óvakodnak enyhe és igazságos ítéleteket elérni.

Az alkotmány szerint a bírák függetlenek. Minden, csak ez nem. Enyhe ítéletek esetén úgy elkergetik őket, mint a rossz cselédeket, akkor pedig kint vannak az utcán és akár éhenhalhatnak, mert munkát nem kaphatnak, más kereset pedig lehetetlen. Szigorúság miatt pedig senkinek sem történt még baja. Tehát mindenki saját jól felfogott érdekében együtt ordít a farkasokkal.

Azt kérdezhetné valaki, hogyha mindez így van, akkor minek ez a komolyságot mutató, vagyis drága gépezet? Hát azért, mert a Szovjetunióban látszatra

mindennek megadják a maga törvényes formáját. Al-
landóan mindenki jogról, igazságról és törvényről szó-
nokol. Mennyivel inkább kell tehát ezt az igazságszol-
gáltatás terén mutatni?

Mindenki tudja, hogy csak egy törvény van, az,
amit a vezetőség abban a pillanatban éppen jónak
lát. Csak egy jog van, az erősebb joga, de ezt senki
sem meri kimondani.

Igazságszolgáltatás? Egyenesen nevetségesen hang-
zanék a Szovjetekben, ha ennek a szónak nem lenne
itt olyan keserű íze és nem lenne olyan tragikus
magának az igazságnak a sorsa.

*

1937-ben volt a nagy hazaárulási per. Mindnyá-
junknak élénk emlékezetében él még, milyen beismerő
vallomásokot tettek a fővádlottak és a többi ezer,
mind, egytől-egyig. A G.P.U. szépen kikészítette
őket, mert a per rendes lefolyására a Szovjetuniónak
szüksége volt.

Csodálatos és bosszantó az az együgyűség, mely
szerint a Szovjet hatalmasságok elhitték, hogy a kül-
föld hitelt adott ezeknek a meséknek.

*

Akit kémkedéssel, vagy ellenforradalmi tevékeny-
séggel vádolnak, az mindenképpen veszve van. Holott
sem kémkedni nem lehet, mert nincs kinek, sem
ellenforradalmat szervezni nem lehetséges, mert nincs
kivel. Akinek ezt a szót valaki ki merné ejteni, az
hanyat-homlok rohanna a rendőrségre az illetőt fel-

jelenteni, még mielőtt a másik érhetne a rendőrségre feljelenteni azt, aki meghallgatta.

A törvény szerint több tanú kellene hozzá, hogy valakit bűnösnek mondjanak ki, de a gyakorlat úgy alakult ki, hogy elég a feljelentő is. Igaz, hogy ennek mindig igen nagy támasza az ügyész. Ez mindig elhiszi, hogy a feljelentőnek igaza van és államérdekeket emlegetve, büntetést kér. Melyik független bíró mer felmentést hozni, ha az állam érdekeiről van szó? Akkor őt vonják perbe. Mindegy, hogy a sophizma világosan látszik, mégis...

A bírák, mondjuk a vezető bírák, jogvégzett emberek, a szavazó bírák tudatlanok, a párt megbízottai. Ezek afölött örködnek, nehogy jogszerűen folyjon le a tárgyalás. Milyen ítéleteket hozhatnak ezek az emberek, akiknek semmi érzékük az igazság iránt nincs.

Milyenek a büntetések?

Pénzbüntetés, melyet az illető fizetéséből levonnak. Jó nagy összeget természetesen, hogy javító hatása legyen. Száműzetés, kényszermunkára. Az illető fizetést nem kap, csak nyomorúságos ellátást, nehogy éhenhaljon, mert kell a munkaerő. Az ilyen büntetés több évre szól, mert rövid időre nem érdemes a bűnösöket szállítani. Úgy általában 3—4 év a legenyhébb esetekhez tartozik. A visszamaradt családdal senki sem törődik, az sokszor a pusztulásnak van kitéve.

Ismertem egy igen derék nyomdász feleségét. A férjét, mert egyszer visszafeleselt a munkavezetőnek, 3 évi kényszermunkára ítélték és nyomban el is vitték. Azóta öt év telt el és miután az asszony nem

tudott mit kezdeni négy apró gyerekével, háromszor követett el öngyilkossági kísérletet. Nem törődtek vele és a gyerekeit nem vette át az állam, amit pedig mindig hangoztatnak. Ezzel is az anyát akarták büntetni. Ez szadizmus!

Vannak olyan esetek is, mikor egész falut egyszerre büntetnek. Asszonyostul, gyerekestül elhurcolják őket.

Szinte hihetetlennek hangzik, de így van.

KÖZOKTATÁS.

Ha itt, Magyarországon valakivel összekerül az ember és az illető megtudja, hogy a Szovjetuniót ismerővel áll szemben, igen ritka eset kivételével, az első kérdés az, hogy van-e ott intelligencia?

Valahogy mindenki érzi, hogy ezen a téren valami hiba van.

Viszont annyit hallotta, hogy a szovjetben az orvosi és mérnöki tudomány milyen magas fokon áll, hogy a mezőgazdaság, bányászat mennyire fejlett, hogy a szovjet csillagászok és meteorologusok ezt meg azt fedezték fel, más oldalról pedig hallja a mérhetetlen nyomort s így, miután a két tényező ki-mondottan üti egymást, maga sem tudja, mit higyen el és mit tartson hát a szovjet tudományról?

Pedig valahogy tényleg úgy van, hogy tudomány is van és még sincsen meg az a művelt réteg, amelynek minden országban meg kell lennie, hogy a nép létföltétele elfogadható színvonalra legyen emelhető.

A Szovjetunió tudományos intézetei, általános-
ságban véve igen magas fokon állanak.

Van néhány orvosi, állatorvosi laboratoriumuk,
amelynek berendezése vetekszik bármely állam hasonló
intézményével.

Bányászati, geologiai, meteorologiai, kutató és
kísérleti intézményüket bármelyik külföldi tudós és
hozzaértő csak csodálattal szemlélheti.

A Szovjetunió területére beengedett tudósokat
ilyen intézmények megtekintésére szokták meghívni.

Azok rendszerint el is csodálkoznak, mert az in-
tézetekben foglalatosskodó orosz tudósok, orvosok, mér-
nökök, bánya mezőgazdasági szakemberek és egyebek
az intézet magas színvonalához mérten, maguk is ren-
delkeznek azzal a tudománnyal, hogy egy ágazatot
képviselni tudjanak.

A külföldi tudós hazaérve, jogosnak látszóan hir-
detheti, hogy íme, a Szovjetunióban mennyire meg-
becsülik a tudományt.

Csak egy kis dolgot felejt el az illető külföldi
látogató.

És ez az, hogy ilyen intézmény a Szovjetunió
huszonegymillió négyzetkilométert kitevő területén a
közel 200 milliót kitevő lakossága számára csak né-
hány, esetleg csak egyetlen egy létezik.

Mivel pedig ez így van, nem szabad általánosí-
tani s a szovjet általánosítását elfogadni.

A szovjet vezetők széltejében hangoztatják és di-
cekszenek vele, hogy országukban 600 egyetem van és
az egyetemi hallgatók száma jóval meghaladja a fél-
milliót.

Természetesen a felületesen szemlélő hajlandó a

600 egyetem alatt 600 külföldi színvonalú főiskolát elképzelni annál is inkább, mert néki egyet-kettőt belőlük bemutattak és ezek elrendezése és felszerelése, gazdagsága és korszerűsége messze felülhaladta az átlag európai egyetemek színvonalát. Hajlandó a félmillió egyetemi hallgatót az európai egyetemi hallgatókkal összehasonlítani és végül levonja a következtetést, hogy a Szovjetunió egyetemei olyan magas fokon állanak, hogy bizonyos mértékben az európai színvonal magasságát is túlhaladják.

Európában a tanuló ifjú 4 elemi és 8 középiskola elvégzése után kerülhet az egyetemre. Mindegy, hogy ezeket az iskolákat az egyes országokban, hogy hívják, hogy egyikben az előkészítés 6, a középiskola szintén 6 évig tart, a lényeg az, hogy összesen 12 esztendeig tartó előtanulmányokra van szüksége a diáknak, amíg az egyetem kapuit átlépheti. Maguk az egyetemi tanulmányok, minimálisan 4 évig, rendszeren 5—6 esztendeig is tartanak.

Európában az egyetemet végeztek, még ekkor sem számítanak kész embernek és csak arra jók, hogy most már a gyakorlatot elkezdhetik.

Európában tehát az egyetemi végzettség elnyeréséhez legkevesebb 16, de inkább 17, sőt 18 év is kell.

Ezzel szemben mi a helyzet a Szovjetunióban?

Az előkészítő oktatás I—X. osztályban történik. Ez 10 esztendő.

A főiskolai vagy egyetemi kiképzés 3 évig tart, így összesen 13 év alatt az orosz egyetemista «végzett» lesz.

Micsoda óriási különbség van a 13 és az európai átlagos 17 év között!

Ezt csak az mérheti le igazán, aki ezeken az iskolaéveken maga is keresztül ment.

Annak bizonyítására tehát, hogy eléri-e a szovjet intelligencia az általános európai mértéket s hogy mi a kettő között a különbség, felesleges egyetlen szót is vesztegetni.

A kérdésre a felelet önmagától adódik.

E megállapításokhoz hozzá kell még tenni és jól aláhúzni azt a tényt is, hogy a szovjet diákság nem azokkal az előfeltételekkel és képességekkel kezdi el tanulmányait, mint az átlag európai tanuló.

A Szovjetekben ugyanis, úgyszólván, minden rendes családot és családtagot kiirtottak. A meghagyott családok gyermekei nem olyan környezetben élnek, mint az az európai tanuló, aki vizsgáit sokkal több év alatt szerezheti meg és nyerheti el diplomáját.

Ahhoz nem kell az embernek pedagógusnak sem lennie, hogy a két kategória közötti különbséget megállapítsa és lássa, mennyire előnyös helyzetben van az a diák, aki hacsak félig-meddig is képzett családi körhöz tartozva végzi tanulmányait. Ha az ember fáradtságot vesz magának és többször végignézi ezeket az úgynevezett szovjet egyetemi hallgatókat, úgy szinte megdöbbenve állapítja meg, hogy közöttük alig akad, egy-egy intelligensebb kinézésű, értelmet eláruló arc. Azt sem lehet mondani, hogy a műveletlen kinézés faji tulajdonság volna, mert a született értelmes arcot a faji tulajdonságon felül is könnyen megállapíthatja az ember.

A Szovjet azonban még ezzel a gyorsított kinézési módszerrel sem tudja pótolni a rettenetes számban ki-

irtott művelt foglalkozású embereket, akiknek állítólagos megbízhatatlanságuk miatt kellett a szovjet társadalomból eltűnniök.

EGÉSZSÉGÜGY.

A kommunizmus tanai mindent a nép érdekébe állítanak, ennek következtében a nép egészségügyét is erősen hangoztatják és legalább is elméletben olyan intézményeket létesítenek, melyek az egészségügyi viszonyokat valóban előmozdítják.

Az egészségügyi szolgálatot külön népbiztosság látja el. Ezzel is alá akarják húzni annak fontosságát.

Maguk az egészségügyi viszonyok általában Oroszországban igen kedvezőtlenek. Ennek elsősorban oka az, hogy tulajdonképpen a szegénység minden betegségnek a legnagyobb terjesztője. A végtelenül nyomorúságos lakásviszonyok, a hiányos táplálkozás, a gyöngé ruházkodás és a tisztálkodás elégtelensége mindmennyi okok, hogy minden betegség terjedésének szabad utat engedjenek.

Pedig, ha fenti elemek valamennyire is javulnának, úgy azt lehet mondani, hogy Oroszországban talán alig lenne betegség, mert az óriási birodalomnak szinte alig van egészségtelen éghajlatú vidéke.

A levegője száraz és tiszta, napfény pedig annyi van, mint sehol Európában.

Maga a híres orosz tél az egészségnak minden vonatkozásban csak szolgál. Igaz, hogy sokszor a hideg dermesztően kegyetlen, de 30—40°-nál is napsütésben van az ember.

A gyöngye táplálkozás azonban a testnek nem tud olyan ellenálló képességet adni, hogy azt bármely kicseri betegséggel meg ne ingassa.

A régi jó világban bármilyen szegény is volt a nép, mindenik melegen tudott öltözködni. Annyi szőrmeanyag az egész világon sem volt együttvéve, mint Oroszországban, így jutott belőle mindenkinek. Ma a rissz-rossz orosz textilgyártmányok nem védik a lakosságot a hideg ellen.

Ha egy szobában 15—20 személy lakik és nincs meg a fürdési, de még a rendes mosakodási lehetősége sem, nem igen lehet egészségügyről beszélni.

Mégis mindennek ellenére, az általános egészségügyi viszonyokat szemlélve, meg kell állapítani, hogy egyes népbetegségek, melyek Európában helyenként igen el vannak terjedve, itt alig találhatók. Így pl. a tuberkulózis nincs annyira elterjedve, mint más országokban.

Igaz viszont, hogy ha egyes betegségek járványszerűen lépnek fel, a gyenge előkészületek miatt sokszor alig tudnak ellene hatásosan védekezni.

Vannak vidékek, hol a nemibetegségekkel egész községek meg vannak fertőzve. Ha valahol a tifusz felüti a fejét, alig tudnak ellene védekezni. Nem is szólva a pestisről, vagy a koleráról; igaz, hogy ez utóbbi két betegség inkább csak Közép-Ázsiában szokott fellépni.

A cári Oroszország idejében az orvosi tudomány igen magas fokon állott. Sok világhírű orosz orvos volt. Az orosz orvosok általában ismeretesekek voltak jó megjelenésükről; tanultságukról és lelkiismeretességükről. Ebből tehát azt következtetni, hogy a mos-

tani orvosi kar ugyanazt a magas színvonalat érte volna el, nem felel meg a valóságnak.

Az orvosi karból a kommunisták aránylag keveset pusztítottak ki, mert hiszen ezektől nem kellett tartaniok, hogy ellenforradalmat szerveznek, lévén az orvosi foglalkozás tisztára emberbaráti szolgálat és teljesen politikamentes. A jól kiképzett orvosok tehát megmaradtak, ebből a szempontból meg lett volna a mód, hogy az új nemzedéket saját képük mására neveljék. A jószándék bizonyára nem is hiányzott belőlük, azonban az eredménynek mindig több akadálya volt és van.

Az egyik az, hogy a több mint 20 esztendő forradalmi idők nem voltak arra alkalmasak, hogy a tudomány békés munkáját fejlesszék, de meg az orosz, immáron kommunista orvosok nem mehettek ki külföldre, idegen államokban tanulmányokat nem folytathattak, és így a fejlődéssel nem tarthattak lépést.

Idegen orvosi művek alig jöhettek be az országba, de ha jöttek, oly csekély számban, hogy az a tudomány fejlesztéséhez vajmi kevés. De még mindig elegendő lett volna, ha azokat orosz nyelven terjesztették volna. Ilyen célokra nagyon kevés nyomdamunkát és anyagot bocsátottak rendelkezésre, úgyhogy ezekben az években orvosi tudományos munka alig jelent meg Oroszországban; ami pedig megjelent, az is oly csekély példányszámban, hogy alig jutott belőle valakinek. Az orvosi tudomány pedig új könyvek megjelenése nélkül hamar elmarad.

Azonban mindez még nem lenne elegendő ok

arra, hogy a híres orosz orvosi karnak a színvonalát annyira leszállítsa. Az igazi ok a következő:

A cári Oroszországban az orvosképzés nagyban és egészben ugyanolyan módon történt, mint a kulturáltabb európai országokban, vagyis 12 évi előtanulmány után került az ifjú az egyetemre, és miután a fakultáson 5 évet eltöltött, nyerte el orvosi oklevelét. Össztanulmányi ideje tehát 17 évet tett ki.

Ezzel szemben a kommunisták az előtanulmányi időszakot, amely megfelel a mi elemi és középiskolánknak, összesen 10 évre szállították le, az egyetemévek számát pedig háromra. Így a szovjetekben 13 esztendei tanulmány után el lehetett érni az orvosi képesítést.

Erre a kommunistáknak azért volt szükségük, mert meg akarták mutatni, hogy amit a cári Oroszország nem tudott elérni, ők néhány év alatt létrehozzák, vagyis a birodalom minden részében minden községnek meg legyen a maga orvosa.

Ezt természetesen nem tudták elérni, de a tanulmányi idő 4 évi megrövidítésével annyira leszállították az orvosi hivatás tudásának szintjét, hogy az így ezrével kibocsátott új doktorokat alig lehetett orvos-számba venni.

Ezt persze ők nem ismerik el, igen nagyra vannak orvosi karuk tudományával, de ez a helyzet, természetesen, nem változtat semmit. Ha nincs jobb, el kell fogadni azt, ami éppen adódik.

Viszont jellemző, hogyha egy diplomatának valamilyen betegsége akadt, nem áttallotta Königsbergbe repülni, hogy az ottani orvosok tanácsát kérje ki.

Volt olyan is közöttük, aki foghúzás céljából Németországba ment.

Mindez természetesen, nem jelenti azt, hogy pl. Moszkvában néhány kiválóan berendezett egészségügyi intézetük ne legyen.

Az egyetem mellett működő klinikák egy része mintaszerűen van beállítva, de az oktatási célokon kívül főleg azt szolgálják, hogy idegeneknek bemutatathatók legyenek. A vezető elvtárs elmeséli az idegeneknek, hogy a Szovjetunió minden nagyobb városában ilyen intézetek találhatók, így nemcsak Moszkvában, de Taskendben, sőt Ulan-Udeben is. Ez persze nem így van, mert ha a régi világból nem maradt valahol kórház, az elvtársak ugyan nagyon kevés újat építettek.

Az egyetemről kikerült új orvosokat a hatóságok helyezik el a szükséglet szerint, tehát nem mindenki ott folytat orvosi gyakorlatot, ahol ő akar, hanem ott, ahová éppen beosztják.

Minden «dolgozónak» ingyenes orvosi kezelés jár. Aki valamilyen oknál fogva már nem tartozik a «dolgozók» osztályába, annak az orvosi segítségért fizetnie kell. Ez nem régi engedmény, mert azelőtt a kommunista orvosnak magángyakorlatot folytatnia nem volt szabad, most azonban bizonyos mértékig meg van engedve (igaz, hogy nem tudja az ember, hogy a nem dolgozónak honnan legyen pénze orvosi segítségre).

A nagyobb városok, így természetesen Moszkva is, orvosi körzetekre vannak beosztva. Minden ilyen körzetben van egy úgynevezett «orvosi pont», ahogyan ők nevezik. Ez olyan nyilvános rendelő, hogy akinek

valamilyen baja van, ide jön orvosi tanácsért. Megvizsgálják, esetleg gyógyszer írnak elő.

Ha az orvosnak a házhoz kell mennie, az eset nem ilyen egyszerű, akkor ugyanis itt is érvényesül a sorbanállás elve, az orvos akkor látogatja meg a beteget, ha az előttevalók elintézésével a sor rákerül, ez néha egy és fél napba is beletelik, de tekintve az egyenlőséget, a súlyosabb betegeket sem lehet előbb sorravenni.

Ha közbe orvosi beavatkozás nélkül az illető megúnja az életét, az az ő dolga.

Az orvosnak épp úgy, mint a kőművesnek, meg van szabva, hogy hány órát kell dolgoznia. Ennyit dolgozik és többre nem igen vágyik.

Beszélnek ugyan az emberek 1—2 olyan orvostól is, aki többet foglalkozik a betegekkel, mint amennyi neki elő van írva és ezért állítólag nem is kér külön díjazást. Ez azonban nagyon ritka eset lehet és valószínűleg nem kommunista nevelés.

Az orvosok között igen sok a nő. Ezek szegények olyan kopottan vannak öltözködve és olyan gyatrán néznek ki, hogy semmi bizalma sem lehet az embernek hozzájuk.

Sehol sem annyira fontos a személyes bizalom, mint éppen az orvosnál, de azt ilyen megjelenés nem mozdítja elő. Még ha lenne is tudományuk, nem hiszi el nekik az ember.

Az írott törvények gyönyörűek és ha azokat végrehajtanák, az oroszországi kommunistáknál nem lenne egészségesebb nép a világon. Azonban sok esetben ezek a törvények is fejetlenül, de mindig inkább csak a látszatra vannak megalkotva.

Így többek között az is el van rendelve, hogy a leányokat és asszonyokat egyes vidékeken hetenként orvosilag meg kell vizsgálni, nem szenvednek-e nemi-betegségben.

Hogyan lehet ezt végrehajtani, mikor kevés az orvos és sok az asszony?

Más helyen, ahol a vérhaj grasszál, havonként kell Wassermann-próbát venni, de a berendezés hiányzik rá.

A kommunisták propagandája szerint az emberi jogok egyik alapvető törvénye a szabadszerелеm, ami különösen uralomrajutásuk elején nagyon divatos is volt. Abból sem csináltak titkot, hogy minden nőnek joga van szabad akaratából választani, hogy akar-e gyereket, vagy sem. Ennek következtében divattá lett a magzatelhajtás. Most ez szigorúan be van tiltva és alig számítható komoly orvosi mellékkereseti forrásnak.

A gyógyszereket az ingyen orvosi tanácsra jogosultak fizetés nélkül kapják.

Alig szükséges említeni, hogy a Szovjetúnióban a gyógyszergyártás igen kezdetleges fokon áll. Megvan hozzá minden nyersanyag, ami csak szükséges, de hiányoznak megfelelő számban a gyárak, és még inkább a tanult szakemberek. A különleges gyógyszerek gyártására pedig nem igyekeznek. Ilyenekről tehát szó sem lehet.

Nyugaton, ha már a betegnek gyógyszert kell szednie, arra törekszenek, hogy a kellemetlent tetszetős formában tálalják. Innen van, hogy különösen

a speciális gyógyszerek szép és ízléses csomagolásban készülnek.

Itt a csomagolás olyan, hogy az ember már előre megjed a gyógyszertől.

*

Természetesen Moszkvában aránylag a legtöbb lehetősége van annak, hogy járványos betegségek kitörésének elejét vegyék.

Magát a várost tényleg igyekeznek tisztán tartani. Így igen sok az utcaseprő és lépten-nyomon szemétkosarak vannak felállítva, melyet a lakosság, dícséretére legyen mondva, használ is.

Természetesen nem ugyanilyenek a viszonyok vidéken. Az orosz házak híresei arról, hogy mennyi bennük a féreg. És maga a nép is a nehéz tisztálkodási lehetőség folytán, bizony tele van férgekkel.

Fő ok az is, hogy az orosz nem nagyon szereti a tisztaságot. A nők a körmüket, ajkukat pirosítják, ugyanakkor a fejükön vígan tenyészik az élősd.

Talán sehol a világon nem takarítják el olyan szorgalmasan a havat, mint Moszkvában. Mihelyt az első hó leesik, rengeteg ember áll munkába és a teherautók százával szállítják ki a havat a városból.

De ezt főleg a közlekedés és az idegenek miatt és nem egészségügyi okokból teszik.

**MINDENNAPI ÉLET
A SZOVJETEK BEN**

MINDENNAPI ÉLET A SZOVJETBEN.

Mindenesetre igen érdekes megismerni a szovjet emberek hétköznapi életét.

Hétköznapi? Más tulajdonképpen nincs is, mert itt a hétköznapiakat az ünnepektől alig különbözteti meg valami, legfeljebb olyan, az európai fogalmak szerint lényegtelen valami, amit mi semmiesetre sem tartunk értéknek.

Ebben a sívár szovjetéletben azonban még az is mulatság.

A szovjet ember kifejezést azért használom minden alkalommal, mert ezek a lények mindenben mások, mint mi vagyunk. Mások a szokásaik, más a fel fogásuk, ami nekik jó, vagy kellemes, az nekünk esetleg kimondottan kellemetlen, ami náluk a jó módot jelenti, az nálunk szegénység, ami ott szegénység, az nálunk még a nyomorult állapotnál is rosszabb.

A szovjet ember lakásáról külön fejezetben mondok el egyet-mást és itt csak annyit jegyzek meg, hogy amely országban a lakásviszonyok olyanok, mint itt, ott az élet egyéb körülményei sem lehetnek különbek, mert hiszen az ember életének háromnegyed részét a lakásban tölti és ez a lakás mindenkire any-

nyira rányomja a bélyegét, hogy egészen nyugodtan rá lehet mondani: «ha valakinek a lakását ismered, ismered magát az embert is.»

Még a legkezdetlegesebb vad vagy félig vad törzsek tagjainak, kultúra nélkül élő embereknek is minden igyekezetük oda irányul, hogy lakóhelyüket olyan széppé és kellemessé tegyék, amennyire ez a lehetőségek határain belül csak módjukban van. A szovjet lakóknál is fel lehet lelteni ennek az igyekezetnek a nyomát, azonban miután szegények, semmiféle lehetőséget erre nem találnak, a lakások olyan sívárak, rendetlenek és piszkosak, hogy európai ember a legnagyobb szükségében sem tudna ilyen helyen lakni.

Lakás díszítéséről legfeljebb annyiban lehet szó, hogy a napi sajtóban, esetleg amelyek valamelyest jobbnymású folyóiratokban megjelenő képeket vágják ki és ragasszák vagy akasztják a falra. Egy-egy színes nyomat nagyban emeli szobájuk lakályosságát. Természetesen, Lenin, Sztalin és társai jól-rosszul nyomott képmásai egyetlen kunyhóból sem hiányozhatnak.

A kényelmet szolgáló tárgyokról, mint amilyenek, mondjuk a szőnyegek, szó sem lehet egy szovjet lakásban. Dacára annak, hogy talán sehol a világon olyan sok szép keleti szőnyeg nincs, mint Moszkvában. Ezek a szőnyegek azonban nem a szovjet polgárok részére készülnek, mert alig van olyan ember, aki ezeknek az értékét meg tudná fizetni. A kereseti lehetőségek ugyanis annyira alacsonyak, hogy ilyen fényűző cikkekre ezekből nem telik.

Dísztárgyakat szovjet lakásban sohasem lehet találni.

Minden régi orosz parasztnak meg voltak a maga

szentjei, szentképei vagy ahogyan itten ezeket hívják, ikonjai és ezek bizonyos mértékig díszül szolgáltak a lakásnak. Ezeket a szovjet állampolgár semmivel sem tudja pótolni. Ma a festmények, szobrok és egyáltalán valamilyen művészeti értéket jelentő tárgyak annyiba kerülnek, hogy itt erről mindenkinek le kell mondania.

Nálunk minden paraszt, vagy munkáscsalád, ha a szentképein kívül egyebe nincs is, néhány olcsó, de ízléses kerámiai munkával, kancsóval, stb. díszíti szobáját. Itt még ilyenek sincsenek.

Külön érdekessége a szovjet lakásoknak a világítás. Végtelenül szeretik a színes fényt. Igen sok kék, zöld és piros világítást lehet látni a lakásokban.

Egy-egy villanykörténél többet csak kivételesen lehet látni egy lakásban.

Allandóan hallja az ember, hogy a modern szovjet élet mennyire megköveteli, hogy mindenkinek legyen távbeszélő állomása a lakásán. Ez természetesen éppen olyan üres propaganda, mint sok minden más a Szovjetben.

Ők szélteben-hosszában hirdetik, hogy minden lakásban van rádió, ez azonban korántsem így van. Rádió már csak azért sem lehet, mert ami rádiót a szovjet ipar előállít, arra a hadseregnek van szüksége. Ami ezenfelül fennmarad méregdrága, amellet, hogy nem is jó. Ugyanez az eset a távbeszélők terén.

A tisztálkodási lehetőségek a szovjet lakásokban a legkezdetlegesebbek.

Fürdőszobáról még a jobbmódúaknál is alig lehet szó. Egy-egy ütött-kopott, hitvány vasbádogból készült mosdótál nyújtja az összes lehetőségeket. Víz

még csak lenne, de szappan az már nincs, vagy ha van, az olyan, hogy tisztálkodási célra alig használható nagyobb eredménnyel, mint hogyha valaki homokkal mosakodnék.

A fogkefét a Szovjetben csak néhányan ismerik, mert mint felesleges fényűzési cikket a szovjet ipar nem igen gyártja.

Nem vonatkozik hasonló megjegyzés a kozmetikai cikkekre. Rizsport és pirosítót minden szovjet nő használ, még pedig miután más szépítőszer nem áll rendelkezésre, megfelelő nagy mennyiségben.

Az nem tesz semmit, hogy mindkettőt mosdatlan arcra alkalmazza.

Moszkvában vagy a nagyobb városokban egyetlen egy nő sincs, aki a körmét ne pirosítaná. Csodálatosképpen ezt a szépítőszert (amennyiben ilyennek lehetne nevezni) vagonszámra gyártja a szovjetipar valószínűleg azért, hogyha mással nem is, de ezzel bizonyítsa azt, hogy Európában a szovjet nő nem áll hátrább más nemzetek nőinél.

Természetesen, ezek a cikkek is meglehetősen drágák, de erre mégis minden szovjet háztartásban akad kellő fedezet, mert a szerencsétlen nőknek is kell nyújtani valamilyen lehetőséget, hogy magukat más hiányában szépíthessék.

•

A háztartás élelmezés tekintetében is alacsonyabb szinten áll, mint a legősibb népeknél. Az afrikai törzsek minden háztartásában fölös számmal vannak a különböző minőségű és nagyságú edények. Egy-egy szovjet háztartásban két-három fazéknál vagy lábasnál

többet el sem lehet képzelni. A rendszer inkább az, hogy egy családnak egy lábas elegendő. Ez az egy is a közös tűzhelynél láncra van erősítve, nehogy valamilyen oknál fogva lába keljen.

Csészek, tányérok, evőeszköz legfeljebb annyi áll rendelkezésre, hogy minden családtagra idősorrendben jusson annyi lehetőség, hogy az ételét éppen kezel meg ne egye. Fentieket úgy kell érteni, hogyha a család tagjai nem együtt étkeznek, mint ahogy rendszerint így is történik, akkor 2—3 vagy több tagra is elegendő egy tányér és kanál.

Az edények annyira silány minőségűek, hogy rendszeren igen hamar ütött-kopottakká válnak. Kicsérülésükre azonban a ház asszonya már csak azért sem gondol, mert eltekintve magas áruktól, csak időnként kaphatók az üzletekben.

Terített asztal a szovjetekben alig ismeretes, olyan kimondottan fényűzési cikkekre, mint az abrosz, vagy még inkább az asztalkendő, alig gondol itt valaki.

Az üvegnemű alig finomabb, mint az a régi római korszakban ismeretes volt.

Igaz ugyan, hogy edényre, porcellánra és evőeszközökre alig van szükség. Azt a kismennyiségű ételmet, ami egy szovjet paradicsomban élő embernek naponként jut, egyszerű eszközökkel is el lehet fogyasztani. Igazán kár volna ehhez a sok vagy finom porcellán vagy jobb evőeszköz.

Reggelire az átlag szovjet családnak teán és kenyéren kívül más nem jut.

A híres orosz tea valóban megérdemli ezt a jelzést, mert kétségtelenül igen jó tulajdonságai vannak.

Elsősorban azért, mert különösen tein tartalma nagy és a színe is nagyon szép és tetszetős.

Legnagyobb részét Kínából importálják, azonban maguk is igen nagy mennyiséget termesztenek. A mostani orosz teának azonban főfogyatékosága, hogy rosszul van csomagolva. Bádogcsomagolás egyáltalában nincs, holott a tea természete elsősorban azt követelné meg, hogy légmentesen el legyen zárva, mert illatát csak így tartja meg. A szovjet csomagolás durva pakkolópapiros, mely légáteresztő lévén, a tea illatát teljesen elveszíti. Azonkívül szép leveles tea ilyen csomagolásban el sem képzelhető; mert a szállítás alatt törmelékké, sokszor szinte porrá válik.

Ebéd legjobb esetben kevés zsírral elkészített burgonya és kenyér.

Vacsorára ismét burgonya és kenyér.

Egyáltalában, ha tea, burgonya és kenyér nem lenne, úgy itt mindenki éhen halna.

A húsнемűek olyan drágák, hogy a szovjet viszonyokkal alaposan tisztában lévők állítása szerint, legfeljebb havonként egyszer-egyszer kerülhet sor rá.

Érthető is, mert az átlag havi 200—250—300 rubel fizetés mellett a 18—28 rubeles kiló hús beszerzését kétszer is meg kell gondolni.

Hasonlóképpen van a helyzet a tésztaneműekkel is. Ha a háztartás valamivel finomabb tésztát, tehát süteményt akar előállítani, úgy a liszten kívül a vaj és a cukor beszerzése is igen tetemes költségeket okoz. Miután pedig ezek olyan élelmicikkek, amikkel jólakni nem igen lehet, de viszont igen sokba kerülnek, ezekkel nem is foglalkoznak.

1 kg főzeléknek az ára a legolcsóbb időszakban,

tehát nyáron és ősszel 2—5 rubel. A konzervfőzelék 8—10 és 12 rubelbe került.

A gyümölcs kilója 10—12 rubelnál sohasem volt olcsóbb. Ki tudna állandóan olyan fényűzően élni, hogy sűrűbben egyék húst, főzeléket, vagy gyümölcsöt?

Marad tehát csak a burgonya és a kenyér.

A burgonyának finomabb fajtáit csak a mezőgazdasági kiállításon ismerik. A mindennapi életben alig lehet más fajta burgonyát beszerezni, mint a nálunk szélteben ismeretes takarmányburgonyát. Ennek, természetesen, sem a tápértéke, sem az íze meg sem közelíti a jó étburgonyáét.

Mint minden a Szovjetben, úgy a kenyér is egységesítve van. A szovjet kenyér nagyjában téglalakban van készítve, sötétbarna, majdnem fekete színű, nincs rendesen megkelve, sem kisütve, úgyhogy ragacsos, gusztustalan, ízetlen. Ennek a kenyérnek tápértéke megvan, mert a jó búzának minden alkatrészét benne hagyják, enni azonban senki sem eszi szívesen, de jobb nem lévén, kénytelenek azt fogyasztani.

A nagyobb városokban rendes cukrászdákat is talál az ember, ahol eléggé tűrhető süteményeket és igen jó fagylaltot lehet kapni.

Moszkvában hófehér kenyér is beszerezhető. De melyik szovjet háztartásban gondolhatnak arra, hogy ilyesmit akár a háztartáson belül előállítsanak, akár beszerezzenek.

Aránylag az olcsó étkezési cikkekhez tartoznak még a halművek. Halakat a Volga, a Fekete-tenger és Káspi-tenger igen nagy mennyiségben, köztük első-

rendű minőségüket is szolgálnak. Ezen utóbbiakat azonban nem az átlag szovjet állampolgár részére találták ki.

Még kevésbé a kaviárt, melynek kilója annyiba kerül, mint a szovjet átlag munkás félhavi fizetése.

Az élelmicikkekre nincsen jegyrendszer bevezetve, mindenki annyit vásárol bármelyik cikkből, amennyit akar. Helyesebben kifejezve, amennyit tud.

Itt nincs is szükség semmiféle jegyrendszerre, mert azáltal, hogy a fizetéseket, illetve a jövedelmeket ennyire alacsonyan állapították meg, túlfogyasztás nem is lehetséges. Jegyrendszert a fogyasztás korlátozására csak olyan államokban lehet bevezetni, ahol a közgazdaság annyira intelligens, hogy azt kezelni tudja, a lakosság életszínvonala pedig olyan magas, hogy különben mindenki többet fogyasztana, mint amennyit az állam pillanatnyi helyzete a készleteket illetőleg megengedhet. Itt egyik tényező sem áll fenn, tehát felesleges a jegyrendszer.

A legnagyobb komédiát a tudományos körök a kalória elmélettel követik el. Más országokban is számítják azt, hogy egy-egy munkásembernek naponként hány kalóriára van szüksége. Ez azonban egy olyan támpont, amelyet a közéletmezésnél figyelembe vesznek, nehogy végeredményben a munkáskezek elerőtlenedjenek, tehát az élelmiszerek elosztásánál könnyebbséget jelent.

A Szovjetnél azonban a kalóriaszámítások, — ha az illető tudósok maguk tisztában is vannak velük, hogy nem helyesek, — arra szolgálnak, hogy a népet megnyugtassák, ha kevesebb élelmiszerhez juthatnak, mint amennyire szükségük lenne. Ők tehát úgy gon-

dolgoznak, hogy kenyér, hús és zsír helyett csökkentett számokat adnak és azt gondolják, hogy ezzel a munkást erőben tudják tartani.

Éhség ellen pedig a számítás nem megnyugtató.

Minden élelmicikkért sorba kell állni és pedig mindegyikért külön-külön. Ha tehát, tegyük fel, egy háziasszony az egy napra való ételmezési cikkeit be akarja szerezni, külön kell sorbaállnia kenyérért, külön a húsert, külön a burgonyáért, a lisztért, a zöldségért, a zsírért és ha még egy skatulya gyufát is akar, akkor azért is.

Ezt így leírva, olvasni igen könnyű és hamar készen van vele az ember, ha azonban valakinek ezt végre is kell hajtania, úgy rendesen fél, de néha egész napot is igénybe vesz.

Elképzelhető; hogy ennek a háziasszonynak mire jut még ideje ezenkívül.

Egy-egy családban legalább egy, de néha két személynek is nincs más megbízatása, minthogy az élelmicikkeket ilyenén módon sorbaállással, türelemmel beszeresse. Hogy e mellett nem kereshet semmit, de még a lakásának a rendbentartására, vagy a gyerekeivel való foglalkozásra sincs ideje, az nyilvánvaló, de ezzel senki sem törődik.

Még az a könnyebbség sem lehetséges, hogy az egymással esetleg jóbanlévő szomszédok a munkát egymás között megosszák. Tehát nem szervezhető meg a beszerzés olyan módon, hogy egyik szomszéd megvásárolja a szükségeseket a másik részére, viszont a másik szintén kisegíti az előbbi személyt egyes cikkek beszerzésében. A környékbeli kereskedők helyesebben nem kereskedők, hanem elárúsítók, min-

denkit ismernek, így tudják azt is, hogy egy családnak hány tagja van, ha tehát valaki kétszer annyi mennyiséget akar egy cikkből megvásárolni, egyszerűen nem adnak, legfeljebb csak annyit, amennyi az ő családja számára vagy saját részére szükségesnek látszik.

A Szovjetunió 193,000.000 lakosa közül, úgy szólván egyetlen egy sem található, aki a szeszes italokat ne szeretné. Azt gondolná tehát az ember, hogy itt ezeknek az italoknak gyártása igen magas színvonalat ért el. Szó sincs róla.

Valamikor létezett a Szovjetben antialkoholista propaganda is, gyönyörű képekkel, orvosi szöveggel, hogy mennyire árt az emberi szervezetnek az alkohol. Ezt azonban beszüntették, mert végtére is az államnak óriási jövedelme származik abból, hogy az emberek minél több alkoholt fogyasszanak. Azonkívül az sem olyan nagy baj, hogy minél több résztvevőt szednek össze és száműznek, mert ez meg ingyen munkaerőt jelent.

A szovjet sör kimondhatatlanul rossz ital. Ize valami kesernyés, savanykás és arra emlékeztet, mintha keserű mandulát vagy vadgesztenyét rágná az ember. Amellett annyira meleg, hogy már emiatt is teljesen élvezhetetlen. A behűtött sört itt nem ismerik.

A sör ereje a 3—4 fokot sohasem haladja meg, de nem ez a főbb hiba, hiszen egyébként is mindenben tartalmatlan. Ők azonban, miután mást nem ismernek erre is azt mondják, hogy kitűnő.

Italkülönlegességeik a szovjet nagyobb városokban a kljukvák.

Ezek olyan gyümölcs kivonatokból összepracolt

százféle színű italok, melyek a szovjet állampolgár álmát ezen a téren mégis kielégíteni képesek.

Nálunk alig lenne még egyszerű családból származó gyerek is található, aki csak egy pohárral is meg tudna inni belőlük. Legalább tízszer megkóstoltam őket, de egyetlen kortyot sem tudtam belőlük lenyelni.

A szovjet borok nagy átlagban véve alig érik el a gyenge, közepes minőséget, erejük 8—9 Maligand fok körül lehet.

Az egyedüli valamivel jobb minőség a kaukázusi vörös bor.

A borok ára azonban olyan magas, hogy kétszer is meggondolja mindenki, mielőtt abból egy litert rendelne. Átlagban literje 10—12, a jobb boré 15—18 rubelba kerül.

A legújabb időben, néhány esztendővel ezelőtt, a Kaukázusban elkezdték a pezsgő gyártását is. Tudva lévő, hogy az italok között a pezsgő gyártása követeli meg a legnagyobb gyakorlatot és hozzáértést. Alig van ital, melynek olyan nagy tradíciója lenne, mint a pezsgőnek. Ebből egyenesen következik a pezsgőnek a minősége is. Nekik jó, de idegennek, aki más országban is élvezett már pezsgőt, semmiképpen sem ízlik.

Hasonlóképpen vannak a különböző likörök gyártásával is. Próbálkoznak a híres francia és egyéb liköröknek az utánzásával. Ami az üveg alakját és az ital színét illeti, sikeresen is, de a minőség kimondhatatlanul messze marad az eredetitől.

Azonban minden fentebb említett ital jelentősége messze elmarad az italok királyától, a Votkától.

A régi világban is minden orosznak az volt az álma, hogy a jó Isten neki olyan módot adjon és tegye lehetővé, hogy minden napra jusson neki egy üveg votka. Ez megmaradt a mai szovjet állampolgárban is. A votka jelenti a jókedvet, a votka elfelejtet minden szomorúságot és ha valaki jól be votkázott, elhisz mindent, amit neki mondanak. Igaza is van, mert hamar beáll az az állapot, amikor mindent egészen más színben lát, mint amilyen a valóság.

Erre pedig sehol máshol a világon nincs akkora szükség, mint a Szovjetúnióban.

A votka égetett rozsból vagy burgonyával készített alkohol, melyet rendszeren 40 vagy 50 százalékos alakban hoznak forgalomba.

Az íze határozottan jó, ha régi, jó gyárból származik. Ilyen azonban kevés van. Minden votkának van valamilyen mellékíze, ami sok esetben határozottan kellemetlenné teszi.

Igen drága ital, mert a 40%-os votka félliterje 10, az 50%-é 12 rubelbe kerül.

Elképzelhető, hogy mit nyer ezen az állam, mert az előállítási költség alig haladja meg literenként az 50 kopeket. Ha hozzászámítjuk még a szállítást és kezelést is, akkor sem éri el az egy rubelt.

Mindegy, a szovjet állampolgárnak nincsenek ilyen közgazdasági megfontolásai, neki az a fontos, hogy ha verejtékes munkájával megszerzett illetményeiből valamiképpen is lehetséges, beszerezhessen a votkából egy-egy üveggel.

Ha én szovjet állampolgár lennék, magam is így tennék. Minden pénzemet odaadnám a votkáért, ha egyébre nem jutna is, mert semmi sem lehet

értékesebb a szovjet paradicsomban, mint az, hogy ha az ember teljesen elfelejti, hogy hol van, nem érzi a viszonyok nyomását, nem tudja, hogy mi az a G.P.U., egyszóval ha csak rövid időre is azt gondolja, hogy megszabadult a szovjetek nyomorúságaitól.

Igy gondolkodik a szovjet állampolgár is, mert ha más országban azt mondják, hogy a bort búfelejtésképpen is érdemes inni, úgy itt ez az érzés hatványozottan érvényesül.

A votka igen gyakran mértéktelen élvezete sok humoros jelenetet idéz elő.

Úgy látszik, a votkának különleges hatása van.

Pálinkától, vagy erős alkoholitaltól másutt is meg-részegednek az emberek, de a részegségnek a következménye egészen más, mint itt. Az alkohol bátorító hatása mindenütt megvan. Itt abban nyilvánul, hogy az illető elvtárs a G.P.U-t kezdi szidni, ha azonban ezt megtette, akkor egyúttal már körülbelül le is van tartóztatva.

Ha az alkohol hatásának ezt a fokát szabadon túléli, akkor megmerevedik és összeesik, mint a rongy.

Sokszor látni az utcán, a szó legszorosabb értelmében véve, félholt-részeg embereket, akik nyugodtan alszanak akár 15—20 vagy 30 fokos hidegben is mindaddig, amíg valami jótét léleknek eszébe nem jut, hogy egy kapu alá bevigye az illetőt, hogy a biztos megfagyástól megmentse.

Ha ez a jótét lélek véletlenül az illető szerencsétlenségére rendőr személyében jelentkezik, úgy a szegény beivott elvtárs már csak Szibériában ébred fel és legalább 4—5 esztendeig álmodhat arról, hogy

milyen kellemes perceket szerzett neki utolsó votka-mulatsága.

Ha a rendőr egy részeg embert észrevesz, a legközelebbi távbeszélő állomásról értesíti az erre külön megszervezett központot; erre úgyszólván, percek alatt megjelenik egy teherautó, a tettest, mint egy zsákot behajítják és már utazik is az északi szép fehér tájak felé.

Az alkoholmámorban elkövetett cselekmények éppen olyan büntettnek számítanak, mintha az illető színjózan állapotban követte volna el őket.

Előfordult, hogy egy négy tagból álló társaság félig-meddig bevetkázva a vendéglőben lármát csapott, másokkal összeveszett, egy kirakat ablakát betörte, sőt, horribile dictum az üzletvezetővel is szembe szállt. Másnap törvény elé állították a társaságot, két tagját hat, a másik kettőt tíz évi deportálásra ítélték.

Sűrűn előfordul, hogy társadalmi izgatás címen indítják meg ellenük az eljárást, ez persze, még súlyosabb büntetést von maga után.

*

Milyenek a ruházkodási viszonyok?

Női vagy férfi divatról a Szovjetúnióban egyáltalában nem lehet beszélni. Mindenki olyan ruhában van, amelyet a gyárak éppen előállítanak és amelyet az illető kereseti viszonyaihoz képest be tud szerezni.

Ruházati cikkek előállítására minden nyersanyaguk megvan. Van itt selyem, gyapot és gyapjú.

Selymet termelnek Dél-Ukrajnában, a Kaukázus alsó vidékein és Közép-Ázsiában. Igaz, hogy nem

olyan mennyiségben, hogy ebből mindenkinek juthatna, de mégis többet, mint amennyit ruházati cikkekre feldolgoznak.

Gyapotból olyan óriási mennyiség áll a Szovjet-unió rendelkezésére, hogy ezzel igazán nem kellene takarékoskodni. Rengeteg mennyiséget kiszállítanak külföldre, maguk is sokat elhasználnak, de még mindig marad belőle.

Gyapjúval hasonló a helyzet. Juhot mindenütt tenyésztenek, legtöbbit Ukrajnában, Szibériában, a legfinomabbat Kaukázusban és a Káspi-tó környékén.

Ezt az utóbbit a szakértők posztógyapjúnak nevezik; finomsága olyan, hogy az leginkább a selyemhez hasonlítható. A selyem nem sokkal vékonyabb, mint ezek a gyapjúk.

Len és kender óriási mennyiségben és kitűnő minőségben áll rendelkezésre.

Anyag tehát volna. A hiba ott van, hogy a gyártás végtelenül kezdetleges és elégtelen. Igaz, hogy a régi Oroszországban is a finomabb ruházati cikkeket mindig a külföldről szerezték be és maguk csak a legegyszerűbbeket tudták előállítani, de ha a mostani szovjet vezetőség olyan nagyra van az iparával, úgy mégis csak szebbet, jobbat és főleg többet kellene gyártani tudniok.

Szépségről nem lehet beszélni, mert egyetlenegy olyan ruházati anyagot, szövetet vagy kelmét nem lehet látni, melynek mintájára rá mondhatná az ember, hogy tetszetős. Ha valami mintás, az régimódi, ha valami festett, mint ahogy tulajdonképpen minden ruházati cikk festett, az kezdetleges, mert ezen a téren semmi készségük nincs.

Jóságról azért nem lehet beszélni, mert például a fonóipar nem érte el még azt a fokot, hogy akár csak közepes minőséget tudjon előállítani.

Az úgynevezett jobb szövetek vagy kelmék, teljesen ismeretlenek.

Szövetből vagy egyéb ruhakelméből csak néhány minőséget és mintát tudnak gyártani, úgy hogy a lakoságnak igen nagy része ugyanolyan anyagból készült ruhában jár. A választék ismeretlen.

Többet kellene gyártaniok, mert a lakosságnak csak igen kis hányadát tudják ellátni a szükséges ruhaanyaggal. Ha egy-egy üzletben valami kapható, vigyenek egyszerre oda akár néhány vagonnyit is, az 24 óra alatt elfogy. Akkor hasonló címen szolgáló anyagot talán hónapokig nem lehet többé kapni.

Ugyanez vonatkozik a lenből készült vászon-neműre is.

Egyszer véletlenül Moszkvában lehetett kapni kiváló minőségű tiszta len lepedőket. De csak egy évben. Akkor gyártottak belőle néhány ezer métert, azt odaadták Moszkvának, mint fővárosnak, mindenki beszerezhetett belőle egy-egy minta darabot, a későbbiekben azonban nem lehetett egyetlen métert sem vásárolni.

Bőrranyag rendkívül nagy mennyiségben áll a Szovjetunióban rendelkezésre. A kidolgozás azonban annyira alacsonyrendű, hogy rendes cipőt belőle készíteni lehetetlen. Lehetetlen lenne még akkor is, hogy ha az anyag minőségén kívül a lábbeli szépségét és jóságát a forma nem befolyásolná annyira. Ezt azután végképp nem tudják megadni neki.

Egyszer például tele voltak az ujságok azzal, hogy

a női cipőgyárak, miért nem hoznak a külföldihez hasonló lábbelit forgalomba, hogy legyen kecses formájuk, jó kivitelük és adják meg nekik a rendes munkát. «Miért csak burzsoá államok asszonyai részesüljenek abban az előnyben, hogy lábuk és járásuk szépségét a lábbeli is elősegítse», írták az ujságok. Követelték a modernebb, sikkesebb formákat, megállapítván, hogy azoknak az előállítására sem kerülne több munkába vagy pénzbe, mint a náluk előállított tucatáru.

Természetesen ez csak olyan szemfényvesztő önbírálat volt, mely megrendelésre készült és a legnagyobb valószínűség szerint, csak az volt a célja, hogy valamelyik gyárnak a vezetőjét, vagy vezetőségét helyéből elmozdítsák, esetleg súlyos büntetésben részesítsék valamilyen más okból kifolyólag. Maga az illető gyár vezetője vagy vezetősége, nem igen hibás, mert egyszerűen nem képesek arra, hogy különb árut szolgáltatassanak.

Schol Szovjetországban, de még Moszkvában sem lát az ember egyetlen nőt vagy férfit, aki az általános európai fogalmak szerint, félig-meddig jól lenne öltözve. Mindenki legfeljebb olyan ruhában jár, mint amilyeneket nálunk falusi vásárokon lehet beszerezni.

A szegény moszkvai nők mindent elkövetnek, hogy valamilyen divatot ki tudjanak fejteni. Kísérleteznek estélyi ruhával, amely ruhának azonban csak a hosszúsága mutatja az estélyi jelleget, de az anyaga pongyola.

Csináltatnak kosztümöt, de a kosztüm szabásához sehogyszem illik a vastag, durva szövet.

Próbálkoznak kalapviselettel, de a legjobb akarat mellett sem jön ki belőle több, mint egy egyszerű sapka.

A cipője, úgyszólván, mindegyiknek egyforma, pedig a nők igyekezete oda irányul, hogy mindegyiküknek, ha csekély eltéréssel is, de más kinézésű cipőjük legyen.

A kesztyű is ugyanaz, legfeljebb az a különbség, hogy az egyik bőrből van, a másik pedig valamilyen pamutból.

Ilyen viszonyok mellett divatot követelni nem lehet. Ilyen szegényes eszközök mellett elegendő, ha valaki fel van öltözködve és nem álmodhat divatról.

A minden nő által annyira áhított selyemharisnya a Szovjetúnióban teljesen ismeretlen. Még az aránylag legelegánsabban felöltöztetett nő is egyszerű gyapotból készített harisnyában jár.

Miután teljesen felöltöztettünk egy szovjet nőt, most nézzük, hogyan állnak a férfiak ruházat dolgában.

A felsőruha anyagát bővebben kifejtettem.

Kalapjuk a férfiaknak nincsen. Még Moszkvában is csak itt-ott lehet egy-egy kalapot látni, ezek egy része még a régi világból maradt, természetesen, megfelelő elnyűtt állapotban, más része pedig idegenből került be valamilyen módon. Maga a szovjetipar férfikalapot egyáltalában nem gyárt. Ehelyett minden férfi sportsapkában jár. Hitvány minőségű, ízléstelen forma, mely a férfi arcnak még akkor is előnytelen kifejezést

ad, ha az az arc történetesen intelligens lenne. Hát még így. Csupa betörő, Lombroso-típus.

A szovjet férfi fehéreneműje nem üti meg a mi falusi emberünk fehéreneműjének színvonalát. Ugyminősége, mint mintázata (ha mintázata egyáltalában van) igen elmaradott.

Nyakkendőt senki sem hord. Nem azért, mint-hogyha az felesleges burzsoá szokás lenne, hanem azért, mert nincs.

A télikabátjuk, — ha a régi időkből nem maradt meg valakinek egy-egy szörme bundája, — vattázott bélésszerű anyagból van előállítva. Első pillantásra végtelenül csúnyának látszanak ezek a kabátok, mert az ember hajlandó azt hinni, hogy paplanból készítették. Ugyanis két vékony pamutból készült réteg közé jó vastagon vattát szorítanak, ezt aztán négy-szögalakokban levarrják, úgy hogy ezek a bundák kimondottan a paplanszövethez hasonlítanak.

Valamivel meg kell védeni a szovjet férfi testét is a hidegtől. Miután más nincs, gyapotjuk pedig rengeteg van, ezt használják fel.

A férfi cipőt nem lehet cipőnek mondani, legfeljebb bakancsnak. Formátlan, otromba, durva nagy alkotmányok, melyekben annyi bőryananyag van, hogy rendes elkészítés mellett legalább kétszer annyit lehetne belőlük előállítani, mint ahogy ők teszik.

Nem szabad megfélemedkezni egy más országban alig használt ruhadarabról és ez a posztócsizma. Ez olyan halinaanyagféléből van készítve. Meglehetősen vastag, elég sűrű és tartós, jó meleget is ad. Egyedüli hibája (azonkívül, hogy nagyon nehezen lehet hozzájutni, mert a rendelkezésre álló készletet órák

alatt elkapkodják), hogy a talpa szintén ugyanabból a szövethől van készítve, mint a felső része, így tehát igen hamar elkopik, megrongálódik, használatatlanná válik.

A tehetősebbek ezen úgy segítenek, hogy sárcipőt húznak rá, mely a tartósságát lényegesen növeli. Ilyen sárcipője azonban nem mindenkinek lehet, mert elsősorban csak a nagyobb városokban kerül kiosztásra, azonkívül pedig az ára is igen magas. A sárcipő minősége azonban meglehetősen jó.

Nyáron a férfiak öltözködése a lehető legegyszerűbb, semmi más ruhadarabot nem viselnek, mint egy fehér vászonnadrágot, egy inget és vászoncipőt. Sem kabát, sem sapka ilyenkor nem szükséges. (Meg kell hagyni, hogy a férfiak ezen nyári öltözete Moszkvában tiszta, a vidéken azonban kevésbé).

Az egyes ruházati cikkekért való ácsorgás minden képzeletet felülmul.

Nem nagyítás az, hogy egy-egy öltönyre való szövetért vagy fehérneműért többször 24 órát kell sorbaállni. Ilyen esetben a család tagjai egymást váltják, széket visznek, ott alszanak és ha a sor rájuk kerül, még mindig ki vannak téve annak, hogy mire őket kellene kielégíteni, az anyag elfogyott.

Egyszer Moszkvában, fehérneműnek való vásznat lehetett vásárolni az egyik üzletben. Saját szememmel láttam, hogy az egyik öregember (ez is ritkaság Oroszországban) a harmadik napon került a sor végéről azon szerencsések közé, akinek reményük volt, hogy néhány óra múlva bejussanak az üzletbe. Szakállas arcát és öltözkését nem lehetett összetéveszteni.

*

Mindenkor úgy tudtuk, hogy a prémek hazája Oroszország. Ez tényleg meg is felel a valóságnak. Szibéria, Közép-Ázsia szintje ontja a legdrágább és a legfinomabb szőrméket.

Coboly, nyest, ázsiai mókus, hermelin és fehér róka Északoroszország termékei.

Van is belőlük igen nagy mennyiségben. Ázsia és a Kaukázus rengeteg karakült tenyészt. Azonban mind-ezek olyan cikkek, amelyekkel a szegény szovjet nőnek nem juthat egy-egy bunda. Elsősorban és főleg azért nem, mert a szovjet igazgatás a nemes prémek legnagyobb részét a külföldre szállította, főleg az északamerikai Egyesült-Államokba és Angliába abból a célból, hogy azokért ellenszolgáltatásként nemes valutát és gépeket kapjon. Ami Oroszországban maradt, az annyira drága, hogy az átlag szovjet nő nem tud belőle magának egyet sem szerezni.

Így nem marad más, mint hogy az egy kaptafára készült télikabátban járjon.

Bezeg nem így a felsők néhány ezer asszonyai.

Ezeknek perzsiánerük, sőt néhány népbiztos feleségének coboly bundája is van.

Ezeknek jut belőle, dacára annak, hogy a coboly bunda értéke egyenlő az arannyal. Egy-egy női coboly bunda béke időben is annyit ért, hogy árából Európában igen szép családi villát lehetett építtetni. Értéke ma még feljebb ment, mert nagyobb a kereslet és aránylag sokkal kevesebb a kínált mennyiség.

A szovjetekben eleinte az állatok vadászatával ugyancsak nem takarékoskodtak. Egy-egy szovjet vadásztársaságnak, — amely természetesen szintén állami

alapon működött, — minden törekvése oda irányult, hogy minél több prémet tudjon beszálltatni. Ezért nemcsak pénzjutalmat, hanem dícséretet is kapott. Ez a gazdálkodás azután odafajult, hogyha meg nem állítják, lassanként a híres szibériai és egyéb nemes prémekeket szállgató állatállomány teljesen kipusztult volna.

Idejében észbekaptak és ezt a rablógazdálkodást most igyekeznek beszüntetni. Nehezen megy, mert minden vadásztársaság kitüntetésre vágyik és nem törődik azzal, hogy az utána következő nemzedékek hordanak-e majd prémet vagy nem. Igaz viszont, hogy a mai orosz nemzedék sem hord prémet, mert ahhoz nekik nincs elegendő jövedelmük.

*

Igy él a szovjet ember.

Ha ezt életnek lehet nevezni.

Ők maguk annak mondják, de látni való, hogy ez az egész rendszer az embert állati színvonalra súlyosítja.

De talán még ennél is rosszabb a helyzet, mert az állatnak, ha dolgozik, legalább megadják az ő természetének megfelelő elhelyezést, hívják azt akár istállónak is, megadják a tisztálkodási lehetőséget, mert minden lovat megtisztogatnak, megadják az ételmezését, sőt még a mulatságát is, mert időnként sétáltatják, de a szovjet páriának mindez hiányzik.

Aki ezzel ellenkezőt állít, az nem mond igazat.

A MUNKASSÁG ÉLETE.

Erről már több helyen emlékeztem meg, itt azonban még kiegészítőleg szükségesnek tartom egyet-mást felhozni.

A forradalom előtti időkben és még a forradalom kezdetekor is állandóan azt hangoztatták, hogy minden embernek legfeljebb napi nyolc órát lehet és kell dolgoznia. A szocialdemokraták sohasem mulasztották el azt, hogy felvonulásokon táblákat hordozzanak, melyen csak három nyolcas szám állott. Ez a három nyolcas azt jelentette, hogy belőlük az egyik a munkaidőt, a következő a pihenést és szórakozást, a harmadik az alvást jelenti.

Szerintük erre minden embernek szüksége, következőszerűen joga is van.

Erősen hangoztatták, hogy egy államban egyetlen embernek sem kell nyolc óránál többet dolgoznia, hogy tisztességesen megéljen és, hogy a következő nyolc órát szórakozásra, a maga művelésére és továbbképzésére használhassa fel.

Ez a három nyolcas csak izgatásra volt szánva és csak addig volt jó, amíg a forradalom elérte a célját, de abban a pillanatban, amikor a szovjet hatóságok szükségesnek látták, hogy a munkaidő emelkedjék, minden gátlás nélkül kiterjesztették napi tíz, sőt sok helyütt és alkalommal napi 12 órára is.

Ekkor már nem volt szükség bujtogatásra, de szükség volt arra, hogy az a szovjet munkás akár egészsége, sőt élete feláldozása árán is dolgozzék.

Igy volt ez a munkaszünettel is.

Eleinte azt hangoztatták, hogy senkinek sem kell egy héten többet dolgoznia, mint öt napot.

Ezt azután hamarjában felemelték hatra.

A vásár- és ünnepnapokat megszüntették, de minden hetedik naptári napot, mint munkaszünetet jelölték meg, tekintet nélkül, hogy az a hétnek, milyen napjára esett.

Ma már azonban a keresztény naptár szerinti vasárnap a munkaszünet mindenütt. Ennek bevezetése sehogy sem tetszett nekik, de nem tudtak ellene tenni semmit, mert az annyi évszázadon célszerűnek tartott munkaszünet helyességét végeredményben nekik is el kellett ismerniök.

Eleinte kimondották azt, hogy a vasárnap nem általános munkaszünet és megkísérelték, hogy minden üzletet és üzemet nyitvatartsanak ezen a napon is, de váltott munkásokkal. Későbbben azonban miután látták, hogy ez a rendszer túlságosan nehezen kezelhető, mind általánosabbá és általánosabbá tették a vasárnapi valóságos munkaszünetet, úgy hogy a háborút közvetlenül megelőző időben már alig csak néhány üzlet, kereskedés vagy kenyeresbolt tartott nyitva és az irányzat azt mutatta, hogy egy éven belül a régi megvetett vasárnap visszakapja egykori jogait.

A munkás erejével való kezdeti takarékoskodás az utóbbi években már a tiszta rabszolgasággá fajult.

Minden rendes államban van munkafegyelem. De ennek a munkafegyelemnek azonban koránt sem kell szükségszerűen kegyetlenséggé válnia.

A szovjetekben, ha egy munkás akár csak két percet is késik, azt neki nem bocsátják meg, még az első alkalommal sem, hanem tetemes pénzbüntetésre

ítélik. Mégpedig az első alkalommal munkabérének 25%-át veszik el négy hónapon keresztül, a következő alkalommal munkabérének a felét és ha pontatlansága meg nem szűnik, 4—5 évi deportálásra ítélik.

Külön érdekessége a szovjet munkások kezelésének az is, hogy nem egyszer fordul elő egész községeknek a megbüntetése.

Ha pl. valamelyik bányatelep munkásai között a szovjet főnökök felfogása szerint elharapózik a munkakerülés, vagy a munkateljesítmény az ő véleményük szerint az átlag alá csúszik, vagy szabotázszt, amerikázást sejtene, úgy nem sokat teketóriáznak, hanem az egész községet úgy, ahogy van, asszonyostól és gyerekestől a világ mind a négy tája felé szét-szórják.

Ha ezt valamilyen oknál fogva nem tudnák megtenni, úgy kimondják rájuk az ítéletet, hogy mától fogva az egész községet száműzik. Ez annyit jelent, hogy bár a község helybenmarad, azonban minden dolgozó tagja eddigi fizetésének legfeljebb csak egy hányadát kapja, amiből úgy éljen meg, ahogyan tud. Velük szemben kíméletlenül járnak el és előbb-utóbb az egész községet kiirtják.

Előfordul az is, hogy a község lakosait, amint fentebb említettem, más helyre átszállítják és a községbe új lakosokat telepítenek. De ha véletlenül a telepítést valamilyen oknál fogva nem hajtják végre, úgy a község üresen marad és rövid időn belül a teljes pusztulás képét mutatja.

Elcinte ennek nem volt semmi akadály, mert hiszen kevés volt az ipartelep és sok a propaganda által erre a pályára irányított munkás, később azonban a helyzet változott, mert rengeteg ipartelepet létesítettek és miután a munkásokkal mindenütt egyformán rosszul bántak, azok igyekeztek helyzetükön javítani ezáltal, hogy egyre más és más munkahelyet kerestek maguknak. Ez a körülmény olyan munkásvándorlást idézett elő, hogy az egyes szakmáknak nem volt állandó létszámuk. Mindenki folytonosan változtatta munkahelyét, abban a reményben, hogy egyszer majd csak sikerül neki olyan alkalmazást találnia, ahol majd jobb dolga lesz, mint eddig volt.

A jobb hely megtalálása nem sikerült, de a munkahelyeken a teljesítmény csökkent, mert ha az illető munkások be is álltak valamelyik munkásüzembe, az első időben nem tudtak produkálni semmit, miután nem voltak abban a szakmában kiképezve.

Végre a szovjet vezetőség belátta, hogy ez így tovább nem mehet, a legmerevebben megtiltott minden mozgást és most a legnagyobb nehézségek árán sem sikerül valamely munkásnak a helyét megváltoztatni.

Ezt a rendszert, mint minden mást, annyira kegyetlenül hajtották végre, hogy óriási elkeseredést szül.

Ezzel azonban nem sokat törődnek.

Ha a kormánzatnak szüksége van a szakmunkás áttelepítésére, az más lapra tartozik. Nekik ezt szó nélkül meg lehet tenni és a munkásnak végre kell hajtani.

Sohasem kérdezik, hogy kinek volna kedve ide,

vagy oda menni, egyszerűen vezénylik őket és a parancsot végre kell hajtani.

Igy valóságos tragédiákhoz vezet, ha pl. Közép-Ázsiába vagy akár a távol keleten egy új gyárat alapítanak és oda a szakmunkásokat az európai Oroszországból szállítják.

Egyébként a helyváltoztatási kérelmet alig teljesítik.

A munkás életéhez hozzátartozik az is, sőt nagyon is szorosan hozzátartozik, hogy állandó továbbképzésben részesül. Ha az ember ezt hallja, egészen természetesen arra gondol, hogy ez a továbbképzés a saját szakmájában az illető tudásának kibővítésére terjed ki.

Ez tévedés.

Egy bőrgyári munkást pl. nem a bőr kidolgozási szakmájában, egy motormunkást sem ebben képeznek tovább, hanem politikai előadásokat tartanak nekik, amelyeken mindenkinek jelen kell lennie.

Minden gyárnak egy csomó politikai megbízottja van, akikből úgyszólván minden munkaterembe jut egy.

Az alpolitikai megbízott a teremnek, az osztálypolitikai megbízott az osztálymunkásságnak és így tovább felfelé, mindenki a maga alárendeltjeinek hetenként legalább két-három előadást köteles tartani. Ez a gyakorlatban annyit jelent, hogy úgyszólván, minden napra esik egy-egy órás vagy két félórás előadás.

Ezek az előadások tisztára politikai tartalmú propaganda célzatú anyagot tűznek ki. A politikai megbízottak nem is értenek máshoz. És folytonosan, únos-untalan beszélnek arról, hogy Marx és társai hogyan képzelik a kommunizmust, hogy milyen győ-

nyörű a szovjetekben a munkás élete, hogy milyen nyomorultul élnek a németek, hogy milyen hatalmas Sztalin.

Egyetlen olyan előadás sincs, amelynek a tartalma komoly lenne.

Unják is a munkások, senki sem figyel oda, csak a szónok örül, hogy hallja a saját hangját. Ezek az úgynevezett «mitingek» jobban hozzátartoznak a munkás életéhez és fontosabbak a gyárüzem vezetésében, mint maga a termelés.

Innen hiányoznia valakinek szigorú büntetéssel egyenlő, ha pedig többször hiányoznának, akkor ráolvassák, hogy lebecsmérli a kommunizmus tanait, nem törődik Sztalin elvtárs nagyságának dicsőítésével, egyszóval ellenforradalmi tevékenységet fejt ki.

Ha pedig valaki ellenforradalmár a szovjetben...?

Az ilyen előadások meghallgatása természetesen nem számít be a munkaidőbe, tehát ezért fizetés nem jár.

*

Mindenkinek mindenféle munkát válogatás nélkül el kell vállalnia. Ha az illető esetleg nem vállalja, vagy megkísérli nem vállalni, mert hiszen végeredményben ellenszegülni nem lehet, de kimutatja azt a szándékát, hogy nem tetszik neki a kijelölt megbízatás, úgy ha csak morog, de azért dolgozik, dorgálásban részesül, ha azonban megkísérli azt, hogy ne is dolgozzék, az szabotázsnek számít, ez pedig a legnagyobb bűnök egyike a Szovjetúnióban. A büntetés mint rendesen, kényszermunka, meghatározott időtartam nélkül, mert aki szabotál, az nem érdemli meg.

hogy a rendes szovjet állampolgárok sorsába részesüljön. (Az helyes, hogy a szabotázst büntetik, minden államban így kell lennie, vagy ha nem úgy történik, legalább is így kellene lennie, azonban a Szovjetúnióban arra is rámondják, hogy szabotázsz, ami tényleg nem az és csak azért nevezik ki annak, hogy súlyosabb büntetést lehessen rá kimérni.)

*

Minden gyár vagy ipartelep üzemtervek alapján dolgozik.

A központokban, vagyis a népbiztosságokon összeállítják az üzemterveket, meghatározzák az úgynevezett «normákat», hogy melyik ipartelepnek milyen időpontban milyen termelési eredményt kell felmutatnia és ezt az illető gyárnak minden áron el kell érnie.

Miután ezek az üzemtervek olyan módon vannak összeállítva, hogy a követelmény alig teljesíthető, több esetben a gyárak a tervet nem tudják végrehajtani.

Ha azonban még is akad olyan ipartelep vagy üzem, amely az előírányzott mennyiséget kitermelte, úgy azzal az összes napilapok dícséretképpen tele vannak. Ilyenkor kiemelik az üzem vezetőségének érdemeit, dícsérik a munkásságot és esetleg valamilyen jutalomban is részesítik.

Moszkvában igen sok tréfát űznek az emberek, ha valaki akár társaságban is, valamilyen feladatnak megfelel. Így pl. a bridgeben is, és mindjárt elismerőleg nyilatkoznak róla, hogy az illető «vipolnil plán», vagyis a kitűzött tervet végrehajtotta.

A hozzánemértés igen sok kárt tud okozni. Ilyenkor eljárás indul a vezetőség ellen, kivizsgálják az

okokat, megbüntetik, vagy megdorgálnak mindenkit, de ez a helyzeten nem sokat segít, mert a gépek végeredményben csak tönkremennek, az anyag pedig elvész.

A bírói tárgyalásokon a szakértőknek igen nagy szerep jut.

Ez a szakértő rendesen a felsőbbbség mellett van és nem törődik azzal, hogy félrevezetésével a munkásságnak milyen kárt okoz. A bíróság ugyanis a szakértő véleményét, hogyha az a munkásság mellett szólna, úgy sem fogadná el, mert egyszerűen azt mondja, hogy az igazi szovjet munkás előtt nincsen lehetetlenség, ezzel aztán az ügy el is van intézve.

A szovjet munkás fizetésére nem lehet más kifejezést találni, minthogy nyomorúságos.

A vezető tisztviselők jövedelme — pedig azok nem szakemberek és elsősorban politikával foglalkoznak, — határtalanul nagyobb, mint a szakembereké. Ezek között van olyan is, akinek a jövedelme annyi, amennyit éppen akar.

Ha a munkások igen sok túlóráat dolgoznak és nagyobb eredményt érnek el, mint a többi csoport, vagy munkaterem, úgy néhány rubellel felemelik a fizetésüket, de csak arra az időre, amíg ezt a mértéket tartják. Ilyenkor a vezető mérnök is kap néhány 100 rubel jutalmazást. Ha a munkacsoport teljesítménye csökken, úgy a fizetésüket is csökkentik.

Volt egy időszak, amikor a normál, vagyis az elérendő legkisebb munkateljesítmény fölötti termelés igen szépen jövedelmezett a munkásságnak. Annak hasznát ugyanis közöltük bizonyos kulcsszám alapján elosztották. Miután azonban látták, hogy a munkás-

ságnak így igen jól menne a dolga, ezt a rendszert beszüntették és maradt minden a régi ben, illetőleg a helyzet szinte hónapról-hónapra rosszabbodott.

Annak megvilágítására, hogy mit jelent a szovjetben egy-egy nagy gyárnál vezetői állást betölteni, megemlítem, hogy a vezérigazgató jövedelme nem egyszer a havi 50.000 rubelt is meghaladja.

Ebbe nincs benne a lakása és a személyére szolgáló gépkocsi használata, mert ez természetesen ingyen jár neki.

Hasonló jövedelme van az ipartelep nagysága szerint a vezetőséget ellenőrző politikai megbízottnak is. Ennek a politikai megbízottnak halvány fogalma sincs arról, hogy a gyár hogyan dolgozik, vagy hogyan dolgozzék, de az egész személyzetet ellenőrzi politikai megbízhatóság szempontjából. Szerepe tehát egyszerű detektív szerep és nem politikai szerep. Ők azonban ezt is politikának veszik.

A munkásság körében a besúgórendszer éppen úgy ki van fejlődve, mint a szovjet élet bármelyik rétegében.

Az ember azt hinné, hogy az egy szakmabeli munkások egymással szemben mint bajtársak viselkednek, a bajban egymást segítik és hogy a többséggel szemben összetartva, egy akaraton vannak.

Koránt sem így a szovjetekben. A munkások között el vannak szórva a G.P.U. beszervezett emberei, akik a munkások minden szavát ellenőrzik, magatartásukról jelentenek és jaj annak, aki valamikor elszólja magát. Biztosan feljelentik. De nem csak

akkor jelentik fel, amikor valamit csinál, hanem akkor is, ha az illető beszervezett egyén, már régen nem mutatott fel valamilyen eredményt, valamelyik munkás ellen kitalál valamit, mert különben ő rá fogják, hogy biztosan titkolja a munkateremben láttakat.

Ennek a rendszernek az a következménye, hogy a munkatermek olyan benyomást keltenek, mintha nem is a termelés színhelye lennének, de siralomházak, ahol egyik ember a másiktól állandóan fél és retteg, egy szót szólni nem mer, hanem fejét lehorgasztva, jól, rosszul, kedv nélkül, kelletlenül végzi a robotot, amelyet ráerőszakoltak. Az ilyen munkának az értéke sem olyan, mintha valaki énekelve dolgozik.

Ha a bizalmi valakit feljelent, minden esetben neki van igaza, mert ő a megbízható és a feljelentett a megbízhatatlan.

Elvileg a szovjetekben ha valaki egy bizonyos ideig tisztességesen dolgozik és a munkában megrokkann, vagy kiöregedik, annak nyugdíj jár.

Ez azonban inkább csak ígéret és biztatás, mint valóság.

Eddig nagyon kevés ember van a szovjetekben, aki nyugdíjat élvez.

Elsősorban azért, mert öregember nem igen van.

Ha öreg kora elérése előtt valamilyen oknál fogva véletlenül ki nem végezték volna, akkor feltehetően elpusztul a súlyos testi munkában vagy az éhségben, vagy valamilyik betegségben.

Ha az illető megöregszik, vagy megrokkann, úgy a legalacsonyabb nyugdíj havi 30 rubel; azután foko-

zatosan, hogy milyen érdemek alapján, azt nem igen lehet megállapítani, elérheti egészen a havi 200 rubel összeget.

Az általam eddig leírtakból kitűnik, hogy mit lehet vásárolni 30 rubelért.

Még éhhalálra sem elegendő.

Amint vannak mintakolhozok és szovhozok, úgy vannak mintagyártelepek és üzemek is.

Ezek azt a célt szolgálják, hogy az idegeneknek bemutatathatók legyenek. Esetleg a szovjet állampolgárnak is, hogy lássák, milyen sorban élnek az igazi szovjet munkások.

Az ilyen mintaüzemek gyönyörűen vannak megépítve, nemcsak ami magát a gyár berendezését illeti, szóval nemcsak a termelést célzó gépek és egyéb eszközök vannak kiváló állapotban, de maguk a munkáslakások is valóban mintául szolgálhatnak bármely állam munkásellátása tekintetében.

Minden munkáscsaládnak kétszobás lakás áll rendelkezésére, melynek berendezése kifogástalan. A bútorok ha sablonosak is, de igen jó állapotban vannak, mindig jó anyagból készítve és semilyen berendezési tárgy, ami egy polgári lakáshoz szükséges, nem hiányzik. Van fürdőszoba, állandó melegvízszolgáltatással, a konyhában gáz- és villanykályha, rádió és telefon-állomás, veranda, igen helyes kis kert, szóval minden ami a polgári jólét külső bizonyítéka.

Hatalmas sporttermek állnak rendelkezésre, hogy a munkások a testet-lelket megerőltető munka után felüdülhessenek.

A legegyszerűbb munkásoknak és gyermekeiknek tenniszpályák, kosárlabda, vívóterem, tornaterem, az elvégzett sport után természetesen fürdési lehetőségek, stb. állanak rendelkezésre.

A komolyabb elemek részére könyvtárakat és olvasótermeket rendeztek be, melyekben az összes szovjet napilapok és folyóiratok rendelkezésre állanak, hogy az illető szovjet munkás szabadidejében önmagát szellemileg is művelhesse.

Sakkversenyeket, táncmultságokat rendeznek, szóval minden elképzelhetőt megadnak a munkásnak, hogy szabad munkaidejét minél nagyobb kedvvel és eredménnyel használhassa ki.

Ha valamelyiknek valami baja van, modern kórház igen jó orvosokkal áll rendelkezésre.

Ilyen telep a Szovjetúnióban nagyon kevés van, egy kézzel meg lehetne számolni őket.

Céljuk tisztára propaganda.

A bemutatáson kívül filmeket készítenek róluk és akinek nincsen alkalmja az ilyen telepet megtekinteni, gondoskodnak arról, hogy legalább filmen láthassa.

Az ilyen gyártelepen minden tisztviselő és minden munkás a kommunista párt kiválogatott tagjából egészítődik ki.

Ezek aztán valóban meggyőződéses kommunisták, de lehetnek is, mert ő nekik a szovjet tényleg nyújtja azt, amit egy ország a munkásainak egyáltalában csak nyújthat.

De hol van ettől a többi?

És ennek a többinek a száma teszi ki a Szovjet-unió gyártelepeinek a 99%-át

A RÉGI OROSZ ÉLET.

Nem lesz érdektelen, ha néhány szóval kitérek arra is, hogy milyen lehetett a régi orosz élet abban a korszakban, amelyre a bolsevisták azt mondják, hogy mindenki részére egyaránt türhetetlen volt.

Kétségtelen, hogy a cári Oroszországban igen nagy különbség volt az egyes társadalmi rétegek között.

Igen gazdagok voltak a főurak, igen jó módban élt a papság és a kereskedőtársadalom, de a legalsóbb néposztály is mindig megtalálta azt az életlehetőséget, amely kultúrájának megfelelt.

Ebből a szempontból a szegény néposztály megélhetési mértékét nem lehet összehasonlítani a nyugati államok munkás vagy földmíves tömegeinek életszínvonalával.

De ha ezt a kérdést boncoljuk, akkor a magyar nép életét sem igen tudjuk összehasonlítani a francia vagy angol munkás vagy földmíves nép jólétével.

Kultúrában a magyar nép teljesen egyenlő fokon áll akár a francia, akár az angollal. Ezen az alapon tehát legalább olyan életszínvonalat érdemelne, mint amilyen a franciáknak és angoloknak volt a második világháború előtt.

Ez el csak azt akartam kifejezni, hogy Oroszországban az alsóbb néposztályok szükségleteit nem lehet ugyanazzal a mértékkel mérni, mint a nyugati államokban.

De a jobbmódú orosz sem érte el azt a színvonalat, mint mondjuk a jobbmódú magyar, francia vagy angol.

Kivételt képez ebből a szempontból az orosz fő-

úri osztály, amely azonban fényűzését elsősorban nem saját hazájában, hanem a külföldön fejtette ki. Az orosz főnemesség különben is nemzetközi szokásokat vett fel és pedig annyira, hogyha az orosz jobb módú réteg életéről beszélünk, úgy ezalatt nem az orosz főnemességet értjük.

A régi világban, azaz a XIX. század közepe tájáig az orosz legfelsőbb réteget a bojárok alkották. Ezekből alakult azután az arisztokrácia is, azonban a bojároknak csak egy része lett valóban orosz főnemes.

Ezeknek a bojároknak emlékét Moszkva őrzi.

A Kreml mellett van egy bojár ház, amely teljes eredetiségében úgy áll fenn ma is, amint azt 400 esztendővel ezelőtt a tulajdonosa megépítette.

Ma múzeummá van átalakítva, de a tárgyak benne mind olyanok, amilyeneket a bojárok használtak. Igen kedves régi kis kúriaszerű építmény, amely jellegzetesen orosz.

Félig-meddig bizánci stílusban van tartva, apró kis szobákkal, szűk folyosókkal és ma kincseket érő berendezéssel. Ez utóbbi azonban már inkább összehordott, de stíluszerűen elrendezett holmik tömegéből áll.

A ház minden esetre igen találó képet nyújt egy bojárcsalád életéről, mert meg vannak benne a ruhák, az edények az ékszerek, a fegyverzet, a bútorok, képek, stb. élénken mutatva, hogy hogyan élt egy jó módú orosz család ezelőtt még 100 esztendővel is.

Nem olyan fényűzően, hogy kibírná az összehasonlítást a nyugati államok hasonló módban élő nemeseivel szemben.

Semmi esetre sincs akkora különbség a bojár ház és az orosz muzsik faháza között, mint amekkora ma is van az angol gazdag és az angol nyomorgó szegénység között.

Moszkva mellett, Kolomenszkojen mutogatják Nagy Péter házát, melyet ő annakidején saját maga ácsolt. A ház tisztára fából van építve és mindenki úgy tudja, hogy alig van különbség közöttük és az orosz paraszt háza között. Legfeljebb abban, hogy ennek valamivel több kis szobája van.

Ha az orosz muzsik ilyen házban lakott, úgy nagyon meg lehetett a sorsával elégedve. Ilyen házat pedig minden orosz paraszt építhetett magának, mert fa annyi volt, amennyit csak akart ahhoz, hogy összeácsolja és idő is akadt.

Az orosz parasztnak ezt a házát össze sem lehet hasonlítani a mai orosz proletár moszkvai lakásával.

Ha csak egészen kevés berendezési tárgya is volt annak az orosz parasztnak, lakása minden esetre sokkal lakájosabb, egészségesebb volt, mint a mostani városi munkás, egy szobából álló, piszkos, elhanyagolt otthona.

Ha más dísz nem is volt, egy néhány ikon minden esetre akadt, ez pedig már maga is díszítőleg hatott, úgy hogy bizonyos művészi berendezést nem lehet tőle eltagadni. Olyan parasztot pedig el sem lehetett képzelni, akinek néhány ikonja és a belépő ajtóval szemben lévő sarokban felállított kis oltára ne lett volna.

Minden esetre legalább százszor jobban élt az orosz paraszt, mint a híres kommunizmussal kiművelt mai munkás.

MOSZKVA.

A Szovjetunió fővárosa, vagy mint ők mondják, Sztolicza, tehát székvárosa, különös figyelmet érdemel.

A politikai, szellemi, kulturális központ egész természetesen minden országban elsősorban a főváros. Ez a szerepük az európai fővárosoknak, azonban korántsem annyira uralkodó mint a Szovjetekben Moszkváé.

Ennek oka az, hogy a központosítás sehol sincs olyan mértékben kifejlődve, mint itt. És pedig minden tekintetben, az állami élet minden megnyilatkozásában, az irodalom és művészet terén, de az iparban és kereskedelemben is, legelsősorban azonban a politikában. Ez hozza magával, hogy ha valaki a Szovjetunióról beszél, akaratlanul is Moszkvára gondol. Ez helyes is, mert ha Moszkva megszűnne, úgy a Szovjetunió maga is szinte megszűntnek lenne tekinthető, miután minden szál ide fut be és ha ezeket egyszer elmentsenék, a csontok már nem tudnának többé úgy működni, mint ahogyan kellene.

*

Maga a város a cári Oroszországban is nagy szerepet játszott. Ha nem is volt Nagy Péter óta székváros, tudományos, művészeti, kereskedelmi, ipari, de főleg nemzeti szempontból központnak számított.

Moszkva volt az oroszok szent, nagy városa.

Egyik ok, hogy a kommunisták székhelyükké tették. Igaz, hogy a másik ok talán ennél még nyomósabb és ez az, hogy Szt. Pétervár túl közel esett a birodalom határához, tehát nem érezhették volna magukat

ott olyan biztonságban, mint a nyugati határtól 1000 km-rel beljebb.

A régi Moszkva lassanként teljesen eltűnt. Ezt nem úgy kell érteni, mintha a város külső képe azért változott meg ennyire, mert minden házat újra-építettek volna.

Korántsem.

Inkább azért, mert a régi Moszkvát össze-vissza kuszálták új és modern épületekkel, rendszertelenül állítva egy-egy 6—7 emeletes bérkaszárnýt a régi és most már dűledező, de még mindig meghitt és barátságos képet mutató házak közé.

De talán még mindezen túl azért is, mert a lakosság jellege teljesen megváltozott.

Mind a két körülményre érdemes kissé behatóbban kitérni.

Moszkvának az első világháborúig kb. egymillió lakos volt.

Ebben az egy millióban vezetőszerpet játszott:

1. a régi cári főnemesség, mely érzelmi alapon mindig Moszkvát tartotta fővárosának. Akarva, nem akarva, jó kedvvel, vagy anélkül, természetesen elmentek Szt. Pétervárra is, építettek ott maguknak palotát, az év egy részét ott töltötték, sokan hivatalt vállaltak, egyszóval élték a szükségszerűen kötelező udvari életet, mint a cár közvetlen környezete, de mindig «haza» jöttek Moszkvába.

Itt mindegyiküknek, a nemességet is beleértve, meg volt a maga családi háza. Mégpedig lehetőleg legalább 100, vagy még több esztendő. Nagyrészüket ma is megvan, csak az eredeti tulajdonos család hiányzik belőlük. Valamennyiből múzeumot, könyv-

tárt, klubot, egyéb egyesületi, irodai vagy párthelyiséget, vagy egyszerűen proletár lakás-kaszárnyát csinaltak.

A régi családok tagjai vagy külföldre menekültek, vagy kiirtották őket. Emléküket csak az épületen csodálatosképpen megmaradt nemesi címerek, esetleg félve kiejtett suttogó emlékezet őrzi.

A mostani lakók egészen mások. Mintha nem is egy és ugyanazon nép sarjai lennének.

2. A tudomány központja is inkább Moszkva volt, mint Szt. Pétervár.

Ma is megvannak a 150 évvel ezelőtt épített óriási közkórházak, amilyenél különbeket más országokban is alig látni és amelyekhez hasonlót, ha csak nem kiállítási tárgyként, az elvtársak sohasem építettek.

Nem igaz tehát, hogy a régi világ semmit sem törődött a szegényebb néppel.

A műegyetem épülete ma is szebb, mint a hasonló célú új alkotások.

A tudósok is hiányoznak most Moszkva képéből. Legfeljebb a Tretjakovszkaja Galleriában láthatja őket az ember olajfestésű arcásaikon.

Ezeket nem gyilkolták le, de kiveszték maguktól, az utánuk következők már éppen olyan proletárok, mintha nem is orvos-professzorok, jogászok, vagy mérnökök, de csak vízvezetékszerelők, vagy éttermi pincérek lennének.

3. Hiányoznak a moszkvai világhíres kereskedők is.

Az óriási birodalom rengeteg kincsének kicserélését Moszkvából irányították.

Százával vannak a régi orosz kereskedődinasztiák

családi házai. Ma is különbek, mint az új épületek, és jellemző, hogy majdnem az összes követségek és a nagykövetek magánlakásai, úgyszólván, kivétel nélkül ilyen kereskedőházakban találtak otthonra.

Ha valaki a Corps diplomatique lakásjegyzékét végigfutja, csodálkozva állapítja meg, hogy a diplomaták 90%-a régi kereskedőktől «szocializált» épületekben lakik.

Ezek a kereskedők kivétel nélkül mind eltűntek. Akit meg nem öltek, azt mint kizsákmányolót száműzték.

4. Hiányzik a régi tisztikar is.

Hogy ez hová lett, azt mindenki tudja.

Mint a nemzeti érzést elsősorban ápolni és fenntartani hivatott réteget, teljesen kiirtották. Az Isten és hazaellenes elemek között ezek jelentették a legnagyobb veszélyt. A forradalom közben több mint 60.000 tisztet végeztek ki. A maradékot, 12.000-et (esetleg kétszer annyit!) 1936- és 1937-ben tették el láb alól.

Az utána jövő tisztikar nem olyan, amely a város képeinek különös jelentőséget tudna kölcsönözni.

5. Hiányzanak Moszkvából a nagy- és kisiparos-ság képviselői.

A sok elsőrendű kézműves, a közelebbi és távolabbi környék szinte művész ikon-írói, a szamovárkovácsok, az ezüstművesek, a fafaragók, elefántcsontmetszők, ékszerészek, stb., ki tudná ezeket mind felsorolni?!

6. Hiányoznak a görögkeleti-orosz papok jellegzetes alakjai.

Es mi van mindezek helyett?

Egyenlőség.

Egyenlőség a rosszulöltözöttségben, az elhanyagoltságban, a szomorú és egykedvű arckifejezésben, a rohanásban, egyszóval a szegénységben.

Az akkori szegénynek bizonyára jobban ment dolga, mint a mostaninak. S az akkori gazdag jobban megérdemelte a jólétet, mint a mostani előkelő.

A változás tehát igazságtalan volt.

Jelenleg az előbbi egymillió lakó helyett 4 és félmillió van, de olyan, hogyha a régi moszkvaiak felébrednének, nem ismernének fajtájukra.

Es ráismernének-e a városukra?

Éppen úgy nem.

A régi épületek közül a tartósabbak mégcsak megvannak valahogy, de a város igazi jellegzetességét alkotó és főleg a mellékutcákat kitöltő, abban az időben egy-két család számára szolgáló épületek nagyon siralmas állapotban vannak. Nagyrészüket nemcsak fenyegetőzik az összedőléssel, de fenyegetéseit be is váltja és felnondja a szolgálatot.

Tatarozás, javítás nincs, a többnyire fából épült házak megúnják az életet. Olyan sok közöttük a halálraszánt, hogy a német bombák szinte jótétemény lesz számukra.

A főútvonalak kiépítésére igen nagy súlyt helyez a vezetőség, de a jószándék nagyon lassan halad.

Úgy gondolták, hogy a híres Szadovaja-körutat, a főszugárutakat, mint amilyen a Gorkij-utca is, 5—6—7 emeletes palotákkal építik tele. Bele is kezdtek

a végrehajtásba, részben azért, hogy lakást termeljenek, de főleg, hogy valami nagyot hozzanak létre.

Ennek azután az lett a következménye, hogy a boulevardokon már szép számmal állanak ilyen hatalmas épületek, de viszont mellettük ott vannak a 100 esztendősek is, melyek már lebontásra vannak ítélve, de még sok idő fog eltelni, míg rájuk kerül majd a sor.

Így a boulevardok képe olyan össze-visszaságot mutat, mintha az egész várost nemrégén földrengés pusztította volna el és most mindenki tehetségéhez mérten igyekszik építkezni.

Mi hozzá vagyunk szokva, hogy egy 4—6 emeletes épületet nyáron munkába vesznek, az ősszel már beköltözhető.

Moszkvában ez három-négy, esetleg öt-hat évig is eltarthat.

Ugyanis mindig hiányzik valamilyen építési anyag. Ha pedig hiányzik, akkor nyugodtan várnak egy fél esztendőt, amíg a hiányzót beszerzik, akkor aztán nyugodtan folytatják. Ha a mi nagy Petőfink ismerte volna a muszkákat, akkor a Magyar nemest nem ezen a címen írta volna meg. Igaz, hogy az ő híres Oblovjuk így is messze túltesz rajta.

Nem annyi házat kezdenek el építeni egyszerre, amennyi anyag rendelkezésükre áll, hanem tízszer annyit. Így aztán százával lehet látni megkezdett és félig kész építkezéseket, de azért a munkát nem hagyják teljesen abba.

Egy 6—8 emeletes palota építkezésén állandóan lézeng 10—15 munkás. Ezek azonban éjjel-nappal

tevékenykednek, mozognak, vagyis szívják a papíroszt és beszélgetnek.

Azonkívül az épületek nem is olyan befogadóképesek, mint ahogy első pillanatban mutatkoznak, mert semmi mélységük nincs. Szinte csak egy szobányi. Fő, hogy az utcai front sokat mutasson, hogy a tartalma kevés, azt egy kis szónoklattal ki lehet pótolni.

Fenti okoknál fogva, a lakáskérdés egyenesen vigasztalan és dacára minden ellenkező állításnak, mégcsak remény sincs rá, hogy a közeljövőben valamelyes javulás álljon be.

Mindenki csak szűkös lakáshoz juthat. Egy-egy szobában rendszeren nyolc-tíz, de nem egyszer 15–20 személy is lakik.

Igen előkelő tisztviselő, vagy pártvezető, esetleg magasabb rendfokozatú katonatiszt az, akinek kétszobás önálló lakása van.

Három szoba? Az már nagy kivétel.

Ezt a túlsúfoltságot mi el sem tudjuk képzelni, pedig hol állunk mi kényelemben az angoloktól?

Az angol munkások nagy részének a több szobán kívül fürdője is van, mégis elégedetlen. Vajjon mit szólna, ha szovjetparadicsomi csóktestvéréhez hasonlóan neki is közös konyhája lenne más még négy-öt családdal?

Megérdemelne az angol munkásság, hogy ő kapná azt, amit Közép-Európának kíván.

Ez lenne a történelem és a sors igazságszolgáltatása!

Persze, nem ilyen vigasztalan a helyzet, ha az ember a felső vezetők lakásviszonyait nézi. Ők a Kremlben igen jól és emberségesen el vannak helyezve.

Nincs ember, aki a Kremlt ne ismerné hírlól, talán olyan is kevés, aki képet ne látott volna róla. Jellegzetes várfala és tornyai könnyen emlékeztetben maradnak. Olyan azonban annál kevesebb akad, aki belülről is láthatta volna. Legfeljebb a madarak, de azok is csak kivételesen.

A diplomátáknak, ha huszan kérték, a Kreml egy kis részét, néhány termet és a fegyvergyűjteményt megmutatták. De amit valóban szerettünk volna, végigsétálni a széles utakon és legalább kívülről megtekinteni a különböző palotákat, már nem volt lehetséges.

A Kreml nem egy kis vár, vagy megerősített hely, mint sokan gondolják, hanem egész város. Sokkal több épület van benne, mint a Versailles-i kastélyban. Annál, többszörösen gazdagabb épületekben, a parkja nem olyan terjedelmes. Itt is vannak kisebb-nagyobb parkok, szép virágágyak, zöld pázsitok.

A Kreml területe a mellette kanyarodó Moszkva folyó szintjétől mintegy 15—20 m-re emelkedik ki. Ez a csekély, de viszonylagosan tekintélyes különbség teljesen elegendő ahhoz, hogy kimondottan uralkodják a város fölött. Annyira, hogy az ember önkénytelenül is érzi fölényét, büszkeségét.

Amellett az összbenyomás páratlanul lebilincselő. Valami olyan szépség van benne, ami a művészet szabályai szerint alig megmagyarázható.

Számtalanszor megálltam a Moszkva folyó túlsó

partján és nekitámaszkodva a korlátnak, csak néztem-néztem azt az össze-visszaságot, a folyton váltakozó építészeti stílusokat, amit Kremlnek hívnak.

Ha valahol máshol lennének ezek az épületek egymásmellé állítva, dacára annak, hogy egyenként ízlésesek, mégis biztosan zavarólag, nyugtalanul, talán éppen ízléstelennek hatnának. Egy román, egy kevert román-gót, bizánci, empire, renaissance és egyéb mindenféle stílus van itt egymás mellett, de sokszor egy és ugyanazon épületen is képviselve.

És mégis szép, impozáns.

Ehhez mindenesetre kell, hogy az ember kicsit ismerje az orosz történelmet és érezze azt a különleges levegőt, mely az igazi, a régi Nagy-Oroszországból kiárad.

Mondom, a régiből, mert a mostani még a Kreml fenségességén is határozottan csak ront.

*

De maradjunk a lakáskérdésnél, amelyből kiindultunk.

Sztalin és népbiztosai közül a legtöbbnek itt van szállása.

Természetesen, teljesen modernül átépített palotákban. Nem szükséges túlságosan sokat töprengeni ezen a kérdésen, ha nem is látta az ember ezeket a lakásokat. Mindenesetre, ha jók voltak a cárnak és a nagyhercegi családoknak, kormányzónak, máris megnyugodhatik a prolátszív, hogy derék vezetői nem áznak, nem fáznak.

Azonkívül a legújabb vívmányokkal berendezett klinika, hangversenyterem, színházak, fürdők, strand,

sportterek állanak rendelkezésükre. Az opera és a balettkar rendes előadásokat tart itt. Az üzletek kápráztatóan gazdagok. Az egész óriási terület tele van virággal.

Szóval, ki lehet bírni.

*

Melyek Moszkva többi nevezetességei?

Két részre kell választani őket.

Amelyek nevezetességek és amelyek csak a mostani felfogású emberek előtt azok.

Könnyű őket megkülönböztetni egymástól anélkül, hogy a figyelmet fel kellene hívni akár az egyikre, akár a másikra. Önmagukért beszélnek.

Egyes épületekről, múzeumokról, képcsarnokokról nem akarok külön beszélni, azok leírása Baedekerbe való. Inkább csak olyan megjegyzésekre szorítkozom, melyek az ember lelkét foglalkoztatják, ha valamit lát.

*

A cári idők lovardája ma gépkocsiszín. Kimondott műemlék. (Környéke most a Kreml körül járőröző rendőrök eligazító helye.)

A régi hadseregparancsnokság épülete a hadügyi népbiztosság elhelyezésére szolgál. Hatalmas termekben a régi berendezés. Nem modernizálták, de mögötte és oldalt új épületeket emeltek. Egyiket a tengerészeti népbiztosság, a másikat a vezérkar részére.

A hadiiskola új hatalmas épülete a vezérkari tisztek kiképzésére szolgál. Igen szép, mély benyomást keltő palota, sok tudományt osztogathattak szét benne.

A vörös hadsereg háza valamikor az orosz nemesség leányainak nevelőintézete volt. Most hatalmas könyvtár, előadó- és tanácskozótermek, mozgóképszínház, kaszinó, minden, de minden van benne, ami csak alkalmas arra, hogy a kultúrát terjessze.

Benne van a vörös hadsereg múzeuma is. Rövid és dicsőnek beállított történelem. Legérdekesebb része a finn harctér terepasztalszerű berendezése. Itt szemléltetően mutatják, milyen hatalmas erődítményrendszerük volt a finneknek, tele vassal és betonnal, akna- és akadálymezőkkel, melyeket azonban a vörös hadsereg játszva legyőzött. Bár a «játékot» rengeteg emberrel fizették meg, a finnek azt mondják, alig volt valami komoly erődítmény, mégis eredményes volt az ellenállás és annál hősiesebb a harc.

Meg vagyok győződve, hogy mindenki a finneknek hisz. A szövetséges köztársaság Legfelsőbb Tanácsának elnöksége az orosz nemesség házában van elhelyezve. Régi szép, nemesvonalú építmény.

Az idők változnak, de ilyen nagy változásból nem a nemzet összességének, hanem csak keveseknek van előnye.

A Legfelsőbb Tanácsnak óriási új palotája van.

*

A múzeumok közül mindössze a Lenin- és a Nemzetek-múzeumát említem.

A Lenin-múzeumot azért, mert nagyszámú óriási termei tömve vannak fényképekkel, írásokkal, táviratokkal, propaganda kiadványokkal, kezdve a forradalom előkészítésének idejéből, tehát a XX. század elejétől.

Unalmas, legfeljebb csak kommunista történelemírókat érdekelhet. Ezt azonban, dacára ennek, minden szovjet állampolgárnak töviről-hegyire ismernie kell. Különösen, ha valami lenni akar, ha karriert akar elérni.

Minden, az állam bármely részéből idekerülő, Moszkvába jövő küldöttségnek, kirándulónak éppen úgy meg kell vele ismerkednie, mint a Lenin-mauzóleummal. Sőt jobban!

Rengeteg a magyarázó. Ha valaki egy kép előtt megáll, már ott terem, rendesen egy nő és magyaráz. Azután hurcolja az embert rámatól-rámáig és folyton beszél. Alig törődik vele, hogy az illető hallgatja-e, vagy sem.

Érdemes megfigyelni, ha a különböző nemzeti-ségek tagjainak tartanak felvilágosító előadást. Minden nyelvű magyarázó van. Én nem voltam rest és néhány ilyen idegen egzotikus magyarázatot végighallgattam. Így a burját-mongoloknak, a baskiroknak és valamilyen kaukázusi ismeretlen törzsnek tartottak előadást. Utóbbi nem sikerült megállapítanom, hogy milyen nemzethez tartozott. Lehettek mindegyik csoportban úgy 20—30-an. (Természetesen különböző időben.)

Az előadók holtra beszéltek, a hallgatók holtra únták magukat. Hiába ösztökölték őket, hogy amint az itt szokás, érdeklődjenek valami után és kérdezenek valamit. Nem kérdeztek semmit, csak únottan ásítottak. Nem akarták semmiképpen sem tudni, hogy Ordzsonikidze ekkor és ekkor, innen vagy onnan mit táviratozott Sztalinnak és hogy emez mit felelt rá. Hiába nézett a vezető elvtársnő a meghatottságtól ki-

fordított szemhéjakkal a viharvert táviratblanket-
takra, ezeket mindez hidegen hagyta.

A véletlen úgy akarta, hogy ugyanaznap délután
a burjátok is, meg én is, a tenyészjuh-kiállítást néztük
meg. Ugyanaz volt a vezetőjük is.

A magatartásuk azonban merőben ellenkező volt.

Az én mongoljaimat teljesen kicserélték. Élén-
kek voltak, szinte mind a harminc, apraja-nagyja,
nő és férfi egyszerre beszélt, a szemük villogot, ki-
cserzett kordován arcbőrükön kigyöngyözőtt az iz-
galom, mikor egy-egy igazán szép kost vagy anya-
juhot láttak. Bezzeg simogatták a gyapját!

Az elvtársnő pedig szomorúan és szótlanul nézte
ezt a barbár (ő is fajtájukból való volt pedig, de már
kifinomított kiadásban) kultúrát nem szomjazó töme-
get, bizonyára azt gondolva magában teljes meggyő-
ződéssel, hogy ezek sem fognak megtiszteltetésből hol-
tuk után Lenin jobbján ülni.

Azok pedig örültek az egyszerű nagyképűségek-
től mentes, mindennapi életnek.

*

A Nemzetek-múzeuma a Leninszkij Rajonban van
kívül a városon, közel a Moszkva folyóhoz, egy győ-
nyörű erdőparkban.

Régi főúri kastélyban elhelyezve.

Minden nagyobb szovjet-nemzetnek van egy
terme, szobája, a kisebbeknek is jut egy-egy sarok.

Lényege: bemutatni az illető nemzetet ősi vise-
letében, környezetében, amint az a régi világban volt.

Eddig nem lenne más, mint egy érdekes, meg kell
hagyni, hogy igen érdekes etnographiai múzeum. A

régi életmód mellett azonban rögtön fel van tüntetve az új élet.

Például előbbi, a főleg, sőt kizárólag állattenyésztéssel foglalkozó és többnyire nomád életmódot folytató Buchara-i teketürkmen törzs sátrában van bemutatva. Eredetiben. A sátor belső falai, az alja, az ajtó be van borítva kincseket érő, a kereskedelemben divó elnevezéssel élve, buchara-tekin szőnyegekkel, az ajtót egy többszáz esztendő s namaslik képezi. Benne ülnek a felöltöztetett viasz-türkmenek; egész család. Mindegyik szőnyeget sző, vagy ruhát foltoz, a család feje birkát nyír. Remek egy kép!

Mellette fel van építve téglából egy kis ház, asztallal, székekkel, mind kifogástalan csőbútor (amilyet egyébként egész Moszkvában nem látni!), ágy, a kis asztalon rádió és telefonkészülék. Az anya takaréktűzhelyen főz, aluminium edényekben, a leány valamit ír az asztalon, töltőtollal (ezt az egész Szovjetúnióban nem gyártanak), a család feje, az öreg török (egyébként mindannyian szakasztott ugyanazok az arcok, mint a sátorban!) újságot olvas az asztalnál, persze, széken ül és az egyik lábát a másikra veti.

Ha valaki nem találta volna el, hogy ez mit akar ábrázolni, elárulom. A régi a nyomort és elmaradottságot, az új a műveltséget és a jólétet.

Csak az a hiba, hogy a jólétet látni, el kell jönni a múzeumba.

Hasonló a beállítás a szibériai faluban, azelőtt hókunyhó, most petróleumkályha, a másiknál faeke, most traktor és így tovább.

Mit lehet mindehhez szólani?

Semmit.

A LENIN-MAUZÓLEUM.

Moszkva legfőbb látványossága.

A város térképén, a számmal megjelölt nevezetességek közül az első. Még itt is mintegy díszhelyet adnak neki.

A Vörös-téren van, a Kreml északi fala mentén.

Körülbelül egy emeletnyi magas, ugyanilyen széles és mély egyenes vonalú építmény. Anyaga vörösbarna márvány. Művészeti benyomást nem tesz, nincs is benne semmi, ami a művészethez közel volna.

Elülső kapujánál két fegyveres katona áll díszőrként.

Aki a Szovjetúnió fővárosába jön, annak ezt az építményt belülről is feltétlenül meg kell tekintenie. Még is teszi mindenki, csak más és más indokból.

Az idegen, értem alatta a külföldi állampolgárt, mert olyan sokat hallott róla, már turista kíváncsiságból is meglátogatja, hogy lássa mint fekszik itt márványágyában a kommunista ideák gyakorlati megvalósítója.

Sok érdekesség nincs a látványosságban, legfeljebb az, hogy nemigen szokásos nyugaton a hebalzsamozott hullákat állandó közszemlére tenni. Szóval, egy cseppet sem érez az ember mást, mintha a British Múzeum, vagy a Louvre egyiptomi múmiáit látja.

Ott fekszik a kommunista szent, viaszsárga arcával és bizonyára minden látogatója lelkét fürkészi, hogy ki mit gondol, mikor az ő porhüvelyét vizsgálja.

Nem hiszem, hogy eltalálná az emberek gondo-

latait, de ha véletlenül úgy lenne, nem nagy öröme telne benne.

Ő bizonyára azt szeretné, ha minden előtte megjelenő, benne az Eszmét látná, a földre szállt Gondolatot, a testet öltött Demokratizmust, az igazi Jótétéményt, szóval a mindent megváltó Kommunizmust.

Meg vagyok győződve róla, bolsevista beképzeléssel elhiszi, hogy az embereknek ezt kell benne látniok.

Pedig a valóság, mint mindenütt, a Marx—Engels—Lenin—Sztalin tanainál, merően más!

A művelt idegen az ízléstelenséget látja, azt, hogy mennyire nem lenne szabad és mennyire visszaszító egy így össze-vissza preparált emberi testet közszemlére kitenni.

Azután azon gondolkodik, hogy mi az igaz: amit a bolsevisták mondanak, hogy ez az igazi Lenin valóságos, ezernyi vegyszerrel átitatott porhüvely, vagy pedig, amit az emberek suddognak, hogy csak egy Lenin képére készített viaszfigura.

Ezt nem lehet megállapítani.

A látogató csak néhány méterre közelítheti meg, az üvegkoporsó csillogó falait. Így nem vizsgálhatja meg közelebbről, amire pedig a legkíváncsibb, hogy vajjon bőr-e, ami messziről annak mutatkozik, vagy csak mesterséges massa. Idő nincs vizsgálódásra, mert megállani egy pillanatra sem szabad. Ha valaki csak közelebb hajol, valamelyik teremőr máris rászól.

Különben sem szívesen maradna az ember hosszabb ideig, mert a levegő, a kriptalevegő kellemetlensége azért valódi. Még pedig nemcsak a világítás, mely borszesz láng, hanem a tömeg és nem utolsó sorban a képzelődés is azzá teszi.

Azt mondják az oroszok, hogy az igazi Lenint a Kreml falába temették el, mert annyira tönkretette a betegség, hogy abból nem lehetett ilyet előállítani.

Mindegy, fő az illúzió és itt egy kis jámbor csalásért igazán nem kell a szomszédba mennie.

Ha a világrésznyi Szovjetbirodalom 185 nemzeti-ségének küldöttségei, de akár egyes tagjai is bekerü-
nek valamilyen alkalomból a fő- és székvárosba, atya-
mesterük emlékművét és annak tartalmát feltétlenül
meg kell tekinteniök. Kell, mert akár akarnának, akár
nem, ez elől nem tudnak kitérni. Egyszerűen oda-
terelik őket és ők szépen engedelmeskednek, éppen
úgy, mint a múzeumok, vagy a tenyészállatkiállítás
megtekintésénél. (Igazuk is van, annál is inkább, mert
a napidíj erre az időre is éppen úgy jár nekik, mint
hogyha valami hasznos dologgal töltenék az idejüket.)

Hogy ezek mit gondolnak, látva, mondjuk a va-
lódi Lenint? Ki tudná azt megmondani annyi vallású
embernél?

A halál minden felekezetnél a vallásossággal, leg-
alább is a vallással van összeköttetésben. Első gondo-
latuk tehát bizonyára ezen a téren fog mozogni.

A modern kommunista, aki jó esetben a halott-
hamvasztóban fejezi be pályafutását ebben a vörös
paradicsomban, bizonyára háborog, hogy legnagyobb
apostolát is miért nem égették el, holott ez a kommu-
nista tanok szerint egyedül így a helyes.

A mohamedán sem tudja elképzelni az ilyen te-
metést. De éppen oly kevésbé az örmény, vagy a Kon-
fucius követő Kína határvidéki.

Azonban azt hiszem, hogy végeredményben a kér-

dés ilyen felvetése felesleges is volt, mert látva azokat az arckifejezéseket, azonnal tisztában van vele az ember, hogy ezeknek a látogatóknak sem másféle, sem ilyen gondolataik nincsenek.

Ők egyszerűen engedik magukat terelni és teljesen közömbösek, hogy mit mutatnak nekik. Az elmaradhatatlan kísérő-magyarázó itt is éppen úgy velük van, mint bármely más természetű bemutatásnál. Helyes is, mert valóban ez sem más, mint egy érdekesség. Ott pedig magyarázat kell.

Igaz, hogy nem ilyen természetű magyarázat, de hát ez ellen a Szovjetúnióban már nem lehet tenni semmit. Itt is azt mesélik a mindentudó kísérők, hogy Lenin mi mindent tett a népért és mindent csak a népért; hogy minden rozzant kunyhót palotává változtatott, hogy már a sivatag közepén is újságot olvas a juhász, fent a hegyek erdeiben rádiót hallgat a favágó és gumicsizmát visel a zürjén halász.

Hogy ez éppen a hallgatók vidékén nem így van, nem tesz semmit, mert máshol már mindenütt kiosztották a villanyos gyorsforralókat s rájuk is nemsokára sor kerül, csak legyenek még egy kissé türellemmel, mert úgy-e, ha a cárok évszázadokon át nem tettek semmit, stb., stb., az ismert szöveg szerint.

*

Bevallom, kégyeletsértő gondolatok ilyen szent helyen, de mit tehet az ember, ha a nagyszabású műegyebeket nem képes kiváltani az egyszerű látogatóból?

Hogy a meghatottság nagyobb legyen, a látványosság értéke pedig emelkedjék, a szerencsetleneknek sokszor félnapot is várniuk kell, amíg az apostollal színről-színre találkozhatnak. Addig is végeláthatatlan sorban állva, ácsorogva (hogy ez a mulatság se legyen sorállás nélkül) hallgatják jámborul az előadókat. Ezek a messziről jött tömegek olyan fáradtak már a főváros zajától, mire bekerülnek a mauzóleumba, hogy talán nem is látják Lenint.

Nem sokat vesztek vele.

ÜNNEPNAPOK.

Igazi ünnep a Szovjetúnióban május 1-e és az októberi forradalom emlékűnepe.

Ezekén a napokon, illetőleg már a megelőző napon is zenétől, énektől hangos az egész Szovjetúnió.

Ezeket a napokat minden tisztességes gondolkodású és érzésű igazi proletár állampolgárnak örömmel kell megünnepelnie, mellékes, hogy egyébként az örömrre nem sok oka van. Az örömet mindenesetre mutatnia kell.

Moszkvában és a nagyobb városokban egész nap szólnak az utcákon és tereken felállított megafónok és szakadatlanul bömbölik a szép proletár nótákat és Sztalin elvtársat dicsőítő énekeket.

Ilyenkor, különösen május 1-én és az októberi forradalom napján minden helyőrségben nagy katonai díszkivonulást tartanak. Ezek a díszkivonulások azt célozták, hogy a proletár tömegeknek, de nem utolsósorban, sőt talán főleg a külföldi államok katoná-

attachéinak, megmutassák a Szovjetunió hadseregének erejét.

Erről más helyen részletesebben emlékezem meg.

Hivatalosan más ünnep a Szovjetunióban nem létezik

Még valamennyire megünneplik az Újévet, amely általábanvéve a vigasság napja.

Magától értetődik, hogy a Szovjetunióban vallási ünnepnapok nincsenek. Mégis egészen csodálatos, hogy magát a Mikulásnapot, dacára annak, hogy az szent. Miklós püspök napja, szinte hivatalosan is megünneplik. Nem olyan értelemben ugyan, hogy talán a gyermekeket szerető nagy püspökről beszédben vagy a templomokban megemlékeznének, mert ez teljesen lehetetlen, de lényegében mégis csak egész bensőséges ünneppé vált magában a Szovjetunióban is a Mikulásnapja.

Moszkvában a nagyobb tereken hatalmas Mikulás-szobrot állítanak fel, óriási karácsonyfával. A szent püspök alakja négy-öt méter magas ismert papi ornátusában, nagy kosárral lábainál rengeteg ajándékkal, valóságos kitömött állatokkal körülvéve, farkasok, medvék vannak itt képviselve, a karácsonyfa tömve mindenféle papírosdísszel és színes villanylámpákkal. Az egész igen jó benyomást kelt, mert művészembe-
rek rendezik.

A szobrok körül elárúsító bódék vannak felállítva, ahol gyerekjátékokat, cukorkaféléket és egyéb, gyerekeknek való tárgyakat lehet kapni.

Ha nem proletárok részére beállított mulatság lenne, igen kellemes benyomást keltene.

Ezek a szobrok kb. Újévig állanak és a nagy havazásban igen szép képet nyújtanak.

LAKÁSKÉRDÉS.

Nemcsak Moszkvának, de a többi nagyobb orosz városnak is legégetőbb problémája.

Ami a lélekszámot illeti, a legtöbb orosz város hihetetlenül felduzzadt. Némelyik 3—4, sőt többszörösére is, mint ahogy a cári időben volt.

Ennek egyszerűen az a magyarázata, hogy míg azelőtt a cári Oroszország úgyszólván tisztán földműveléssel foglalkozott, így tehát a nép legnagyobb része a vidéken, sőt falun a földeken volt foglalkoztatva, — a városba való szivárgás alig volt érezhető. Amennyi lakos mégis bekerült a pusztákról, annyi új épület is épült. A munkáskéz és az anyag igen olcsó volt, tehát tágas házak épültek és mindenki kényelmesen lakott.

Ma az összes elemek megváltoztak.

Az iparosodás folytán a lakosság egy igen nagy része akarva, nem akarva a gyárak felé özlött. Az ipartelepek természetesen elsősorban ott épültek, ahol az áru szétosztására az erőfeltételek már megvoltak, tehát ott, ahol több volt a vasútvonal és az út, vagyis a nagyobb városok körül.

Az ipartelep felépítették a kommunisták, mert az állami (főleg statisztikai) érdek volt, de arról már nem gondoskodtak, hogy a telepeken foglalkoztatott munkások részére megfelelő lakáslehetőséget is nyújtsanak.

Igy állott elő a helyzet, hogy Moszkvának az első világháború előtti időszakában kb. 1 milliónyi lakosságának száma ma meghaladja a 4½ milliót. Viszont a város maga, ami a lakások számát illeti, messze elmaradt attól, hogy a szükségletet még csak megközelítőleg is fedezni tudja.

Ha a vezetőség valóban szociálisan gondolkodik, úgy az egyes ipartelepek építésének megkezdésekor azonnal hozzá kellett volna fognia a telep munkáslétszámának megfelelő új lakóházak építéséhez is.

Ez azonban egyáltalában nem történt meg.

Vannak Moszkvában olyan gyártelepek, amelyek egymagukban 10—20, sőt ennél is több ezer munkásezt foglalkoztatnak, de hozzájuk egyetlenegy munkásház sem tartozik.

Ennek következtében, miután ebből a szempontból a fejlődést minimálisnak lehet számítani, ahol azelőtt egy ember lakott, ott most négynek kell helyet szorítani.

Moszkvában a cári időben aránylag kevés volt a hivatalok száma. Legalább is számuk messze elmaradt attól, mint amennyi most van. A hivatalok számának emelkedése normális államban is érthető volna, mert hiszen azelőtt csak tartománynak számított Moszkva, most az orosz birodalom fővárosa.

Viszont, ha számításba vesszük azt, hogy a kommunista közigazgatás tízszerre terjedősebb, úgy azonnal tisztán állhat előttünk, hogy Moszkva összes nagyobb épületeinek nagyrészt hivatalok és mindenféle irodák foglalják el.

Miután ez tényleg így is van, úgy az előbbi 1:4-hez mondott arány nem állja meg a helyét, mert ahol

azelőtt Moszkvában egy ember lakott, most nyolcnak kell helyet adni.

Igen jó eset, ha egy családnak egy szobája van. A szoba kifejezés alatt, félreértések elkerülése végett csak az az egy szoba értendő, mert ehhez a szobához a mellékhelyiségeknek legfeljebb csak a használata tartozik még.

Tehát mondjuk egy régi moszkvai öt szobás lakásban ma a legjobb esetben öt család lakik. Ha véletlenül volt hozzá külön fürdőszoba és WC., úgy azokat közösen használják. A konyhát szintén mind az öt család együtt használja.

Könnyen elképzelhető, hogy ez mennyi surlódás kútforrása. Nincs az a jámborlelkű öt asszony, aki hosszabb ideig egy tűzhelyen minden veszekedés nélkül kibírja.

Ki kell pedig bírniok, bármi is történik, mert ezen változtatni nem lehet. Az edények pl. a biztonság kedvéért a falhoz vannak láncolva.

Sokan úgy segítenek magukon, hogy külön kis petróleumkályhát állítanak be maguknak a saját szobájukba és azon főzik meg maguknak és családjuk számára a mindennapi ételmet. Ez azonban drága üzemlén, nem lehet általános.

A főzésnél elsősorban magával a fűtéssel van baj, mert az egyik szomszéd a másiknak rendesen nem engedi meg, hogy az ő meleg helyét használja főzésre. A rendszer az, hogy minden család egymás után rak a tűzre egy-egy darab fát. Persze az egyik fadarab nagyobb és súlyosabb, mint a másik, és ebből rögtön szemrehányások keletkeznek. Azután ki, melyik helyre tegye a lábasát. Aki a melegebb helyet vá-

lasztja, előnyben van, mert az étele hamarabb és jobban fő meg. A már egyszer valamelyik helyre tett lábast a szomszédnak nincs joga elmozdítani. Aki előbb jött, előbb főz.

Ebből tehát következik, hogy még a tűzhelynél is sorba kell állni.

A következő surlódási felületet az adja, hogy ki tartja rendbe a tűzhelyet. Végtére is takarítani kell, hacsak nagyjából is, mert különben a tűzhely nem lenne használható állapotban. Ezt a házbizalmi állapítja meg, de némi pénzzel ez a munka meg is váltható.

A közös konyhában az «üzemet» különben is a lakásbizalmi igazgatja, aki egyébként is úgy tekintendő, mint a lakás parancsnoka. Félig-meddig hivatalos személy lévén, ez a szerep tekintélyt biztosít neki, úgy hogy a rendet jól-rosszul képes fenntartani.

Az előírás szerint egy házaspárnak 21 m² helyiség járna és minden további családtagra 6 m². Ez azonban csak előírás, mert bármekkora is egy család, egy kis szobánál nagyobbbat nem kap.

Ha a szoba nagy, úgy két családnak van kettéválasztva. Ha még nagyobb, úgy három család is lakik benne.

Az elválasztást természetesen nem az állam eszközli, hanem a lakók, a legkezdetlegesebb eszközökkel. Egy-egy léce rászögezett vászonnal, de ha erre nem jutna. akkor papirossal. Alkalmam volt látni, hogy egy szobában egyik család a másiktól olyan függönynyel különítette el magát, amely méterárúként gyártott sötétkék matrógallérok céljára készült. Az illető nem kapott mást, ebből vásárolt magának. Ennek

nagyon megfelelt és még tetszett is neki, hogy milyen szép figurát mutat. Az ártatlan maga sem tudta, hogy mi, ő csodálkozott legjobban, mikor felhívtuk figyelmét a fehér vonalakkal körülvelt gallérokra és kézelőkre.

Az egyik takarítónőnk 5×5 m. nagyságú szobában 18-ad magával lakott. És még meg volt elégedve, mert amint mondta, idegent nem tettek be a lakásukba.

Elképzelhető az élet egy ilyen otthonban. Sem levegő, sem csend, tehát nyugalom sem lehetséges, pedig a dolgozó ember ezt igazán megérdemelné és szüksége is lenne rá.

Egyébként a lakáskiosztásnál a protekció is nagyon számít. Akinek jó összeköttetései vannak főleg pártkörökben, ami egyet jelent természetesen azzal, hogy ő maga is párttag, aránylag jobban jön ki; mert bár nem kap tágasabb lakást, legalább családjával egyedül maradhat.

A benfentesek magától értetődően minden új lakást maguknak foglalnak le.

*

A régi házakban lévő lakások, természetesen, mióta a proletárok beköltöztek, festve sohasem voltak. A legtöbb helyen az azelőtt Moszkvában nagyon szokásos kárpit falak vannak. Elképzelhető, milyen állapotban, ha 25 esztendeje ilyen népek lakták!

Hogyan vannak ezek a lakások berendezve?

Természetesen a legszegényesebben és minden ízlés híjával.

Egyébként bármennyire is lenne valakinek ízlése, akkor se tehetne semmit, mert ha különböző időben három darab egyforma ágyat akarna beszerezni, már ez a kérdés magában is teljesen lehetetlen. Mert tegyük fel, ágyat akar venni, ma már nincs az üzletekben olyan ágy, mint amilyen azelőtt három vagy hat évvel készült. Tehát mind a három ágy másféle színben, alakban, stílusban, esetleg anyagban egyaránt.

Ugyanígy van a székekkel és minden más berendezési tárggyal. Bár az ágyon, asztalon és széken kívül más tárgynak nincs is helye, mert ha meg is tudnák szerezni (esetleg annyi pénzük lenne), a szó valóságos értelmében nem volna hely ahová felállíthatnák.

Nem szabad hiányozni Lenin, de főleg Sztalin képének.

Nem hiányoznak azonban a könyvek sem. Bizonys csekély számú könyve mindenkinek van, sőt kell is, hogy legyen. Mert, amint a régi orosz családnál nem hiányzott a biblia és az imakönyvek, úgy itt is meg kell lenniök legalább Sztalin műveinek. Ha pedig az illető családnak olyan tagja van, akinek magasabb vágyai vannak, úgy Lenin munkájának is. Ezeken kívül még a legújabb propaganda kiadványok sem hiányozhatnak. Ezek feltétlenül szükségesek az előhaladáshoz és a mindennapi élethez, mert az igazi szovjet állampolgár ezekből él, de különben is olyan olcsók, hogy mindenki által könnyű szerrel elérhető díszai a lakásnak.

Ha valaki ezeken felül még egy Lenin vagy Sztalin szobrot is beszerez, az egyenesen jó pontot jelent.

Kisebb-nagyobb vörös zászlaja természetesen min-

denkinek van, még pedig lehetőleg annyi, amennyi a családtagok száma, hogy a nemzeti ünnepeken proletárhoz méltó módon tudjon az utcára kivonulni.

*

Fenti viszonyok megmagyarázzák, hogy a diplomáciai testület tagjai is miért kaphattak olyan nehezen lakást.

Kivételes állapot volt, ha egy-egy diplomata egy évi folytonos utánajárás után valahogyan lakáshoz jutott.

Akkor is rendesen nem kapott olyat, amilyenre szüksége lett volna, de meg kellett elégednie azzal, amit éppen kiutaltak.

Külön érdekessége Moszkvának a városon kívül fekvő villák, ahogy ők nevezik, dacsak. Ezek a dacsák úgyszólván kivétel nélkül mind fából vannak össze-ácsolva. Vannak közöttük egészen luxuskivitelű, emeletes, igen kényelmes és szép építmények. Rendesen nagy park közepén vannak elhelyezve.

Ha a villa és a park is rendben van tartva, úgy a bennük levő lakás igen kellemes.

Az úgynevezett Szerebrjanij-rog villa-köztség úgyszólván tisztára a G.P.U. embereinek nyaraltatását szolgálja.

Moszkva környékén minden népbiztosnak és vezető tisztviselőnek vannak ilyen villái, közöttük a legmagasabbak számára külön főúri kastélyok nagy parkkal szolgálnak ugyanilyen célra. Ezeket a népbiztosi nyári lakokat könnyen fel lehet ismerni, mert a környékük tele van rendőrrel és polgári ruhás detektív-

vel. Ezek a villák csak bizonyos tekintélyes távolságig közelíthetők meg, mert különben oda még a madárnak sem szabad belépnie. Ott aztán vigan folyik az élet, a vezető elvtársaknak mindenük megvan, ők nem érzik az ország nehéz helyzetét sem.

*

Természetesen nem ilyen fényesek a lakásviszonyok a kisebb ipartelepeken, mert ott még kevesebb házat építettek és aránylag több gyárat, mint Moszkva környékén.

Vannak azonban olyan falvak is, amelyek elnéptelenedtek, részben, mert lakosságukat felszívták a bányák, gyárak és kolhozok, vagy esetleg a község egész lakosságát valamilyen oknál fogva, nem ritkán büntetésből, más vidékre telepítették.

Ha az ember Moszkva környékén autótúrát tesz, a keresztülfutott falvakban lépten-nyomon találkozik olyan házakkal, amelyek ablakai András-kereszt formájában lécekkel be vannak szögezve.

Ez az olvasni tudó ember előtt annyit jelent, hogy ennek a háznak összes lakóit vagy száműzték, vagy valamilyen más szerencsétlenség történt velük. Ilyen látvány természetesen csak Moszkvától távolabb, mintegy 50–60 km-nyire kezdődik, mert ha közeleb' lenne, már másnak bocsátották volna rendelkezésre az épületet.

Az így vagy amúgy elhagyott házak az összedülésnek vannak kitéve. Azokat soha senki sem fogja kitatarozni, pedig sokukért kár, mert némelyik egész művészi faragásokat mutat föl. Így pl. az ablakok és ajtók olyan szépen vannak kidolgozva, hogy önkén-

telenül bruxellesi csipkékre gondol az ember. Ilyen házakat pedig sohasem fognak építeni a mostani oroszok, mert ahhoz sem idejük, sem kedvük nincs.

ÁRAK ÉS JÖVEDELMEK.

Ha a szovjetparadicsomról beszél az ember, nem elegendő csak a nagy jövedelmeket megemlíteni, mert akkor túlságosan hamis képet kap.

Ha például azt mondom, hogy egy valamilyen rendű és rangú szovjet munkásnak a jövedelme 500 német Márka havonként, akkor egyben félre is vezetek mindenkit, ha azonnal hozzá nem teszem, hogy mit lehet vásárolni ezért az 500 Márkáért.

A teljes tiszta kép nyerhetése szempontjából nemcsak az egyes kategóriájú munkások és tisztviselők stb. jövedelmét, de az egyes árucikkek árait is fel kell sorolni.

Ilyen beállítással azután nem lehet félrevezető propagandát kifejteni, mert mindenki könnyen átszámíthatja magának, hogy valamilyen alkalmazott egy havi munkájáért mit képes beszerezni.

Jövedelmek:

Egy közepes munkás	
havi fizetése	200—250 rubel
Kezdő munkásé	120—150 »
Utcai rendőr	300 »
Jobb munkás	500—600 »
Munkavezető, orvos,	
mérnök	800—1000 »
Színész, festő, balett-	
táncos	15.000—20.000 »

Órnagy	2000 rubel
Tanító, tanár	400—800 »
Hivatalnok	200—600 »
Bányász	500—800 »
Szerelő	240—600 »
Sztalindíjas kitüntetett	50.000—100.000 »

Árucikkek árai:

1 pár munkáscipő	200—250 rubel
1 „ „ jobb-minőségű	300—400 »
Félgyapjú, hitvány szövetből készült öltöny	600—800 »
Öltöny, kissé jobbminőségű	1000 »
Vászon utazóbőrönd, gyenge minőség	120 »
Fayence tányér	5 »
Szegényes szobaberendezés	3000—4000 »
1 kg hús minőség szerint	14—24 »
Zsír	18 »
Vaj	26—28 »
Sonka	28 »
1 kg kenyér	2.40 »
1 liter bor	10—12 »
1 kg burgonya	1 »
1 szoba bére m ² nagyság szerint	30—80 »
Kolbászaru, hitvány	19 »
„ jobb	35 »
Liszt 1 kg.	4—5 »
Kelkáposzta 1 kg.	7 »
Hal	10—15 »
Sajt, középminőség	25 »
Cukor	5.50 »
Télikabát, hitvány	900—1000 »
Női kabát hitvány, szőrme-gallérral	1200 »

ÉHINSÉG.

Egészen hihetetlen, hogy a szovjetekben az éhinséggel, mint állandóan visszatérő faktorral kell számolni.

Más országokban ez a kifejezés úgyszólván alig ismeretes, de ha mégis éhinségről beszélünk, az annyit jelent, hogy az illető ország lakosainak, főleg a rossz termés folytán, nincs meg annyira az élelmezési lehetőségük, mint rendes években, rendes körülmények között.

A Szovjetunióban azonban, szinte állandó az éhinség és ezalatt az emberek millióinak az elhalálozását kell érteni.

Hogy mennyi ember pusztul el az élelmezési hiány miatt, azt pontosan sohasem lehet megállapítani, mert hiszen ha mindenről is, erről semmi esetre sem vezetnek statisztikát.

Itt legfeljebb arról lehet szó, hogy a viszonyokat ismerő becslésére támaszkodhatik az ember. Ezekben a becslésekben óriási számok szerepelnek, melyek a legnagyobb valószínűség szerint a valóságnak megfelelő képet mutatják. Még ha az adatokat túlzottaknak tekintenénk, akkor is megdöbbentő eredmény jön ki, ha a túlzást leszámítjuk.

Igy a szovjetviszonyokat igen jól ismerő külföldi tudósok szerint, melyet a szovjet állampolgárok közül is igen sokan megerősítenek, — bár érthető okoknál fogva nyíltan nem hangoztathatnak, — a forradalom kezdetétől az újabb nagy éhinségig, vagyis 1933—34-ik évig kb. 10—12 millió ember esett áldozatul az élelmiszerhiánynak.

Az úgynevezett nagy éhínség időszakában, 1933–34-ben az így elpusztultak számát 6–8 millióra teszik.

Az állandó éhínségnek nem az az oka, hogy a Szovjetúnióban nem termelnének elegendő élelmiszert, hanem, hogy a termés sokszor eloszthatatlan.

A vasutak teljesítőképessége igen alacsony fokon áll és ha egy vidéken egy aratáskor valamilyen időjárási vagy egyéb okoknál fogva a termés kimarad, úgy a pótlást oda kellene szállítani. Ha ez nem történik meg azonnal, az őszi folyamán, úgy télen és tavasszal az éhínség feltétlenül felüti a fejét, mert ebben az időszakban már teherautóforgalommal az elmaradt vasúti szállítást nem tudják pótolni.

30–40 vagy több fokos hidegben nem tudnak Ukrajnából élelmiszert szállítani az Uralon túlra vagy Belső-Ázsiába. Ennek következtében, úgyszólván minden esztendőben előfordul, hogy egyes területeken éhínség van. Ugyanakkor máshol millió q feleslegek mutatkoznak és állanak rendelkezésre, de nem lehet őket szállítani.

Az is előfordul azonban, hogy ilyen felesleg nincs is, mert külföldre kellett vagy kell kiszállítani.

Más állam ebben az esetben nem tesz eleget szállítási kötelezettségének, mert mégis csak az a legfontosabb, hogy a saját lakosságát ellássa. A vis majort mindenki megérti.

A szovjet szállít, mert fontosabb neki, hogy a csereértékeket, gépeket, lövegeket stb. megkapja, mint az, hogy néhány száz ezer embere elpusztul.

SZINHÁZ ES FILMELET.

Egyszer azt mondta valaki, hogy az oroszok azért olyan jó színészek, mert egész életük nem egyéb kép-mutatásnál.

Igaz. A képmutatás is egy bizonyos fokú színész-kedés, azt nagyszerűen értik, sőt abban igazán az egész világon utólérhetetlenek. Ebben alig van különbség kommunista, orosz vagy zsidó között.

Ezzel az epés hasonlattal nem akarom megsérteni a nemes színjátszást, az emberábrázolást, az igazi művészetet.

A Szovjetúnióban még a művészet is csak addig érték, amíg azt politikai célok szolgálatába lehet állítani és amíg az politikai eredmények elérésére alkalmas.

Igy van ez a színészettel és filmmel is.

Miután pedig alig van állam, amely a propaganda olyan súlyt helyezne, mint a kommunisták, olyan pedig egyáltalában nincs, amelyik erre a közpénzekből annyit áldozna, mint ezek; ebből következik, hogy ez az igyekezet a népben egyébként is rejtőző színészi tehetséggel párosulva, ezen a téren szintén nagyot tud mutatni.

Minden alkalmat felhasznál arra, hogy a régi világot lerántsa. Ezen célra azonban főként a régi nagyokat használja fel, csak éppen azok műveinek egyes részeit jobban kihangsúlyozza. Ezzel sok esetben, mint ahogyan ezt az író maga is javítási céllal írta, sikerül bebizonyítani, hogy a cári idők társadalmában igen sok ostromozandó vonás volt.

Ezt sem Tolsztoj, sem Gogolj vagy a többiek nem

tagadták, sőt ezért írták, amit írtak. Csak éppen nem a kommunisták számára gondolták, akik most belőlük hasznot húznak.

A mi színjátszásunk magas fokon áll, de a moszkvai Csicsikov egyszerűen felülmúlhatatlan. Eppúgy a «Három nővér», «Karenina Anna», vagy a többiek.

Ők Puskind, Tolsztojt, Gogoljt éppúgy a magukénak tartják, mint Gorkijt (Dosztojevszkijt nem szeretik annyira).

Új drámaíróik messze elmaradnak a régiektől. Egy-egy darabjukban van ugyan valami gondolat («Az orvosnő»), de mindegyik annyira a kommunista eszmék nyers hirdetése, hogy tulajdonképpen nem egyebek, mint dramatizált propagandaművek. Így azután irodalmi értékben sokat veszítenek.

Kivételes és megemlítésre érdemes a Feldmarsall Szuvarov és talán a Polkovodja Kutuzov.

Művészi értékben utóbbi felette áll a Szuvarovnak, de ez olyan katonapropagandadarab, amilyen bármely nemzet irodalmában is ritkítja párját. Sok, kissé szinte naiv részlete is van, de ezek a nagy látványosságban egészen elvesznek. Szuvarov maga úgy van beállítva, mint az elnyomott, de született tehetségnél fogva újból és újból előre törő igazi orosz katona. Nélküle a félkegyelmű cár elveszne, ismételten megbántja és megsérti zseniális alárendeltjét, az félre is áll, de ha a haza érdeke úgy kívánja, a szent Oroszországért mindent megtesz. Ezt várja el a kommunista haza is minden fiától.

A vörös hadsereg színháza, óriási színpada kiálólóan alkalmas ennek a rendkívül nagy propaganda-

erővel bíró látványos darabnak az előadására. Adják is szakadatlanul, zsúfolt házak előtt.

•

Moszkvában igen sok a színház. A legtöbbje igen jó. Van örmény, zsidó stb. nemzetiségű színház, sőt még cigány is.

Több igen szép és tágas gyermekszínház is.

Mindegyik minden este tele van. Az ember nem tudja, honnan veszik hozzá a pénzt, mert a jegyek igen drágák. 20, sőt 25 rubel az első sorokban, de a közepesek is 10–15 rubel. Már pedig ez hatalmas összeg egy színházi előadásra.

Vannak igen helyes nyári színházak is. Kellemesek a nagy hőségben. A játék éppen olyan jó, mint az állandó színházakban, mert a társaságok ugyanazok.

•

Külön fejezet a Moszkvai Opera, vagy amint ők mondják, a Nagy Színház.

Maga az épület nem az ő dicsőségük, az még a régi jó cári időkből, a mult század utolsó harmadából származik. Nagyszerű, hatalmas építmény.

Zenei műveltségük elég magasan áll, bár az újabb szerzők a régiek nagyságát ezen a téren sem érik el. Csajkovszkij itt sem születik minden évtizedben. Pedig ha valahol, úgy itt minden ok meg volna arra, hogy a művészetek, így a zene is fejlődjék. Minden lehetőséget, alkalmat, anyagiakat, gondtalan életet, sőt szabadságot is megadnak nekik.

Azt hiszem ezen a téren is azért nem tudnak

előrejutni, mert a régi műveltséggel rendelkezett egyé-
neket kiirtották, a művészetben pedig eredményt el-
érni egy nemzedék nem képes.

A művészeket még tehetséges népnek is ki kell
tenyészteni. Azt nem lehet máról-holnapra kinevelni.
Bármilyen tehetséges is a nép egyszerű fia, az rend-
szerint legfeljebb csak közepes alkotást tud produ-
kálni. Az ő unokája már többre viheti. Ha Wagner,
vagy Liszt Ferenc pásztorgyereknek születtek volna,
nem váltak volna nagy művészekké, mert elődjeik
csak a júhok őrzésben tudtak volna eredményt fel-
mutatni és nem adhattak volna a fiaiknak alapot,
mely aztán bennük már magasabb tehetséggé fejlőd-
hetett. Azt akarom ezzel mondani, hogyha egy csa-
lád nemzedékeken keresztül műveletlen volt, annak
első leszármazottja, bármilyen működési területre is
veti a sors, elsőnek nem tudhat nagyot alkotni.

Ez pedig a Szovjetúnióban jelenleg minden téren
így van. Most itt az az arisztokrata, aki a semmiből
jön elő. Ezért nem tudnak, különösen művészi téren,
semmit felmutatni!

Igy van tehát a zenével is.

Más a helyzet a táncsal.

A tánc, az kimondott orosz néptulajdonság. Min-
den orosz jó táncos születésétől fogva. Egyszóval fenti
elmélet szerint is minden ok megvan rá, hogy az alsóbb
néposztályokból is egészen kivételes tehetségek terme-
lődjenek ki.

Igy is van. Oroszországban rengeteg a kiváló
táncos. Itt mindenki szeret és mindenki tud is tán-
colni.

Ezért olyanok a balettkaraik, mint amilyenek nincsenek sehol a világon.

Igaz, hogy egy nemzet táncainak sincs megannyira a hagyományuk, mint az oroszoknak.

Nemcsak a moszkvai balett olyan jó, mint amilyen, hanem a leningrádi, a kijevi, stb. stb., nagyobb városokban is eléri azt a fokot, mint más országokban talán csak a fővárosban.

A moszkvai azonban mégis felette áll a többieknek, és pedig gazdagságban. Itt az eszközök bőségebben állanak rendelkezésre, több a pénz, tehát nagyobb a lehetőség a válogatásra és a nevelésre. Ez teszi ki a különbséget, ami pedig onnan származik, hogy a fővárosnak erre a propaganda eszközére is többet áldoznak. Illetőleg olvasatlanul annyit, amennyi éppen szükséges annak elérésére, hogy a moszkvai opera balettkara legyen az egész világon az első.

Mert, hogy tényleg az első, az vitán felül áll. Ennyi művészet és tudás egyetlen nemzet balettkarában sincs meg. Igaz, hogy a kiválasztási lehetőség is itt sokkal nagyobb, mint másutt. A 193 milliós ország úgyszólván minden egyes gyermeke rendelkezésre áll. Azért lehet ezt olyan biztosan állítani, mert tehetség esetén karriernek sem utolsó balettáncosnak, vagy méginkább táncosnőnek lenni. Így hát mindenki nyugodtan odaadhatja a gyermekét. Oda is adja.

Csakis így érhető el, hogy a mostani színpadon 60 olyan pár táncol egyidőben, hogy az ember bármily szigorúan keres bennük valamilyen kivetnivalót, akár a táncuk, akár a testük építésének tökéletességét

illetőleg, egyszerűen nem talál. Kifogástalan alakok, kifogástalan tánc.

Ez a moszkvai balett.

A film nemzetnevelő- és propagandaerejét sehol a világon nem ismerték fel olyan korán és talán kevés helyen olyan helyesen is, mint éppen a Szovjet-únióban.

Ebből az is következik, hogy fejlesztésére minden eszközt megadnak. Olyan erkölcsi és anyagi támogatásban részesítik, hogy ami egyáltalában elérhető teljesítmény, azt a művészet ezen ágából kiszedik.

Erkölcsi támogatás az, hogy a filmszakmában működő előadó és előállító személyek kivételes megbecsülésnek örvendenek, őket mindenütt kiemelik, kitüntetik, jutalmazzák, csakhogy új és újabb alkotásra serkentsék.

Anyagi téren a film nem kívánhat olyat, ami már eleve teljesítve ne lenne.

Igy elérték, hogy filmgyártmányaik közül nem egy méltán világhírré tett szert. Többek közt a Nagy Péterről készült két film, a Duna, Tarasz Bulyba, Bogdan Chmelnickij, stb. filmek elérik a legmagasabb követelmények szintjét.

A cselekmény felépítése, költői tartalma, beállítása igen jó. Rendezése ügyes, a színészek munkája kifogástalan.

Anyagi előkészítésén, a jelmezek szépségén pedig látszik, hogy költséget és munkát nem kímélnek.

Egyetlen nagy hiba azonban úgyszólván minden

filmnél jelentkezik és pedig az, hogy a túlélőpropaganda sokszor bántóan kiérződik.

Ha egy filmben propaganda van, az még nem volna baj, de akkor oly ügyesen kell azt beállítani, hogy alig lehessen észrevenni. Ha gorombán kilátszik, az már hátrányos.

Igaz viszont, hogy közönsége válogatja, a szovjet néző észre sem veszi, ebből a szempontból tehát erről az oldalról nem bírálgatják.

Néha olyan durván és együgyűen vannak a jelek beállítva, hogy művelt közönség részéről egyenesen a kifütyülés veszélyének lenne kitéve.

Csak egy példát említek.

A «Háborús bajtárs» című filmet.

A menyasszony szerelmese, egy főhadnagy csapatával a harctérre vonul. Miután a leány is éppen úgy ki akarja venni részét a háború viszontagságaiból, ő is az elől küzdő csapatokhoz osztatja be magát, mint vöröskeresztes ápolónő. Egyízben néhányad magával az első vonalban harcoló csapathoz is kell mennie, hogy ott a sebesülteket ellássa. Közben találkoznak egy finn osztaggal. Ők négyen vannak, a finnek ötvenen. Természetesen a «fehér» finneket megtámadják. Azoknak nagy veszteséget okoznak, de közülük is egy elesik, kettő megsebesül. A menyasszonynak mindenáron teljesítenie kell kötelességét, de ezt csak úgy tudja, ha az őt akadályozó még megmaradt finneket megsemmisíti. Ezek észreveszik, hogy a kommunisták tüze gyengül, mert hiszen most már a leány csak maga tüzel. A finnek támadásba mennek át, melynek folyamán a leány egymásután kb. 20 finn katonát lelő, a megmaradó néhányat pedig el-

fogja. Feladatát teljesítette, előre megy és kötözi a sebesülteket.

Az egész világ ismeri a finneket, de talán senki sem úgy, mint ahogyan éppen az oroszoknak kellene ismerniök. Mindenki tudja, ők legjobban, hogy 50 finn katona rendesen 500 bolsevistát ér, nem pedig 3—4 kommunista amazont. Ez mind nem befolyásolja őket és nyugodtan lelövöldöztetnek velük ötven finn ruhába bujtatott harcost.

Persze a közönség ahelyett, hogy füttyölne, piszszegne, tapsol.

Ez jellemző.

A mozi egyébként szintén igen drága, 5—10 rubelbe kerülnek jobb helyek, de a legolcsóbbak is 2—3 rubelbe. Dacára ennek, minden filmszínház tele van. Pedig igen sok van belőlük.

Igy a propaganda még ki is fizeti magát az államnak.

Érdemes megfigyelni a színházak és a mozik közönségét.

Ha Európában valaki operába megy, legalább is sötét ruhát vesz magára.

A páholyok és a földszint csupa estélyi ruhás hölgyekkel és szmokingos urakkal van tele.

Szóval jobb ruhát vesznek fel az emberek, miáltal saját multságuk, szórakozásuk értékét emelik. Tehát önmaguknak öltözködnek fel, megbecsülve ezáltal társaikat, de méginkább magát a művészetet is.

Moszkvában?

Az Operában is lát az ember ingben megjelenő férfiakat és pongyolába öltözködött nőket.

Ezt azonban nem azért teszik, különösen a nők, mert nem öltözködnének fel különben, hanem inkább, mert egyszerűen nincs nekik jobb. Akinek van valami jobb ruhája, az fel is veszi. De nem igen van.

Paradicsom, paradicsom, de ruhára mégsemi telik.

ÉTTERMEK ÉS KÁVÉHAZAK.

Egy város műveltségi fokára többek között igen jellemző a nyilvános éttermek, kávéházak milyensége is.

Ha valaki párisi kirándulásáról emlékezik meg, úgy nemcsak a Pantheonról, de a párisi vendégökről sem feledkezik meg, mert legyünk őszinték, hogy a Cluny-múzeum szépsége is sokkal jobban kidomborodik, ha az ember megtekintése előtt vagy után egy jó vendéglőben ebédel.

A Kreml szépségeit a moszkvai vendéglők nem képesek emelni.

Moszkvában mindössze három olyan étterem van, amely félig-meddig elfogadható, de ezek is olyan hibákkal, hogyha más európai városban lennének, már régen megbuktak volna, mert ahol az embernek egy kissé módja van a választásban, ilyen helyekre máris nem teszi be a lábát.

A Hotel National étterme lenne az egyik. Ez a régi cári Moszkva legszebb szállodája volt. Berendezése most még szebb, mint annak idején, mert minden szobájában gyönyörű antik bútorok, régi órák, gyertya-

tartók, keleti szőnyegek kerültek, a főurak, arisztokráták és gazdag kereskedők elszocializált holmiai közül.

Éttermeiben gyönyörű porcellánnal és ezüsttel teríteneek.

A másik, a Hotel Metropol, valamivel újabb, óriási építmény, hatalmas éttermekkel.

Bármelyiket nézve, ha vendég nincs benne, egész rendesnek látja az ember. Mondjuk üresen...

Kissé távolról, fehér abroszok, rendes terítés, szóval jó benyomást kelt.

Ha azonban tele van a helyiség, úgy már nem érzi jól magát az ember benne. A túlságosan elegyes, műveletlen és 'neveletlen társaság, amely a látogatók túlnyomó részét teszi ki, csak bennszülöttnek lehet kellemes, az idegennek még érdekes sem.

Ne magyarázzuk félre, amit mondtam. Ha az ember bárhol a világon bemegy egy étterembe, nem várja azt, hogy az ottlévő vendégek 90 százaléka a született arisztokráciához tartozzék, vagy hogy illetantánár legyen. Azt azonban jogosan megkövetelheti, hogy egy 193 milliós ország 4 és fél milliónyi lélekszámú fővárosának legelőkelőbb éttermeiben ha már az emberek feltűrt ingujjban is ülnek, ne dobálják el a cigarettacsutkákat és részegségükben, tánc közben ne essenek bele a virágok közé.

Egészen kis dolognak számítva azt, ha így votkaközi állapotban a poharakat, tányérokat egyik-másik asztalnál lesöprik a földre. Még az a melegségük sincs, hogy mindez hajnal felé történik, mert akkor sok mindent hajlandó az ember megbocsátani.

Az orosz konyha általában véve igen sok jó dolgot tud produkálni és sok ízletes étele van.

Ez a néhány jobb vendéglő ezeket az ételeket igen jól tudja elkészíteni, mégis azt mondom, hogy egy ebéd vagy vacsora elköltése egyenesen kinszenvedés.

Ha az ember, mondjuk, vacsorához 9 órakor ül le és a rendelést fölíró pincéernél pl. egy négyfogásos terítéket megrendelt, úgy némi reménysége lehet, hogy ezt a vacsorát 12 órakor be is fejezheti. Mert, hogy ennek a négy tál ételnek elkészítéséhez és felszolgálásához erre a három órára szükség van, az éppen annyira igaz, mint hogy Moszkvában rendes ember kaviár nélkül el sem kezdi a vacsorát.

Aki mindezekkel nincsen tisztában, az kitcheti magát annak, hogy az első alkalommal mérgében megüti a guta. Igaz, hogy az sem használ semmit, mert nincs az a földi hatalom, amely a kiszolgálást csak egy kis idővel is meg tudná rövidíteni. Tréfából sokszor szokták mondani az emberek, ha ide vagy oda híva vannak — hogy előre megvacsoráznak; ezt kell tenni Moszkvában, ez az egyedüli orvosság ez ellen a lehetetlen kiszolgálás ellen.

Sok olyan ember akadt már, aki föltette magában, hogy ezen változtatni fog. Volt olyan, aki gorombászkodott, volt aki a panaszkönyvbe beírta elégedetlenségét, volt aki borraivalóval gondolt serkenteni, mindenik ugyanazt a feleletet kapta: «azonnal hozom»!

De azért csak nem hozta.

Ha azonban az ember már eleve úgy megy oda, hogy mindezt nem haragszik, úgy igen jól meg lehet vacsorázni.

A moszkvai kaukázusi étterem, amelynek a helyiségei valóságos látványosságot képeznek, mert az egész falazat néhány kaukázusi mondából merített

freskóval díszített gyönyörű márványból van, talán a legtűrhetőbb helyiség rend és tisztaság szempontjából.

Ebben az étteremben csak kaukázusi ételeket és italokat szolgálnak ki. A saslik világhírű és ahol ezt az eledelt egyáltalában kapni lehet, ott rendszerint jó is szokott lenni. Itt azonban a jónál is jobb. Igaz, hozzájárul ehhez az is, hogy már maga a helyiség is étvágygerjesztően hat, kimondott couleur local? A zenekaruk is eredeti, mindenféle furcsa alakú fúvó- és vonóhangszerükkel. Zenéjük is kellemes lenne, csak kissé túl lármás.

Volna még egy negyedik hasonló minőségű helyiség is, ez lenne a Moszkva Hotel étterme. Ezt azonban inkább csak a bennszülött hivatalnokok és katonatisztek látogatják. Ennek különösen a kávéháza inkább nyáron kellemes, mert a tízemeletes épület hatemeletnyi magas terraszán van elhelyezve, a Kreml tőzomszédságában, kilátással a megvilágított ötágú rubin csillagokra.

Egy háromszemélyes vacsora ezen vendéglők bármelyikében kb. 150 rubelbe kerül. Igaz, hogy ebben az összegben a borraivaló bennfoglaltatik.

Borraivaló? Hát ez is van a Szovjetekben? Nincs és mégis van.

Nincs, mert szigorúan meg van tiltva, adni és elfogadni, ami természetes is, mert a büszke proletár-öntudat nem tűrheti el, hogy valaki egy igazi kommunista személyét borraivaló adásával lealacsonyítsa és megsértse.

Ez az elmélet.

A valóság az, hogy borraivalót pedig mindenütt

kell adni, nemcsak a pincérnek, de a felvonó kezelőjének, a kapusnak, a koffőrnek, a ruhatárosnak stb., stb., szóval ugyanúgy, mint bármely burzsuj országban. Az igaz, hogy a borraalót úgy kell adni, hogy lehetőleg senki se lássa. Ha látatlanul adja az ember, sohasem lesz visszautasításban része.

*

Az éttermek mindig zsúfolva vannak.

Van itt minden rendű és rangú vendég, csak az ember nem tudja megállapítani sohasem, hogy ki kicsoda?

Az pedig szinte elképzelhetetlen, hogy ez a sok rosszul öltözött ember honnan fizeti ki a fogyasztást, mert aki itt megvacsorázik, annyi votkát és egyéb italt fogyaszt, hogy attól teljesen berúghat, mint ahogy ezek teszik is, mire a számlája 100—120 rubelt tesz ki. Már pedig az idő előrehaladásával, úgyszólván mindenki berúg, tehát mindenki számlája egyenként 100—150 rubel.

Hogy mi lehet itt hajnalfelé, milyen lehet a hangulat, azt el sem tudom képzelni, mert ilyen sokáig egy esetben sem tudtam kitartani.

*

A Metropolenak külön érdekessége, hogy este 11 órától kezdve műsort is ad; különböző kaukázusi és egyéb törzsek táncmulatságai képezik a számokat.

Ezek a folklór szempontjából igen érdekesek és leírásuk külön könyvet érdemelne.

DOHANYZÁS.

Úgyszólván nincsen olyan férfi, de szinte nő sem a Szovjetúnióban, aki ne dohányoznék.

Ennek oka valószínűleg az, hogy az embereknek alig van más élvezetük, mulatságuk, tehát minden lehető kihasználnak, amihez hozzáférhetnek.

A zárt helyiségekben olyan dohányfüst van, hogy az ember az alakokat csak úgy félig-meddig tudja megkülönböztetni egymástól és mindent sűrű ködön keresztül láthat. A színházak előcsarnokaiban szünet közben ömlik a füst. Az utcán lépten-nyomon találkozik az ember cigarettázó nőekkel.

Gyerekek 11—12 éves koruktól kezdve dohányoznak.

Maga Sztalin rövid angol pipát szív.

Rajta kívül azonban csak elvétve lehet látni pipázó orosz. Épp oly kevés szivarozót. A cigarettának is csak egyetlen alakját, a hosszú szopókás, kevés dohányú «Papiroszt» szívja mindenki.

Szopókanélküli cigaretta alig van.

A papirosz 10—12 cm hosszú, aránylag vékony cigaretta, melynek azonban csak egyharmadában van dohány, a többi szopóka. Ilyen cigarettát sehol nem használnak az emberek.

Ha az ember azután érdeklődik, vajjon hogyan lett ez a forma ennyire általánossá, tiszta feleletet nem kap rá. Legfeljebb valószínűsítheti az okokat.

A régi oroszok mind torzon-borz bajuszt és szakállt viseltek, úgyhogy emiatt rá voltak kényszerítve erre a hosszú szopókára, mert másképp bajuszuk,

vagy szakálluk perzselődött volna meg, vagy a cigarettá legnagyobb részét már nem tudták volna elszívni.

Szipkát viszont a nagy hideg miatt nem alkalmazhattak, mert 30–40 fokos hidegben az ember a cigarettatárcájából mégcsak kivesz egy cigarettát és arra rágyújt, de arra már nincs kedve, hogy a cigarettának a szipkába való betevésével is babráljon. Kétségtelen, hogy ilyen éghajlati viszonyok között még most is igen praktikus a cigaretta mai alakja. Mert bár a torzon-borz szakáll száz százalékgig eltűnt az orosz arcokról, a hideg megmaradt és a pipirosz igen könnyen kezelhető.

A dohánynemű általában véve nem monható drágának, de viszont az olcsó pipiroszok olyan erősek és annyira alsórendű dohányból vannak elkészítve, hogy alig szívhatók. A valamivel jobbak pedig már meglehetősen sokba kerülnek, de a legfinomabbak egyenesen drágák, van olyan is, amelyből 25 drb-os doboz 6–8 rubelbe kerül.

Ennek a finomsága sem éri el a mi középfinom cigarettáinknak a szintjét.

A dohányok általában véve közepes minőségűek, egészen finom egyáltalában nem, vagy csak kis mennyiségben terem a Kaukázus egyes vidékein, főképp Gruziaiban, Azerbaidzsanban, valamint a Fekete-tenger partján.

Valamelyes termesztés folyik Közép-Ázsiában is, de a tömeget Ukrajna szolgáltatja.

A dohány finomításához vagy nem értenek vagy nem igen törődnek vele; mert ha sokat kezelnék a dohányt, nem volna idejük az óriási, szinte elképzelhetetlen tömeget kielégíteni.

A dohányneműek csomagolására csak a legutóbbi időben kezdtek súlyt fektetni, az olcsóbb fajták így is túlságosan gyatrán vannak kiállítva.

A MOSZKVAI FÜRDŐÉLET.

Nálunk alig van város, de még nagyobb község sem, ahol ne lenne strandfürdő. Ez valahogyan úgy hozzátartozik a nyárhoz, mint akár az aratás.

Ebből a szempontból igazi demokrácia uralkodik, mert egy-egy meleg napon tíz- és tízezrek keresik fel a hűsítést nyújtó és tisztaságot adó vizet, nem is beszélve a vasárnapokról, midőn a folyók szinte kiöntenek a fürdőzőktől, a mesterséges strandfürdőkben pedig már az egyes ember sem talál egy talpalatnyi homokot, hogy befeküdhessek, vagy akár csak leüljön. A rengeteg fürdő nem elég, pedig a Duna partja nem egyéb, mint egy óriási strand, hol megszámlálhatatlan ember részére kellene bőségesen helynek lenni. Nincs. Több a napfényt és vizet áhítózó.

A Szovjetekben is hallottak már valamit erről a testet-lelket felfrissítő olcsó mulatságról, de a kivitel hol van a mi viszonyainktól?

Igazi nyári fürdőeletről még Moszkvában sem lehet beszélni. Ezen a téren is csak, mintha kezdődne valami, de olyan lassan halad, mint egyéb civilizáció; vagy kultúra.

Moszkva alatt általában nemcsak Moszkva várost, de a környékbeli falvakat is érteni kell, ha nem is éppen olyan mértékben és főleg kivitelben, mint más nyugati metropolisoknál. A rengeteg munkás egy nagy

része itt is a környéken lakik. Ezek nagy részének naponkint be kell járnia a városba munkahelyére és már ez is nagy fáradsággal jár, lévén a közlekedés igen nehézkes, kényelmetlen és főleg időrabló. Gondolom, ez is egy ok, hogy a fürdőélet nem tud kifejlődni. Az embereknek nincs kedvük, még szűnnapon is a vonaton szorongni.

Amilyen nehéz a környékről Moszkvába jutni, ugyanilyen kellemetlen és fáradságos vasárnap a városból kikerülni, különösen, mert ilyenkor a vonatok száma is le van csökkentve.

Ha fenti nehézségek nem állanának fenn, magának a városnak a környéke kedvező lenne a fürdőélet kifejllesztésére.

A Moszkva folyó, mely úgy nagyjában a mi Tiszánkkal hasonlítható össze szélességét és vízbőségét illetően, hosszú vonalon követi a város déli és nyugati szélét. A vize kellemes lenne, csak a gyárak közelsége miatt hamarjában szinte élvezhetetlenné válik a sok beléeresztett gépolaj miatt. Nem hiszem, hogy ezt az olajat ne lehetne máshová elvezetni. Végére egy ilyen óriási város közel 5 milliónyi lakosának fürdőigényeit is figyelembe lehetne és kellene venni. Pedig a Szovjetekben jobban hangoztatják a népességügy fontosságát, mint bárhol másutt a világon.

Na mindegy, nyugodjunk bele, hogy a Moszkva folyónak igen kis része az, mely fürdésre hiányok nélkül alkalmazható.

A leginkább használható folyószakaszok a városból nyugatra vannak, nem messze a város szélétől, de már a gyárakon túl; úgyhogy a víz általában tiszta marad.

Különösen a Szerebrjanij Rog és Tusino környéke látogatott.

A diplomáciai testület, mint mindenben, ebben is elkülöníti magát. Ők a várostól mintegy 40 km-re fekvő Uszpenszkoje falu környékére rándultak ki. Ez a környék lakott helyektől meglehetősen félre esvén, nyugalmas és igen szép vidékével néhány órára elfelejteti a város pokoli hőségét.

(Uszpenszkoje falu maga jelentősegnélküli valami. Nem jobb és nem rosszabb, mint bármely Moszkva körüli kisközség. A környék inkább nyaralóiról nevezetes, az úgynevezett dacsáiról. Itt több magasállású párttag, sőt népbiztoshelyettes is lakik. Éppen ezért, amikor a diplomáták fürdőhelyéhez vivő Moszkva-híd használhatatlanná vált, azt mondták, akaratlanul rongálták meg, hogy a külföldieket e helytől ily módon tartásuk távol. Igaz-e, vagy nem? Ki tudná azt megmondani a Szovjetunióban?)

A használatban lévő strandok alatt általában és egyszerűen csak a folyampartot kell érteni. Minden berendezés nélkül, úgy, ahogyan azt a régi orosz Isten megteremtette. Semmi vetkőző alkalmatosság, vagy partegyengetés. Mindenki ott vetkőzik, öltözködik, ahol akar. A puszta földön. A legjobb eset, ha valami erdő van a közelben, úgy esetleg a fára akaszthatja a ruháját.

A nálunk űzött strandruha divatnak híre-hamva sincs. Nem mondom, akad itt-ott egy-egy fürdőruha, de az rendesen olyan primitív, hogy alig lehet fürdőruhának nevezni.

A legtöbben, főleg a nők, olyan hálóing-félében fürödnek, a férfiak egyszerű alsónadrágban (ez prakti-

kus, mert egyúttal ki is mosódik), a gyerekek minden nélkül, meztelenül.

Ha az ember kíváncsiságból ilyen helyen fürdik, fél szemét mindig a ruháján tartsa, mert különben maga is meztelenül mehet haza. Nem egyszer előfordult hasonló szerencsétlenség, de ahelyett, hogy sajnálnák az illetőt, vagy segítenének rajta, kinevetik. (Igazuk van?)

Egyetlen valami csodás strandfürdő van Moszkvában és ez a Dinamo sportegyesület tulajdona. Itt valódi kabinok is vannak. Ide meg azért nem megy szívesen az ember, mert sok a G. P. U. szolgálatában álló fiatalember. Ezekkel még egy folyóban fürdeni sem kellemes.

Ez van nyáron. No és télen?

Budapesten annyi a nyilvános közfürdő (egyébként összehasonlíthatatlanul több, mint bármelyik világvárosban!), hogy ha nem lenne minden lakásban fürdőszoba, úgy a lakosság egy igen nagy része, akár mindennap megfürödhethnék. A nagyobbak befogadó-képessége több, mint ezer.

Moszkvában egyetlen rendes közfürdő nincs, a lakásokban fürdőszoba alig van. Az ember el sem tudja képzelni, hogyan tisztálkodnak itt az emberek.

Vagy nem is tisztálkodnak?

*

Vidéki nagyvárosokban a helyzet még sokkal rosszabb.

A folyókmenti lakosság úgy fürdik, — de persze, csak nyáron, — mint ezelőtt ezer esztendővel.

Ugyanígy a tengerpartokon.

Itt azonban, a Krimben és a Kaukázusban gyönyörű fürdők is vannak.

Nagyszerű gyógyhelyek, melyekbe minden proletárnak belépése van. Sőt, egyenesen az ő részükre épültek. Minden munkásnak joga van, akár évente is, néhány hetet ilyen üdülőben tölteni. Ha akar, egész családjával egyetemben. Alig fizet érte valamit. Két személyre számítanak egy szobát, mely csak alvásra szolgál, mert külön nappali helyiségek is rendelkezésre állanak. Ha akar teniszezik, csónakázik, mehet horgászni, egész napi gyönyörű kirándulásokra, szóval néhány hétig valóban földi paradicsomban érezheti magát.

A nagycsaládú munkásnak még az az előnye is megvan, hogy a gyermekeivel nem kell törődnie. Azokra külön gyermekkertésznők vigyáznak és a férj és feleségnek nincs más gondja, minthogy saját egészségét újból megerősítse, jól kipihenje magát és kedvére mulasson.

Elfelejtettem azonban megemlíteni bevezetőül, hogy mindez így van a prospektusokban. Gyönyörű képekkel illusztrálva.

Mert a valóság ettől, ha kicsit is, de eltér.

Mindössze abban, hogy egy 10.000 fővel dolgozó üzemből évente egy kiválasztottat utalnak be. Ily módon élvez ingyen mindent. Cél: mindent mondjon el a többinek, hogy azoknak is meg legyen a reményük.

Nem kell hozzá sok matematikai tudomány, kiszámítani, mikor kerül rám a sor, ha 10.000-ből évente csak egynek jut ilyen szerencse?

Viszont a Szovjetekben főleg a reményből élnek az emberek.

Más a helyzet a felsőbb körökben. Egy-egy népbiztosnak gyönyörű magánvillája van a tengerparton. Neki és családjának azután csakugyan mindene megvan.

Annyi családnak, amennyit a cári világ arisztokratái építettek. De ezekből a munkásnak, akár testi, akár szellemi munkást veszünk, nem jut semmi.

Ezek a mostani arisztokratáknak vannak fenn-tartva.

A MOSZKVAI CSILLAGDÁBAN.

Tulajdonképpen planetarium értendő alatta, de miután egy-két kisebb kaliberű távcső is van benne, csillagdának is nevezhető.

(Igen komoly tudományos csillagdájuk több van, így a Kaukázusban, Uralban és a Pamiron is.)

A moszkvai főleg félig-meddig tudományos előadások tartására épült, hogy ezen a réven is felvilágosodjék a proletariátus.

Első és főcélja természetesen bebizonyítani, hogy nincs Isten, mert hiszen a föld, a nap és a többi égitest a «természet» törvényei szerint és «Isten nélkül» mozog az égbolton. Szerintük az Istennek semmi köze sincs ahhoz, hogy a nap felkel, lenyugszik, hogy a Föld és a Nap is saját tengelye körül forog és így tovább.

Persze, a proletariátus — bolsevikiekből kikerült hallgatóság közül senkinek sem jut eszébe megkérdezni, hogy «mi» tehát az a valami, ami a Földet mozgatja? Ha pedig véletlenül valamelyiknek eszébe jutna, bizonyára nem merné megkérdezni, mert akkor

rámondanák, hogy az istentagadók ellen van, s ezen az alapon még talán az ellenforradalmiságot is rábizonyítják. Így hát inkább belenyugszik mindenki ellenvetés nélkül, hogy a Nap «természettől» fogva melegít és világít, a Föld pedig «magától» forog és mozog.

Végighallgattam egynéhány előadást a planetáriumban. Értem alatta, hogy a csillagászat körébe vágó előadást, mert vannak más természetű, főleg politikai tartalmú előadások is.

A nagyterem, mely az égboltot van hivatva rávetítéssel ábrázolni, a legmodernebb berendezésű. Minden vetítőlámpa a hosszúsági és délkörök vonalainak felvetítése olyan pontos és tiszta, hogy szebbet, jobbat és hatásosabbat elképzelni nem is lehet.

A professzor előadóasztalán két-három igen ügyes asszisztens segítkezik neki, úgyhogy szinte minden mondatának eredményét, mihelyt azt kimondotta, a hallgatóság már az égbolton magaelőtt vetítve látja.

Természetesen, minden előadás egy kis kommunista elméleti bevezetéssel kezdődik. A professzornak akár akar, akár nem, kommunistának kell lennie, tehát ledarálja azt a kis mondanivalót. Ezek a szavak olyan üresen konganak ebben a tulajdonképpen a tudomány számára emelt csarnokban, olyan léleknélküliek, hogy senki sem figyel oda, hanem a terem berendezését szemlélgeti és csak akkor kezd érdeklődni, mikor a tulajdonképpeni témára kerül a sor, de így is csak, ha már lát is valamit.

Az előadások tárgya rendesen igen érdekes, az előadón látszik, hogy érti hivatását és tudatában van a nehézségeknek, hogy eredményt érjen el hallgatósá-

gánál. Sőt, azt hiszem, arról is meg van győződve, hogy a pár száz hallgató közül csak néhányon fog a tudományos munkája. Mindegy, mégis igyekeznek, hogy valami megmaradjon bennük.

Egyik professzor egyszer a naprendszert magyarázta, másik a holdról, a Marsról tartott előadást. Érdekesen állították be a kérdést és kifogástalanul is adták elő.

Egy napon a tétel a következő volt: Tájékozódás az égbolton.

Mindenkit érdekel, de talán elsősorban a katonákat, kiknek erre hivatásuk közben lépten-nyomon szükségük van.

Egyszerűen és igen érdekesen bevezetett előadás volt.

Meg is kapta a dícséretet a hallgatóságtól, mert mikor kijöttünk, ezt mondja az egyik tiszt (a rangját nem láttam):

«Nagyon szép előadás volt, nagy kár, hogy semmit sem értettem belőle!»

MOSZKVAI ÁLLATKERT.

Vagy amint ők nagy büszkén mondják: «Zoo-park».

A Sadovaja-boulevardről nyílik az egyik bejárata, tehát jól bent fekszik a városban.

Valamikor egy állatkert volt, azonban nagy ügyesen egy új úttal kettévágták. Ez nem vált előnyére az állatkertnek, viszont a közlekedést másképp is meg lehetett volna oldani.

Kár is volt így elrontani, mert különben tekintélyes nagyságú és kiterjedésű lenne.

Az állatállomány igen nagy és gazdag; van itt mindenféle kisebb-nagyobb állat, még a legritkább fajtákból is: vízilovak, zsiráfok, hatalmas tigrisek, oroszlánok, orrszarvú és óriási jegesmedvék, olyan példányokban, amelyet másutt nem talál az ember. Rengeteg medve, cobolyok, szóval az állatritkaságok mind képviselve vannak.

Az aquarium különösen törpe halakban dúsgazdagnak mondható.

Ebből a szempontból a moszkvai állatkert kifogástalan lenne, különösen, ha hozzávesszük azt is, hogy a hatalmas tavon százával úszkálnak a fehér és fekete hattyúk és pelikánok.

Ami kifogásolható, nemcsak az, hogy az állatok a régi rendszer szerint szűk ketrecbe vannak szorítva, hanem ezen ketrecek minden pillanatban való össze-dőlésétől kell tartani.

A rácsok rozogák, a padlók korhadtak, a falakról mindenütt hull a vakolat, javítani soha nem javítanak semmit.

Mindössze egy-két állatcsoportnak kedveznek, amelyeknek, ha valamivel nem is jobb, de legalább is szebb kinézésű helyük van. Így pl. a medvebocsok játszótere elég rendesen van kiképezve, igaz, hogy ezek mindenekfelett meg is érdemelnek minden különlegesen jó elbánást.

Évente átlag 10–12 darab barna medvebocs van összegyűjtve, köztük egy-egy jegesmedvefióka is. Tágas játszóterükön létrák, guruló hordók, száraz fatörzsek, vízmedencék, stb. vannak, melyek az apró és

igen helyes állatok játszókedvének kielégítésére szolgálnak. Ezek aztán alaposan élnek is vele.

Egész nap hancuroznak ápolójukkal, egy öreg asszonnyal és egy kis lánnyal, továbbá segédjátósztársnak beosztott két kutyával és néhány rókakölyökkel. Természetesen, mindig rengeteg látogatójuk akad, főleg gyerekek, de a felnőttek is szívesen mulatnak rajtuk.

A felnőttek szórakozásáról is gondoskodva van, mert Darwin elméletét magyarázó képekkel egész üvegfalak vannak tele.

Ezek tanulmányozásánál, vagy a propaganda előadására berendezett csarnokokban azonban sokkal kevesebb embert lehet látni, mint az állatkert egyik sarkában berendezett péküzlet előtt. Itt osztogatják ugyanis néhány kopekért a híres orosz «barankat». Ez olyanféle kissé cukrozott fehér lisztből készült sütemény, mely hasonlít a mi peregünkhöz, de köralakú és igen jó, ízletes.

Az állatkert különben az idegeneknek is kedvenc tartózkodási helyük, főleg azért, mert a nagyobb beléptidő miatt gyermekeik valamivel válogatottabb környezetben sétálhatnak és szórakozhatnak.

KULTÚRPARK.

A Gorkij kultúr- és üdülőpark, mint a moszkvaiak nevezik, valóban látványossága Moszkvának.

Nem azért, mintha más európai városban ilyen rendezett és szép nagy park nem lenne, hanem inkább azért, mert talán sehol sincsen egy ilyen park minden-

korú ifjúság részére játék és szórakozó alkalmas-
ságokkal oly bőségesen berendezve, mint itt.

Maga a park óriási kiterjedésű, nem takarékos-
kodtak helyel, a Moszkva folyó hosszában annak
partján terjed el. Fekvése is igen szép és kellemes,
mert egyik vége dombos erdőkben vész el.

Az anyagiakkal sem takarékoskodtak, mert maga
a park is igen szép rendezett és rendben is van tartva,
hatalmas sétautak, virágágyak. A virágokat állan-
dóan cserélik.

Szépen kiépített vízmedencék, szökőkutak, igen
rendes benyomást keltenek és szép látványt nyújtanak
éjjeli kivilágításnál, mert a villanykörték ezrei nyuj-
tanak fényességet a proletárok éjjeli szórakozásához.

A 4—8 éves kisgyerekek részére minden délután
katonazene kísérete mellett tánciskolát tartanak. Itt
néhány igen jó előtáncos a legegyszerűbb lépésektől
kezdve, a bonyolultabb táncokig oktatja a csöppeket,
elsősorban az orosz nemzeti táncra, de később a mo-
dern táncokra is. A táncoktatás teljesen díjtalan; a
leckéket az látogatja, aki akarja vagy akinek éppen
ideje van rá.

Itt már kiűt az oroszból kisgyerekkorában a tánc-
tehetség. A legnagyobb részük igen bájosan táncol.

Gondolom, hogy a nép propaganda célból szerzett
mulattatása mellett, az ilyen tánciskoláknak más cél-
juk az is, hogy ezen alkalomkor a tehetségeket köny-
yen ki lehessen választani.

Ugyancsak egészen kicsinyek részére villamos erő-
vel hajtott körhinták, homokjátszóterek, gyermekszín-
házak stb. állanak rendelkezésre olyan nagy számmal,

hogy minden gyerek megtalálja a maga szórakozását.

A nagyobbak részére kosárlabda-játék, tenniszpályák, vívóterek, tornaszerek, stb., stb. állnak rendelkezésre.

Mindezek használata nemcsak díjtalan, de mindenütt ott van az oktató is, aki a résztvevőket tanítja.

A komolyabb foglalkozást óhajtók részére olvasókör, sakterem és hasonlóak vannak berendezve.

Külön teremben és a park egyéb helyein is állandó énektanítók működnek, akik főleg a legújabb — Sztalin vagy a kommunizmust dicsőítő — énekeket tanítják. A dal szövege nagy betűkkel föl van írva egy táblára. A tanítók előre éneklik, a többiek utána énekelhetnek, ha akarnák, de egy-két embernél több sohasem lézeng körülöttük. Semmi érdeklődés sincs.

Nagyobb figyelmet vált ki az időnként a Moszkva folyó partjánál beállított hadihajót utánzó, kis folyami hajó, melynek általában véve minden felszerelése megvan, ha kicsinyben is, mint egy hadihajónak.

A hadihajóhoz tartozó valódi fegyverzet, mint ágyúk, géppisztolyok, bűvárfelszerelés, golyószórók, távolságmérők, stb., stb. a parton vannak felállítva, mindenik mellett egy-egy tengerésztiszt mint magyarázó.

Ez érdekesebb és az első néhány napon alig lehet valamihez is hozzáférni. Azután csökken az érdeklődés, nem azért, mintha az előadottakból valamit is megtanultak volna, de mert látták és ez már nekik elég is.

Igen érdekes a gépterem, melyben kisvasutak, parányi mezőgazdasági gépek, gyár- és bányaberende-

zések, olajkutak vannak beállítva és minden gép működőképes. Sok mellett keresztmetszetek is vannak.

Ez a beállítás több mint játék, mert pl. egy mozdony nagysága kb. 60—70 cm hosszú és 40—45 cm magas. A pálya hosszúsága egyszeresen mérve, kb. 30 m hosszú. A pálya hidakon, alagutakon, völgyhidakon és egyéb műtárgyakon keresztül van építve. Mindenik műtárgy egy-egy típust mutat. Hasonló a villamosvasút berendezése is.

A park egyik sarkában, a főút mellett van felállítva az ejtőernyős ugrótorony.

Ez a fiatalság részéről sűrűn gyakorolt sportág.

Természetesen, mint mindenütt, itt a kultúrparkban is a propagandára fektetik a főszólyt. Maga a kultúrpark sem egyéb propagandánál, de előadások megtartására még külön csarnokok is vannak berendezve, ezekben is úgyszólván szünet nélkül mindig beszél valaki.

Érdekes az, hogy a szónokot egyáltalában nem befolyásolja, hogy alig akad 10—15 hallgatója, ő éppen úgy beszél, mintha legalább ezer, a legnagyobb kíváncsiságot visszatükröző szempár lenne rászegezve.

Valószínűleg úgy gondolkodnak, hogy a fizetést mindenképpen megkapják, akár tömegek hallgatják őket, akár nem, mert különben egy olyan helységben, amely 500—600 hallgató részére van berendezve, önméltó ember nem tudna 20 lézengőnek előadást tartani.

A kultúrpark főbejárata kívülről és belülről rengeteg piros zászlóval, Lenin, Sztálin és a népbiztosok képeivel van «díszítve».

KÖZGAZDASÁG

KÜLTSEGVETÉS ÉS PÉNZ.

Amidőn a forradalom után az új pénznemet megállapították, a pénzüknek feltétlenül valami olyan elnevezést akartak adni, ami egyúttal a politikai befogásukat is visszatükrözi. Így jutottak a cservonec elnevezéshez, melyben a «vörös» fogalom is benne van, e mellett azonban megtartották a hagyományos rubel elnevezést is.

A cservonec értékét igen magasra szabták meg és úgy szerették volna, ha ez a nemzetközinek szánt magas érték meg is marad. Ez azonban sehogy sem sikerült. Egy rubel eleinte kb. 2 német márkával volt egyenértékű. Egy cservonecbe 10 rubel volt, tehát kb. 20 márkának, vagy kb. 1 angol fontnak felelt meg. A cservonecnek nemzetközi értéke azonban hamarosan lecsúszott, sőt annyira, hogy néhány évvel ezelőtt a külföld a rubelt egyáltalán nem is értékelte.

Ez az állapot nagyon bántotta őket, részben azért, mert általa kommunista érzésükben látták magukat megsértve, — amivel a külföld, természetesen, nem sokat törődött, — másrészt mivel a rubelért semmit sem tudtak vásárolni, gazdaságilag is visszaestek.

Végtelenül csodálkoztak azon, hogy bár ők megállapították a rubel és az egyes külföldi valuták közti

arányt, ezt a megállapítást sem a hivatalos külföldi pénzkörök, sem pedig a külföldi pénznek tulajdonosai nem vették tudomásul.

Egy példa könnyen megvilágítja a helyzetet. Ők az U. S. A.-dollár értékét 5.20 rubelben állapították meg és szinte elképedve vették tudomásul, hogy nem akad egyetlen ember sem, aki a dollárját náluk a hivatalos áron hajlandó lett volna beváltani.

Maguktól arra nem jöttek rá, hogy ez így mennyire rendben van, mert hiszen ők maguk sem adtak senkinek sem egy dollárt 5 rubelért.

Bántó volt az a kapzsiság, amelyet a határon lévő hivatalos közegek felmutattak abból a célból, hogy a beutazó idegent — mindenféle ürügy alatt — külföldi valutájától megfosszák. Ez a művelet, olyan utazóknál, akik a bolsevista viszonyokat nem ismerték helyell-közzel bizonyos mértékig mégis sikerült. A külföldiek azonban óvatosak voltak és senkit sem lehetett beugrasztani arra, hogy a birtokában lévő egész valuta mennyiségét rubelre váltsa fel és így magát az oroszoknak végkép kiszolgáltassa.

Mégis voltak olyanok, akik kisebb összegeket a sok mesterkedésre, sőt nyaggatásra átadtak nekik. Ezek azután maguk csodálkozhattak a legjobban az eredményen.

Így ha valaki pl. 10 dollárt váltott be, azért kapott 52 rubelt. Ha erre bement az étkezőkocsiba, ezért az összegért megebédelhetett.

Ugyanezért a 10 dollárért Budapesten szállodai szobát és napi 3-szori étkezést beszámítva, három napig is élhetett.

Ezt a hamisítást azonban dacára annak, hogy senki

seni vette komolyan, továbbra is fenntartották, részben azért, mert itt-ott mégis csak haszonnal járt számukra, másrészt, mert hízelgett nekik, hogy az ő rubeljüket ilyen módon a világ legszilárdabb és legtekintélyesebb pénzéhez, a dollárhoz mérhették.

Mint minden a Szovjetúnióban, tehát még a pénz értéke is képmutatás volt. Mert mi volt a valóság?

Az, hogy a határszéli államokban a dollárt körülbelüli vásárló erejének megfelelőleg értékelték és így egy bizonyos megszilárdulás mégis csak beállott. Ennek a megszilárdulásnak, — értem alatta a valódi értékarány megállapításának, — minden eszközzel igyekeztek gátat vetni, ami sokszor ideig-óráig sikerült is, azonban az igazságot, a pénz igazságát, végleg nem voltak képesek leterrorizálni.

Ennek következtében a dollár igazi értéke Teheránban, Helsinkiben, Rigában 60—80 rubel között mozgott.

Dacára a szigorú határzárnak és egyéb intézkedésnek, a rubelt innen csempészték be az országba és miután a kicsempészés igen nagy veszéllyel járt, a Moszkvában eladók hatalmas sápot kanyarítottak ki a maguk számára. De ennek dacára a vevő is még mindig jól járt, miután megvolt a lehetősége, hogy a hivatalos egy dollár egyenlő 5 rubel helyett a dollárért 30—35, sőt néha 45 rubelt is kaphasson.

Nem ellenőrizhető, de sokan azt állítják, hogy a rubel bankjegyeket maguk a Szovjet hatóságok vitték ki külföldre és adtak 60—80 rubelt a dollárért, hogy így valutához juthassanak.

Sokan állították ezeknek az üzelmeknek hitelességét.

Végére nem is olyan rossz gondolat, mert volt idő, különösen a második világháború kitörésétől kezdve, amikor a nemes valutához nem is lehetett másképp hozzájutni.

Az ilyen külföldi árfolyamokban néha igen nagy eltérések mutatkoztak. Így a német-lengyel háború befejezésekor Lembergben egy dollárért 300 rubelt is adtak. Lemberg ugyanis valamikor a lengyel uralom alatt egyik főfészke volt a külföldi rubel piacoknak, és az a csodálatos, hogy a lemergi zsidóság leginkább akkor akart rubelkészletétől szabadulni, mikor maga is szovjet állampolgár lett.

A zsidóság kitűnő érzékkel előre megsejtette, hogy a rubel előbb-utóbb semmivé fog válni.

Nem tudom, hogy most van-e ilyen külföldi rubelpiac, de ha még megmaradt valahol, úgy bizonyára marékszámmra dobják a rubelt egy-egy külföldi pénzegységért.

Egészen természetes folyománya ez, annak a pénzgazdálkodásnak, amelyet a Szovjet nemrég folytatott.

Minden különösebb meggondolás vagy gátlás nélkül nyomatta az egyébként tetszetős és finom papíron a rubelbankjegyeket, de arról nem gondoskodott, hogy azok belső értékét valamilyen módon meg is alapozza.

Elegendőnek gondolták erre a kommunista állam tekintélyét.

Ilyesmivel, — ami egyébként sohasem volt komolyan vehető, mert bolsevista megbízhatóság sohasem létezett, — a pénzt nem lehetett becsapni.

Eleinte állítólag arany- és ezüstérméket is vertek.

Ezüst érmém nekem is van néhány darab. Olyan

emberrel azonban, aki aranyat is látott volna, nem találkoztam.

A bankjegyeken feltüntetett készfizetés azonban mindenkor csak szemfényvesztés volt, nem is lehetett másképp, mikor a valóság az, hogy ha a Szovjet-unióban az ember valamilyen arany tárgyat akart vásárolni, úgy az arany grammjáért 60 rubelt kellett fizetnie.

Az utóbbi időben minden eszközt felhasználtak arra, hogy pénzük tekintélyét, értékét növeljék, ebből a célból pénzsűkét akartak előidézni, azonban az sehogysen sikerült.

Az embereket nem lehetett és nem is fog lehetni leszoktatni arról, hogy minden meglévő pénzükért vásároljanak. Nem azt, amit szeretnének vagy amire szükségük lenne, hanem ami éppen kapható.

A pénzt még az sem gyűjti össze, akinek kivételesen módja lenne rá. Sziberegatelnaja-Kassza, vagyis a takarékpénztári intézményt itt is felelevenítették. Csínos és hatásos reklámok hirdetik, hogy a kopekból lesz a rubel és egy rubelekből a 100.000-ek.

Az emberek a tételt tudomásul veszik és elnézően mosolyognak rajta, mint akik teljesen tisztában vannak a lényeggel és mintha mondanák: «Beszélhettek, mi úgy is tudjuk, hogy ha valamit összegyűjtenénk, azt előbb-utóbb elszednék. Minket ugyan nem csapnak be!»

De általában honnan is gyűjthetnének? Az ember inkább azon csodálkozik, hogy miből is élnek itt a tömegek.

A pénzhigítás megakadályozására szolgál kölcsön-

képpen mindenki részéről bizonyos összegnek önkéntes felajánlása az állam részére.

Igy az ötéves tervek végrehajtására mindenki köteles volt évi jövedelmének 10—12-ed részét kölcsönképpen önként felajánlani. Mondom, önként. De kísérelje meg valaki nem adni.

Az állam évi költségvetésének összege állandóan emelkedő irányt mutatott, mely nemcsak a számszerűségben, de az értékben is kifejezésre jutott.

A számszerűségben természetesen annál inkább, minél nagyobb mértékben romlott a pénz belső értéke.

Nyogodtan lehet mondani, hogy a Szovjetunió rengeteg milliónyi embere az utolsó 10 esztendőben szinte kizárólag azért élt és dolgozott, hogy a hadsereget minél jobban fejlesszék és erősítsék. Az 1941. évi költségvetés összege 210 milliárd rubelt tett ki; ebből bevalottan 70 milliárdot a hadsereg céljaira fordítottak. Ez az arány azonban korántsem tünteti fel a valóságos helyzetet, mert a 70 milliárdnyi összeg jóformán csak azokra a kiadásokra ad fedezetet, amelyek mindenképpen csak készpénzben teljesíthetők, tehát főképp a munkások és alkalmazottak fizetésére.

Hol vannak azok a megszámlálhatatlan milliárdok, amelyek a felhasznált nyersanyag értékét jelentik, de a költségvetésben legfeljebb csak számokban szerepelnek, vagy pedig csak olyan tételek, amelyek a valódi értéket meg sem közelítik. Ha ezt is figyelembe vesszük, akkor a hadiköltségvetésnek a feltüntetett összeg sokszorosát kellene kitennie.

Erről az utóbbi gondolatról soha sem írni, sem

beszélni nem hallottam. Valamilyen hozzáértőnek érdemes lenne ezzel a kérdéssel foglalkoznia, így alkalmunk lenne. legalább hozzávetőleg megállapítani, mennyi munkaerőt és anyagot áldozott a szovjet a vörös hadsereg kiépítésére. Ezen összeg mellett a kulturális célokra fordított mennyiség bizonyára elenyésző lenne.

KERESKEDELEM.

A Szovjetunióban a kereskedelem minden ága és fajtája állami monopóliumot képez.

Ez annyit jelent, hogy a kereskedelemmel egyes személyeknek foglalkozni még a legcsekélyebb mértékben sem szabad. Sőt, ha valaki nem mint kereskedő, hanem mint magánember saját törvényesen és joggal megszerzett fölösleges holmiján túl akar adni, még az is szigorúan meg van tiltva.

Az ember kizárólag állami üzletben vásárolhat és ha valamit el akar adni, azt csak állami üzletnek adhatja el.

Mindkét ténykedést erősen ellenőrzik és akit rajtakapnak, szigorúan megbüntetik.

Ha valami ennyire az állam kezében van, mint itt, úgy egészen természetes, hogy a közszükségleti cikkek gyártása és forgalombahozatala nem működhet hiba nélkül.

Az előállító iparnak sem, de még kevésbé a kereskedelemnek nem érdeke, hogy valamely cikkből több fogyjon, sőt talán éppen az, hogy kevesebb kerüljön piacra, mert akkor kisebb a gondja, dolga vele.

Az ezelőtti időkben ugyan a kereskedelembe be volt vezetve az a rendszer, hogy az alkalmazottak a lebonyolított forgalom után bizonyos % részesedést, praemiumot kaptak. Ezt azonban azzal az indoklással, hogy egy kommunista alkalmazottat nem illik ilyesmivel ösztökélni, beszüntették. Ennek következménye az lett, hogy a kiszolgálók megteszik ugyan kötelességüket, de csak úgy immel-ámmal. Ha a vevőnek éppen kedve van valamit vásárolni, úgy vásároljon, nekik egészen mindegy.

Ha az ember mégis azt akarja, hogy jobban kiszolgálják, de még inkább, hogy valamely áruból többet kapjon, mint a megengedett legnagyobb mennyiség, vagy olyan jobb árut kapjon, amit az alkalmazottak elrejtene a pártfogoltak részére (mert ilyen is van), úgy egy jó borraivaló megteszi a hatását. (Ezt persze nagyon ügyesen és észrevétlenül kell oda csúsztatni, nehogy baj legyen belőle.)

Általában véve ugyanazok a kereskedések, üzlet-helyiségek állnak fenn, amelyek a forradalom idejében magántulajdont képeztek és amelyeket a kommunis-ták elszocializáltak.

Új alkotásuk néhány nagy áruház, melyben külföldi mintára, egy helyen, igen különböző és sokféle cikket lehet kapni.

A cikkek általában véve igen silányak és minőségükben igen hasonlítanak vidéki községeink országos vásárainak holmijaihoz.

A kirakatokban sokszor meglepően finom cikkeket lehet látni. Ha az ember ezek után érdeklődik, mindig azt a semmitmondó választ kapja, hogy azokat egyelőre nem lehet megvásárolni, de egy-két hét

mulva újból lesz belőlük. Ennek az állításnak természetesen egyik része sem igaz, sem az, hogy valaha volt belőlük, sem az, hogy valaha is lesz belőlük. Az igazság az, hogy ezek mind vagy a volt lengyel területekről származnak, vagy a Baltikumból.

Az utóbbi időkben rengeteg áruval töltötték meg az üzleteket, melyek mind a három gazdag kis balti államból kerültek Moszkvába.

*

Mindenesetre legérdekesebb üzletek Moszkvában a régiség- és szőnyegkereskedések: ezekben rengeteg, szebbnél-szebb áru van felhalmozva és az árak aránylag nem magasak.

Természetesen minden áru a régi gazdag nemesi és kereskedői családoktól származik, és ki tudná megmondani, hogy újonnan az üzletbe került egyes darabok a forradalomtól máig, milyen utat futottak be, és kinek a kezén mentek keresztül.

Csodálatosképpen még mindig akadnak darabok, melyek most kerülnek a kereskedelembe.

Rengeteg ezüstnemű, közöttük igen sok évszázados munka, eredeti orosz és tulai kézművesipar remekei, sok szép réztárgy, porcelán, üvegáru és minden, amit a nagy orosz birodalom önmaga tudott előállítani, vagy a jobbmódúak külföldről, főleg Perzsiából és Kínából behozattak.

Külön meg kell emlékezni a szőnyegkereskedésekről.

Általánosan közismert, hogy a világnak négy nagy szőnyegpiaca között, Isztambul, Bagdad és Teherán mellett Moszkva is főpiac volt.

Sőt egy bizonyos mértékben Moszkva a többit felülmulta abban, hogy a keleti szőnyegek legnemesbbjei, a Buchara-tekinek, besirek, yomudok és a Kaukázus gyönyörű produktumai itt voltak legnagyobb választékban kaphatók.

A moszkvai szőnyegpiac ezt az uralkodó domináló helyzetét a kommunisták alatt még jobban megtartotta, mert náluk kivétel csak az állam részéről történhetik; ez az üzlet pedig az utóbbi években már nem nagyon virágozhatott, mert főleg az amerikaiak bevitt áruikért más ellenszolgáltatást kívántak. Így a legszebb szőnyegek is most már bentmaradtak az országban.

Igen érdekes jelenség volt, hogy a háború kitörése előtt körülbelül csak egy évvel jöttek elő a szép régi bucharák. Ennek oka az, hogy a kommunisták a külföldre kizárólag új szövésű szőnyeget küldtek, amelyek azonban, meg kell hagyni, minőségben és munkában majdnem elérték a régieket, de természetesen emezek antik darabok lévén, mégis csak sokkal értékesebbek. Ezt azonban ők semmiképpen sem ismerik el, és éppen ezért a belföldi fogyasztás céljaira inkább a régieket szedték elő. A hozzáértő jól járt ennél a felfogásnál, mert kisebb összegért nagyobb értékű szőnyeghez jutott.

Ugyanez áll a Kaukázusból származó szép régi sirván, karabagh, kazak, kuba és derbent darabokra is.

A halkereskedések igen nagy szerepet játszanak a szovjet élelmezésében.

Ennél a kérdésnél azonban mindenekelőtt a világ-

híres kaviárt kell megemlíteni, melyből Moszkvában az év minden szakában annyi van, hogy az ember azon csodálkozik, hogy a Volgában, a Fekete- és Kaspi tengerben még mindig marad hal.

Az orosz közmondás azt mondja, hogy a Volgában több a hal, mint a víz és valóban annyi halat szállítanak onnan, hogy egy tengernek is a becsületére válnék.

Ezenkívül azonban minden tengerük halbő és így kiapadhatatlan forrása a népelelmezésnek.

Érdemes egy-egy ilyen halkereskedést megnézni, mert az ember a rengeteg féle halból olyan tömeget lát, amilyenhez hasonlót alig egy országban is.

Moszkvában sokkal több a virágkereskedés, mint amennyit az ember, az ő életmódjukat ismerve, várna. Sok a virág, de méregdrága. Egy közepes kosár vágott virág 100–120 rubel. Egy szál rózsza az idényben 3–5 rubel.

Áz a csodálatos, hogy mégis veszik az emberek.

Igen sok Moszkvában a drogéria és mindenik tele van mindenféle szépítőszerrel, illatszer, pirosító, kölnivíz, rizspor, mindenféle fajta, méregdrága és igen hitvány.

Dacára azonban gyöngeségüknek, mit tegyen a szegény orosz nő, ha más nincs, úgy hát ezt használja.

Még a híres orosz kölnivíz jóságát sem tudták megtartani.

A fent megnevezetteken kívül természetesen vannak még másféle kereskedések is, de ezekről jobb nem szólni, mert ha az embernek valamire szüksége van, nem beszélek valami különleges autó- vagy más gépalkatrésről, de csak egyszerű szögekről, már azt se tud szerezni.

Hetekig jártunk a már tönkrement locsoló gumitömlő beszerzése végett, végül is külföldről kellett hozatni.

Egy autómosó szivacsot egész Moszkvában nem lehetett fölhajszolni.

Ugyanígy jártunk a egyszerű zsákszövettel, amelyet csomagolásra akartunk vásárolni. Szintén ígérték, hogy lesz, de csak nem lett.

•

Moszkvában általában véve mindent lehet kapni, csak éppen azt nem, amire az embernek szüksége van.

A SZOVJET IPAR.

Nem szándékom a szovjet iparról, annak fejlődéséről és teljesítőképességéről átfogó tanulmányt írni, inkább csak egy rövid, de jellegzetes képet vázlok arról, hogy lássuk, mit tudott Szovjet-Oroszország ezen a téren felmutatni.

A mai irodalomban már rengeteg adat áll rendelkezésre, úgy, hogy ha valaki akarná, igen részletes beszámolót tudna nyújtani a szovjet ipar háború előtti állásáról.

A cári Oroszországban az ipar igen kezdetleges

fokon állott. Egyedül talán a fegyveripar volt az, amelyet a modern kor követelményei szerint szerveztek meg. Minden más ipar kezdeti állapotban volt és csak csekély mértékben tudott termelni. Ennek a helyzetnek az volt az egyenes következménye, hogy Oroszország az ipari termékeket mindig a külföldről szerezte be.

Természetes, hogy a külföldről beszerzett cikk mindig drága volt, így elterjedésének már maga ez a körülmény is igen magas gátat vetett.

A cári Oroszország munkássága sem állott azon a műveltségi fokon, amellyel más államnak hagyományokkal rendelkező iparának munkásai rendelkeztek. Ezért a munkások a szociáldemokrata izgatásnak már kezdetben, tehát az 1900-as évek legelején könnyű eszközeivé váltak. Valóban a kommunista izgatók 1917-ben is főleg a munkások révén tudták Oroszországot a teljes forradalomba vinni.

A bolsevisták tehát úgyszólván tiszta mezőgazdasági államot kaparintottak a kezükbe.

Első törekvésük a nekik nem kedvező elemek kiírtásával párhuzamosan az volt, hogy az ipart emeljék.

Jelszó volt minden áron iparosítani.

Ezen a téren igen sokat értek el.

Főleg a Sztalin által felállított öt éves tervek mennyiségben — ha minőségben nem is — igen nagyot produkáltak. Sztalin első öt éves tervét 1928-ban kezdte el, majd a másodikat 1933-ban állította fel, míg az 1942-es év már a harmadik öt éves terv utolsó esztendejét jelenti.

A híres pjtiletka örökké emlékezetes kifejezés

maradt nem csak az orosz gazdasági történelemben, hanem úgyszólván az egész világon is.

Nem azért, minthogyha ezek a pjátiletkek a más államok iparára fel nem lelhető csodálatos eredményeket értek volna el, hanem azért, mert igen nehéz körülmények között valóban sokat lendítettek az orosz iparosodás terén.

Hogy az ipar, vagy annak egy ága valóban kívárlót tudjon teremteni, ahhoz hosszú-hosszú évek gyakorlata elengedhetetlen. Miután ez az idő az orosz iparosodásnak nem állott rendelkezésére, természetes, hogy terményei még nem tudták elérni azt a minőségi fokot, amelyet a szovjetek hirdettek és maguk is szerettek volna.

A legegyszerűbb cikk gyártásának meg van a maga hagyománya, ez azonban Oroszországban hiányzik, tehát a minőség igen sok kívánni valót hagy maga után.

Mennyiségileg azonban igen sokat teljesítettek. De ezen a téren sem annyit, amennyi, — tekintve az óriási lakosság számát és a szükségletet, — kívánatos lett volna.

Röviden összefoglalva tehát, végeredményben az ipari termékek minősége gyenge.

Vonatkozik ez arra az általános megállapításra is, hogy a Szovjetúnió olyan felszerelésű hadsereget állított és fegyverzett fel, amilyennek megjelenésére senki sem számított.

Kétségtelen, hogy a második világháborúba lépő orosz hadsereg általábavéve igen jól volt szerelve és felfegyverezve, azonban, ha a részleteket vesszük figyelembe, azonnal kitűnnek a hiányosságok is.

Az orosz löveggyártás a cári Oroszországban is magas fokon állott, ezt tehát a bolsevistáknak nem kellett újból megteremteniök, csak inkább fejleszténiök abban az irányban, hogy jobb lövegeket tudjanak előállítani. Ez egy bizonyos mértékig sikerült is nekik, azonban mégsem annyira, hogy az első nagy veszteségeket később kimerítően pótolni tudták volna.

Sokezer harcocsit állítottak elő. Ezeknek a harcocsiknak anyaguk azonban messze elmaradt a németeké mögött, mert az ellenséges lövedékek romboló hatásának korántsem tudtak annyira ellenállni, mint amilyen ellenállást egy jó harcocsitól megkövetelünk. Azonkívül motorjuk is lépten-nyomon felmondta a szolgálatot, amely szintén erősen a másodrendűség mellett bizonyít.

A repülőgépiparuk fejlesztésére óriási összegeket és munkát áldoztak. Sikerült is nekik számbeli-
leg rengeteg repülőgépet előállítaniok, de itt is hamar kiütközött a német ipar jósága és a szovjet repülőgépipar hiánya közötti különbség. Ez a különbség adta a német repülő csapatok klasszissal jobb kiképzését, amely meghozta azt az eredményt, hogy a német vadászok úgyszólván napok alatt a szovjet repülőhaderő tekintélyes részét megsemmisítették.

Arra, hogy a Szovjetúnióban az ipart a lehető legmagasabb teljesítményekre képesítsék, látszólag minden eszközük meg van.

Kiapadhatatlan a nyersanyagforrásuk és megszámlálhatatlan a munkaerő.

Foglalkozzunk először a munkással.

Hihetetlen azon értékek pusztulásának összege, amelyek azáltal mentek és mennek tönkre még a mai

napon is, hogy a munkások nem értenek a gépek kezeléséhez.

Eleinte, mikor a drága szerzám- és egyéb gépeket a külföldről behozták, külföldi szakmunkásokat és mérnököket alkalmaztak. Ezeknek lett volna hivatásuk, hogy az utánpótlást az oroszokból felneveljék.

A külföldi mérnökök és szakmunkások meg is tették a kötelességüket, eleget kínlódtak, hogy felneveljék azt az orosz személyzetet, amely azután később hivatva lesz az ő helyüket betölteni.

Ez talán sikerült volna is, hogyha a szovjet vezetőség nem lett volna annyira kapzsi és féltékeny, és megengedte volna, hogy a külföldi mérnökök és szakmunkások hosszabb ideig orosz földön tartózkodhassanak.

Ők azonban annyira rettegnék minden idegentől, hogy nem volt türelmük kivárni, amíg saját embereik a gépek kezelésének vagy a nyersanyag feldolgozásának a tudományát alaposan elsajátíthatták volna.

Néhány évi otttartózkodás után az idegen munkavezetőket, dacára hosszú szerződésüknek, minden ürügy kitalálásával elbocsájtották. Azt hitték, hogy az idegenek tudományát már magukévá tudták tenni.

Ez a felfogás távol állott az igazságtól.

Elfelejtették azt, hogy egy gyárnak a vezetése, egy szakmunkásnak a szerepe nem attól függ, hogy az illető milyen szorgalmasan vett részt a politikai megbízottak által tartott előadásokon. Az anyagot nem lehet félrevezetni. Azt hangzatos jelszavakkal nem lehet becsapni. Éppen azért a politikailag igen jól kiképzett munkások, sőt még a mérnökök is, mikor magukra maradtak, egyszerre tudatára ébred-

tek annak, hogy azt, amit nekik az idegenektől meg kellett volna tanulniok, még mindig nem tudták elsajátítani.

Ennek a körülménynek azután a gépek és a gyártmányok fizették meg az árát.

Ami a felhasználható és az ipar szolgálatába állítható munkaerőt illeti, a szovjetekben annyi áll rendelkezésre, amennyit éppen akarnak. A Szovjet-unió majdnem 200 milliónyi lakosa közül, ha egészen durva számítást végzünk, akár 50 milliónyi gyári munkás is beállítható.

Ez az elképzelhetetlen szám abból adódik, hogy a szovjetekben férfi és nő között ebből a szempontból nem kell különbséget tenni.

Mégis azt merem állítani, miszerint a szovjet ipar soha, de soha nem fogja azt termelni tudni, amit a német. Ennek oka a fentebb vázoltakon kívül az, hogy a szovjet munkást, a szovjet munkás képességeit és rátermettségét a német munkással nem lehet egyszerre egy napon említeni.

Amennyire intelligens és kiképezhető, találékony, szorgalmas és megbízható a német munkás, annyira ellenkező tulajdonságokat mutat fel a szovjet férfi vagy nő.

Magában a rendszerben rejlik, hogy senki se legyen szorgalmas, ne igyekezzék többet dolgozni, mint amennyi éppen életének napról-napra való tengődéséhez a szükségletek megszerzéséhez szükséges. Anynyit dolgozzék csak, amennyire a reá nehezedő terror őt kényszeríti.

De ettől eltekintve is, a szovjet munkás természetéből folyólag tunya és renyhe. Azonkívül nincsen

benne az a veleszületett intelligencia, amely egy jó szakmunkással szemben elengedhetetlen követelmény. Ebből az utóbbi tulajdonságából következik az a szovjet iparban lépten-nyomon előálló és sok kellemetlenséget okozó óriási hiány, amely a vezető szakmunkásokban mutatkozik.

Bármennyire is igyekeznek a finom szak-, vagy előmunkások számát növelni, ez nem sikerül, mert megbukik a rátermettségek hiányán.

Személyes ambíció csak azokban a munkásokban van, akik valamilyen oknál fogva, főleg hiúságból ki akarnak tűnni. Ilyenek azonban szám szerint nagyon kevesen vannak és főleg a kommunista párt tagjaiból kerülnek ki.

A munkateljesítmény tehát minőségileg ezért nem lehet kifogástalan. Mennyiségileg pedig aránylag azért nem, mert egyik munkás sem dolgozik teljes odaadással, teljes ambícióval, csak azért, hogy becsületesen dolgozzék. A kötelességét megteszi, mert rá van kényszerítve, de ezen túl nem megy.

A munkateljesítmény emelésére valami egészen különöset kellett találniok.

Ez a kitalálás sikerült is és a megoldást Sztachanov-mozgalomnak nevezik. Ennek lényege az egyén, csoport- és üzemrekordra való dolgozás. Mindegy, hogy amellett az egyén és csoport egészségesen tönkremegy.

Ez a Sztachanov egy bányamunkás, aki egyéni ambíciók által fűtve, de főleg feltűnési viselkedésből, munkaidejét meghosszabbítva, a bányában tízszeres mennyiséget tudott kifejteni és mikor ez neki meghozta a várva-várt hírnevet, felszólította munkástársait, hogy az ő példáját kövessék.

A várva-várt hírnév megszerzése nem került nagy nehézségbe, mert a kommunista üzemvezetők kapva kaptak az alkalmon, hogy példájának nemességét, a haza iránti kötelesség hűséges teljesítését, szóval minden jó tulajdonságát kiemeljék, az egész sajtóban közzétegyék, szóval a követésre minél nagyobb propagandát fejtsenek ki.

Maga Sztachanov azóta nyugodtan nevet a mar-kába, mert rövid pár hónapi megfeszített munka után megkapta a Szovjetúnióban elérhető legmagasabb kitüntetést, a Lenin-rendet. Otthagyta egész munkakörét, elvégezte az egyetemet, mérnök lett és ma mint fő munkásvezér élvezi jó gondolata eredményének gyümölcsét.

A Sztachanov-rendszert a Szovjetúnióban különösen hirdetik, mert hiszen ezzel elérik azt, hogy ha a munkások létszáma nem elegendő, a hiányát pótolják a munkások erejének a roppanásig történő kihasználásával. Hogy az így beugratott munkások rövid néhány év alatt teljesen tönkremennek, rokkanttá válnak, vagy egészen elpusztulnak, az nem számít. Ember van elegendő Szovjet-Oroszországban.

A Sztachanov-rendszer bevezetése óta minden gyárban állandó vetélkedés folyik.

Az egyforma gyárak pedig egymás között szintén versenyeznek.

Ha pl. cipőgyárról van szó, úgy a verseny az egyes munkatermek között játszódik le.

Hetenként vagy havonként megállapítják, hogy melyik munkatermék mennyit termelt ugyanazon idő alatt. Ezt az eredményt azután a gyár összes munká-

saival nagy táblákon közlik. Az elsők neveit külön feltüntetik.

Az eredmények természetesen attól függnek, hogy melyik teremnek a munkásai mennyi túlórárt végeztek.

A további összehasonlítás a gyárak között folyik.

Amelyik gyár az egész Szovjetúnióban a legnagyobb munkateljesítményt érte el, annak vezetői külön kitüntetésben részesülnek és nem egyszer a legmagasabb kitüntetést, a Lenin-rendet is elnyerik.

A legnagyobb eredményt elérők Sztalin-díjban is részesülhetnek.

A munkásokat pénzzel jutalmazták.

Az ügyes propagandával mindig el tudják érni azt, hogy a munkateljesítmény emelkedik. Végére is, egyik gyár sem akar elmaradni, mert ha nagyon elmarad vagy csak a rendes kiméretet tudja felmutatni, úgy a vezetőségét irgalmatlanul szétrobbantják és a világ minden tájára szétszórják, mint a vezetésre nem alkalmas egyéneket, akik a munkásból nem csak utolsó erejüket nem tudják kiereszokolni, de esetleg szívük is van hozzájuk. Ilyenek nem alkalmasak gyár vezetésére.

A nők válogatás nélkül minden munkaágban éppen úgy foglalkoztatva vannak, mint a férfiak és ez minden hivatásra egyöntetűen vonatkozik.

A nő lehet bármilyen tisztviselő, politikai pártvezér, kereskedelmi alkalmazott, a gyárakban üzemvezető, de lehet bármilyen nehéz testi munkás is.

Ez a körülmény mindenesetre megkönnyíti a munkáskérdés megoldását, mert más államban el sem képzelhető, hogy egy nő a legnehezebb testi munkára is éppen úgy be legyen osztva, mint a férfiak.

A Szovjetunió nyersanyagkészlet gazdagsága mérhetetlen és vele ilyen szempontból csak az Észak-Amerikai Egyesült-Államokat, vagy az Angol világbirodalmat lehet összehasonlítani.

Itt minden nyersanyag kifogyhatatlan mennyiségben áll rendelkezésre.

Kőszén, olaj, vasérc, színes fémek, mezőgazdasági termékek olyan elképzelhetetlen mennyiségben állnak rendelkezésre, hogy ha az ember a statisztikát megnézi és a számokat látja, szinte elképed.

A mennyiség mellett az anyagok minősége is kiváló.

Pl. rengeteg a kokszt-szén. Kiválóak az olajok. A vasércnek átlagban 60%-osak. Az oroszoknak van a legfinomabb gyapjújuk. A gyapot mennyisége is igen nagy és mindennek dacára az ország gyapot iparcikkekkel alig van ellátva, a minőség pedig egyenesen harmadrendű.

Legfontosabb nyersanyagvidékek, melyek egyúttal ipartelepek is, általában véve ismeretesek. A Donec vidéke, Moszkva és Leningrád környéke, valamint az Ural úgyszólván egész kiterjedésében.

A Donec völgye szénben és vasércben kifogyhatatlanul gazdag. Krivoj-Rog világhírré tett szert. A nikopoli mangánércnek évenként több mint 1 millió tonnát szolgáltatnak. (Ami az egész Unió területén a mangánércbányászat egyharmadát teszi ki.)

A Szovjetunió ipartelepeinek kb. egynegyede fekszik a Donec területen; gépipara igen fejlett, magából motorból kb. 100.000 db-ot gyártottak évenként.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a szovjet az iparcikkeivel a világ első árdrágítója.

Sokkal rosszabb, mint a régi világ leglelküismeretlenebb kereskedője. Százával lehetne a példákat felsorolni, hogy egy-egy iparcikknek az árát, annak előállításával szemben miképpen állapítják meg. Ha valami a nyersanyagtól kezdve az elárusító üzemig, egy rubelbe kerül, azt tízért adják. Amellett sem a munka, sem az elárusító nincs jól fizetve, erre a mesterkedésre azonban szükségük van, mert különben nem lehetne mindent a hadsereg céljaira fordítani.

Hogy az életszínvonal a szovjetekben olyan alacsony, annak legfőbb oka, hogy minden munkaerő a hadsereg céljait szolgálja és az emberek ellátására úgyszólván semmi sem marad.

A kisipar a Szovjetúnióban teljesen tönkre van téve. Ilyen létezéséről alig lehet beszélni. Minden szükséges cikket, legyen az ruházati, vagy háztartásbeli, a gyárakban nagy tömegekben állítanak elő. Emellett az egyéni ízlés teljesen ki van kapcsolva, az egyéni követelmény, a kényelem, vagy a magasabbrendű civilizáció igényei nem elégíthetők ki. Ellene tenni senki sem tud semmit, mert mindenki csak azt vásárolhatja, ami éppen vásárolható. A kisipar finomabb cikkei a Szovjetúnióban elképzelhetetlenek.

A legszigorúbban meg van tiltva, de egyébként sem lenne meg rá a lehetőség, hogy valaki pl. egy pár cipőt csináltasson magának, mert a magáncipész fogalma Szovjetországban ismeretlen. Ha mégis előfordul, hogy egy a régi világból származó cipész titokban lábbelit készít, úgy feltétlenül néhány eszten-dei szabadságvesztés büntetést kap, ha rajta kapják.

Rendes körülmények között általában véve egy

szénbányász évenként kb. 110—120 tonna szenet képes kitermelni. A Sztachanov-rendszer kulija ezt a mennyiséget évi 280—300 tonnára képes emelni.

Ez az eredmény azonban nem eredmény, sőt tulajdonképpen szemfényvesztés, mert a munkást annyira elgyötri, hogy a következő esztendőben már csak a felét, tehát kb. 150 tonnát, a 3—5 esztendőben legfeljebb a negyed részét, vagyis 70—80 tonnát képes évenként termelni, azután pedig testileg, a tapasztalat szerint még akkor is teljesen tönkre megy, ha igen jól élelmezik.

Ezeket a munkásokat már csak propaganda szempontjából is elsőrendűen látják el mindennel, hogy ezzel igazukat bebizonyítsák, a bizonyítás azonban nem sikerül.

KÖZLEKEDÉSI VISZONYOK.

Nem fogom az orosz közlekedési viszonyokat tudományos alapon tárgyalni, mert az maga egy külön tárgykör lenne, inkább csak röviden akarok utalni az általánosságban már úgylis ismert közlekedési viszonyok hiányosságaira, illetőleg jó oldalaira is, amennyiben ilyenek adódnak.

Amint arra már egyes helyeken ismételten rámutattam és a következőkben is látni fogjuk, alig van olyan területe a szellemi és gazdasági életnek, ahol a kommunisták valami számottevőt alkottak volna. De talán egyetlen terület sincs, amelyen oly keveset mutathatnak fel, mint éppen ezen.

Folytonosan sokat beszéltek és beszélnek most is,

hogy a vasút, az út, a víziutak és a repülő összeköttetések vonalát mennyire kiépítették és az ezek kihasználásához szükséges gördülő anyagot, mozdonyokat, vasúti kocsikat és hajóparkot milyen mértékben fejlesztették.

Ha magukat, az ő általuk megadott statisztikai adatokat vesszük, a gyanútlan szemlélő valóban azt gondolhatná, hogy ezen a téren hatalmas fejlődéssel áll szemben. A számok ugyanis tekintélyesek, ha azonban meggondolja az ember, hogy elsősorban ezek a számok nem fedik a valóságot, mert mint mindenben, úgy ebben is túlságosan túloznak, vagyis az igazságnak nem megfelelő adatokat szolgáltatják, másrészt viszont, ha az ember elosztja ezeket a számokat a Szovjetunió elképzelhetetlenül nagy területére, úgy azonnal kitűnik, hogy a fejlődés nem nagy, de ellenkezőleg túlságosan kicsi.

Vegyük sorjában az elemeket.

Ismeretes, hogy az orosz vasutak építésénél már békében is igen sok hiba mutatkozott, amelynek nem utolsó oka az volt, hogy az építkezésre szánt összegek egy része mellékvágányra került. Maguk az oroszok sem csináltak belőle nagy titkot, mert hiszen a vasútépítkezések sokszor világbotránnyá duzzadtak.

Élénk emlékezetemben van most is, hogy a Bajkál-vasút építkezésénél az előirányzott és költségvetésileg biztosított 10 millió rubelnyi összegből ennek csak mintegy tized részét fordították a valóban megjelölt célra. Egypár milliót kaptak az engedményt kijárók, egypárat elosztottak maguk között a csinovnyikok, nagyrészt megtartották maguknak a vállalkozók, és a maradékból építettek valamit,

hogya mégis valamilyen szemle jönne, a vonalat be tudják mutatni.

Elképzelhető, hogy a tizedrésnyi összegből mit lehetett csinálni. Ezt a módszert alkalmazták általában véve a felépítmények, az alépítmény és gördülő anyag építésénél is.

Eltekintve attól, hogy nem egy esetben a cár atyuska vagy valamilyen más hatalmas úr is hozzájárult, hogy a vasúti vonalak ne legyenek kifogástalanul építhetők.

Általánosan ismert pl. a szentpétervár—moszkvai vonal nyomjelzésének története.

A tervező mérnök a rajzokat bemutatta a cárnak, akinek csak az tűnt fel, hogy a vonal jobbra-balra kanyarodva, nem egyenesen éri el Moszkvát. Erre a mérnöknek a következőket mondotta: «Te Pjotr Vladimirovics olyan híres mérnök vagy, hogy én bizony különb munkát vártam volna tőled! Ha ezt a vonalat így építenénk meg, elvesztenéd jó hírnevedet, de engem is mindenki megszólna. A vasutat tehát így építsd.» Ezzel piros ceruzával egyenes vonalban összekötötte Szentpétervárt Moszkvával. «Elmehetsz.»

Másutt a nagybirtokosok befolyásolták a vonalak irányát, nem véve figyelembe az általános közgazdasági érdekeket.

Ezek azonban mind kisebb hibák lennének, mert dacára ennek, a cári vasutak megtették kötelességeiket, gördülő anyaguk rendesen volt elkészítve és ha a vasúti hálózat nem is volt teljes, az akkori követelményeknek úgyahogy megfelelt.

Sőt, hogy mennyire jó volt minden, bizonyítja az, hogy a vasutak a következő 25 esztendő is úgyszólván minden fejlesztés, javítás és tatarozás nélkül is kibírták.

Igaz, hogy most már annyira rossz állapotban vannak, hogy szinte használhatatlanok.

A kommunisták rengeteget beszélnek a vasutakról, állandóan azt szónokolják, hogy hol fognak új vonalakat létesíteni, hol eszközölnék síncserét, hol építenek új állomásokat, mennyi mozdonyt és vagónt gyártanak ebben az időszakban, mennyit fognak gyártani a jövőben, mégis úgyszólván semmi, illetve aránylag nagyon kevés történt.

Nem egyszer utaztam a legfőbb és legfontosabb útvonalakon nemzetközi gyorsvonat szerelvényeken, de mindig az volt az érzésem, hogy a következő pillanatban széjjelesik az egész vonat. Nincs ott már az egész felszerelésen semmi sern a helyén. Nincs egy csavar, amely meg ne lazult volna. Az általános javítást mindig emlegetik, de végrehajtani nem tudják.

Nincs elegendő műhely, de még kevésbé szakmunkás. Éppen ebből a célból állította Sztalin sógorát, a szervezőképességeiről híres mindenható Kaganovics Lázárt, mint népbiztost a közlekedésügy élére, abban a reményben, hogy majd ő képes lesz az elmulasztottakat rendbehozni.

Kaganovics tett is többek között egy, a Szovjet-unióban korszakalkotónak mondható intézkedést, ami abban áll, hogy több 10 ezer 15–18 éves ifjút szervezett be vasúti iskolákba. Ezek az intézetek ugyanolyan alapon vannak megszervezve, mint a katonai utánpótlást biztosító kadetiskolák. A fiúknak külön

egyenruhájuk van, internátusi nevelésben részesülnek, elméleti és gyakorlati úton szereznek kiképzést.

Ezek fogják alkotni a jövő vasutaskörlet keretét. Van bennük forgalmista, mozdonyvezető, vasúti távirász, pályafelügyelő, műhelymunkás stb. osztály. Ez a kiképzés békés viszonyok között valóban eredményt tudott volna elérni, a hiba csak ott van, hogy alaposan elkéstek vele. Az iskolákat ugyanis csak 1941 elején állították fel. A tanfolyamok 3—4 évre vannak tervezve, az innen kikerülteknek utána legalább 1—2 évi gyakorlatra is szükségük lenne, így az intézmény hatása a legközelebb 1950-es években válna érezhetővé. Lesz-e erre idejük?

Az iskola növendékeinek külső megjelenése igen tetszetős, ha osztágban látja őket az ember, igen katonás benyomást tesznek. Látszik rajtuk a fegyelmezettség, úgyhogy nyugodtan lehet mondani, igen rendes szervezet.

*

Nem lesz éréktelen a szovjetvasutakon való utazásról néhány szót mondani.

Kezdem azzal, ami egészen természetes más kultúrállamban, hogy a diplomatáknak és katonai attasénak szabad az utazás az ország bármely területére, ehhez engedély kérése nem szükséges. Ez tehát a gyakorlatban annyit kellene jelentsen, hogy az illető diplomáciai testületi tag egyszerűen megváltja a jegyét, beül a vonatba és utazik.

A Szovjetúnióban azonban ez az eljárás is csak elmélet.

Mert ha az ember utazni akar, vasúti jegyét,

hálókocsiját csak az úgynevezett Intouristnál kaphatja meg.

Az Intourist más országokban egyszerűen utazási és menetjegyiroda, itt azonban szoros összeköttetésben dolgozik a G.P.U.-val.

Ha tehát a katonai attasé vagy a diplomata vasúti jegyet kér, azt az Intourist először a G.P.U.-val közli. A G.P.U. aztán a külügyi- és belügyi népbiztossággal karöltve, megtárgyalja és eldönti, hogy az illető utazása kívánatos-e vagy nem?

Kívánatosnak sohasem kívánatos, mert ők azt szeretnék, ha a diplomata és főleg a katonai attasé Moszkvát soha el nem hagyná, ha már el kell tűrniök, hogy egyáltalában Moszkvában tartózkodjanak. Így tehát a G.P.U. inkább azt állapítja meg a külügyi népbiztossággal, hogy a katonai attasé utazása megakadályozható és megakadályozandó-e?

Ha olyan helyre akar utazni, amelynek különös jelentősége nincs, vagy egyszerűen a határt akarja elérni, hogy más államba menjen, akkor az utazást szó nélkül engedélyezik. A jegyeket megkapja és miután személyét a G.P.U. szerveinek és a vonatot kísérő egyéb közbiztonsági személyek figyelmébe kellőleg beajánlották, utazhat is.

Ha azonban az illető diplomataszemély olyan várost, városokat vagy vidéket akar meglátogatni, amelynek megfigyelése a katonai szervek felfogása szerint nem látszik megengedhetőnek, de még kívánatosnak sem, akkor kezdődnek az úgynevezett műszaki nehézségek.

Azt sohasem mondják, hogy ide vagy oda utazni nem szabad, vagy különösen, hogy meg lenne tiltva.

Az ilyen eljárásnak kellemetlen diplomáciai következményei lehetnek, ezt pedig minden áron el akarják kerülni.

Sokkal egyszerűbb az, ha jegyet nem adnak ki, és azt mondják, hogy az összes helyek el vannak foglalva. Ezt is természetesen csak a vonat indulása előtt fél órával közlik. Tudni kell azonban, hogy az Intourist a város kellős közepén van, a pályaudvarok pedig a város szélén vannak elhelyezve. Ezt az eljárást több napon keresztül ismétlik meg, végre a jegyet igénylő személy rájön, hogy a jegyet egyáltalában nem akarják kiszolgáltatni. Ebben az esetben az illető rendesen megúnja a dolgot és lemond az utazásról.

Előfordult már azonban olyan eset, hogy azért is utazni akar. Ilyenkor végnélküli tárgyalás kezdődik a külügyi népbiztosság és a vezérkarral, melynek eredménye, hogy az illetőt végre is lebeszélik utazásáról.

Unalmas, mesterkélt, kétszínű és semmiesetre sem egyenes eljárás, de a cél el van érve és amellet a diplomáciai formák is be vannak tartva.

Persze az ügy szenvedő hőse végtelenül bosszankodik, szitkozódik, de végeredményben nem tehet semmit — le kell nyelnie.

Az egyszerű szovjet állampolgárnak szintén nem rózsás a helyzete, ha valamilyen oknál fogva utaznia kell.

Élvezetből, szenvedélyből, vagy kirándulási kedvből, senki sem megy, mert az utazási jegy megváltásával járó megpróbáltatás olyan, hogy attól mindenki eleve irtózik.

Ha valaki olyan helyzetbe kerül, hogy mégis utaznia kell és erre elszánja magát, úgy a vonatindulás előtt legalább félnappal az illető jegyeket kiszolgáltató pénztár előtt sorba áll. Félnappal azonban csak akkor, ha 100—200 km távolságra akar utazni.

Amennyiben messzebbre, mondjuk olyan távolságra, mint amennyire Moszkvától Szentpétervár, Minszk, vagy Kiev esik, úgy a G. P. U.-tól előre kell megszerezni a szükséges engedélyt. Hogy erre miért van szükség, azt senki se tudja, mert ezek a városok nem újonnan megszállott, vagy egyébként tiltott területek.

Mindegy. Engedély kell.

Ennek az engedélynek a kijárása, feltételezve, hogy az illetőnél minden rendben van és elfogadható okot tud mondani az utazás célját illetőleg is legalább két-három hétig eltart. Az így elnyert engedély birtokában a jámbor utazni szándékozó, legalább két-három nappal előbb ismét sorba áll, most már azonban a pénztár előtt. Ha ezt nem teszi, jegyet sohasem kaphat, erre egyszerűen nincs mód. Ha ezen is keresztüljutott, ami újabb hat-hét napot jelent, akkor azután utazhat.

Ezeket a sorokat olvasó, minden intelligens ember azt kérdezi, valóban így kell ennek lennie és mi az oka, hogy ezen az oroszok nem tudnak segíteni?

A jegykiadás megszervezéséhez tényleg nem kell semmi művészet, azt a nyugati országok bármelyikében egy altiszt is rendben elintézné. Mert ha már az a szokás, hogy minden vonatra csak annyi jegyet adnak ki, ahány hely van, misem lenne könnyebb, mint

a helyeket kívánság szerint elosztani és az illető akkor utazzon, amelyik napra a jegyét megkapta. Hogy miért kell azért mégis öt-hat napot sorba állani, annak okát a kommunista rendszerben kell keresni, ahol meg is található.

Elsősorban a pénztárosok munkaideje túl rövid, ha pedig a munkaidő lejárt, egyszerűen becsukják az ablakot és azzal nem törődnek, hogy egész tömeg várja, hogy mikor méltóztatnak azt újból kinyitni.

Azonkívül minden jegy névre szól, annak és az utazó személynek adatait tízféle főkönyvbe, pénztári naplóba, jelentéstömbbe, stb.-be kell bevezetni. A jelentéseket több példányban kell kiállítani, mert azokból a moszkvai G. P. U.-n kívül a kerületi G. P. U. parancsnokok is kapnak egy példányt. Hogy milyen célból? Hát egyszerűen azért, mert azt csak igazán mindenkinek tudnia kell, hogy Dmitrijevics Vorosil, mondjuk vasmunkás, honnan, hová, mikor és milyen célból utazik?

Egyik barátom a G. P. U.-t ki akarta játszani és soffőrjével váltatott jegyet, azt hitte, hogy ilyen módon sikerül neki megfigyelés nélkül utaznia. Elutazni tényleg sikerült is, de utazási céljánál a detektívek mosolyogva várták és attól a pillanattól kezdve állandóan a nyomában voltak.

A G. P. U.-t kijátszani, ha pillanatokra talán igen, de már órákra sem lehet.

Maga az utazás a Szovjet kocsikban nem lenne kényelmetlen. Ami egyrészt természetes következménye a szélesebb nyomtávnak, másrészt azonban annak a

körülménynek is, hogy Oroszországban olyan óriási távolságok vannak, amiért tényleg indokolt minden utásnak fekvőhelyet biztosítani. A hellyel azonban ezzel túlmenőleg is szinte pazarolnak.

A hálófülkék úgy vannak megszerkesztve, hogy az emeleti ágy, nem az alsó ágy fölött van párhuzamosan fölfektetve, hanem a fülke ablakfelőli oldalán keresztbe, ami egyúttal mutatja a fülke nagyságát.

Az orosz személykocsikban két osztály van. Az egyik az úgynevezett puha osztály, a másik a kemény.

A puha megfelel a mi I. és II. osztályunknak, mert ülései szövettel vannak bevonva. A kemény osztályon egyszerű fapadok vannak. Minden fülke négy személy részére nyújt fekvőhelyet; az ágyneműért külön kell fizetni egy éjjelre, de a távolságot is beleszámítva, 10—12 rubelt.

A kemény vagon fekvőhelyei valamivel jobban vannak kihasználva, úgyhogy ott több utas helyezhető el, mert a folyosón is készíthetők ágyak. Akinek pénze van, ide is kaphat ágyneműt.

A kocsik végtelenül piszkosak, bár minden kocsinak külön takarító személyzete van, amely a puha kocsiknál két, a keménynél 1 személyből áll. Ezek mindég jönnek-mennek, takarítanak is, de az elhasználtságtól előállott kopottságot és szennyet nem tudják megszüntetni. Ezzel együtt jár, hogy a kocsik férgesek is.

Az egyedüli luxus a vonatokon, hogy a rádió minden vagonban egész nap bömböl. Ének és zenén kívül kizárólag propaganda előadások vannak, hallgatni senki sem hallgatja, mindenkit bosszant, de

elzárni nem szabad, mert rendelet van rá, hogy a népet szórakoztatni és nevelni kell.

*

A gyorsvonatokhoz étkezőkocsik is vannak csatolva.

Itt sok mindent lehet kapni, köztük néha jót is, csak az a legnagyobb baj, hogy minden rettentő tisztátalan. Az asztalterítőtökét talán hetenként mossák egyszer, maguk a kiszolgálók is hanyagul vannak öltözködve. A kocsi egyik része el van barrikádózva üres üvegekkel, a levegőben pedig erősen terjeng a votka- és ételszag keverékével telített bűz, mely az egész helyiséget annyira átítatja, hogyha néha szellőztetnének, az sem sokat használna.

Egy ilyen, aránylag kis forgalmú helyiségben, mint amilyen egy étkezőkocsi, Európában mindég két kiszolgáló van, akik közül az egyik a fizető pincér szerepét is ellátja. Itt három-négyen tesznek úgy, mintha sűrögnének — forognának, — de a fő személy egy kis íróasztal mellett ülve, csak a pénzt szedi, állandóan ír és számol. Előtte az Oroszországban mindenütt elmaradhatatlan számológép.

Szóval, itt is túlteng az adminisztráció.

Az étkezőkocsi szabályszerűleg délelőtt 10 órától áll az utasok rendelkezésére, de ha valaki 10 órakor bemegy, még nem kap semmit, mert az üzem 11 óra körül kezdődik.

10 óráig maga a vonat is mintha kihalt lenne, csak néha-néha lehet látni egy-egy utast, aki mosakodni szeretne, ha lenne víz, de ha van is (ha nem

hálókocsiban utazik az ember), a környezet olyan mocskos, hogy mindenki igyekszik menekülni.

*

Az orosz vasutak teljesítőképességének megvilágítására szolgáljon néhány adat:

Megjegyeztem már, hogy az orosz úthálózat, ha sűrűbb lenne és jobb karban lenne tartva, úgy a vasúthálózat csekély teljesítőképességét meglehetősen pótolhatná. Így azonban, miután kevés az út és azok is rossz állapotban vannak, nem tudják kisegíteni a vasúthálózatot.

A szovjet központi vezetés igen nagy súlyt helyez arra, hogy vasúthálózatát fejlessze, erre azonban egyszerűen nem volt meg a módja. Nem bírták a szükséges anyagot gyártani (vasúti síneket, mozdonyokat, de főleg a vasúti kerékpárokat), aminek aztán az lett a következménye, hogy a vasútfejlesztési programban nagyon lemaradtak, dacára annak, hogy nyugat felől háborús szándékaik voltak.

Az orosz vasútvonalak összes hosszúsága 1941 végén kb. 90.000 km-re tehető.

Ez a szám első pillanatra tekintélyes, mert hiszen az európai országok közül, egyik sem közelíti meg. Ha azonban a területet arányba állítjuk a vasútvonalak hosszával, úgy mindjárt kitűnik, hogy ez bizony igen kevés. Még akkor is, ha figyelembe vesszük, hogy ebből a vasútból nagyon kevés esik az Uralon túli területre és a legsűrűbb a vasúthálózat a nyugati határ mentén.

Ha a Szovjetuniót legjobban érdeklő Németország vasúthálózatát vesszük, úgy meg kell állapítani, hogy

a német vasúthálózat sűrűsége általábanvéve négyszer nagyobb, mint a vasútvonalakkal leginkább ellátott Ukrajnái.

Hasonló az arány, de még ennél rosszabb, ha a gördülő anyagot vesszük tekintetbe. Szovjetországának a 90.000 kilométer vágányra mindössze kb. 24.000 mozdonya és 850.000 teherkocsija volt. Ez a mennyiség az 1942-és ipari termelési előirányzat szerint legfeljebb 2300 mozdonnyal és 100.000 tehergagónnal növekedett volna, ha az általuk beállított adatokat helyesnek fogadjuk el. (Ezt azonban a legjobb akarattal sem lehet megtenni.)

Hasonló helyzetben vannak az oroszországi utak is.

Egy-két rendes mőutat építettek az utóbbi években, amelyek főleg Moszkvától a nyugati határ felé futnak, mint a minszki és a kievi országút. Ezenfelül teljesen rendbehozták a szentpétervárit és még néhányat, melyeket elkezdtek, de be nem fejeztek.

A terület nagyságához és a szükséglethez képest úgyszólván semmi.

Moszkva környékén kb. 100 km körzetben igen sok kiváló út van, betonnal nagyszerően földve, de ezeknek az utaknak alig van nagyobb jelentőségük mint az, hogy a Moszkvában lakó és az ide látogató idegenek előtt legyen mivel dicsekedni.

Azonban a legújabb utat sem nagyon mutogathatják néhány év mulva, mert sem a beléfectetett munka, sem a karbantartás nem olyan, hogy az út hosszú időt alapos megrongálódás nélkül ki tudna állni.

Csak elnéztem egy elsőrendűnek minősített mőút alapvető munkálatait. Az úttest maga 16 m széles, tehát dúsan elegendő kettős kétirányú forgalom le-

bonyolítására, feltételezve a legnehezebb és legszélesebb katonai járműveket, mert egyébként három jármű is el mehet egyirányban egymás mellett.

Már ez az egy adat is azt mutatja, hogy ennek az útnak kiváló fontosságot tulajdonítottak, mégis, mikor az alapépítményt csinálták, a legalsó kősor alig haladta túl az emberfejnagyságot, erre jöttek az apróbb kövek, egy kis törmelék, és már rakták is a betont.

Egy ilyen út a mellette elhúzódó, szépen kiásott árkokkal, új állapotában igen szép látványt nyújt.

Azonban el tudom képzelni, hogyan nézhet ki most, mikor ez az egyik orosz hadsereg utánszállító vonalát képezi. Ez ugyanis a híres minszki országút.

Fenti munka a nagy orosz telet és az esőzéseket sem bírja sokáig, mert az orosz sár mindent tönkretesz. Még kevésbé bírhatja az ilyen út a nagyterhű sűrű forgalmat!

A régebbi építkezésű utakról sem lehet sokat mondani.

Bármilyen szilárd építkezésű is lett legyen egy országút és bármilyen keveset is használják azt, csak addig tarthatnák meg jó állapotban, ameddig állandóan hozzáértéssel, mondhatnám szeretettel karbantartják. Ha a karbantartást csak egy-két évig is elhanyagolják, a legerősebb műút is tönkremegy, a beton felrepedezik, a repedéseknél elporlik. Újabb törések keletkeznek rajta és néhány hónap múlva olyan lesz, mintha soha betont nem is látott volna.

Ugyanez a helyzet az aszfaltnál, de még a makadámútnál is. Ha karban tartják, rendszeren javítgatják, többször tíz évig is új marad.

Fenti megjegyzések természetesen a műtárgyakra is vonatkoznak.

Az orosz általában véve nem sok gondot fordított eddig az úthálózatra, valószínűleg azt gondolva, hogy télen úgyis mindegy, hogy milyen az út, tavasszal és ősszel pedig a néhány hétig tartó esős időszakban nem mozdul ki hazulról. Nyáron pedig a természetes utak is használhatók. Minek költsenek tehát olyan rengeteg pénzt és munkát az utakra.

Ez a helyzet természetesen a gépkocsi korszakában teljesen megváltozott, mert az autónak télen is jó útra van szüksége, ez pedig a nagyarányú hónap rendszeres ekézésével elérhető, persze nem a Szovjet-unióban.

Most már ők is rájöttek erre, mert a teherautók számát óriási módon emelték és még mindig emelni igyekeznek, viszont mégsem tudják teljesítőképességét teljesen kihasználni, mert kevés a jó állapotban lévő útjuk.

Hogy milyen az utak legnagyobb része a tavaszi és őszi nedves időszakban, azt leírni egyáltalában nem lehet, azt vagy természetben, vagy legalább is fényképeken kellene megnézni.

*

Ha az ember az Intourist repülőjáratának hálózati térképét megnézi, elcsodálkozik. Moszkvából pl. a világ minden tája felé kb. 40 irányban mennek menetrendszerű légijáratok. Az északi sarkvidékekről a Távolkeletre, Szibériába, Kaukázusba, Közép-Ázsiába, Ukrajnának és Fehér-Oroszországnak úgy-

szólván minden jelentősebb városában be vannak rajzolva a gyönyörű színes vonalak.

Ha azonban az ember a menetrendet részletesebben áttanulmányozza, látja, hogy a legtöbb vonal csak úgy 10—14 naponként közlekedik. Van olyan is, amelyiknél az van a megjegyzésbe írva, hogy a gép indulása külön lesz közzétéve. Így összesen egyetlen egy olyan vonal volt, amelynél mindennap közlekedett gép és az volt a moszkva—berlini összeköttetés.

Nagyon sok idő mult volna el rendes viszonyok között is, hogy a fennen hirdetett légi összeköttetésekől valamit is komolyan megvalósíthattak volna.

Egyelőre a gépparkjuk sem engedett volna többet, de még a repülőtérberendezésük sem volt olyan, hogy komolyabb légi szállítások lebonyolítására gondolhattak volna.

Közlekedés terén még a legtöbbet tettek a kommunisták a vízvonalak kiépítésénél.

Törekvésük, hogy a rengeteg folyót egymással úgy kössék össze, hogy az északi tengereket a Fekete-tengerrel és a Káspi-tóval egy hálózatba illesszék.

Ennek közgazdasági jelentősége valóban óriási, a terv maga pedig végrehajható.

Természetesen igen nagy munkával jár és óriási befektetéseket igényel, haszna azonban beláthatatlan.

Ami a munkaerőt illeti, az fölös számmal rendelkezésre áll, és éppen ezért sikerült, amint mondtam, ezen a téren a legtöbbet elérniök. A kényszer-munkára ítélték ezreit és tízezreit a folyamatok medrének szabályozásánál ill. az új csatornák földmün-

kálatainál használják fel. Ezekhez a munkákhoz aránylag igen kevés gépi erőt alkalmaznak, mert ilyen különleges gépeik nem is igen vannak, de meg ezeknek beszerzése igen nagy költséggel járna. Viszont a kényszermunkára rendeltéknek egy ásót kell a kezükbe adni, kevés silány étellemezzel kell őket ellátni, és a munka máris halad.

Azonban bármennyire is fejlesztették a víziutak hálózatát, eddig sok hasznát nem látták, és pedig azért, mert a folyami hajóparkjuk olyan csekély, hogy komolyabb teljesítményre számba sem jön. Ők maguk építeni alig tudnak, a külföldi megrendeléseket jelenleg nem kaphatják, úgyhogy ezen a téren fejlődés belátható időn belül alig fog mutatkozhatni.

A híres Moszkva—Volga-csatorna valóban hatalmas teljesítményű és igen szép műszaki feladat megoldása. Ennek legnagyobb hibája, hogy mint minden hasonló természetű építkezés, egy-egy repülőbombával hónapokra tönkretethető és a forgalomból kikapcsolható.

A Szovjetúnió kereskedelmi hajózása.

A Szovjetúnió 1941-ben mintegy 800 kereskedelmi hajó felett rendelkezett, 1,500.000 bruttó regiszter tonna tartalommal. A kereskedelmi flotta működését szintén igen hátrányosan befolyásolta az a körülmény, hogy négy tengerre van elosztva. Ha a Káspi-tengert is számítjuk, akkor ötre. Ezek a Fehér-tenger, Keleti-tenger, Fekete-tenger és a Csendes-óceán.

Egy ilyen kereskedelmi flotta felhasználásánál

igen erősen esik latba az, hogy a hajókat ott alkalmazták, ahol azokra éppen pillanatszerűen szükség van. Tehát egyik helyről át legyenek vezényelhetők a másikkra aszerint, amint az áru szállítása azt megköveteli. Lehetnek idényárúk is, amelyek különösen megkövetelik a súlypontképzést.

Ezeket a hátrányokat a Szovjetunió minden rendelkezésére álló eszközzel azáltal igyekszik kiküszöbölni, hogy csatornahálózatának kiépítésével egyik tengerből a másikba a belföldi csatornák felhasználásával fel lehessen jutni.

A csatornahálózat kiépítésének terve elkészült és annak befejezése csak idő és munka kérdése volt. Természetes, óriási munkálatokról van szó úgy, hogy nyugodt időszakban is többször 10 esztendő kellett volna ahhoz, hogy a hálózatot tényleg ki is tudják építeni.

A legfontosabb három csatorna kiépítését azonban sürgősen végre akarták hajtani. Ezek munkálatait el is kezdték és részeket már be is fejeztek. Így az elsőt, a Moszkva—Volga-csatornát már elkészítették és a forgalomnak át is adták.

A másik lenne a Volga—Don-csatorna, mely Sztalingrádból indulna ki és a Don folyóig vezetne, onnan az Azovi-tenger már elérhető lenne a folyón.

A harmadik a Volgán fekvő Ribinszket kötné össze az Onyega-tavon át a Fehér-tengerrel.

Ez a három csatorna lehetővé tenné a Keleti- és Északi-tenger összeköttetését az Atlanti-óceánnal, a Volgán keresztül pedig a Kaspi-tengerrel, illetőleg a Fekete-tengerrel.

Szovjetunió mindent elkövetett, hogy kereske-

delmi flottáját növelje, ennek azonban igen nagy nehézségei adódtak.

Nem volt elegendő szakmunkásuk, hogy a gyártást maguk jobban emelhették volna. Szorgalmazták a szakmunkások kiképzését, azonban egyelőre nem sok eredménnyel.

Azonkívül mindent elkövettek, hogy idegen államokból nyersanyag és egyéb árucikk szállítása fejében kész hajókat vásároljanak, illetőleg kapjanak. Ez sem járt a kívánt eredménnyel, mert a számbajöhető összes államok hajóépítő üzemekre az illető államoknak maguknak volt szükségük.

MEZŐGAZDASÁG.

A régi Oroszország mezőgazdasági szempontból igen fejletlen volt.

Földbirtokkal úgyszólván csak az arisztokrácia és a nemesség rendelkezett. Ezeknek azután olyan kiterjedésű birtokaik voltak, hogy felért egy országgal. Rengeteg község tartozott a birtokhoz és a község minden egyes lakója az illető földesúr személyes tulajdona volt. Azt tehette jobbágyaival, amit éppen akart. Sokszor el is adták őket, mint valami árucikkeket. Ezeket a régi viszonyokat igen élénken jellemzi és maró gúnnyal illeti Gogolj a «Holt lelkekben» (Mertvije dusi).

A jobbágyságnak azonban tulajdonképpen jó sora volt. Megvolt neki a lakása, legtöbbször külön kis házban, volt elegendő tűzrevalója, élelmezését, értve alatta, természetbeni járandóságokat az uraságtól

megkapta, sőt többet, mint amennyire magának és családjának szüksége volt és így ebből még pénzelhetett is. Ezekből a felesleges összegekből azután módja volt arra is, hogy ruházkodhassék.

A jobbágy sorsa földesura gondoskodásától függött. Igen sok volt az olyan földesúr, akinek a parasztjai rendes ruházatban jártak, sőt vásár- és ünnepnapra nemzeti öltözetre is jutott. A régi híres orosz nemzeti viselet nem a mesék birodalmába tartozik, mert igen sok község volt Oroszországban, melynek minden tagja szép nemzeti viselettel rendelkezett, dacára annak, hogy az akkori orosz ipar elég nehézesen tudott ruházati cikket előállítani.

Tény az, hogy a cári Oroszországban, bármilyenek voltak is a termésviszonyok, az egyes részeiben éhínség, legalább is kiterjedt éhínség, alig fordult valaha is elő.

A földesurak legnagyobb része nem törődött túlságosan gazdaságának fejlődésével és megelégedett azzal, hogy parasztjai jól-rosszul kezdetlegesen munkálják meg az óriási kiterjedésű földeket és beszállítassák a földesúrnak járó hányadot.

Igy ők öntudatlanul a «jut is, marad is» elvét tartották. Világos, hogy a földesúrnak végeredményben mégis csak több jutott, mert a sok tízezer, sőt száz-ezer parasztcsalád összegben mégis csak nagyon sokat összedolgozott és termelt földesura részére. Ebből tellett azután az orosz főnemességnek, hogy külföldön két kézzel szórja a pénzt.

Nem egy orosz főnemességnek több százezer holdnyi birtoka és többnek száz-, sőt kétszázezer főt kitevő saját tulajdont képező «lelke» volt. Így például

a Moszkva környékén élt leggazdagabb családnak, a Scserebasev grófoknak több mint kétszázezer «lelkük» volt.

Természetesen, az idők haladával, a művelődés növekedésével az orosz parasztság életszintje a nyugateurópai viszonyokhoz hasonlítva, visszamaradt.

Azért harcolt több író, élükön Tolsztojjal, hogy a parasztság sorsán javítson. Ez a harc az első világháború előtt fokozatosan éreztette is hatását úgy, hogy több főúri család a parasztság sorsán már javítani is igyekezett.

A cél elérése tulajdonképpen végtelenül könnyű feladat elé állította a földbirtokost, mert hiszen a mindent megtermő föld rendelkezésére állott, egyedül csak a termelőeszközöket kellett valamelyest fejleszteni, hogy nagyobb termelési eredmény legyen elérhető.

Nagy-Oroszország, amely elnevezés alatt főleg a Moszkvától sok száz kilométerre minden irányban elterülő országrészt értjük és Fehér-Oroszország földjei főleg a nemesek és főnemesek birtokában voltak.

Ukrajna tetemes része az orosz nagy-parasztok tulajdonát képezte. Ezek voltak a híres kulakok. Ezek a mi viszonyainkhoz nem igen hasonlítható nagyságú területekkel rendelkeztek, melyeknek kiterjedése a többezer holdat is elérte, sőt meg is haladta.

A cári Oroszország földbirtokpolitikája már az első világháborút megelőző néhány esztendőben kezdett új irányokban kibontakozni.

Sokat emlegették a jobbágyság teljes felszabadítá-

sát és földdel való ellátását, úgyhogy biztos remény lehetett arra, miszerint a parasztság helyzete a világháború után lényegesen meg fog javulni.

Az ezirányú agitációt igen nagy mértékben első-sorban a későbbi kommunista párt előnyét szolgáló mensevikiek és bolsevikiek fejtették ki. Ez a párt egyetlen alkalmat sem mulasztott el gyűléseken, titkos röpiratokban, röpcédulák útján, szájpropaganda igénybevételeivel hangoztatni, hogy az orosz parasztság saját hazájában, saját földjén tulajdonképpen börtönben él, valódi emberhez méltó életet nem is tud élni, mert a földbirtokosok, legyenek azok főnemesek, vagy kulakok, őket állati sorban tartják. Teleszájjal ígérték, hogyha ők jutnak uralomra, úgy a nemes-ség és a kulakok birtokait azok között fogják föl-osztani, akik azt tulajdonképpen megérdemlik, mert a földet ők munkálják meg. Az agitátorok azt hirdették, hogy az egy-egy nagybirtokhoz tartozó parasztcsaládok annyi földet kapnak földesuraik kárára, amennyi a terület felosztásából a rajtaélő családok között egyesekre jutni fog. E nagyhangú ígéretek szerint a jövő képe úgy festett, hogy minden orosz paraszt a beígért forradalom után egyszerre nagybirtokossá válik annál is inkább, mert a földesuraknak valószínűleg semmit sem hagytak volna meg.

Természetes, hogy a parasztszegénység előtt igen szimpatikusak voltak ezek az ígék. Mindenki egy jobb jövő bekövetkeztét várta. Sokan voltak olyanok, akik az izgatásnak hittek.

Ez a körülmény nagyban hozzájárult a bolsevikiek végső győzelméhez, sőt, egyenesen ez tette lehetővé. Maguk mögött érezték a parasztság óriási

tömegeit és sikerült nekik a főleg parasztokból összetett hadsereg sorait is megbontani.

Kerenszkij és utána Lenin igen sok földet ígértek a parasztságnak. A forradalom kitörése után a parasztság valóban a legtöbb helyen tulajdonba is vette az addig parancsoló tulajdonosok birtokainak egy részét. Az egészet nem tudták elfoglalni, mert annyi volt a föld Oroszországban, hogy ahhoz képest még a nagy lélekszámú orosz nemzet sem tudott elegendő számú munkáskezet beállítani. A parasztság tehát megnyugodott abban, hogy ezután sorsa valóban jobbra fog fordulni.

Azonban ez az öröm nem sokáig tartott. Amidőn a bolsevikiek végleg uralomra jutottak, azonnal elkezdtek a teljes kommunizmus bevezetését. Ez pedig annyit jelentett, hogy akinek a tulajdonában föld volt, azt a közösség rendelkezésére kellett bocsátania. Így keletkeztek Szovjetországban a kolhozok és szovhozok.

Az 1938-ik évig bezárólag több mint 18 millió parasztbirtokot teljesen megszüntettek és 250.000 kollektív kolhoz gazdaságba vonták össze.

A név — kolhoz (Kollektivnoje chozjaisztvo). annyit jelent, hogy a föld és tartozékai azoké a személyeké, akik megmunkálják. Tehát egy-egy község, vagy régi földbirtok egy-egy kolhoz-t alkot, vagyis kollektív mezőgazdasági üzemet. A föld maga az államé ugyan, de használatára «örökös» jogot kapnak a kolhozok tagjai. A fundus instruktus pedig, valamint az összes termények a tagoké.

Ezzel szemben a szovhozokban (Szovjetszkoje hoz-

jaisztvo) minden kimondottan az állam tulajdonát képezi.

Az ember azt hinné ezek szerint, hogy a kolhoz és a szovhoz között igen nagy különbség van.

Ez tisztára látszólagos és elméleti, mert a kettő között a nagyképűségen kívül semmi különbség sincs.

Minden ilyen kolhozban vagy szovhozban végeredményben minden felett az állam hatalma rendelkezik. Ha tehát egy kolhozban jó termés van, ne gondolja senki, hogy a földet megdolgozó paraszt többet fog kapni. Ha rossz a termés, akkor kevesebbet, mert a jövedelmet a szovjet hatóságok lefelé nagyon könnyen kiigazítják.

Innen van az, hogy minden kolhoz alkalmazott csak annyit dolgozik, hogy büntetést ne kapjon. Ez a büntetés a legkisebb mulasztásért is kijár és igen szigorú. Ha a kolhoz paraszt csak lusta és munkakerülő (de nem veszedelmes munkakerülő), akkor deportálással fenítik meg. Ha azonban rámondják azt, hogy veszedelmes munkakerülő vagy szabotálós, — emez utóbbi a legsúlyosabb bűn, úgy feltétlenül halállal büntetődik.

Minden kolhozban vagy szovhozban sok a vezető intéző, politikai megbízott, könyvelő, igazgató stb., akik persze, igen keveset dolgoznak, de annál jobban élnek.

Magától érthetődik, hogy mindannyian a kommunista párt tagjai.

Előfordul, sőt sok esetben szinte rendszer, hogy egy-egy mezőgazdaságban több a szellemi vezető, mint a kézi munkás. Napszámosmunkát senki sem szeret végezni. A fő szellemi vezetők igen nagy százaléka

a zsidóságból kerül ki. Ezeknek az egész kolhozra vagy szovhozra kiterjedő hatalmuk van, ítélkeznek elevenek és holtak felett úgy, hogy velük szembeszállani egyszerűen képtelenség.

A parasztság, érthetően gyűlöli a szovjet mezőgazdaságok mindkét fajtáját, mert az ő érdekeit nem képviseli és neki csak nyomorúságos megélhetést, jobban mondva tengődést nyújt.

Kétségtelen, hogy a mezőgazdaság a szovjetek uralma alatt, ami a termelés mennyiségét illeti, nagyot haladt.

Ez természetes, mert a szovjet hatóságoknak óriási gabonamennyiségre volt szükségük, hogy azt külföldre szállítva, olyan gépeket vásárolhassanak, amelyekkel a hadiipart fejleszthették és ezzel a világhatalmat kézberagadni szándékozó hadsereg erejét növelhetik.

A mezőgazdaság fejlesztéséből azonban sem a földet megmunkáló parasztnak, sem a lakosságnak nem volt haszna. A mezőgazdaság fejlesztése Szovjet-Oroszországban senkinek a megélhetését sem javította.

Az idegenek, akik Szovjet-Oroszországban jártak és a látottakat propaganda célokra akarták kihasználni, gyönyörű leírásokat szerkeszthettek az ott látható mezőgazdasági mintabirtokokról.

Ezek a mezőgazdasági mintabirtokok csak esetben valóban nem mindennapi látványt nyújtanak. Fel vannak szerelve a legmodernebb gépekkel. Szántást, vetést, aratást, cséplést, zsákolást, szállítást, egyszóval minden munkát gyönyörű modern gépekkel végeznek el.

A termelés valóban szakszerű, az eredmények kimondottan kiválóak, úgyhogy az ilyen birtokok tény-

leg érdekesek arra, hogy bármelyik nagy fejlettségű mezőgazdasági birtokokkal rendelkező ország lakóinak élvezetes és gyönyörű látványt nyújtanak. Az épületek kifogástalanok. Berendezésük szakszerű. Elvannak látva laboratóriumokkal, kísérleti telepekkel, egyszóval mindennel, ami egy ilyen birtoknak a nívóját emelni képes.

Csak egy a hiba.

És ez az, hogy ilyen mintabirtok nagyon kevés van és ezeket kizárólag azért tartják fenn óriási költséggel és munkával, hogy külső és belső propaganda célokat szolgáljanak.

Külső propaganda cél alatt értendő az, hogyha külföldi jön az országba, annak ezeket a birtokokat bemutatják, hogy lássa, miképpen gazdálkodnak a szovjetek.

A külföldi el van bájолva, a látottakat dicséri, nemcsak meg van velük elégedve, de csodálkozik is, hogy a szovjeteknek sikerült néhány rövid esztendő alatt az elhanyagolt orosz mezőgazdaságot ilyen magas fokra fejleszteni.

Az idegen hazamegy és a látottakat, tapasztaltakat színes képekben leírja. Amit ír, az mind megfelel a valóságnak, csak az nem, hogy a szovjetekben a gazdálkodás ilyen formája általános.

Az idegen ezt nem írhatja le, mert hiszen ő más gazdaságot nem látott, miután pedig neki mindig azt mondogatták, hogy minden üzem ilyen, inkább hajlandó hinni, mert az állításokat jogosan meg sem cáfolhatja, hiszen sohasem adatott alkalom arra, hogy más minőségű gazdaságot lásson. Teleírja tehát cikkét dicsőítő szavakkal, remek, tegyük hozzá, hogy valódi

fényképeket közöl és az illető ország lakossága ettől a valótlanságtól, sőt hazugságtól elvakítva, hajlandó elhinni, — mert bizonyítva látja, — hogy a szovjetekben a mezőgazdaságok ilyen magas fejlődési fokon állanak.

A belső propagandára az ilyen mintabirtokokat aképpen használják fel, hogy az ezer és ezer kilométerekről odasereglett népnek bemutatják és azt hirdetik nekik, hogy erről kell nekik is példát venniök, ha jó szovjet állampolgárok akarnak lenni. Ne kíméljék tehát a fáradságot, dolgozzanak mindannyian, ha csak lehetséges akár három ember helyett, hogy a saját és a szovjetek jólétét és dicsőségét ezzel is emeljék.

Persze, ha az ilyen birtokról a szovjet polgár a kolhoz bármelyik munkását megkérdezi, attól sem hall egyebet, mint dicsérő és áradozó szavakat.

Ezek is igazat mondanak, mert nekik sokkal jobb soruk van, mint bármelyik más mezőgazdasági üzem alkalmazottainak.

Ha az ember Moszkvától Rosztov felé utazik, alkalma van óriási kiterjedésű vetéstáblákat látni. Ezek helyenként annyira szembeötlően szépek, hogy a hozzáértő el sem tudja képzelni, hogy a Szovjetunióban utazik.

Képzeljünk csak el 2—3000 holdas, teljes virágában lévő napraforgó táblát, ahol minden egyes növény magasságra, vastagságra, szinte tökéletesen egyenlő. Virágja férfikalap nagyságú, élénk, egészséges.

A következő tábla szintén ilyen nagyságú mák, cukorrépa, búza vagy egyéb termés. Az ember valóban nyugodtan érezheti, hogy földi paradicsomban jár, mert ezt látva, elméláz.

Ez az elmélázás különben nagyon jó, mert közben az ember nem veszi észre, hogy már sok-sok kilométert futott a vonat és egyetlen szem vetést sem lát.

Az előbbi kép egy minta szovhozott ábrázolt, az utóbbi pedig a szovjet valóságot: a bevetetlen és megműveletlen területeket.

A Kaukázustól északra elterülő területen sok négyzetkilométerre kiterjedő új telepítésű gyümölcsösöket lát az ember, ahol gyönyörűen sorakoznak különböző gyümölcsfajták, több kilométer hosszú kiterjedésben.

Ez egy minta gyümölcsös. Ha a vonat tovább fut, lát az ember egy községet, melynek házai körüli és a községhez közelfekvő földjei valaha szép gyümölcsfákkal voltak tele. Most a gyümölcsfák ezrei kiszáradtak és meredeznek az ég felé.

Ugyanis elrendelték a parasztnak, hogy saját kertjükben lévő fáknak a termését is be kell szolgáltatniuk. Ha abból a családjuk részére csak egy kilót le akarnak szedni, éppen úgy meg kell fizetniök, mintha azt az üzletben vennék. Ennek következtében egyetlen parasztnak sem jut eszébe, hogy a saját házában a kertjében álló gyümölcsfákat valaha csak meg is nézze. Ha a gyümölcsös köztulajdon, gondoskodjék róla a közösség, ő nem törődik vele. Tudvalevő pedig, hogyha a gyümölcsös tulajdonosa a fákat nem símogatja meg mindennap, egy-két esztendő alatt minden elvadul és kipusztul.

Tehát egyik oldalon a remek, sakktáblaszerűen rendben beállított gyümölcsös, a másik oldalon régeb-

ben szép gyümölcsöt termő, de ma teljesen kipusztult fák ezrei.

Igazi szovjet kép.

Azonkívül, ha valakinek eszébe jut, hogy kertjét megművelje, külön adót kell fizetnie. Sokszor egy néhány száz ölnyi kert után 50—60, sőt, több rubelt kell fizetnie.

Nem lesz érektelen néhány szóval ecsetelni, mit kap egy kolhoz munkás évi munkájáért.

A mi viszonyaink között egy közepesen fizetett mezőgazdasági munkásnak a bére a következő: 12 q roza, 4 q búza, 2 q árpa, 4 q kukorica, 36—48 kg-ig szalonna, 12 kg só, 25 kg kása, 25 kg bab, néhány liter petróleum és egy olyan pénzösszeg, melyből a munkás minden esztendőben maga és a család részére egy-egy öltözet ruhát tud beszerezni. Azonkívül 400 öl kerti föld, egy hold föld teljes hozama és harmados kukorica vagy feles burgonya, amennyit akar. Ha több a családtagja, akkor több földet vált ki megmunkálásra, mert ennek nagyobb a hozama, belőle több jövedelme van, jobban ruházzkodhatik és egyéb beszerzésekre is telik belőle.

Egyszóval, nálunk a mezőgazdasági munkás, ha nem is arisztokrata módra, de a járandóságaiból mondhatni, hogy jól megél.

Ezzel szemben, mit kap egy szovjet kolhoz munkás?

Előre kell bocsátanom, hogy fizetés csak munkanapra jár tekintet nélkül arra, hogy az ünnepeket maga a szovjet rendeli el, tehát nem a munkáson múlik, hogy akar-e dolgozni vagy nem. A vasárnapot nem kell neki megszentelnie, úgy mint más ország-

ban, mert ha akarna, dolgozhatnék. Azonban senki sem akar. Igazuk is van, mert hetenként egy napot az állam nem fizet. Azonkívül vannak az úgynevezett nemzeti ünnepek, amelyekre fizetés szintén nem jár.

A munkázatra járó illetmény nagysága nincs előre megszabva, az főleg attól függ, mondják a szovjet hatóságok, hogy mennyit dolgoznak az emberek, tehát milyen a termés. Ha sokat dolgoznak, nagyobb eredményt érnek el, nagyobb a termés-hozam, több jut egy munkásra, tehát egy munkázatra többet fizetnek.

Ez így van írásban, elméletben.

A valóság azonban itt is más, mint minden téren a szovjetben.

Egy keletukrajnai kolhozban egy kolhoz munkáscsalád 6 q kenyérmagvat és 400 kg burgonyát kapott. Ezenkívül, ha tehenet tartott, néhány métermázsza szénát és szalmát. A tehen- és aprójószág tartás fejében azonban be kellett szolgáltatnia 40 kg húst, 120 liter tejet és 80 tojást.

Fenti illetmények 1941-ig állandóan csökkenő irányt mutattak, úgyhogy az 1941-i aratásnál már csak 370 kg kenyérmag jutott egy-egy kolhoz munkáscsaládra.

A kolhoz munkásnak pénzkeresete is volt, amely évenként munkabeosztása szerint 400–600 rubelt tett ki. Ezen az összegen kívül semmiféle lehetőség nem mutatkozik, hogy a kolhozmunkás pénzhez jusson. 1941-ben ezen az összegen vehetett 2 pár gyenge minőségű cipőt, vagy egy igen rossz minőségű ruhát. De csak magának. Mi maradt a családnak?

Hogy ebből miként lehet megélni egy éven át,

azt maguk a szovjet urai sem tudják megmagyarázni.

Az egész termés igen nagy részét — minden számítást úgyszólván mellőzve — elviszik a hatóságok. Ami marad, abból félre kell tenni a vetőmagot és csak az így mutatkozó eredményt osztják fel a munkások között.

Megállapítják, hogy melyik munkás hány munkanapot végzett az év folyamán és munkanaponként szolgáltatják ki a fizetést. Ez azonban sohasem éri el annak a felét sem, amit nálunk egy mezőgazdasági munkás kap.

Nálunk kis parasztyerekek, ha az iskola befejeződik, fizetésért pulyka-, libapásztornak, stb.-nek elszegődnek és a néhány hónapig tartó iskolaszünetben megkeresik a téli ruházatot, amellet, hogy tulajdonképpen játékszerű munkát végeznek.

A szovjetekben ez is máskép van. Mihelyst felhasználható valaki, akár akar, akár nem, köteles dolgozni. Szabadakarat nincs.

Természetesen, ha beteg valaki, arra a napra a fizetés nem jár. (Ez ugyan nem is lenne olyan természetes!)

Érthető, hogyha ilyen viszonyok között a kolhoz-munkás csak azt nézi, hol csaphatja be az üzemet és hol amerikázhat el egy kis időt, amit azonnal pihenésre használ fel, melyre — tekintettel az orosz élelmezésre — nagyon nagy szüksége is van.

A kolhoz munkásai az üzem érdekeit sehol sem tartják szem előtt, azzal egyáltalában nem is törődnek. Hogy ezzel a nemtörődömséggel mennyi kárt csinálnak az államnak, milyen óriási értékek pusztulnak el.

tulnak el, milyen értékek mennek veszendőbe anélkül, hogy azok pótolhatók lennének, teljesen hidegen hagyja őket.

Láttam olyan kolhozot, ahol a drága, szinte mondhatnám kincseket érő mezőgazdasági gépek, a gyönyörű felszerelés, kényes szerszámok a szabad ég alatt voltak elhelyezve, kitéve napnak, szélnek, esőnek, hónak és fagynak.

Helyenkint lát az ember 25—30 darab traktort, 5—6 cséplőgépet, arató-, vető- és egyéb gépeket egy rakásra összehordva, a rozsdától vörösödve és mellettük 50—100 lépésre az óriási, kitűnően felépített színt. Arra már nem volt kedvük és idejük, hogy ezeket a gépeket berakják. Így ősztől tavaszig mindegyik tönkre megy.

Dacára annak, hogy a mezőgazdaságban minden gépesítve van, nem hanyagolják el az állattenyésztést sem. Legalább is a propaganda állandóan azt hangoztatja, hogy a szovjetben vannak a világon a legszebb gazdasági állatok.

Elhiszem, hogy a mintagazdaságok állatai elsőrendűek, láttam magam is ilyeneket, de a nagy átlag messze elmarad attól, amit jónak, vagy szépnek lehet nevezni.

Különösen áll ez a megállapítás a kényesebb gondozást igénylő háziállatokra.

A marhaállomány nagy átlagban igen gyenge. Maga a fajtája is elmaradott, és csak nemrégiben kezdték el a fajtákat kiválogatni. Természetesen igen sok idő fog elmúlni, amíg a szelektálásnak valamelyes eredménye látszani fog. Ennek következtében a tejhozam is gyenge, úgyhogy még magában a főváros

ban, Moszkvában is szinte probléma, ha az ember vajhoz akar jutni. Egyébként a vaj kilója 30 rubelbe kerülén, nagyon nehezen fizethető meg.

A lóállomány minősége a cári Oroszország lóállományával szemben csökkent. Száma azért is megcsappant, mert a mezőgazdasági gépek bevezetésével egyidejűleg az állati munkaerőt lekicsinyelték és elhanyagolták.

Később azután rájöttek, hogy elsősorban a hadseregnek, de magának a mezőgazdaságnak is feltétlenül szüksége van lovakra. A forradalom után a lóállományáról híres Oroszország katonalovakban behozatalra szorult. Tenyészállatokat pedig később is állandóan vásárolt külföldön (ugyanaz áll a szarvasmarhákra is).

A juhállomány az ő statisztikájuk szerint a szovjet uralom alatt növekedett, minőségben pedig emelkedett.

A statisztika adatai nem ellenőrizhetők, azt ír-
nak bele, amit akarnak. A gyapjú minőségének javu-
lására azonban nem volt szükség, mert főleg a dél-
oroszlországi, a kaukázusi és a középázsiai legelői juhái
olyan gyapjút szolgáltatottak már a régi világban is,
hogy azok minősége a selyemmel vetekedett. Nem is
hiszem, hogy sikerült volna nekik a minőséget emel-
niök.

A sertésenyésztés meglehetősen alacsony fokon
áll, úgyhogy a nagyobb városok zsírellátása állandó
problémát képez.

Ukrajna elvesztése óriási csapást jelent a szovjet
gazdasági életre.

Maga a terület több mint félmillió km²., lakosainak száma kb. 40 millió.

Nagyobb városai, mint Kijev, majdnem 1 milliónyi lakossal, Charkov, valamivel kevesebb, mint Kijevé. Odessza 600.000, Dnyjepropetrovszk és Sztalino félmilliónyi lakossal, egyúttal csupa gyárvárosok.

Ukrajna területe mezőgazdaságilag végtelenül gazdag és óriási terméseredményeket mutat fel. Rengeteg kolhoz és szovhoz működik, melynek üzeme tisztára gépesítve van. Az Ukrajna területén lévő mezőgazdasági traktorok száma meghaladja a 100 ezret.

Gabonától, burgonyán és takarmány-növényeken keresztül minden termelhető. Cukorrépa, olajmagvak, len és kender és az utóbbi években gyapot is igen nagy mennyiségben. Ukrajna állattenyésztése kiváló. Több mint 3 millió ló, 8 millió szarvasmarha és 8 millió juh, olyan számok, amelyek a Szovjetúnióban is nagyon tekintélyesek és elvesztésük óriási hátrányt jelent.

Érdekes, hogy minden kolhoz tagnak szigorúan elő van írva, hogy mennyi aprójószágot kell nevelnie és az is, hogy az egyes kolhozoknak évenként hány tojást kell az állam részére beszolgáltatniok. Áttanulmányoztam egy ilyen beszolgáltatási rendeletet, mondhatom, egész tudomány.

A rendelet mindenestre úgy van szerkesztve, s a beszolgáltatás mennyisége úgy megállapítva, hogy a nagy városok lakossága tojással ellátható legyen. Hogy a rendeletet nem tartják be, az abból látszik, hogy a tojás beszerzése nagyobb városokban sohasem zökkenésmentes. A sorbanállók legfeljebb csak 2 drb. tojást kaphatnak egyszerre (igaz, hogy ha az illetőnek

ideje van, akkor ha az első két drb. tojást megkapta, szó nélkül ismét odaállhat a sor végére és ha előre jut, újból kaphat két drb.-ot. Ezt a műveletet ingaszerűen annyiszor ismételheti meg, amennyiszer éppen kedve tartja, vagy amennyi ideje van rá).

*

Néhány szót érdemes szólni arról is, hogy a Szovjet mezőgazdasági vonatkozásban miképpen terjesztette eszméit azokon a területeken, jobban mondva azokban az államokban, amelyekre rávetette a szemét. Így főleg Besszarábiáról, Litvániáról, Lettországról és Észtországról, valamint a lengyel területekről van szó.

Mielőtt a lengyel területeket elfoglalták (jobban mondva nem nagyon foglalták, mert a németek jóvoltából ingyen kapták meg őket), olyan irányban fejtettek ki propagandát, hogy a lengyel pan-ok birtokait abban a pillanatban, mihelyt a területre a szovjet uralmat kiterjesztik, a lengyel parasztság között fogják szétszítani. Ez családoknak egészen jól volt beállítva, mert Lengyelországban igen sok volt a nagybirtok és kevés parasztnak volt földje. Lévéen pedig Lengyelország lakosságának legnagyobb része földművelő nép, úgyszólván mindegyik áhítozott egy-egy darab földbirtokra.

Mihelyt azonban beérkeztek Lengyelország területére, a lengyel nagybirtokokhoz hozzá sem engedtek nyúltni. Azonnal szovhozokat alakítottak belőlük.

A galíciai részekből, ahol bizonyos mértékig több volt a parasztbirtok, kolhozokat alakítottak.

Tehát amelyik lengyel parasztnak nem volt földje, annak, bár ígérték, nem adtak.

Amelyiknek volt földje, attól ígéretük ellenére elszedték.

A galíciai és azon területeken, ahol parasztbirtokok voltak, a kolhozokat igen nehezen tudták megalkotni. A lengyel parasztság sehogy sem akart kollektív mezőgazdasági üzemet. Mit tehettek azonban az ártatlanok? A hatóságok egyszerűen elrendelték, aki pedig nem engedelmeskedett, azt agyonlőtték. Voltak olyan községek, amelyeknek határa a régi világban 2—5—10 holdas parasztbirtokokra volt szétosztva. Ezeket is irgalmatlanul holhozba állították össze, megígérvén azonban, hogy ki mennyi földet ad be a kollektív gazdaságba, annyi után fogja élvezni annak jövedelmét, azonkívül, ha többet dolgozik, mint amennyit a földjének a munkája kitesz, a munkája után több jövedelmet fog kapni. Úgy, hogy végösszegben a terület utáni jövedelem és a munka után járó illetmény, a propaganda szerint, háromszorosán is felülhaladta az illető kiscgazdálkodókból alakított kolhoz elérhető legjobb termelési eredményét.

Azt csak a szovjet propaganda tudná megmondani, hogy hogyan lehetséges 100 q termésből 300 q jövedelmet és illetményt kihozni!

Ilyen kicsiségekkel azonban ők soha sem tördtek.

Allatait természetesen mindenkinek be kellett a kolhozba adnia, minden ellenszolgáltatás nélkül és le kellett mondania azok hozamáról is.

A balti államokban ellenkező irányban fejtettek ki propagandát.

Tudvalevő, hogy ezekben a nyugalmas kis államokban, különösen Lettországbán, kimondottan tiszta kis parasztbirtokok voltak. Olyan helyes birtokelosztás, mint amilyen Lettországbán volt, mielőtt a szovjet az országot tönkretette, alig található az egész világon.

Lettország kimondottan parasztállam volt, ahol az egyes gazdaságok 10—20—50, esetleg 100 holdnyi területet foglaltak magukban. Tíz holdnál kevesebb birtoka alig volt valakinek. Száznál több pedig nagyon kivételes volt.

Ezeket a földműveseket a szovjet propaganda azal nyugtatta meg, hogy senkinek sem fognak a birtokához hozzányúlni, mindenki megtartja amennyije van, legfeljebb arról lehet szó, hogy még kap hozzá egy darabot, ha a szomszédjának, vagy a közelben 50 holdnál nagyobb birtoktestek vannak.

A lett paraszt bizonyos mértékig meg is volt nyugodva, mert hogy ha ez a terv ilyen módon végre is hajtódik, nagyon egyik sem érezte volna magát megrövidítve.

Illetőleg csak azok, akiknek 50 holdon felüli nagyságú birtokuk volt, ezek pedig a gazdag emberek közé számítottak, akik azt a kis veszteséget könnyebben kibírták volna, mert hiszen — így gondolták ők — az 50 hold földjük nekik is megmaradna.

A szovjet propagandának az arcátlansága egészen odáig ment, hogy amikor az államot erőszakkal már elfoglalták ugyan, de még nem akartak nyugtalanságot okozni a népben, egyenesen olyan «törvényt» hoztak, hogy aki a lett parasztok körében hirdette a kol-

hozok alakítását, az egyenesen bünt követ el és ezért a legszigorúbb felelősségre lesz vonva.

Jól értsük meg, olyan törvényt hoztak (a törvény szót ne vegye senki komolyan, mert ennek a szovjetekben semmi jelentősége nincs), amelynek ellenkezőjére a lett földművesek közül soha senki sem gondolt, azonban ha rá gondolt, akkor is már a hideg rázta. A szovjet azonban ilyesmikkel nem törődik, neki a fő dolog az volt, hogy bebizonyítsa a lett népnek és az egész világnak, hogy ő a lett parasztok érdekeit annyira lelkén viseli, hogy aki ellenkező előterjesztést merészel tenni, azt szigorúan megbünteti.

No és mi történt néhány hónap múlva?

Egyszerűen elrendelték a kolhozok megalakítását, a parasztoktól a földet elszedték, az addig az időpontig jólétben élő lett földműveseket egyszerűen mezőgazdasági munkássá degradálták, anélkül azonban, hogy ebből a munkájából az azelőtt élvezett jövedelmének csak egy kis hányadát is megkaphatta volna.

És ezen a színváltozáson senkinek sem volt szabad megütköznie vagy a különbséget hangoztatnia.

Esztorszáiban hasonlóak voltak a viszonyok, itt azonban olyan törvényt hoztak, hogy tekintettel arra, miszerint az észt parasztok maguk nemcsak kívánják, hanem egyszerűen maguk követelik a kolhozok megalakítását, azok megalakítandók.

Azzal okolták meg ezt, hogy a néphatározat ellen a központi kormányzatnak sincs joga ellenkezőt cselekedni. Természetesen erről szó sem volt, az egész országban egyetlen egy észt parasztot sem lehetett

találni, aki birtokát önkéntesen kolhoz alakítás céljára felajánlotta volna.

Az eredmény azonban el volt érve, legalább is szerintük, mert a külföld úgy tudta, hogy ők csak a lakosság kívánságát teljesítették.

Azonkívül minden újonnan szerzett területen azt is hangoztatták széltében-hosszában, hogy a kolhozokba senkinek sem kötelessége belépni. Ezt a naív és a viszonyokat nem ismerő emberek közül többen komolyan vették. Ennek az volt az eredménye, hogy a kolhozon kívül maradt birtokokat olyan adóval sújtották, hogy a kolhozon kívüli gazdálkodástól néhány hónap alatt elment a kedvük.

Tulajdonképpen önkéntesen senki sem jelentkezett, de fenyegetéssel és valóságos terrorral olyan nyomást gyakoroltak minden gazdára, hogy végeredményben senki sem tudta magát kivonni, legalább is annak veszélye nélkül nem, hogy úgy őt, mint egész családját tönkre ne tegyék.

A régi birtokokból alakított kolhozok legnagyobb része még ma is olyan állapotban van, mint ahogyan azt gazdáik ezelőtt 20 esztendővel a kolhozba beillesztették. Az épületek, amelyek lakás, istálló vagy raktár célokat szolgáltak, hogy ha azokat nem javították, ma már mind dűledeznek, omladoznak. Nemcsak új épületek létesítéséről, de még régiek karbantartásáról sem igen van szó. Minek is, az illetőnek nem tulajdona, a vezetőség pedig nem törődik vele, hogy a munkás milyen házban lakik.

Siralmas az a kép, amit az ember autóról, vagy vasútról lát és a kolhozokká elkeresztelt régi nagybirtokok vagy falvak mutatnak.

A film azonban, amit a szovjet propaganda a kolhozokról és a szovhozokról általában és állandóan be szokott mutatni, más képet mutat.

A filmen az épületek valóságos paloták. Mindenkinnek van, még a legalacsonyabb rendű kocsisnak vagy teheneslegénynek is két szoba, konyhás, fürdőszobás lakása. Gyönyörű kis kert az előtérben, az istállóban mindenkinek külön tehene, külön sertései s a tyúkok tucatja szaladgál a házak előtt. Minden asszony és gyerek rendszeren fel van öltözve, ebédhez fehér abrosszal terítenek, késsel, villával esznek, nagy üveg bor előttük, naponként nyolc órai munkaidő, ünnepnap délután zene és tánc, előadások, filmek és színház. Szóval jólét, jólét mindenütt. Ilyen élet azonban a szovjetekben legfeljebb ha egy-két kolhozban létezik. Ők azonban ezt általánosítják.

Ha az élet mind olyan szép lenne, mint ahogy ők festik, akkor nem történhetnék meg az, hogy egyes esztendőkhöz éhínségtől milliók és milliók pusztulnak el, mert még annyi élelmiszert sem tudnak nekik adni, amennyivel nyomorult életüket a következő termésig eltengethetnék.

Hiába, más az élet és más a propaganda.

MEZŐGAZDASÁGI KIÁLLÍTÁS.

Mezőgazdasági és egyéb kiállítások általában véve kettős célt szolgálnak. Oktatást és propagandát. Ez a két célkitűzés meglehetősen közel áll egymáshoz, azonban nagyban és egészben az oktatást lehet első helyre állítani.

Az oktatást azért, mert hogy ha egy államnak minden részéből felsorakoztatják az ipari vagy mezőgazdasági termékeket, ezáltal az ország azon részeinek, ahol a termelés nem áll olyan magas fokon, mint a másik helyen, be akarják mutatni, milyen módon érhető el kedvezőbb eredmény. Ennek bemutatása mindenki számára serkentőleg hat.

Altalában véve a Szovjetúnióban is ilyen céllal szervezték meg néhány évvel ezelőtt az állandó mezőgazdasági kiállítást, azonban itt a hangsúly elsősorban a propagandán nyugszik.

Ebből a szempontból a propaganda szó egyenlő értelmű a szemfényvesztéssel. A potjemkiniádáknak sehol nem nyílik olyan tág tere, mint a mezőgazdasági termékek bemutatása révén.

Végére is egy ilyen óriási birodalomból nem nagy művészet összeszedni olyan mezőgazdasági termékeket, amelyek a maguk nemében kiválóak és valóban példát mutathatnak mindenkinek, aki termeléssel vagy termesztéssel foglalkozik.

A szovjet vezető hatóságok a kiállított tárgyakat, melyek minőségben kiválogatott példányok, úgy mutatják be, hogy az illető országrész minden terméke ehhez hasonló, tehát pl. ha a középázsiai 160—170 kilót nyomó kosokat mutatják, nem felejtik el hozzátenni, hogy a középázsiai kolhozokban és szovhozokban kizárólag ilyen minőségű kosok vannak és azt a pár példányt, amelyet bemutatnak, szinte csak találmányra választották ki a többmilliót kitevő hasonló egyedek közül.

A moszkvai mezőgazdasági kiállítás többszáz holdnyi területen van elhelyezve.

Már maga a bejárat is impozáns, nagy parkírozott előterével és óriási méretű szobraival.

A kiállítás pavillonjai hatalmas tér szélén vannak elhelyezve.

Altalában minden tagállamnak egy fő épülete van, a nagyobb kiterjedésűeknek ezenkívül még al-pavillonjaik is vannak.

Az egyes épületek az illető ország stílusában valóban művésziiesen és hatást keltően vannak kiképezve.

Egy-egy pavillon alatt hatalmas épületet kell értenünk, amelynek kiterjedése nem egyszer szélességben a 30—40, hosszúságban az 50—100 m.-t is eléri.

Az egyes ország pavillonjai tömve vannak az illető területet jellemző termékekkel. Ha az ember belekezdene egy-egy ilyen épület részletes leírásába, úgy az mindegyiknél külön-külön egy füzetet tenne ki és alig találhatna a szótárban annyi dicsérő kifejezést, amennyit ebben a leírásban fel kellene használnia.

Elképzelhető, hogy a szovjet leírások micsoda áradozó cikkeket írnak a nyári megnyitás, vagy egyéb alkalmakkor.

Az áradozó cikkek minden szava igaz, mert szinte nem is lehet annyi szép kifejezést használni, mint amennyit ezek a dolgok megérdemelnek.

Mindössze csak egyet hallgatnak el, ami azonban a legfontosabb, hogy a kiállított cikkek legnagyobb részét úgyszólván csak a kiállítási célokra termelik és alig van belőlük több, mint amennyit a kiállításon bemutatnak.

Ők ezt nem vallják be, mert ha az ember kérdezősködik, hogy az egyes cikkekből lehet-e vásárolni, soha nem adnak tagadó feleletet, hanem azt mondják, hogy természetesen lehet belőle vásárolni amennyit akar az ember, csak nem itt, hanem Moszkvában, ilyen és ilyen üzletben. Ha valamelyik látogató elhiszi, amit neki felvilágosításul mondanak és elmegy a megnevezett helyre, ott sem kapja azt a feleletet, hogy ebből nem lehetne kapni, de mindig azt mondják, most éppen kifogyott, egy hónap múlva azonban ismét lesz. Egyetlen szó sem igaz belőle, mert sem most, sem azelőtt, sem egy hónap múlva nem lehet belőle kapni semmit.

Nem hiszem, hogy bármelyik állam hasonlót tudna felépíteni, mint azt a szovjetek ezen a téren tették. Ez a kiállítás egész külön várost alkot. Benne rengeteg kincsel, sok szépséggel és művészettel.

A baj csak az, hogy mindez nem egyéb, mint becsapás.

A SZOVJET HADSEREG

KATONAPOLITIKA.

A szovjetek a forradalom alatt igyekeztek a hadsereget szétzülleszteni. Ez sikerült is nekik, főleg az által, hogy a vezetőket és a tisztikart kiirtották.

Hamarosan rájöttek azonban arra, hogy ha egyáltalában valamely államnak erős hadseregére van szüksége, úgy elsősorban a Szovjet az, amely arra rá van szorulva, mert amennyire tudtak forradalmat szervezni, annyira tudták, vagy legalább is megkísérelték a régi orosz felfogás hívei, hogy hazájukat ne engedjék teljesen a csőcselék kezébe csúszni.

A bolsevikiek is megtették mindent, amit ezen a téren lehetséges volt elérniök és a még megmaradt valódi tisztek vezetésével sikerült az ellenforradalmi mozgalmaknak ellenállniok.

Az ellenforradalmi idöket tehát valahogyan átvészelték és úgy látszott, hogy nyugodtan fordíthatják minden erejüket az új államrendszer berendezésére.

Ebben öket valóban senki sem gátolta és a legnagyobb valószínűség szerint a továbbiakban sem gátolta volna, — mert hiszen az első világháború után minden állam a maga sebeinek begyógyításával volt elfoglalva.

Ezt tudták a Szovjetunió vezetői és a nyugalmat arra használták fel, hogy most már ne a védelemre, de a támadásra készítsék elő hadseregüket és egy olyan tömeget szervezzenek meg, amely az eljövendő néhány esztendő múlva képesíteni fogja őket arra, hogy világforradalmi terveik megvalósításához hozzáfogjanak.

Amidőn Sztalin Lenin halála után átvette a Szovjetunió vezetését, első dolga az volt, hogy a hadsereg szervezéséhez hozzáfogjon.

Ebben a munkában elsőrendű támaszra talált a cári időkből még megmaradt néhány kiváló tisztben, akik vagy ilyen, vagy olyan oknál fogva szolgálatukat az új rendszernek felajánlották.

Ezek között elsősorban kell említeni Tuchacsevszkij tábornokot, aki kétségtelenül igen nagy hozzáértéssel és rátermettséggel fogott hozzá egy olyan hadsereg felépítéséhez, amely — ha művét be tudja fejezni — párját ritkította volna az egész világon.

Tuchacsevszkij a rendelkezésére álló óriási orosz tömegeket olyan módon akarta megszervezni, amely lehetővé tette volna, hogy ezzel a hadsereggel a szovjetek nagyhatalmi és világforradalmasító céljai megvalósuljanak.

Tehát a hadsereget kimondottan támadó hadsereggé akarta megszervezni.

Ez volt a Szovjetunió vezetőjének, elsősorban Sztalinnak is vezéreszméje.

Védelemre nem volt szükség, ilyen hatalmasra tervezett hadseregnél, de különben is ki bántotta volna meg a Szovjetuniót?

Németországnak ebben az időben még esze ágá-

ban sem volt, hogy a Szovjetuniót megtámadja, nem is lehetett volna erre gondolnia saját belső körülményei és a külpolitikai viszonyok miatt sem. Teljesen téves és hamis tehát az a beállítás, hogy a Szovjetunióknak azért volt szüksége óriási haderőre, mert Németország előbb-utóbb bekövetkező támadását biztosra vette.

Hol volt ebben az időpontban még Németország annak a lehetőségétől, hogy ilyesmire távolról is gondoljon!

Elsősorban a két állam között ott volt Lengyelország, mely Pilsudski halála után hallani sem akart arról, hogy Németországgal valamilyen módon a megértés politikáját folytassa. A németek a lengyelektől úgyszólván semmit nem követeltek, de a lengyelek még annak a semminek a teljesítésétől is mereven elzárkóztak. A lengyel hadsereg egyáltalában nem volt lekicsinylendő erő, mert a negyvenmilliós lengyel nép idegen támogatással és belső áldozatokkal hatalmas hadsereget szervezett magának.

Azonkívül ott volt Németország hátában a 16 milliós Csehszlovákia, amellyel Németországnak minden esetben mint biztos ellenséggel kellett számolnia.

De ott voltak a főellenségek, Franciaország és Anglia.

Hogyan gondolhatott volna tehát Németország még távolról is arra, hogy — a négy hatalmas ellenséget figyelembe nem véve — Oroszországot megtámadhassa.

Melyek voltak Szovjetország további szomszédai, kik számításba jöhettek volna, hogy az orosz hadsereggel mérkőzzenek?

Finnország?

Egy négymilliós nemzet sohasem támadhat meg egy közel 200 milliós országot, erről tehát beszélni sem lehet.

Románia?

Semmi oka nem lett volna Oroszországgal ujjat húzni, eltekintve viszonylagos gyengeségétől, még gondolatheli követelése sem volt a Szovjetúniótól.

Törökország?

A Kaukázusi viszonyokkal meg volt elégedve és azt bolygatni nem volt szándékában.

Kína?

Igen jó viszonyban volt Oroszországgal és az utóbbi időben a japán háborúval kapcsolatban a viszony közöttük még szorosabbá vált, hiszen a Szovjetúnió Kínát nemcsak erkölcsileg, de még anyagilag is támogatta.

Japán?

Voltak surlódási felületek, ezek azonban nem mutatták egy japán támadás lehetőségét és valószínűségét.

Felsoroltam itt az összes szomszédos államokat és ebből az egyszerű felsorolásból kitűnik, hogy a Szovjetúniónak belátható időn belül normális körülmények között nem is lehettek ellenségei, vagy ha voltak is bizonyos kérdésekben vele szemben ellenséges érzelmű államok a felsorolt okoknál fogva teljesen ki volt zárva, hogy valamely állam a Szovjetúnióval szemben támadólagosan felléphetett volna.

Ebben az időben normális felfogású ember távolról sem gondolhatott arra, hogy a viszonyok 3 év alatt ennyire megváltozzanak.

Ha valaki azt jósolta volna, hogy Németország Csehszlovákiát kardcsapás nélkül letörli a térképről, Lengyelországot három hét alatt tökéletesen megsemmisíti, Franciaországot 6 hét alatt összetöri, ezt az embert bizonyára a bolondokházába csukták volna.

De még ez a helyzet sem szolgáltatott volna elegendő okot annak feltételezésére, hogy Németország a Szovjetuniót megtámadja.

Mert dacára annak, hogy a Reich Csehszlovákiát, Lengyelországot ellenségei táborából egyszerűen eltörölte, még mindig nem jutott volna eszébe, hogy Oroszországot megtámadja, ha az oroszok nem léptek volna fel ellene támadó szándékkal.

A Szovjetunió támadó szándéka Németországgal szemben két könnyen felismerhető jelből félreagarázhatatlan volt.

Midőn a Szovjetunió Németországgal meg nem támadási szerződést kötött, a németek joggal feltételezhatték és fel is tételezték, hogy Németországgal szemben loyálisan fognak viselkedni. Németország tehát egészen nyugodt volt, hogy az ellene folyamatban levő szovjet propaganda egyszerre meg fog szűnni. Ennek pont az ellenkezője következett be.

A Szovjetek Németországgal szemben vállalt kötelezettségeiknek csak immel-ámmal tettek eleget. Németország rengeteg ipari és mezőgazdasági gépet, mindenféle gyártmányt, óriási tömegben szállított nekik, melyekért viszonzásul gabonát, olajat, és egyéb nyersanyagokat kellett volna kapnia. Meg is kapta, de mindig vontatottan és soha nógatas nélkül. Viszont a németellenes belső propaganda olyan méreteket öltött, hogy a szovjet polgárok hamarjában szinte lán-

goló gyűlölettel viseltettek a németekkel szemben. Ez a hangulatkeltés volt tehát az első jel, amely arra mutatott, hogy a szovjeteknek Németországgal szemben komoly elgondolásaik vannak.

Ezeknek az elgondolásoknak a következménye lett a másik félremagyarázhatatlan jel, amely abban nyilvánult, hogy a szovjet hadsereg már 1940-től kezdve mind nagyobb és nagyobb erőket vont a nyugati határra

Egyszóval felvonult Németország ellen.

Ebből a szempontból semmi kétség nem állhat fenn.

Nem használ tehát semmi csűrés-csavarás, sem az igazság elhomályosítására való törekvés, mert a színigazság az, hogy a Szovjetunió szándéka volt: megtámadni Németországot akkor, amidőn az máshol van elfoglalva, vagy pedig a hosszú háború következtében ereje rugalmasságát már nem lett volna képes annyira kifejteni, hogy a szovjetek óriási támadásának eredménnyel ellenálljon.

Ennek az állapotnak bekövetkezését a szovjet vezetők 1941. tavaszán vélték olyan értelemben előidézni, hogy felbíztatták Jugoszláviát, provokáljon háborút Németországgal.

Úgy gondolkoztak, hogy Jugoszlávia legkevesebb 4 hónapig ellenáll, és tekintve régi jó katonai hírnevét, hatalmas német erőket fog lekötni és ekkor bekövetkezik az a kedvező pillanat, amikor teljesen felkészülve, Németországot biztos eredményre való kilátással megtámadhatják.

Közönséges emberi számítás szerint igazuk is volt.

Az a Németország ugyanis, amely a Balkánon

egy hatalmasnak tartott katonai erővel rendelkező országgal, Jugoszláviával, harcban áll és minden erejét fel kell használnia, hogy ott átütő eredményt érjen el, — olyan óriási erővel rendelkező hadsereggel, mint amilyenrel a Szovjetunió bírt, valóban megtámadható lett volna.

Senki sem merte feltételezni azt, hogy Jugoszlávia egy hét alatt megsemmisül és azt sem, hogy a zseniális német Vezér annyira átlásson a szovjet vezetők tervén és Németország nem csökkentett erejű hadseregét az álnok szomszéd ellen vezesse, így annak terveit és szándékát felborítsa és megszüntesse a lehetőségét, hogy őt valamikor is hátbatámadhassa.

A SZOVJETÜNIO HADEREJE 1941 NYARÁN.

Ha ezt számszerűleg teljes pontossággal nem is tudjuk megállapítani, mindenesetre igen kis hibát követünk el, ha a következő seregetest mennyiséggel számolunk.

200 gyalog hadosztály,

40 lovas „

50—60 páncélos dandár,

40 repülő hadosztály és az ezekhez tartozó egyéb alakulatok; a számbelileg keveset, de lényegében igen sokat jelentő ejtőernyős dandárok, nehéz tüzérség, stb., stb.

Fenti számokat állandóan növelték, mert folytatólagosan új és új alakulatokat állítottak fel úgy, hogy a háború kitörésekor és azután néhány héttel már ezek a számok tetemesen megnövekedtek, mert

hiszen a seregtestek mozgósítására minden előkészület meg volt téve, csak a parancsot kellett kiadni, hogy azok mozgósítási állapotba jussanak.

Érthető, hogy ezt a parancsot nem akarták soha sem nyilvánosságra hozni és a mozgósítást mindig csak egyes területeken és rejtve hajtották végre, nehogy ebből bárki is, de főleg a németek valamit megtudjanak.

A meglepetés annál nagyobb, minél inkább olyan erővel tudunk fellépni, melyről az ellenségnek nincsen tudomása.

Meg kell hagyni, hogy ezt roppant ügyesen tudták végrehajtani és avatatlan szemlélő hajlandó volt azt hinni, hogy a Szovjetúnióban ezen a téren semmi változás nem történik. A hozzáértő azonban a kis csoportokban bevonuló tartalékosok mozgásából, a hadianyag szállításából, a vasúti szerelvények megrakásából. stb., stb. megállapíthatta, hogy a Szovjetúnió állandóan a mozgósítottság állapotában van.

Fenti óriási hadsereg túlnyomó részét a nyugati határra vonultatták.

Ebből a számból alig maradt valami a Kaukázusban és távol keleten.

Sőt az utolsó hetekben még a távol keletről is szállítottak el csapatokat. Az a körülmény pedig, hogy az ott időben szinte pótolhatatlan seregtestek számát is csökkentették kimondottan a támadó fellépés szándékára mutat.

Fenti megállapításokat a hadtörténelem nemsokára tisztázni fogja és érdekes lesz ellenőrizni, hogy azok mennyiben fedik a valóságot.

Alig hiszem, hogy valami lényeges eltérés lesz.

Az 1939-es finn-orosz hadjárat előzetesen megtépázta a vörös hadsereg hírnevét. Az 1941-ben a nyugati határon felvonult szovjet tömegek azonban olyan óriási erőt képviseltek, hogy azok ellen a világ egyetlen hadseregének sem lett volna semmi reménye eredményre való kilátással a harcot felvenni, kivéve a Führer vezette német hadsereget.

•

A szovjet hadsereg felvonulása területenként a következőképpen gondolható el:

1. Finnországgal szemben kb. 30 hadműveleti egység.

2. A Balti államok területén kb. 50 hadműveleti egység.

3. Lengyelországgal szemben 30 hadműveleti egység.

4. Galiciával szemben 70 hadműveleti egység és

5. Romániával szemben 30 hadműveleti egységet vonultattak fel.

Ezenkívül tartalékként az ország belsejében kb. 25 hadműveleti egységet tartottak vissza.

A gyorsseregtettek legnagyobb része a Balti államokban és a Pripjat mocsaraktól északra fekvő területeken volt elhelyezve, kimondottan azzal a szándékkal, hogy Varsón át Berlin felé törjön előre.

A SZOVJETUNIO HADEREJE.

Az 1941. évi népszámlálás és részben ennek kiegészítése a Szovjetunio összlakosságának számát 193 millióban állapítja meg.

Ha az átlagos számítást vesszük alapul, amely szerint az összlakosság 10%-a fegyveres szolgálatra alkalmasnak tekinthető egyénenként áll, úgy kitűnik, hogy a szovjet hadsereg ereje ebből a szempontból kb. a 20 milliót érheti el.

Ha ebből leszámítjuk a lengyeleket, akik az első időkben nem lettek volna besorolhatók a szovjet hadsereg kötelékeibe, ez a szám alig változik, mert a többi, újonnan megszerzett területek lakosságát, így a litvánokat, letteket és észteket némi átképzés után máris besorolták.

Emellett nem szabad elfelejteni, hogy a finnek, a lettek és az észtek a régi cári hadseregnek is a leg' b katonái voltak.

A legminimálisabb számítás szerint is 12—14 millió főre tehető azok száma, akik katonai, illetőleg arcvonal szolgálatra alkalmasak voltak. Ennek a hatalmas számnak kb. a kétharmada jól és csak egyharmada volt gyengén kiképezve.

Fentieket figyelembevéve, könnyen érthető, hogy a Szovjetunió miért volt képes olyan rengeteg hadműveleti egységet felállítani. De még ezeknél a számoknál is sokkal többet tudott volna kiállítani, ha fegyverzet és felszerelés a kellő mennyiségben rendelkezésre állott volna.

A HADSEREG FEGYELME.

A régi cári hadsereg híres volt fegyelmezett-ségéről.

A hadtörténelem számos példát hoz fel, amely ezt a vasfegyelmet élénken szemlélteti.

Mindenki hallott már epizódokat, melyek az egyes katona parancsteljesítéséről szólnak, melyek sokszor szinte elképzelhetetlenül hatnak.

Ha a cári hadseregbe egy előljáró katonájának Indulj!-t vezényelt, a katona a szakadék előtt sem állott meg, lezuhant, tönkrezúzta magát, meghalt, de a parancsot teljesítette.

A Sipka-szorosnál ottfelejtett őrszem addig állt ott, míg az éhségtől, fáradságtól, fagytól elpusztult, de őrhelyét nem hagyta el. Verescsagin halhatatlan emléket állított az ilyen fajtájú fegyelemnek.

Ezt a fegyelmet a forradalom teljesen tönkretette, de a szovjet katonai vezetők minden igyekezete oda irányult, hogy újból ilyen alapokra helyezve, helyreállítsák azt. Ez tekintettel arra, hogy a néplélekben gyökerezik és mert a terror nagyobb volt mint valaha, a vörös hadseregnek is sikerült.

Természetesen nem ment olyan könnyen; sok fáradságba és főleg szigorba került, amíg ezt elérték.

A legtöbbet ezen a téren Timosenkó tábornagy tett, akinek sikerült a hadsereg képét külsőleg is átalakítania.

Ő 1940 tavaszán került a hadügyi népbiztosság élére és azonnal hozzáfogott, hogy a fegyelem külső megnyilatkozásait is megjavítsa.

Addig az időpontig a katonák szegényesen, piszkosan, mosdatlanul, rendetlen ruházatban jártak-keltek még Moszkva utcáin is. Szigorú parancsot adott ki, hogy minden katonának minden nap mosakodnia kell, a haját rendbe kell tartania, ezalatt az értendő, hogy rövidre kell nyíratni, a ruháját meg kell kefélnie, a csizmáját pedig fénymázzal kell tisztítani.

A rendelet megjelenése utáni napokban már lehetett látni néhány tisztet Moszkvában, félig-meddig kitisztított csizmában. Egy-két hónap múlva pedig még a katonák is kezdték tisztítani a lábbelijüket.

Timosenkó a legénység rendes megjelenését azáltal érte el, hogy elrendelte, mielőtt valaki a laktanyát elhagyja és a városba kimegy, neki a laktanya-őrség parancsnokánál jelentkeznie kell. Az őrség parancsnoka őt megvizsgálja és ha meg van borotválkozva és a ruhája is tiszta, úgy a városba kimehet, ellenkező esetben aznap kimenőt nem kap.

Ezt az újítást a napilapok hatalmas eredményként könyvelték el, cikkeket jelentettek meg a rendelkezés szükséges voltáról, stb.

A vörös hadseregben a katonai rendfokozatokat a forradalomkor eltörölték. Mindenki egyszerűen és egyenlően, mint tovaris, lett megszólítva.

Hamar rájöttek azonban, hogy a katonai hierarchiában egyszerűen nélkülözhetetlenek a parancsnoklási megjelölések. Erre bevezették a «parancsnok» megszólítást. Ettől kezdve tehát mindenkit mint «tovaris szakaszparancsnok, századparancsnok, ütegparancsnok, zászlóaljparancsnok», stb. megszólítással illettek.

Ez a megszólítás már nem volt egyéb, mint rendfokozat. Ettől már csak egy lépés választotta el a valóságos rendfokozati megjelölést.

Ezeket a valóságos tisztesi, tiszthelyettesi és tiszti rendfokozatokat Timosenko tábornagy újból bevezette.

Igy a következő megszólítást léptette életbe: Tovaris hadnagy, őrnagy, tábornok, stb.

A tovaris az úr megszólítást helyettesíti és ha szigorúan vesszük, a Szovjetúnióban többet is jelent már, mint az egyszerű úr szó.

A ruházaton bevezette a rendfokozati jelvényeket, ezek a rendfokozati jelvények élesen megkülönböztetik a tisztet a legénységtől.

A tisztek rendfokozati jelvényei a karon aranyból voltak szőve és ebből a szempontból nem különböztek bármely más hadsereg rendfokozati jelvényétől. Semmivel sem voltak egyszerűbbek, mint azok.

A tábornok hatalmas arany csillaga a karon és arany csillagok a galléron messziről megkülönböztették őket és ruhájuk finomsága is ellentmondott az azelőtt annyira hangoztatott egyenlőségnek.

Belátták tehát, hogy erre bármennyire is kommunista legyen egy hadsereg, még is csak szükség van.

Timosenkó új fegyelmi szabályzatot is léptetett életbe, mely szerint a tiszt fegyelmi fenyítő hatalmát már békében a fegyverhasználatig emelte.

Ilyen kiterjedt joga a tisztnek egyetlen hadseregben sincs.

Természetes, hogy ezek a rendelkezések a tisztikar tekintélyét hatalmasan növelték s így a fegyelemre igen jótekonny befolyással voltak.

Timosenkó tábornagy a tisztikar tekintélyét azonban ezeken felül leginkább azáltal emelte, hogy teljesen kicsavarta a hatalmat a politikai megbízottak kezéből.

Az ő felléptéig ugyanis a minden alakulatnál szakasztól felfelé beosztott politruknak joga volt beleszólni a parancsnok rendelkezéseibe. Az mindegy,

hogy ez a rendelkezés tisztára katonai volt és semmi köze nem volt a politikához vagy a kommunizmus-hoz, a politikai megbízott a parancsnok rendelkezéseit úgy változtatta meg, ahogy az neki éppen tetszett.

Ha az ezredparancsnok például ellenség előtt támadási parancsot adott ki, ahhoz a politrukknak hozzá kellett járulnia, ha akart változtatott rajta. Ebből a rendszerből olyan lehetetlenségek adódtak, amelyeket egy hadseregben elképzelni sem lehet.

A politruk azért volt beosztva minden alakulatnál, hogy elsősorban az illető parancsnokot párt-szempontról ellenőrizze, hogy a legénységet politikailag oktassa, de nem azért, hogy tisztán katonai dolgokba beleavatkozzék. Az évek folyamán azonban a gyakorlat úgy alakult ki, hogy az igazi parancsnok tulajdonképpen a politikai megbízott lett, dacára annak, hogy katonai kiképzése egyáltalában nem volt. Ezt a módszert az orosz hadseregnek a finn hadjáratban rengeteg vérrel kellett megfizetnie. Timosenko maga is résztvett a finn hadjáratban és belátta, hogy ez nem tartható fenn tovább.

A politikai megbízottak morogtak, de a szovjetekben olyan a fegyelem, hogy a morgás is hamar elhalkult és megszűnt.

A német-orosz háború kezdetén újra a politikai megbízottak kapták a nagyobb jogot, de ennek célja most már inkább a tiszta rendőri szerep és az, hogy a zsidóság befolyását a hadseregben megerősítse. Ezáltal vélték elérhetőnek, hogy minden alakulat a végéig kitartson, miután ez a zsidóság érdekében állott.

A hadsereg fegyelme valóban kifogástalan, ezt minden eszközzel igyekeznek fenntartani és sikerült

is, mert ezek az eszközök úgy vannak megválasztva, hogy ellenük tenni senkinek nem áll módjában.

Az orosz hadseregben egy parancsnak a vétele egyenlő annak vakon való végrehajtásával. Ellenvetésnek nincs helye, bármilyen célszerű lenne az az adott esetben és bármennyire szakszerű javaslatként hozná is elő azt az alárendelt. A parancs ki van adva, azt végre kell hajtani. Legfeljebb mindenki elpusztul.

Hogy a parancs végrehajtassék, arról gondoskodnak a politikai megbízottak, akik mindig töltött pisztollyal örködnék, hogy mindenki megtegye az általuk helyesnek vélt kötelességét.

HARCÁSZATI-HADÁSZATI ELVEK

Az ember azt gondolná, hogy a vörös hadsereg hadászati és harcászati elvei tökéletesen ugyanazok, mint minden más hadseregéi, miután ezek az elvek általában véve változatlanok és változtathatatlanok.

Nagyjában így van ez a vörös hadseregben is, azonban a végrehajtásban igen nagy különbségek mutatkoznak, melyek nem csupán a harceljárás különbségét mutatják, de szinte felfogásban is különböznek.

Harcászati (hadászati) felfogásuk legnagyobb hiánya, hogy átfogó hadműveletekre szinte képtelenek.

Az erőt mindenütt szétforgácsolják és minden időben csinálnak valamit, de nagy gondolatot rejtő hadászati vagy harcászati tevékenységet sohasem kezdeményeznek.

Náluk például egy 1000 km-es kiterjedésű harc-vonal megtámadása abban áll, hogy az 1000 km-nek

minden 50 km-en hol éjjel, hol nappal állandóan támadnak, de szinte seholsem több erővel, mint néhány zászlóaljjal, legfeljebb egy-egy hadosztállal. A támadást tehát időben és térben elaprózzák és csodálkoznak rajta, ha nem érnek el átütő eredményt.

Ha valahol nagyobb erővel támadnak, azt sem súlyképzéssel teszik, hanem az egész kijelölt arcvonalon részen a támadást sablonosan úgy hajtják végre, hogy majdnem mindenütt ugyanazt az erőt mutatják.

A támadásnál a fegyvernemek összműködése sohasem jut annyira kifejezésre, mint más hadseregekben, ahol az együttműködés minden támadás eredményének elengedhetetlen feltétele.

A tömegekkel nem takarékoskodnak, egy helyen nagy tömeget vetnek be, de még nem jelenti a súlypontképzést, mert az csak akkor jutna kifejezésre, ha ugyanazon a helyen minden fegyvernemet nagy mennyiségben és erőteljesen alkalmaznának, ők azonban ezt elmulasztják. Ennek következménye, hogy támadásban átütő eredményt sohasem mutatnak fel.

Fenti módszer az orosz lélekben leli magyarázatát, mely természettől fogva passzív, aminek következtében nem is annyira alkalmas a támadásra. Ezen hiányosság miatt lehetne még egy-egy támadást megszervezni, azonban nem ez a helyzet. A szovjet erők általában véve az egész vonalon egy kaptafára szinte kicsinyességig egységesen vannak elosztva úgy, hogy helyi fölényt úgyszólván sehol sem tudnak elérni.

A támadásnál adódó alkalmakat oldaltámadásokra, az ellenség háta mögé való beszívárgásra és a hátból való hatásra leleményességük hiányánál fogva nem tudják kihasználni.

Támadásukat mindig tüzérségi előkészítés után indítják meg, mindig ugyanazon mintára, amely által az ellenség meglepését már is kikapcsolják.

Ha ugyanis az ellenség tudja, hogy egy hatalmas tüzérségi előkészítés legkevesebb félóráig, de inkább órákig tart és azután biztosan bekövetkezik a gyalogság és páncéljáróművek támadása, úgy máris ellenrendszabályokat léptethet életbe, hogy ezt a támadást felfogni, kivédeni tudja és alkalmas pillanatban vissza tudjon csapni. Ezért jó az, hogyha egy hadsereg néha tüzérségi előkészítésül csak néhány percig tartó hatalmas tűzcsapást alkalmaz és máris támadásra indul. Fődolog, hogy az ilyesmi ne váljon szabállyá.

A gyalogság támadási módja Bruszilov óta semmit sem változott.

Ebből a szempontból Bruszilov volt a mesterük és őt mint nagy hadvezért dicsőítik.

Mindnyájan emlékezünk rá, hogy 1916 június 4-én a híres Okna-i áttörés alkalmával Bruszilov hogyan indította meg támadását.

Hajnali négy órakor kezdődött a tüzérségi előkészítés, mely egyfolytában szakadatlanul tartott 11 óráig, ekkor 5 perc szünetet iktattak be és folytatták 12-ig.

Pontosan 12 órakor indult meg a gyalogság támadása, mely már kevés ellenállásra talált, mert hiszen a tüzérségi előkészítés az első vonalakban valóban mindent tönkretett.

Az osztrák-magyar hadsereg tisztikara akkormég nem ismerte a Bruszilov által bevezetett ezt a módszert és az orosz tüzérségi tűz által kifejtett hatást

nem védte ki azáltal, hogy az első vonalból mindent visszavett volna.

A gyalogság 10—12 és több egymásra fedező raj-vonalban nyomult előre, kitűnő célt nyújtva az osztrák-magyar tüzérségnek. Hullott is az orosz gyalogság, mint kasza alatt a gabona.

Ugyanezt a módszert alkalmazzák a szovjet vezetők is.

Nem gondolják azonban meg, hogy a németekkel szemben ezzel a módszerrel ma már semmi eredményt nem tudnak elérni.

Amint mondtam, az orosz t a természet nem támadásra teremtette, a védelemben azonban annál jobban megállja a helyét.

Ez passzív természetéből következik. Amellett védelemben a terror eszközei is jobban érvényesülnek, miután a védelemben első és fő kötelesség és a legszebb erény a kitartás. A szovjet katona pedig kitart, mert ha nem teszi úgy, feltétlenül a politikai megbízottak áldozatául esik.

Választása tehát úgy sincs.

A védelemre való berendezkedés, szintén a régi felfogás szerint történik a vörös hadseregben. Lehetőleg valamilyen összefüggő akadályvonalat választanak, ha ilyen nincs, akkor összefüggő árokrendszert építenek, és pedig ezt időben, lehetőleg már jó előre. Ha erre a célra katonai alakulatok nem állnának kellő számban rendelkezésre, úgy befogják a lakosság apraját-nagyját, nőket, aggodat válogatás nélkül.

Lőszerez nem takarékoskodnak, egész éjjel állandóan tüzelnek, mégpedig mindenféle fegyverből, a tüzérség is beleértve; nem gondolják meg, hogy a tü-

zéség tüze éjjel, ha csak eleve be nem mért ellenséges ütegről lenne szó, semmit sem ér. Igaz, hogy a gyalogsági tűz sem sokat.

Az oroszok mindig mesterei voltak a visszavonulásnak.

Ezt olyan ügyesen tudják leplezni, hogy erélyes nappali, esetleg több napi kitartás után a következő reggelre hűlt helyük maradt és az üldöző csapatok hihetetlen nagy távolságokra bukkanak csak rájuk, de akkor már egy új és meglehetősen jól kiépített védelmi állásban.

Az úgynevezett partizánharc kedvenc harcmodja a kommunistáknak.

Ez kimondottan kommunista harcmod, melyet az oroszok a Kaukázus és a középpázsiai területek megszerzésekor sajátítottak el, de a cári orosz hadseregben nem alkalmaztak.

Az ellenforradalom idejében jöttek rá, hogy ez a partizán harcmod az ellenségnek rengeteg kellemetlenséget szerzett; kis, állandóan mozgékony erőkkkel, akárcsak néhány emberből álló kis csoportokkal a fehér hadsereg-részeket annyira tudták nyugtalanítani, hogy azok nem egyszer egész arcvonalukat sok km mélységben kénytelenek voltak kiüríteni, ami a vörös hadseregnek máris győzelmet jelentett.

A fehér ellenforradalmárokkal szemben ez a partizán harc valóban hatásos volt és lehetett is, mert hiszen akkoriban összefüggő arcvonalak olyan mérvben, mint a mostani haborúban nem igen voltak.

Ha tehát a partizánok valahol eredményt értek el, ezek a kis eredmények sokkal nagyobb kellemetlenséget okoztak. Továbbá nem lehet figyelmen kívül

hagyni azt sem, hogy akkor úgy a fehér, mint a vörös hadseregek nagyobbára oroszokból állottak, tehát a partizánok, ha ügyesen léptek fel, időnként fehér csapatokként is mutathatták magukat, ami által a fehér hadseregek vezetőit megtevéseztették és a hátukban fellépve, eredményeiket ezáltal növelhették.

A mostani német háborúban a partizánok okozhatnak kellemetlenségeket, nyugtalaníthatják a német és a szövetséges csapatokat, megrongálhatják a vasútvonalakat, híradó összeköttetéseket, raktárokat, stb., de pusztításaik nem lehetnek átütő hatásúak és azonkívül az ellenség előbb-utóbb teljesen megsemmisíti őket.

Annak, hogy a partizánok egyáltalában valamelyes szerepet be tudnak tölteni, az az oka, hogy egy-két terrorista mindig akad közöttük, aki bebeszéli nekik, hogy a szovjet uralma úgy is visszakerül az ellenség által már megszállt területekre, akkor pedig, ha esetleg most nem engedelmeskednének, úgy is elfogják nyerni büntetésüket. Ha az összegyűjtött partizán csapatban néhány elégedetlenkedő lenne, azt a mindig kéznél lévő egy-két terrorista hamar elintézi.

Ami az orosz hadsereg harcászati kiképzését illeti, úgy mint már mondtam, az főleg a régi elveken nyugszik.

Az új elveket, mint mindenben, úgy ezen a téren is igyekeznek minél jobban elsajátítani, ma azonban egy ilyen óriási hadsereg teljes átképzése annál kevésbé lehetséges, mert a tisztikara végeredményben egészen új és így nem olyan felvevőképes.

Idegen hadseregek szellemi termékeit, az újonnan megjelent műveket lefordítják és az iskolákban elő-

adják. Arra azonban már nem volt idejük, hogy az új elveket annyira a tisztikar közkinsévé tegyék, hogy azokat adott esetben alkalmazni is tudják.

Ezen a téren tehát az előkészületük nagyon hiányos volt.

A külföldi irodalom termékeit csak képzett tisztikar tudja átvenni és elveit magáévá tenni.

A szovjet katonai vezetőségnek mintegy harcászati vagy talán hadászati felfogásaként lehet említeni a tél hatásának túlbecsülését és a pusztítás befolyását is.

A régi ázsiai elvnek engednek akkor, mikor visszavonulásukkor mindent igyekeznek elpusztítani, mert azt gondolják, hogy az országtól messze előrenyomuló ellenségnek az elpusztított területeken lehetetlené teszik a megélhetést, amit hatványozottan növel az orosz tél.

Hogy a pusztítások, és a hidak, utak, vasutak elrombolása kellemetlen a támadó hadseregnek, az kétségtelen, de a támadót mégsem hozzák olyan helyzetbe, mint annakidején Napoleont 1812-ben. Elfelejtik ugyanis, hogy ma dacára minden vasútvonal és út megszakítási szándékaiknak, azokat nem sikerül annyira tönkretenni, hogy rövid időn belül ne legyenek kijavíthatók, ennek pedig az a következménye, hogy ma Moszkva sokkal közelebb van Németországhoz, mint volt annakidején Napoleon 1812-ben. Elfelejtik, hogy benyomult csapataikat utánpótlással el fogják tudni látni.

A tél, a szigorú orosz tél, sok kellemetlenséget okoz a támadó csapatnak, de semmivel sem kevesebbet a védőnek. Ebből a szempontból nincs különbség. Tévedés lenne azt hinni, hogy az orosz jobban bírja a telet, mint a német, vagy magyar.

A KIKÉPZÉS.

A vörös hadsereget egészen a legutóbbi időkig, 1940 tavaszáig, szinte kizárólag gépies alaki kiképzési módszerben nevelték.

Ebből Timosenko tábornagy ragadta ki a hadsereget, aki fáradtságot nem kímélve, mindent elkövetett, hogy a kiképzők a harcszerű kiképzésre fektessék a súlyt.

Timosenko belátta, hogy a mai időkben csak az a hadsereg tud eredményt elérni, amely a harcszerű kiképzésben a lehető legmagasabb fokot éri el. Az alaki kiképzés szép lehet, a békeidők egy némely díszelgésén jó benyomást tehet a polgári lakosságnál, de a háborúban nem használható.

Ő maga mint egy vándortanító utazott katonai kerületből katonai kerületbe, hadosztálytól hadosztályhoz és oktatta a tisztikart.

Tartott olyan bemutató gyakorlatot, amelynél a csapat egy zászlóaljból és egy ütegből állott, de a nézők száma meghaladta az ezret. Nézők alatt értendő néhány tábornagy, nem egyszer száz tábornok és a többi mind törzs- és főtiszt.

Nem egy fénykép jelent meg a lapokban ezekről a gyakorlatokról, melyeknél Timosenko tábornagy tartja a megbeszélést, mellette fekete táblával, előtte pedig a tábornokok füzetével és ceruzával jegyzik az ő tanítását.

Azokat a hadosztályokat, amelyek az ő tanításait különösen magukévá tették és sikerült olyan gyakorlatokat tervezniök és végrehajtaniok, amelyek az új-

szerű felfogásnak feleltek meg, különös kitüntetésben részesítette.

Ezeket a tanításokat azonban nem folytathatta hosszú ideig, sőt kimondottan csak 1940. év nyarán és őszén, mert a háború hamarább elkezdődött.

Ha sikerül neki ezt az állapotot néhány esztendeig fenntartania, ha sikerült volna neki az egész hadsereg harcászati szellemét átalakítania, úgy az orosz hadsereg még sokkal veszedelmesebb ellenfél lett volna a mainál.

A vörös hadseregnek úgy is megvolt minden lehetősége arra, hogy kiképzését a lehető legmagasabb fokra emelje.

Az anyagi eszközökkel nem takarékoskodtak, ha pénz kellett, volt pénz, ha lőszer kellett, volt lőszer és azonkívül óriási előnyt jelentett az, hogy a csapatok kora tavasztól késő őszig táborokba voltak kihelyezve és ott gyakorlatoztak. Ennél jobb módszer el sem képzelhető. Úgy a legénység, mint a tisztek minden más munkától teljesen kikapcsolódtak és kizárólag a kiképzésnek szentelhették magukat. Ott jó élelemzével látták el őket és gondoskodtak arról, hogy jó kedv is uralkodjék.

Röviden érdemes az egyes fegyvernemek kiképzését jellemezni.

GYALOGSÁG.

A gyalogságot a lövészetben igen jól kiképezték, ugyanígy a támadásban és a védelemben is, de ott már inkább csak alakilag.

Azért mondom alakilag, mert különösen a támadásban az ezen harcmód által megkívánt leleményesség nem tulajdonsága a gyalogságnak.

Bátorsága ellen nem lehet kifogás, azonban az ember soha sem tudja, hogy ez a bátorság a lelkéből fakad-e, vagy csak a terror következménye.

Védelemben mindenesetre használható harcos, a terepet jól kihasználja.

A közelharcban derekasan megállja a helyét.

A szovjet csapatok általában véve, de főleg a gyalogság kiválóak a rejtőzésben és álcázásban, ebből a szempontból szinte utolérhetetlenek, mert sem anyaggal, sem fáradtsággal nem takarékoskodnak, hogy az ellenfelet félre tudják vezetni. (Különben is a félrevezetésre való igyekezet mélyen gyökerezik a szovjet lélekben.)

A szovjet katonával elhitették, hogyha fogságba esik, az ellenség felkoncolja, tehát akarva, nem akarva, kénytelen kitartani, mert tudomása szerint vagy az ellenség vagy a politikai megbízott golyója által kell elpusztulnia, más választása nincs.

A szovjet katonák általában véve kegyetlenek; ebből a szempontból alig van különbség az európai származású vagy az ázsiai törzsek valamelyikéből kikerülő vörös katona között. Nem is lehet ez másként, egész életében kegyetlenséget látott, önmaga is csak ilyen lehet.

Egy-egy gyalogsági egység ereje harcászatilag alig van kihasználva, mert tisztjei legtöbb esetben a fegyverek összműködését nem tudják kellően szabályozni.

A LOVASSÁG.

Az orosz lovasság mindig kitűnő volt, a mostani sem rosszabb a réginél. A kisebb harccsoportokban való harcot gyakorolják.

Régi mozgékonyságukat megtartották.

Lóállományukat a fátadalmakra és a nagy hidegkre állandóan edzették, úgyhogy különösen télen, igen alkalmazhatók.

TÜZÉRSÉG.

A tüzérség igen nagy részét gépvontatású tüzérséggé alakították át. Ebből a szempontból traktorokban nincs hiányuk, mert azt szükség esetén a mezőgazdaságtól veszik át.

Moszkvából a török határ felé utaztamkor ezrével láttam traktorokat bevonulni, melyeket a tüzérség vontatására a nyugati arcvonatra szállítottak.

A hadsereg általában a nyugati hadseregekben használatos lövegekkel van felszerelve és lehet mondani, hogy a háború kezdetekor, úgyszólván csupa vadonatúj lövegei voltak.

A tüzérség lövésszaki kiképzése igen jónak mondható.

A legújabb időkben azt az elvet is hangoztatták, hogy nincs szükség hosszú ideig tartó tüzérségi előkészítésre, hanem elegendő, ha a gyalogsági vonalakra néhány hatalmas tűzcsapást mérnek és ezután azonnal megindítják a gyalogság támadását. Ilyenkor a tüzérség az ellenség tüzérségére helyezi át tüztét, illetőleg egy része zárótűzet alkalmaz az ellenséges

gyalogság háta mögé, hogy az a támadás elől esetleg hátrafelé ki ne térhessen.

A tűzérési harcászatuk fejletlen és főleg az befolyásolja különben igen jó hatását, hogy a gyalogsággal nincsen úgy összenöve, mint ahogy lennie kellene. Ennek első és fő oka az, hogy a gyalogsági parancsnokok a tűzérésget nem tudják kellően alkalmazni, a tűzértisztek pedig nem ismerik annyira a gyalogság harceljárását, hogy a kedvező pillanatokat önmaguktól ki tudnák használni.

Ugyanez az eset áll fenn akkor is, ha az ellenséges gyalogság támadását kellene megsemmisítő tűzzel elárasztania. A tűzelárasztást alkalmazzák ugyan, de nem mindig azokra a célokra, amelyek pillanatnyilag a gyalogságnak a legveszélyesebbek, hanem inkább azokra, amelyek tűzérési szempontból jó célt nyújtanak.

PÁNCÉLCSAPATOK.

Alkalmazásuknál legérdekesebb jelenség az, hogy igazán nagy, fölényes tömegben sehol sem vetik be a páncélos csapatokat.

Pedig a nyugati katonai irodalomban már régtől fogva hangoztatták azt az elvet, hogy a harcokocsikat lehetőleg nagy tömegben kell alkalmazni, ha általuk nagy hatást akarunk elérni. Ezt a módszert eddig nem vették át és inkább arra szorítkoznak, hogy felaprózva a gyalogság támadását kísérjék.

Általában véve a páncélzat a német páncéltörő lövegek átütőképességét nem tudja kivédeni, mert az acélt megfelelő minőségben nem tudják előállítani.

MŰSZAKI CSAPATOK.

Általában igen jól vannak kiképezve és jól vannak felszerelve.

Hadihídanyaguk kitűnő.

A műszaki záró harcot nagyban alkalmazzák. Ahol csak lehetséges, — sőt olyan helyen is, ahol az ember azt hinné, hogy itt aknamezőt telepíteni nem lehet, — ott is alkalmazzák.

Aknáik igen jók. Rengeteg fajta aknát rendszerítették és azokat igen sűrűn telepítik. Harckocsi-elhárítás céljaira nagyon szeretik a mesterséges akadályokat. Igen sokféle fajtáját találták ki, ezek azonban természetesen nem olyanok, hogy egy komoly harckocsitámadást meg tudnának állítani.

A műszaki csapatok vegyi harcra is ki vannak képezve. Különböző eszközöket használnak.

Magát a gáztámadást azonban valószínűleg nem fogják alkalmazni, nem azért, mert emberséges felfogásukkal ez nem lenne összeegyeztethető, hanem mivel teljes tudatában vannak, hogy a németek egy ilyen gáztámadást azonnal tízszeresen, sőt esetleg százszorosan viszonzónának.

HIRADÓ CSAPAT.

Kiképzésénél nagy nehézséget okozott az emberek előzetes iskolázatlansága.

Eppen ezért a híradó csapat nagy teljesítőképeségével és megbízhatóságával nem lehet számolni.

Híradó-felszerelésükből a vezetékesek általában

véve elég jók és használhatók, a rádiófelszerelés azonban már sokkal gyengébb.

Amennyire az orosz ipar sok mindenféle tömegcikket és hadifelszerelést is tudott gyártani, annyira nem tudott megbízható rádióeszközöket kitermelni, mert ennek gyártásához sokkal nagyobb gyakorlatra és megbízhatóságra van szükség.

Senkit meg ne tévesszen az orosz rádióleadó-állomások kiváló működése, mert azokat a gépeket úgyszólván kizárólag külföldről hozták be és belőlük aránylag olyan kevés van, hogy azok a hadsereg céljaira alig állanak rendelkezésre.

LÉGIERŐ.

A repülők általában nem állanak a helyzet magaslatán, kiképzésük nagy tömegben hiányos, alkalmazási módjuk merev.

Ez az oka, hogy a háború első heteiben olyan óriási veszteségeket szenvedtek.

Kiképzésük túlságosan gyors ütemben folyt és tekintettel arra, hogy a besorozott legénység általános műveltsége igen alacsony fokon állott, csak óriási munkával, nagy vesződséggel és sok gép feláldozásával tudták a légierők kiképzési fokát olyan színvonalra emelni, hogy a repülőkötelékeket harcban egyáltalában alkalmazhatták.

Vadászrepülőket el sem lehet képzelni anélkül, hogy a légi akrobatikát teljes mértékben ne uralja. Ilyen pilóta pedig az orosz hadseregben igen kevés akadt. Ennek következménye, hogy a fölényes német repülő-

támadást a levegőben nem bírják kivédeni. Nyugodtan lehet mondani, hogy az esetek legtöbb százalékában a német vadászpilóta úgy játszhat a szovjet repülővel, mint macska az egérrel, míg végül azután megsemmisíti.

Minden orosz repülőnek fő jellemvonása, hogy úgyszólván csak a magasban repül és nem szeret alacsonyabbra leszállani; ami érthető is, mert nem érzi magát kellő biztonságban.

Hasonló a helyzet a bombavetőkkel is. Túlságosan magasan repülnek, levetett bombáikkal nem tudnak rendes eredményt elérni, mert kiképzésük kezdetleges, gyakorlatra pedig nem tudnak szert tenni, mert a németek lehetőleg néhány felszállás után lelövik őket. Az újabban kiképzettek pedig még gyakorlatlanabbak.

Az éjjeli bombázást békeidőben alig gyakorolták.

Repülőtereik berendezése kezdetleges és sablonos, úgyhogy a német támadóknak kedvező célt mutatnak.

Van olyan felfogás, amely a szovjet légierők erejét 1941 nyarán 50 repülő hadosztályra, a 3—5 ezredre, összesen 15 ezer repülőgépre becsülte. Összetételét a következőképpen gondolja:

4500 bombázó,

4000 vadász,

1500 felderítő és vízi repülőgép.

A szovjet vezetőség mindent elkövetett, hogy a repülőgépipar teljesítőképességét emelje. Anyagi eszközöket korlátlan mennyiségben bocsátottak rendelkezésre és az volt a gondolatuk, hogy 1940-től kezdve az évi termelés a 15.000 gépet elérje. Ezt a számot azonban meg sem közelítették, mert mérnökök és szakmunkások hiányoztak.

EJTŐERNYŐS ALAKULATOK.

Az ejtőernyős alakulatok a szovjet hadvezetőségnek állandó szívügyét képezték annál is inkább, mert úgy hirdették, hogy ezt a csapatnemet ők találták ki.

A mi tudomásunk szerint, ez nem felel meg teljesen a valóságnak, mert a gondolat maga máshonnan származik, viszont kétségtelen az, hogy ők voltak az elsők, akik ezzel az első időben a legtöbbet törődtek. Mindenesetre azonban nem annyit és úgy, amennyit és ahogyan szükséges lett volna, mert végeredményben az ejtőernyős csapatok alkalmazhatóságát és helyenként ügyesen felhasználva, azok átütő erejét elsőnek mégis csak a németek találták ki.

Az ejtőernyős alakulatok pontos számát nem igen lehetett megállapítani, de valószínű, hogy a háború megkezdése előtt két dandárnyi erejük volt.

Lényeges alkalmazásra azonban a háború elején nem kerültek.

Az ejtőernyős csapatok számának növelését célul tűzték ki maguknak, mert hiszen minden nagyobb városban alakultak önkéntes ejtőernyős alakulatok, melyeknek a létszáma nem egy helyen, így például Charkovban is, a több ezret meghaladta.

Hogy ezeket a rendes katonai alakulatoknál még nem tudták kellően felhasználni, annak egyedüli oka az volt, hogy a bonyolult kiképzés tökéletesítésére már nem volt kellő idejük.

Mindenesetre, Moszkvában úgy hallatszott, hogy a kiképzés ezen ága rengeteg áldozatot követel, miután azt hitték, hogy itt is elegendő a fegyelmezés, a terror, és máris kész a jó ejtőernyős csapat. Ez azonban nem

így történt, mert a terror csak addig volt jó, amíg a kiképzés alatt álló a gépből kiugrott, azután már elengedhetetlen lett volna a jó kiképzés. Ez hiányzott és így a legtöbb ugró összetörte magát.

SZERVEZÉS.

A hadsereg főparancsnokság a hadseregekkel, illetőleg a hadseregekből alakított arcvonal parancsnokságokkal intézkedik. Azonban mint szervezési egység általában a hadsereg a legmagasabb.

A hadsereg 2—5 hadtestből áll.

Egy hadtest ritkábban kettő, rendszerint 3—4, esetleg 5 seregtestből áll.

Egy lövész *hadosztály* (más hadseregben gyaloghadosztály) a következő egységekből áll:

3 lövész-gyalogezred á 3 zászlóalj, egy üteg és egy felderítő zászlóalj,

1 könnyű tüzérezred 9 üteggel,

1 tarackos ezred 6 üteggel,

1 utász zászlóalj,

1 híradó zászlóalj,

1 vegyi harc század,

1 harcokosi zászlóalj, 3 század á 15 harcokosi,

1 páncéltörő ágyús osztály 18 löveggel,

1 légvédelmi géppuskás század 12 géppuskával,

1 felderítő repülőszázad 12 géppel és 3 tartalék-géppel.

A gyaloghadosztály létszáma kb. 18.000 ember.

Egy gépkocsizó lövész *hadosztály* áll:

2 gépkocsizó ezredből á 3 zászlóalj,

6 harcckocsi zászlóaljból á 33 harcckocsi,
1 felderítő zászlóaljból és
1 gépkocsizó tüzérezredből 6 üteggel.
Ezenkívül a megfelelő közvetlen csapatokból és
vonatból.

A lovashadosztály áll:

2 lovasdandár á 2 lovasezred és
1 lovagló tüzérezredből 6 üteggel.

Azonkívül a lovashadosztályhoz be van osztva
1—2 harcckocsi század és néhány repülőgép (3—6).

A lovasezred áll:

5 lovasszázadból,

1 lovas géppuskás századból, kocsikon szállított
16 géppuskával,

1 könnyű tüzérütegből,

1 páncéltörő ágyús szakaszból és még más ki-
sebb, szakasznyi erejű távbeszélő, gáz- és eilátó-
osztagból.

A páncéljárműves csapatok seregteste a háború
kitöréséig leginkább a páncéljárműves dandár volt,
de fokozatosan rátértek a *hadosztály* kötelék szer-
vezésére.

A páncélos seregtestek szervezése általábanvéve
nem volt megállapodott. Többféle szervezési minta
van használatban, úgy látszik végleg megállapodtak a
hadosztályban, ennek szervezése azonban a háború
kitöréséig nem volt teljesen ismeretes.

Egy páncélos dandár áll:

1 páncélos ezredből 3 harcckocsi zászlóaljjal, mely-
ből két zászlóalj könnyű, 1 zászlóalj pedig közepes
és nehéz harcckocsikkal volt felszerelve.

Egy lövész zászlóaljból á 3 század, századonként

12 golyószóró és 2 géppuska, 1 páncéltörő ágyúüteggel
8 db. páncéltörő ágyúval, 1 aknavető század 10
aknavetővel, egy lángszóró század 16 szóróval,

1 felderítőszázad,

1 légharóító tűzérosztály 3 üteggel és 6 db.
légvédelmi géppuskával, azonkívül

1 szállítószázad és

1 karbantartási századból.

FEGERZERET ÉS FELSZERELÉS.

A Szovjetúnió ezen a téren igazán megtett mindent, amit egy állam hadserege érdekében csak lehet.

Az egész ipart a hadsereg szükségleteinek előteremtésére állította be.

Lakosságának kultúrigényeit a lehető legalacsonyabb színvonalra szorította csak azért, hogy a hadsereg minél jobban és mennél hiánytalanabbul fel legyen fegyverezve és felszerelve.

Ha ezen a téren mégsem érték el azt, amit szerettek volna, annak az az oka, hogy túlságosan hamar nyilvánították ki ellenséges szándékukat, a Führer pedig nem adott nekik elegendő időt.

Mindnyájunk szerencséjére.

RUHAZAT.

A szovjet hadsereg a háború kitöréséig általában véve elég jól volt felöltöztetve.

Azért mondom, hogy elég jól, mert jó ruházattal

ügyszólván csak a nagy városokban láthatta az ember a katonákat. A táborokban és a kisebb helyőrségekben már igen gyengén voltak ruházattal ellátva.

Természetesen a moszkvai csapatok vezettek a rendes ruházat terén.

A szovjet hadseregben kimondottan két különböző egyenruha volt használatban, a nyári és a téli.

A nyári ruhához tartozott az ellenzős tányérsapka, mely azonos volt a régi cári sapkával, de némileg más szabással, mint a többi hadseregben, vagy pedig a kis tábori sapka, amely ellenző nélkül igen alkalmas arra, hogy a sisakot feltéve, könnyen zsebdugható legyen.

Zubbony helyett a jellegzetes orosz rubaska, ingszerű ruhadarab, csizma-nadrág, lábszárvédővel, vagy csizmával és a szintén jellemző vastag darócszerű szövetből készült orosz köpeny.

A téli ruha prém kucsmával, téli zubbony, daróból készült csizma, bélelt nadrág, meleg fehérenmű, prémkesztyű.

A rangjelzések úgy a zubbonyon, mint a köpenyen a galléron és az újjon voltak felvarrva.

Az egyes fegyvernemeket külön a hajtókán alkalmazott fegyvernem jelzésekkel látták el.

Nem lesz érdektelen megemlíteni, hogy a vörös hadseregben, de általában a hadseregen kívüli személyeket illetően is kitüntetések rendszeresítettek.

Ezek a kitüntetések többfélék. Legmagasabb közöttük a Lenin-rend. Ezzel bizonyos havi díjazás is jár, mely a pár száz rubelt eléri.

A kitüntetések általában igen ízléstelen kivitelűek, ami főleg annak a szándékuknak az eredménye.

hogy azok semmilyen már külföldön meglévő rendjelhez ne hasonlítsanak. Ezt el is érték, mert ilyen előnytelen megjelenésű kitüntetések egyetlen országban sincsenek.

A hadsereg tábornagai részére külön kitüntetést rendszeresítettek 1940. év végén, az úgynevezett tábornagi csillagot. Ez körülbelül öt cm. átmérőjű, öt ágú, valódi aranyból készült szovjet csillag, dúsan megrakva briliánsokkal. Igen szép és ízléses tervezetű kivitel.

A TISZTIKAR.

A tisztikar tízezrei úgyszólván teljes mértékben kommunista nevelésben részesültek.

A régi hadseregnek ma már csak néhány tisztje teljesít szolgálatot. A cári hadseregből származók legnagyobb részét már régebben kiírtották, az utolsó példányaikat 1937-ben a Tuchacsevszkij-féle összeesküvés folyamánaként. Az akkor kivégzett sok ezer tiszt mindenesetre a hadsereg javát alkotta és bizony most észrevehetőleg hiányzik a vörös hadseregből.

Jelenleg már csak egy-két régi hadseregbeli tiszt teljesít szolgálatot, köztük Saposnyikov tábornagy, aki az utolsó cári vezérkari tiszt és jelenleg Sztalin első katonai tanácsadója. Hogy Saposnyikov miként lehet tábornagy cári multja mellett, az érthetetlen, de szinte elképzelhetetlen is.

Az új tisztikar kiképzésére igen nagy súlyt helyeztek és a vezetőket nagy gonddal igyekeztek kiválogatni. Ezen cél érdekében például a vezérkari iskolában idősebb és magasabb rangú tiszteket, sőt

ezredeseket is nagy számmal vettek fel azért, hogy akiben valamilyen tehetséget fedeztek fel, azt a kellő helyre tudják állítani.

A moszkvai hadiiskola a kiképzés céljaira szükséges kellékekkel fel van szerelve és pazarul van berendezve. A hadiiskolában még mindig van egy-két cári világból származó tiszt, akiket tanároknak alkalmaznak.

A tisztikar általában igen jól megállja a helyét.

Tévedés lenne azonban azt hinni, hogy az orosz felső vezetés is jó volna. Fenti elismerő kijelentés tehát a felső vezetésre nem vonatkozik.

Többször hallottam már itthonlétem alatt, hogy az orosz felsővezetés jósága általános meglepetést keltett.

En ezt a kíválóságot nem igen tudom felfedezni. Legfeljebb azt ismerem el, hogy az orosz felsővezetés jobb, mint például a jugoszláv volt, mely szinte órák alatt felmondta a szolgálatot.

Véleményem szerint az orosz felsővezetés akkor bizonyította volna be jóságát vagy kíválóságát, ha az orosz csapatok pl. Berlint elfoglalták volna, mint ahogyan ők azt még a háború kitörése után is biztosra vették.

Még július elején is mikor pedig a német hadsereg már óriási eredményeket ért el, az egyik G. P. U. tiszt azt mondotta nekem, hogy ez még nem komoly dolog, mert őket a németek támadása meglepte, de meglátom, hogy néhány hét múlva ők fognak Berlin utcáin keresztülvonulni.

Hála Istennek okkal és jogosan nem hittem ezt a handabandázást.

Akkor is jobban bebizonyították volna rátermett-

ségüket, ha idejében alkalmazták volna a villámháború úgyszólván egyedüli ellenszerét, és ez a mélységi tagozódás, vagy ha nem az első vonalat akarták volna tartani mindenáron, mint ahogyan tették. Erre csak azért mutatok rá, mert nem szabad kiválóságnak minősíteni azt, ha egy 10 milliós hadsereg komoly ellenállást tud tanúsítani, annál kevésbbé, miután az alsóvezetés nemcsak hogy igen jónak mondható, hanem egyenesen kiváló. Annak az eredménynek a súlya pedig, melyet a szovjetorosz hadsereg eddig felmutatott, végeredményben az alsóvezetés vállain nyugodott. Az alsóvezetésen és az orosz katona általános tulajdonságain.

Az orosz pedig mindig jó katona volt, bármilyen eszmények vezették is.

Egyébként ez a kifejezés, hogy «az orosz katonát a kommunista eszmék fűtik és ezekért harcol», egyáltalában nem állja meg a helyét.

Az egyszerű orosz katonát ugyanis semmiféle nemesebb gondolatok sem vezetik, egyszerűen azért, mert fogalma sincs róla, hogy mit jelent ez a szó eszme, ideál vagy hasonló.

Az orosz tömeg sem nem kommunista, sem kommunistaellenes. Neki a kommunizmusból nincsen semmije. És ezt szószerint kell érteni. Nincs élelmezése vagy csak nyomorúságos, nincs ruházata vagy csak koldusszegény, nincs lakása vagy csak siralmas. A kommunista tanokat az intelligensebbek sem értik, legfeljebb szajkózzák, de ezt teszik, mert ezáltal emelkedhetnek.

A bolsevik forradalom rengeteg orosz tisztet végzetetett ki. Miután a tisztikar képezte a hadsereg

gerincét, hiánya az új proletár hadsereg megszervezése pillanatában nagyon éreztette hatását, sőt az azután következő időkben még jobban, midőn arról volt szó, hogy az ellenforradalmak letörése után rendes hadsereget állítsanak fel.

A vörös munkás- és paraszthadseregben alig volt néhány olyan tiszt, aki a szervezéshez, vagy a vezetéshez értett volna.

Leginkább olyanok kerültek az élre, akik magukat alacsony sorból, minden katonai kiképzés nélkül, politikai érdemeik révén feltornázták. Így alakult ki az a nézet, hogy egy hadseregben a legfontosabb személyek a politikai biztosok, akik a hadsereg szellemét kommunista értelemben fenntartják és fejlesztik. Ez a felfogás, amennyiben a hadsereg kommunista szellemére vonatkozik, kétségtelenül helyes, de politikai szellemmel még senki sem vezethetett jól egy hadsereget. Minden állam állandóan arra törekszik, hogy hadseregét a politikától távoltartsa és minél inkább a szakszerű kiképzésre fordítson minden erőt és időt. Ezzel szemben a kommunizmus felfogása teljesen elmentés volt. Ők egy ideig hitték, hogy ha a hadsereg tagjai, főleg annak tisztjei jól ismerik Marx és Lenin eszméit és kitartanak a kommunista eszmék mellett, akkor már egyben jó hadsereget is képeznek.

Ez a teljesen elvakult téves felfogás akadályozta meg, hogy a szovjet hadsereg vezetése, katonai szemmel nézve, a közepes színvonalat elérje, azon túl pedig csak évtizedek múlva tudott volna emelkedni.

Úgy a vezetőket, mint az egyszerű embereket a vasfegyelem és a politikai biztosok mérhetetlen és elképzelhetetlen terrorja kényszeríti rá, hogy kitartsanak. Enélkül a szovjet hadsereg már régen felbomlott volna

A vezetőket, főleg a magasabbakat elsősorban az erély és az elszánt akarat jellemzi. Ez uralkodik egész egyéniségükön és ez segíti őket keresztül nehéz helyzeteken, mikor véges tudományuk már régen csődöt mondott.

Nem lesz érdektelen, ha a legmagasabb vezetőket röviden jellemzem.

Ismét elsőnek kell említenem magát *Sztalint*, bár neki sem katonai kiképzése, sem katonai rangja nincsen. A szíve azonban mindenesetre a helyén van.

Nem egyszer súlyos harcokban lélekjelenlétével és személyes bátorságával sikerült neki a küzdelem irányát megváltoztatni.

Az ügy érdekében kifejtett kíméletlensége haktártalan. Sem embervérrel, sem anyaggal nem takarékoskodik. Az ügy alatt elsősorban saját hatalma értendő.

A vörös hadsereg első tábornagya *Vorosilov*.

Pályáját mint egyszerű lakatoslegény kezdte. Amellett, hogy *Sztalinnak* régi jó barátja, mint vezető, első esetben *Caricinnál* (a mostani *Sztalingrad*) tűnt fel. Azóta hosszú ideig volt hadügyi népbiztos és most az északi hadsereg parancsnoka. Nem tehetséges katona. Érdemeit politikai vonalon szerezte. Ott sem kiváló, de személyes összeköttetései megválogatásánál nagy körültekintéssel járt el és szerencséje volt.

Timosenko tábornagy az összes vezető katonák között a legértékesebb.

Intelligens tábornok, kinek ha mód és idő adatott volna a szovjet hadsereg színvonalát igen magasra lett volna képes emelni.

Tekintélye igen nagy, mert a forradalom harcaiban mint csapat- és hadosztályparancsnok háromszor sebesült.

Jó megjelenése, munkabírása, testi és szellemi frissessége mindjárt elárulják, hogy az oroszok jobbik fajtájából származik. Ő ugyanis ukrán eredetű.

Budienni tábornagy (ejtsd: Budjonni) különös megjelenése szerint is alosztályőrmester típus.

Igen bátor katona és amellett roppant lelkiismeretes. Mikor tábornok lett, ahelyett, hogy babérain nyugodott volna, elvégezte a hadiakadémiát, pedig a katonai tudományokat a legelejétől kezdve kellett elsajátítania.

Gyorsan és céltudatosan keresztülvitt elhatározásaival a körülményekhez képest a mostani harcokban is igen jól megállja a helyét.

Kulik tábornagy tüzeraltiszt volt.

Jelesenleg is a hadsereg anyagi ellátása, főleg a tüzer fegyverzeti kérdések intézése a feladata. Ezt igen nagy körültekintéssel és eredménnyel végzi.

Sapoznyikov tábornagy most már az egyedüli magasabb vezető, aki a cári hadiiskolát elvégezte.

Szellemi képességei kiválóak, de egész lényét bizonyos félelem, rettegés üli meg.

Ugy látszik, még mindig attól tart, hogy a cári tisztet látják benne, aminek némi alapja van is, ez

pedig nem kimondottan jó ajánlólevél kommunista körökben.

Mint említettem, jelenleg olyan vkf. szerepet tölt be Sztalin oldalán, természetesen alapos ellenőrzés mellett.

Mereckov tábornokot a háború kitörése előtt körülbelül két hónappal váltották fel vezérkari főnöki állásától. Elég tehetséges tábornok, de túlságosan paszszív természetű.

Zsukov tábornokot, ki a háború közvetlen kitörése előtt a vezérkar főnöke volt, Timosenko tábornagy hozta be ebbe az állásba, mert igen erélyes és bizonyos képességeket mutató tiszt volt.

A nagyvonalúság azonban neki sem tulajdonsága.

Ilyen vezetők alatt harcol a szovjet katona, akinek alaptermészete lassú, igénytelen, kitartó és önfeláldozó. A korszerű fegyverek kezelését elsajátította, de ésszerű alkalmazásukat nem.

Ha a szovjet hadsereg nagyobb eredményeket mutat fel, mint amilyeneket egyesek vártak, úgy ez elsősorban főleg a nemzetiségi katonáknak, mint a kirgizek, mongolok, tatárok és szibirjakok szívósabb ellenállásának köszönhető.

Ezek a legjobb csapatok azonban a legnagyobb valószínűség szerint, már teljesen elpusztultak.

De, ha nem is ez lenne a helyzet, szerencsére akkor sem változtathatna a végső német győzelem esélyén annál kevésbbé, mert a vörös hadsereg vezetői a hősiesség és az oktalan véráldozat közötti különbséget nem ismerik.

KATONAI KÖZIGAZGATÁS.

Katonai közigazgatási szempontból a Szovjetunió területe 20 katonai körletre (Vojennij okrug) tagozódik.

Ezek tulajdonképpen nagy katonai kiegészítő területek, melyek általában a közigazgatási beosztáshoz simulnak.

Természetesen óriási, egész országnyi területekről és több milliónyi lakosságról van szó egy-egy ilyen katonai körlet említésénél.

Minden katonai körlet több területi, újoncozási körletre, ezek pedig katonai biztosságokra oszlanak, a Szovjetunió politikai és közigazgatási beosztásának megfelelően.

A területi körletek az egyes hadtestek és hadosztályok béke-csapatelhelyezési körleteivel azonosak és a lakosság sűrűségétől függően egy vagy több közigazgatási járás összevonásából alakulnak. Így igen sok körlet van Ukrajnában, Nagy-Oroszországban és igen kevés Ázsiában.

A hadtest körleteken belül több hadosztály körlet van. Ezen utóbbiak ezred, zászlóalj, sőt, néhol század kiegészítő alkörletre is feloszlanak.

Egy hadosztály területi körletben rendszeren egy katonai biztos, komisszárius intézi a területi körlet ügyeit. A katonai körletek a következők:

Moszkvai, nyugati, leningráti, balti, kijevi, charkovi, archangelszki, északkaukázusi, délkaukázusi, volgai, urali, oreli (ejtsd: arjoli), odesszai, kazachsztáni, középázsiai, szibériai, transzbajkali, távolkeleti, az 1. és 2. távolkeleti hadsereg katonai körlete.

HADITENGERÉSZET.

A régi cári haditengerészet Oroszország kiterjedéséhez, nagyságához és hatalmához képest is aránylag kicsiny volt.

De különösen csekélynek mondhatók a tengeri erők akkor, ha számításba vesszük, hogy tulajdonképpen négy helyen kellett hadiflottát tartaniok. És pedig az Északi-tengeren, a Keletin, a Fekete-tengeren és a Csendes-óceánon.

A tengerek ilyen szerencsétlen elhelyezése és földrajzi fekvése, sehol sem engedte meg, hogy a négy flotta közül bármelyik is a másikkal, erejének növelése céljából, összeköttetésbe léphetett volna. Ha tehát valahol nagyobb tengeri flottát építettek volna is ki, úgy annak is csak az illető tengerre korlátozódhatott volna az ütőereje és még reményük sem lehetett, hogy a flottarészeket egyesítsék.

A Szovjetunió természetesen elsősorban a szárazföldi és légierők kiépítésére fektetett nagyobb súlyt, és csak másodsorban jöhetett tekintetbe a tengeri flotta kiegészítése, korszerűsítése és növelése.

Növelése, illetve erősítése azonban tervezve volt, csak sehogy sem találták meg rá a módot.

A szovjetek, az ő ipari berendezésükkel komolyabb hajóegységeket előállítani nem tudtak. Azokat tehát vagy külföldről kellett beszerezniök, vagy pedig külföldi munkásokat behozva, előállítaniok. Eleinte egyik sem ment. Külföldről azért nem tudtak beszerezni, mert nem volt meg hozzá a kellő pénzük, illetőleg a pénz másra kellett, — külföldi munkások

pedig sehogy sem akartak a Szovjetúnióban munkát vállalni.

Minden igyekeztük oda irányult pedig, hogy a flottát fejlesszék, támaszpontjaikat korszerűsítsék és kiépítsék.

Az utóbbi időkben ezen munkálatokat is megkezdtek.

Meglehetősen nagy számú tengeralattjárót és kisebb vízi járóműveket maguk kezdtek gyártani és sikerült nekik külföldi mérnököket, munkásokat szerezniök, akik Kronstadtban már csatahajót kezdtek építeni. Ennek első példánya a háború kitörése előtt befejezéshez közeledett.

Az Északi-tengerben a Murmanszk parton kezdtek berendezni Poljárnoje hadikikötőt, mely fagymentes lévén, igen jó támaszpontul szolgálhatott volna.

Leningrádot az Onjega-tó kihasználásával és egy körülbelül 250 km hosszú hatalmas csatorna építésével összekötötték a Fehér-tengerrel. Így tehát érték azt, hogy ez a két tenger úgy, ahogy összeköttetésbe került egymással, bár a csatorna téli befagyása miatt az évnek csak egy részében hajózható.

Tervbe vették, hogy egy hajózható utat létesítenek a Murmanszk parton a Bering-szoroson át Vladivosztokig. Ennek az útnak kikutatására 200 sarki megfigyelő állomást létesítettek, feladatuk volt, hogy a nyári hónapokban a járható utat felfedezzék.

A Fekete-tengeren kettő, meglehetősen jó hadi támaszpontjuk volt: Szebasztopol és Nikolajev. Különösen Szebasztopot igen megerősítették.

Vladivosztok megfelelően jól kiépített hadikikötő.

Kiépítésüket azonban állandóan javították.

A Szovjetunió tengeri hadereje a következő egy-
ségekből állt:

- 3 csatahajó,
- 7 cirkáló,
- 5 nagyobb romboló,
- 48 torpedónaszád,
- 180 tengeralattjáró és
- 2 repülőgép anyahajó.

A csatahajók meglehetősen régi típusúak,
a 23.000 tonna tartalommal és 30.5 ágyúkkal vannak
felszerelve.

A cirkálók fele újabb fajtájú, felszerelésük 15,
illetőleg 18 cm-es lövegekből áll.

A torpedónaszádok és kis rombolók korszerűek,
kb. 3000 tonnásak, nagy sebességgel.

A tengeralattjárók többféle mintájúak, nagyságuk
is különböző.

Természetes, a háború, a flotta kiépítését lehetet-
lenné tette.

KATONAI PARÁDEK.

Évente kétszer, május 1-én és november 7-én,
nagy katonai díszszemlét tartanak a birodalom minden
helyőrségében.

Május 1. a legnagyobb proletár ünnep, míg no-
vember 7-e a forradalom napja.

(Azért november 7-e, mert az októberi forrada-
lom napját a régi orosz naptártól áttették az új nap-
tárra, különben a nap maga «az októberi forradalom»
emlékünnepe.)

Ezek a díszszemlék természetesen a legnagyobb

méretűek Moszkvában. Ennek oka nem utolsó sorban az, hogy időnként az idegeneknek is be akarták mutatni a szovjet hadsereg fejlődését.

Ezeknek a díszszemléknek a külsőségei egy rendes fegyelmezett hadsereg fellépését mutatták. Maga a rendezés és szervezés kiváló volt és soha a legcsekélyebb surlódás nem fordult elő.

Ezekén a napokon a moszkvai Vörös-tér, a környező széles utcák és hatalmas terek tömve vannak néppel.

Érdekes, hogy a Vörös-téren a nézők körülbelül 80 százaléka gyerek. Ennek oka szerintük az, hogy elsősorban az ifjúságot akarják a hadsereg megtekintésével lelkesíteni és nevelni, szerintem azonban azért is, mert a gyerekek igazoltatása belépéskor sokkal egyszerűbb.

A szemle középpontja a Vörös-téren elhelyezett Lenin- emlékmű.

Ennek balkonján helyezkednek el a népbiztosok Sztalinnal élükön.

Közvetlen a Lenin-mauzoleum alatt helyezik el a külföldi diplomátákat.

A külföldi hadseregek katonai attaséi a mauzoleum előtt egy kissé jobbra külön alacsony emelvényen vannak elhelyezve. Erről a helyről az egész felvonulást közvetlen közélről lehet látni, úgyhogy a felvonuló csapatok a díszmenetnél két lépésre menetelnek el a katonai attasék előtt.

A szovjet tábornoki kar a katonai attasék mögött nyert elhelyezést.

Érdekes a belépés a Vörös-térre.

Mindenkit háromszor igazoltatnak. Ha valamely

diplomatának vagy hozzátartozójának a diplomata igazolványa és az ünnepélyre szóló külön meghívója véletlenül hiányzik, mint ahogyan az nem egyszer előfordult, hogy azt az illető otthonfelejtette, semmi féleképpen nem engedik meg neki a belépést. Hiába jön bárki, aki őt igazolni tudná, akár magának a külügyi népbiztosságnak egy tisztviselője, vagy a G. P. U. egy tisztje, vagy katonai attaséknál a vezérkarnak a tagja, az igazolást nem fogadják el és az illetőt nem engedik a Vörös-térre belépni.

Ilyen szigorú igazoltatás sehol a világon nincs. Igazán nem kellene tartaniok, hogy egy diplomata bárki ellen is merényletet kövessen el, dacára annak, hogy Sztalin és a népbiztosok közvetlen közelében vannak. Mindegy, nincs irgalom, a legjobb esetben az illetőnek haza kell mennie és az igazolványt elhozni.

A díszszemle pontosan 11 órakor kezdődik, ami előtt röviddel Sztalin és a népbiztosok helyeiket elfoglalják. Jobbanmondva, helyeikre megérkeznek, mert egész idő alatt ők is állnak.

Amidőn a Kreml órája a 11-et kezdte ütni, megjelent a tér jobboldalán Timosenko tábornagy egy szárnysegéde kíséretében, ugyanekkor a tér ellenkező oldalán feltűnt a moszkvai katonai körlet parancsnoka, Tjuljenjev hadseregtábornok, aki az összes kivonult csapatok feletti parancsnokságot viselte, szintén egy szárnysegéde kíséretében.

Mind a négy lovas szemrevaló lovakon és kifogástalan rövid vágásban pontosan a mauzoleum előtt, attól mintegy 50 lépésnyire előre, találkozott.

A körlet parancsnoka katonásan, emelt hangon

jelentette a tábornagynak a kivonuló csapatok létszámát.

Ezután a tábornagy a katonai körlet parancsnokának kíséretében megsejmelte a kivonuló csapatokat.

Amíg a tábornagy az első zászlóaljig eljutott, a többszáz főből összeállított és kifogástalanul játszó katonazenekar az Internacionálét játszotta.

Az első zászlóaljhoz érve, a tábornagy az arcvonala közepe előtt megállott, a zenekar elhallgatott és a tábornagy tisztelegve, harsány szóval üdvözölte a zászlóaljat, az Oroszországban híres Zdrasztvujtel (magyarra talán így lehetne fordítani: «Jó egészséget!») szóval, mire a zászlóalj mint egy ember ugyanazzal a köszöntéssel felelt.

A parancsnok és a csapat ilyen kölcsönös üdvözlése határozottan jó benyomást keltett.

Ezután a tábornagy az egész arcvonalat végigjárta nemcsak a Vörös-téren magán, hanem a mellékutcákban felállított csapatok előtt is és minden osztály nagyságú csapatnál az üdvözlést megismételte.

Az üdvözlések befejeztével a katonai körlet parancsnok kíséretében a mauzouleum elé vágta az út. Az út szélén, felment az emlékműre és rövid katonás jelentést adott be Sztalinnak.

E közben az óriási zenekar az Internacionálét játszotta.

Ezután a tábornagy beszédet mondott, melynek lényege, hogy Oroszországnak azért van szüksége nagy és erős hadseregére, hogy a békét fenntarthassa. Az 1940 november 7-én tartott beszédében üdvözölte az új köztársaságokat, melyek csak

úgy voltak békés úton «felszabadíthatók», hogy a kormányzat egy hatalmas hadseregre támaszkodhatott. Beszéde végén «nagy» Sztalint éltette.

A beszéd után a tábornagy lejött az emelvényről és a mauzoleum előtt felállva, fogadta a díszmenetet, melynek megkezdésére előbb már engedélyt adott.

Először a katonai iskolák, tiszti tanfolyamok meneteltek. Erejük több zászlóaljnyi volt, összes létszámuk meghaladta a 3000-t.

Úgy a tisztképző, mint a tiszti tanfolyamok hallgatói zászlóalj díszoszlopban meneteltek. Minden fegyver- és csapatnem képviselve volt.

A parancsnokok csapataikat gyalog vezették.

A díszoszlop annyira zárt volt, hogy a sortávköz nem lehetett több 70—75 cm-nél.

Az iskolák után következett három teljes gyalogezred, zárt díszoszlopban, szintén zászlóaljanként.

A gyalogság igen jó benyomást tett. Igen jól fel voltak szerelve és vadonatúj ruhába öltöztetve. Ekkor viselték először az ujonnan rendszeresített sűrű báránybőrkuccsmát.

Feltűnt, hogy a közlegények között úgyszólván egyetlen egy intelligens arcot sem lehetett látni. Ez ugyanúgy állt az összes felvonultakra, mert a körülbelül 40 ezer kivonult katona között egy-egy értelmesebb arc azonnal feltűnt.

A gyalogezredek után egyesítve következett ezek közvetlen tűzérsége.

A gyalogságon kívül annak más csapatai nem voltak képviselve. Árkászok, híradók stb. mind hiányoztak.

Következett egy zászlóaljnyi tengerész katona. Igen jó benyomást keltettek.

Ezután három teljes lovasezred jött tanügetésben. Igen szép, mert az ülés jó, kifogástalan lovak, régi szerszámzat, de jól kitakarítva.

A lovak mind hosszúszőrűek, mert állandóan kint vannak a szabadban, dacára annak, jó és katonás benyomást keltettek, szinte látszott rajtuk az edzettség és keménység.

A lovasalosztályok színek szerint vannak összeállítva és különösen szépek voltak az ezredtörzsek fehér lovaikon.

A lovasezredek után egyesítve jöttek a géppuskás századok. Tehát 3×12 darab kocsizó géppuska.

Ezután következett egy motorizált gyalogos csapat, gyalogezrednyi erőben.

A tehergépkocsikon 12, illetőleg 16-ával ültek az emberek.

Ezután következett a tűzéség.

Kizárólag motorizált alakulatok.

A lövegek 6-osával egysorban, elől a parancsnokok személygépkocsikon.

Felvonulásukból nem lehetett megállapítani pontosan, hogy tulajdonképpen mennyi alakulat van jelen. Több volt a löveg, mint amennyi a parancsnokság. Sőt nekem az volt a benyomásom, hogy a lövegek igen nagy része raktárból lett kihozva a díszszemlére és inkább mint anyagot mutatták be anélkül, hogy rendes alakulatba lettek volna beosztva. Egy-egy ilyen szemlénél rengeteg löveget vonultattak el, így az 1940 novemberinél kb. 400-at. Az 1941 májusinál 258 darabot!

Ügyszólván csupa vadonatúj löveg.

A tüzérség után vonultak el a harckocsi alakulatok, még pedig:

Először 60 darab páncélgépkocsi, ezután

200 darab mótorkerékpáros,

200 darab könnyű harckocsi egy-egy 45 mm-es ágyúval felszerelve,

30 darab közepes harckocsi egy-egy 45 mm-es ágyúval és egy géppuskával,

10 darab nehéz harckocsi. Ennek felszerelése 76 mm-es rövid csövű ágyú, elől kettő, az ágyútól jobbra, balra és hátul egy-egy géppuska.

20 darab 120 cm-es fényszóró minden felszerelés nélkül.

Ezzel a földi hadsereg díszmenete befejeződött és kezdődött a repülők elvonulása.

3 × 3-as kötelékekben mindenféle fajtájú repülőgép.

Érdekes, hogy amíg az 1940 novemberi díszmenetnél 587 repülőgép vonult el, addig az 1941 májusi szemlénél csak 293 darab.

Ennek a feltűnő különbségnek oka az, hogy 1941 májusában a repülőgépek nagy részét már az arcvonatra irányították. Éppúgy, mint a lövegek egy részét!

A hadsereg elvonulása után jöttek a polgári felgyverzett alakulatok.

Ezek mindennapi ruháikban jelentek meg és csak háborús, régi puskával voltak ellátva. Sem szíjjazatuk, sem egyéb felszerelésük nem volt, számukat kb. ötezerre becsültem.

A polgári alakulatok gyenge látványt nyújtottak,

viszont arra jók voltak, hogy köztük és a hadsereg alakulatai közötti különbséget annál inkább kihangsúlyozzák és szemléltessék, hogy mennyi megbízható segédcsapat áll Moszkva rendelkezésére, ha éppen szükséges lenne.

Maga a díszmenet $\frac{1}{2}$ 2-ig tartott és határozottan hatásos látványt nyújtott.

Érdekes lesz még néhány megjegyzést tenni a felvonulással kapcsolatban.

Mint mondtam, mindenki, parancsnokok, tisztek, legénység vadonatúj ruhában voltak.

Feltűnő volt azonban, hogy sisakot egyetlenegy csapat sem viselt.

Kardja aránylag kevés parancsnoknak volt, még nem győzték utánagyártani, mert Timosenko tábornagy a kardot csak nem régen rendszeresítette a tisztek részére.

A nézők között 250 tábornokot lehetett megszámolni, azonkívül a csapatoknál beosztva kb. 30, a tábornagy körül állt 20. Tehát összesen legalább 300 tábornok vett részt a díszszemlén. Kifogástalanul voltak öltözködve és magatartásuk is kiállt minden bírálatot. Az összes tábornokok az új prémsapkában, illetve kucsmában jelentek meg. Ez a kucsma díszesebb, mint a többi tiszté és legénységé, és felsőrésze vörös bársonyból van készítve, melyen keresztbe van fektetve két keskeny arany sáv.

Kivonult hét csoport zene, összesen mintegy ezer zenésszel. Ez az ezer zenész játszotta a tábornagy megjelenésekor egyesítve az Internacionálét.

Még mint külön érdekességet megemlítem, hogy a csapatok, amidőn a tábornagy elé értek, a dísz-

menetben «Hurrah»-t kiáltottak. Ez a kiáltás nem tett olyan jó benyomást, mint az üdvözlés, mert túlságosan elhúzták. Azonkívül nem is katonás.

A katonai alakulatok díszmenete után következett a gyári és egyéb egyesületi szervezetek elvonulása. Ezek a polgári szervezetek a szokásos feliratú táblákat, zászlókat és népbiztosok fényképeit magasan tartva, folytonos hurrázás közben vonultak el. Sztalin maga meglehetősen únottan fogadta tisztelgésüket és a balkonon a népbiztosok mögött sétált. Ellentétben ezzel a hadsereg díszmenete idején állandóan figyelt, ez láthatóan érdekelte.

A munkások felvonulása közben Timosenko tábornagy hadügyi népbiztos és Mereckov hadseregtábornok, mint a vezérkar főnöke üdvözölték a külföldi államok katonai attaséit.

Természetesen a Vörös-tér és a környező utcák és terek tele voltak díszítésekkel és feliratokkal. Anyagukból az egész város lakosságát fel lehetett volna öltöztetni.

Egy ilyen felirati csoport szövegét november 7-ét megelőző éjjel megváltoztatták. Az eredeti szöveg ez volt: «Eljen a hatalmas és legyőzhetetlen Vörös hadsereg.» A «legyőzhetetlen» szót eltávolították és «hős»-t tettek helyébe.

Érdekes volna tudni, hogyan gondolkozott az illető, aki a változást elrendelte.

BEFEJEZÉS.

A németeket nem érte meglepetés.

Nagyon is tisztában voltak vele, hogy mibe fogtak, mikor a Szovjetúniót megtámadták.

Azóta a németek, a mi fiaink részvételével a Szovjetúnió lelkét már elfoglalták és most is győzedelmesen haladnak előre, hogy kereszteshadjáratuk a végső eredményt meg hozza; a végső eredményt, hogy ezt az Istentől eltávolodott rendszert megsemmisítse és a művelt Európát a kommunizmus veszélyétől megóvja.

A kommunista rendszernek magasabb ideálja és erkölcsi alapja nincsen, az általános emberi érdeket nem képviseli, tehát el kell tűnnie.

TARTALOM.

Előszó	Oldal 5
KULPOLITIKA	
A Szovjetúnió viszonya az egyes államokhoz	11
A jugoszláv-orosz szerződés	19
A Szovjet imperializmus	30
Vacsora az U. S. A. nagykövetnél	45
Fogadás Molotovnál	50
A diplomaták élete Moszkvában	55
A követség hazatérése Moszkvából	59
BELPOLITIKA	
Általában	69
Sztalin	70
A Szovjetúnió alkotmánya és közigazgatása	83
Az orosz lélek	103
A zsidóság szerepe a Szovjetúnióban.	110
A kommunistapárt és programja	117
A G. P. U.	135
A G. P. U. és a diplomaták	143
Soffőrvizsga a G. P. U.-nál	157
A sajtó	161
Vallás a Szovjetúnióban	170
Egy püspök a Szovjetekben	190
Egy esküvő a Szovjetben	196
Igazságszolgáltatás	204
Közkutatás	210
Egészségügy	214
MINDENNAPI ÉLET A SZOVJETEK BEN	
Mindennapi élet a Szovjetben	225
A munkásság élete	247
A régi orosz élet	259
Moszkva	262
A Lenin-mauzóleum	276
Unnepnapok	280
Lakáskérdések	282

	Oldal
Árak és jövedelmek	290
Élenség	292
Színház és filmélet	294
Éttermek és kávéházak	302
Dohányzás	307
A moszkvai fürdőélet	309
A moszkvai csillagdában	314
A moszkvai állatkert	31
Kultúrpark	3
KÖZGAZDASÁG	
Költségvetés és pénz	325
Kereskedelem	331
A szovjet ipar	336
Közlekedési viszonyok	347
Mezőgazdaság	365
Mezőgazdasági kiállítás	386
A SZOVJET HADSEREG	
Katonapolitika	393
A Szovjetunió hadereje 1941 nyarán	399
A Szovjetunió hadereje	401
A hadsereg fegyelme	402
Harcászati-hadászati elvek	407
A kiképzés	414
Gyalogság	415
Lovasság	417
Tüzérség	417
Páncélos csapatok	418
Műszaki csapatok	419
Híradó csapat	419
Légierő	420
Ejtőernyős alakulatok	422
Szervezés	423
Fegyverzet és felszerelés	425
Ruházat	425
A tisztikar	427
Hadijengerészet	435
Katonai parádék	437
Befejezés	446

01001

290

292

294

302

307

309

314

31

3

01
011

325

331

336

347

365

386

393

399

401

402

407

414

415

417

417

418

419

419

420

422

423

425

425

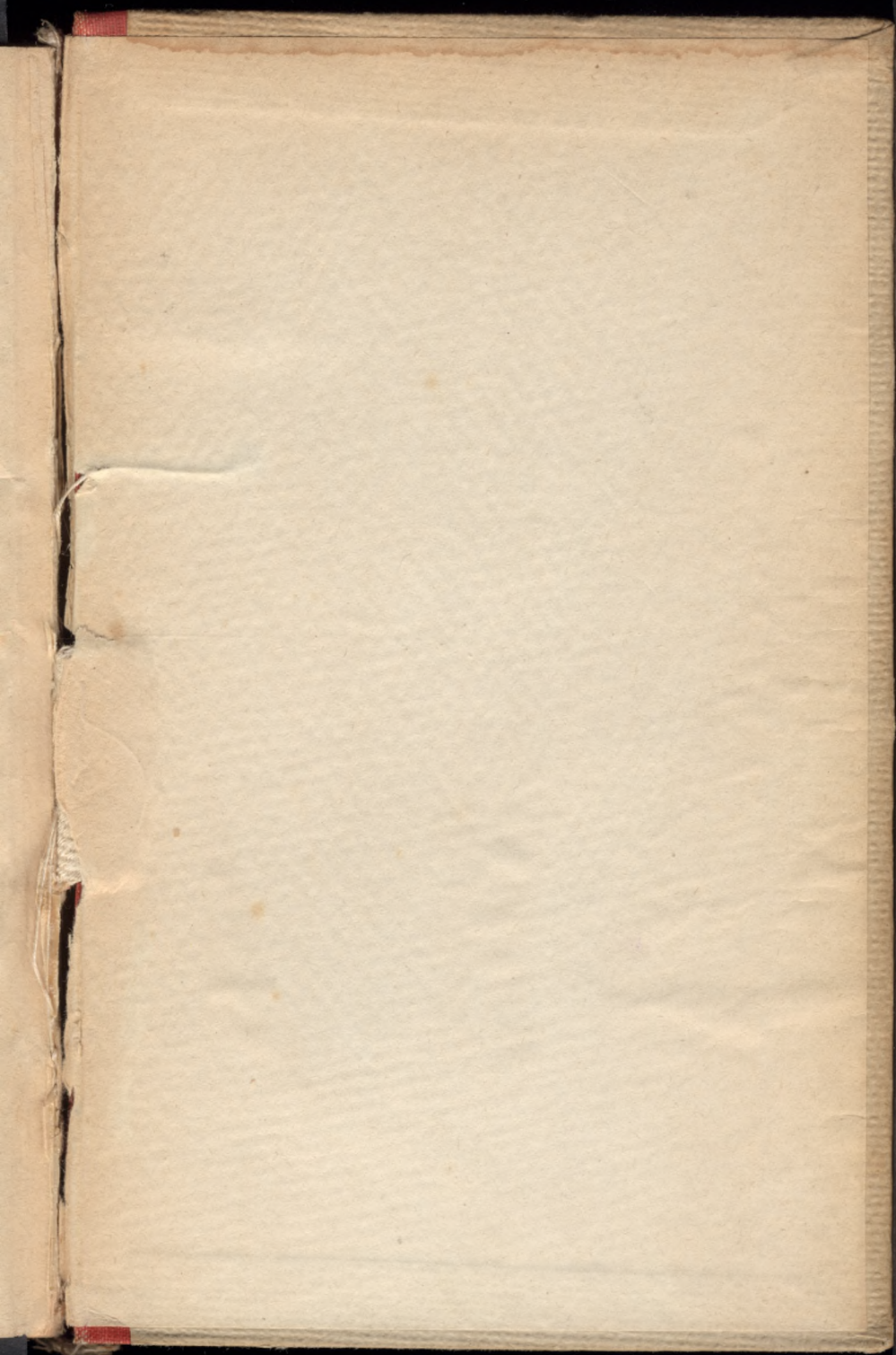
427

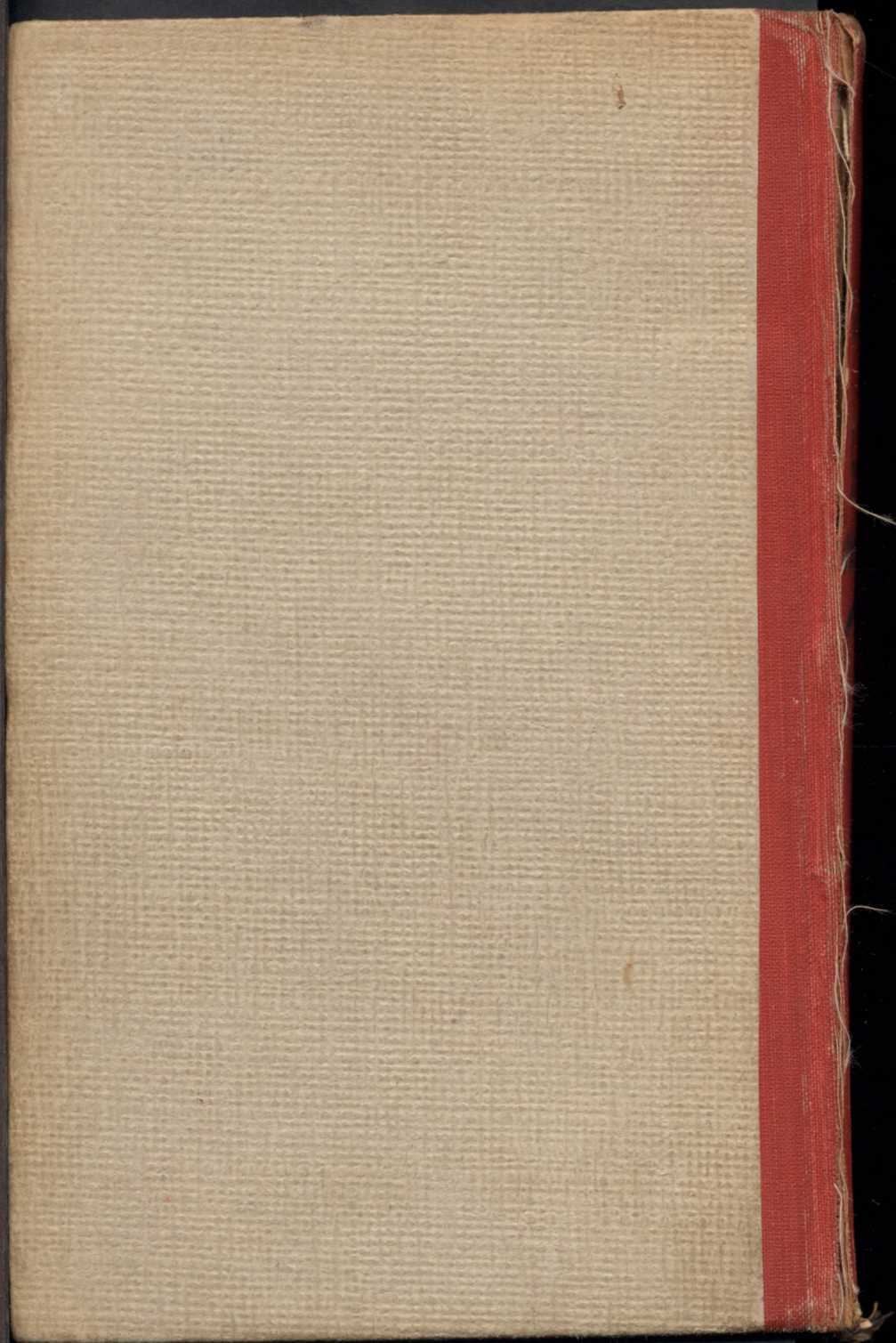
435

437

446

8000

Visez
Taragho Gabon

**Szorg-
szorgszorg**

Stadium